صفحو	سٽ	اشڌ	شڌ
۲۶۱	۱۴	ٻولي ٻالي	ٻالي ٻولي
۲۶۶	۷	اهيءِ	اهيءِ
۲۷۰	۸	لدا	لندا
۲۷۱	۷	هنڱ سدن	هنڱ سبحان سدن
۲۷۲	۹	ڏيو	ڏيو
۲۷۹	۱۸	ألبن	ألين
۲۸۸	۵	چ	چا
۳۱۷	۴	هنن	هن
۳۲۰	۱۶	ٻرولچي ويو	ٽيڻ لي هتس
۳۲۲	۱۱	سگهار.	سگهارو
۳۶۲	۴	ليتي	لڏي
۳۶۹	۱۷	پنبت دت	ٺاڪردت
۳۶۹	۱۷	امرت الجن	امرت ڌارا
۳۸۱	۱۳	سوامي	سوامي جن
۳۸۶	۱۸	جوان	جوان هو
۳۹۲	۱۴	اکين مان آب	آب
۳۹۵	۱	الي	لي
۳۹۷	۲۳	ألر	ألر

Printed by Shri Radhakrishin Prabhdas at the
Amar Bharat Press, Hathi Bhata, Ajmer

شڌي پٽر

صفحو	سٽ	اشڌ	شڌ
٢٠	٣	مُوڄ مَن ڪري	مُوڄ ڪري
٢٤	١	اوڏ	اوڏ
٤٠	٤	سيئي	سيئي
٤٥	٤	ٻَڌ	ٻڌ
٥٣	٣	هو	جو
٥٩	٢	ٻوڙا	ٽهڙا
٦٧	٦	جاهه	جاڪو
٧٢	٦	اوُڄ	اوُڄ رهڻ وارو
٩٤	٢٢	الڏر	ولڏر
٩٦	٧	رهي لڳي	رهي ۽ لڳي
١٠٠	٢	اڏاري هو	ڏاري اهو
١٢٢	١٤	سان جي	سان جيئن
١٩٣	٢	آلم	آلم
٢٠٠	٩	اهن	آهن
٢٠١	١١	ڪيخواب	ڪيمخواب
٢٠٩	٥	ڏوهه لڄي	ڏوهالڄي
٢٠٩	٢٢	اهيءَ	الهيءَ
٢٣٣	٢	ڏسدڙ	ڏسدڙ
٢٣٦	١	اڪاس	آڪاس
٢٥٨	١٠	اجي	آجي

سوامي نارائڻداس جي مهاراج ڇداڪاشي دهلي.

١. نم نم شري ڀوڌ گوسائين،
ڪنوَل سمان رهي جڳ مانهين.

٢. اُنڪي مورتي ميري پاس،
درشنا هوُن اُنڪا مئن خاص.

٣. ويراڳ اُپرام ٻوڌ ڪي مورَت،
وِگت ڪليش ٻوڌ ڪي صورت.

٤. اَلکي گنڀير تي سوامي ٻوڌ،
پريم زنجير تي سوامي ٻوڌ.

٥. هيم تصوير تي سوامي ٻوڌ،
ڪُلي تقدير تي سوامي ٻوڌ.

٦. آسن سِڌ تي سوامي ٻوڌ،
گيان اُپدَ تي سوامي ٻوڌ.

٧. نرلوپ نرپيءِ تي سوامي ٻوڌ،
وگت ڪشائي تي سوامي ٻوڌ.

٨. گاگر مين ساگر سوامي ٻوڌ،
برهم جوت اُجاگر سوامي ٻوڌ.

٩. چتر پر پِنا سوامي ٻوڌ،
گورو سنڌ ڪي مينا سوامي ٻوڌ.

١٠. نر اهنڪاري سوامي ٻوڌ،
پر اُپڪاري سوامي ٻوڌ.

١١. جيءِ هو سوامي ٻوڌراج،
ٽُريا اَلپتي تيرا تاج.

سوامي هردارام صاحب پشکر اجمير

مون پنهنجي اکين سان ڏٺو آهي ته سوامي پوڏراج صاحب جن پورن اوتار هواه گورو نانڪ ديو جن چيو آهي:-

جن آون کا اِهئي سواد،
جن کي سنگ چت آوي نانڪ؛
آپ مکت، مکت کري سنسار،
نانک تس جن کئُون سدا نمسکار.

سوامي جن جي وچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگين مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف ٻين جي ڀلي لاءِ ئي جيئڻ هو. کيترين ئي اهڙين ڳالهين آهن جن ۾ ٻين جي ڀلي لاءِ پاڻ دک سٺا اٿن. جيکي به سندن سنگي آهن مان ڏسان پيو ته بلکل شانت پد ۾ استت، کروڌ تي رهت، سهنشيلتا ۽ مٺي ڳالهائڻ وارا، پاڻي ۾ پهل ۽ پراپکار ۾ پرورت آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽ سيکو پاڻ هيٺر به پڙهي سمجهي آنند وٺي سگهي ٿو، جن ته مالڪ ورت مالها، سچو ساتي، آلم امرت، اندر جو آلاپ، گيان پاترا ۽ ٻيا جن منجهان اُئين پيو پرليت ٿئي ته سوامي هيمراج صاحب جن جي جوت جو نيون سروپ آهن. وڏيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زبان کي ڪٿن ڪرڻ جي ڪهڙي طاقت آهي؟ لنهنڪري ٻئي هٿ اَدب سان ٻڌي مان سندن چرڻ ۾ نمسڪار ڪريان ٿو.

ساڌو واسواڻي صاحب، پونا

هن پياري جو درشن مونکي نصيب نہ ٿيو. فقط ٻڌو آهي
عمر اٺن هي ۽ ٻرپوءِ جو پيارو حيدرآباد سنڌ ۾ روز ستسنگ
هلائيندو هو. ۲۸ سال هن ستسنگ هلايو. ڪيترن کي
آسيس ڏئي پنهنجي ڌام موڪلي ويو. نام جپيائين ۽ نام
جپايائين. نام جپائڻ پرم شهوا آهي. هن پياري ڪيترن
دلين اندر ستسنگ لاءِ تڙپ اٿاري. اڄ سندس چرن ڪملن
۾ سر جهڪائي سندس آسيس پنهن ٿو. اڪ اڪ ٻرپوءِ
جو پيارو منهنجي جيون جو مهندار آهي. اڪ اڪ جي
چرڻ جي آسيس وٺڻ ٿو چاهيان.

هڪ گيت ۾ سندس سکيا ڪهڙي؟ سندس ۾ سنون
مون پڙهيون، انهن ۾ سندس سکيا مون لاءِ سمايل آهي.

نہ مذهب آهہ ڪو منهنجو، نڪي ڪنهن ڀيکہ مان چاڻان
ورڻ سيئي پنهنجا سمجهي، ڪريان ديدار هيءَ دنيا

هيءَ پيارو چوندو:- "مذهب ۽ ڀيکہ مان ڪين چاڻان،
سڀن ۾ اڪ لولهين لون! دنيا جو ديدار اڪ دلبر ۾ پيو
ڏسان." ان ڪان وڌيڪ پيو ڪهڙو درشن؟ هن پياري جو
اهڙو درشن نہ جمع ڪٽ ٻريو اهو! جلد ڏيکتا هڙن، اڏر
لولهين لون! اها سکيا شل اسانجي دلين اندر گهڙي رهي.
مان اڪ نماڻو نوڪر آهيان. هن پياري ٻاٻهہ وڌيڪ چالو
چئي سگهان؟ ٻريو ناهہ دور، فقط اندر جي درشٽي ڪريو،
اها سکيا شل ڏيان، ان جو عمل جيون ۾ ڪريان! ڀنتن
جي ٻاٽي ور ور اچاريان ۽ پنهنجي جيون ارپن لائيان.

سوامي هردارام صاحب پشکر اجمير

مون پنهنجي اکيؤ سان ڏٺو آهي ته سوامي پوڏراج صاحب جن پورن اوتار هوا. گورو نانڪ ديو جن چيو آهي:-

جن آون کا اِهئي سواءِ،
جن کي سنگ چت آوي نانءُ؛
آپ مکت، مکت کري سنسار،
نانڪ تس جن کئون سدا نمسکار.

سوامي جن جي وچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگين مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف پين جي ڀلي لاءِ ئي جيوَن هو. ڪيترين ئي اهڙين ڳالهين آهن جن ۾ پين جي ڀلي لاءِ پاڻ ڏک سٺا اٿن. جيڪي به سندن سنگي آهن مان ڏسان پيو ته بلڪل شانت پد ۾ استت، ڪروڌ تي وهت، سهنشيلتا ۽ مٺي ڳالهائڻ وارا، پاڻي ۾ پيل ۽ پراُپڪار ۾ پرورت آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽ سيڪو پاءِ هيٺئر ته پڙهي سمجهي آنند وٺي سگهي ٿو، جڏهن ته مالڪ ورت مالها، سچو سائي، آتم امرت، اندر جو آلاپ، گيان پالرا ۽ پيا جن منجهان اٿين پيو پرليت ٿئي آهن. وڏيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زبان کي ڪٿي ڪرڻ جي کهڙي طاقت آهي؟ تنهنڪري هٿ جي هٿ اَدب سان پڌي مان سندن چرنن ۾ نمسڪار ڪريان ٿو.

ساڌو واسواڻي صاحب، پونا

هن پياري جو درشن مونکي نصيب نہ ٿيو. فقط هيءَ خبر اِلرلہ هيءَ پريوءَ جو پيارو حيدرآباد سنڌ ۾ روز ستسنگ هلائيندو هو. ۲۸ سال هن ستسنگ هلايو. ڪيترن کي آسيس ڏيئي پنهنجي ڌام موڪلي ويو. نام جپائين ۽ نام جپائين، نام جپائڻ پرم شيوا آهي. هن پياري ڪيترن دلين اندر ستسنگ لاءِ قرب اٿاريو. اڄ سندس چرن ڪملن ۾ سر جهڪائي سندس آسيس پنان ٿو. اِڪ اِڪ پريوءَ جو پيارو منهنجي جيون جو مهندار آهي. اِڪ اِڪ جي چرڻن جي آسيس وٺڻ ٿو چاهيان.

هڪ گيت ۾ سندس سکيا ڪهڙي؟ سندس ۽ سنون مون پڙهيون. انهن ۾ سندس سکيا مون لاءِ سمايل آهي.

نہ مذهب آهه ڪو منهنجو، نڪي ڪنهن بيکہ مان ڄاڻان
وڻ سپيئي پنهنجا سمجهي، ڪريان ديدار هيءَ دنيا.

هيءَ پيارو چوندو:- ”مذهب ۽ بيکہ مان ڪين ڄاڻان، سين ۾ اِڪ ٿولهين لون! دنيا جو ديدار اِڪ دلبر ۾ پيو ڏسان.“ ان کان وڏيڪ ٻيو ڪهڙو درشن؟ هن پياري جو اِهو درشن نہ جمع ڪٽ پريو آهہ! جڏهن ڏسندا هوُن، اُن ٿولهين لون! اِها سکيا شل اسانجي دلين اندر گهڙي وڃي. مان اِڪ نماڻو لوڪر آهيان. هن پياري بابت وڌيڪ چائو چئي سکيان؟ پريو ناهہ دور، فقط اندر جي درشٽي کرليو. اهل[illegible]شل ڏيان، ان جو عمل جيون ۾ ڪريان! سنتن ڏور آچاريان ۽ پنهنجي جيون اُنين لاهيان.

سوامي هردارام صاحب پشڪر اجمير

مون پنهنجي اکيئ سان ڏٺو آهي ته سوامي ٻوڏراج صاحب جن پورن اوتار هوا، گورو نانڪ ديو جن چيو آهي :-

جن آون ڪا اِهئي سواءُ،
جن ڪي سنگ چت آوي نانءُ؛
آپ مڪت، مڪت ڪري سنسار،
نانڪ تس جن ڪئون سدا نمسڪار.

سوامي جن جي وچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگت مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف ٻين جي ڀلي لاءِ ئي جيئڻ هو. ڪيترئي اهڙيون ڳالهيون آهن جن ۾ ٻين جي ڀلي لاءِ پاڻ دک سنا اٿن. جيڪي ٻه سندن سنگي آهن مان ڏسان پيو ته بلڪل شانت پد ۾ استت، ڪروڌ کان رهت، سهنشيلتا ۽ مٺي ڳالهائڻ وارا، پاڻ ۾ پيل ۽ پراُپڪار ۾ پرورت آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽ سيڪو پاڻ هيٺر به پڙهي سمجهي آنند وٺي سگهي ٿو، جنهن ته مالڪ ورت مالها، سچو ساٿي، آتم امبرت، الدر جو آلاپ، گيان پالرا ۽ ٻيا جن منجهان اٿين پيو پرليت ٿئي ته سوامي هيمراج صاحب جن جي جوت جو نيون سروپ آهن. وڏيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زبان کي ڪٿن ڪرڻ جي ڪهڙي طاقت آهي؟ تنهنڪري ٻئي هٿ اَدب سان ٻڌي مان سندن چرڻن ۾ نمسڪار ڪريان ٿو.

سڌو واسواڻيءَ جي صحبت ۾

هي پياري جو سچائيءَ جو ڪي نصيب نه ٿيو. فقط هيءَ خبر پئي ته هيءَ جو پيارو جيڪا سنت ۽ پوڄ سنگ هلائيندو هو. ٢٢ سال هي سنگ هليو. ڪيترن کي آسيس ڏيئي پنهنجي نام موتي ونڊيو. نام جيا تنهن ۽ نام جا [illegible] شيوا آهي. هي پياري ڪيترن ئي [illegible] سنگ [illegible] ڪاڻ ٿي ستسنگ جي ڪمل ۾ جهڪتي ستسنگ آسيس بنا نه ٿو. اڪ اڪ پريو جو پيارو منهنجي جيون جو مقدار آهي. اڪ اڪ جي جنم جي آسيس وٺي ٿو چاهيان.

[illegible] ۾ ستسنگ سڪيا ڪيڏي؟ ستسنگ ۾ [illegible] [illegible] آهي ۾ ستسنگ سڪيا موج [illegible] سمايل آهي. مذهب آه ڪو منهنجي، ڪي ڪنهن پيڪر مان جاڻان. ورڻ سيني پنهنجا سمجهي، ڪريان ديدار هيءَ دنيا.

هي پيارو جو [illegible] مذهب ۽ پيڪر مان ڪين جاڻان، [illegible] ۾ احمد [illegible] لوڪ! دنيا جو ديدار اڪ دلبر ۽ [illegible] [illegible] ان تان وڌيڪ پيو ڪيڏو درشن؟ هي پياري جو [illegible] درشن نه [illegible] برپو آهي! جڏهن ديکا هئي، الدر [illegible] [illegible] سڪيا شل اساڻي دلين الدر ڪيڏي وڃي. [illegible] [illegible] آهيان. هن پياري بابت وڌيڪ چالو [illegible] سگهان؟ [illegible] [illegible] دور، فقط الدر جي درشني ڪريو. ڪيا شل ڏياڻان، ان جو عمل جيون ۾ ڪريان! پيتن [illegible] [illegible] پنهنجي جيون الين لاهيان.

ڪرڻ وارا پرائي جيڪا اُچ رهڻي رهن ٿا سا فقط هڪ ئي آهي جا ٿوري ۾ چئجي ته (١) برهمچريه ورت پالن ڪرڻ (٢) شادي، سرل ۽ نشڪام جيوت گهارڻ (٣) وديا پڙهڻ ۽ پڙهائڻ ۽ ٻيا پراپڪار شيوا جا ڪاريه ڪرڻ. بس انهيءَ ۾ ئي منش ماتر جي لاءِ اُنتيءَ جو راز رکيل آهي. سوامي يوڳراج جن جون سندر سکيائون صفحه ٢١٤ تي "ستسنگ آشرم ۽ سار سکيائون" واري اُڌياءَ مان خاص ڌيان سان پڙهي ورڻي هنڊائڻ گهرجن.

مولڪي آشا آهي ته پاٺڪ نه رڳو هيٺين پستڪن کي پاٺ پڙهي اُن مان لاڀ پرائيندا پر گهڻن کي پڙهڻ لاءِ به همٿائيندا.

جيڪو سڄان هن جيونيءَ جو مضمون لکندڙ آهي، تنهن ڪي جس ڏيڻ ڪانسواءِ آءٌ رهي نٿو سگهان، جو هيڏيءَ محنت ۽ وِدوتا سان هيٺين سندر ۽ رسيلي لکڻيءَ ۾ هن سڄڻ سنت جي جيون ڪٿا وڻهي تيار ڪئي آهي ۽ وڏو اُپڪار جو ڪم ڪيو اٿس. واه واه! آفرين اٿيئي، سٺي پيو، جن ستسنگي سڄڻن جو هن جيوني لکائڻ ۽ ڇپائڻ جو اُلدر ۾ شڀ سنڪلپ ٿيو آهي، شل پڳوان جي انهن تي گهڻي آسيس ٿئي ۽ هن نموني جي شڀ ڪمن لاءِ انهن کي گهڻي ۾ گهڻي همت اچي ۽ هن لوڪ اُتوا پرلوڪ ۾ سو پيارا رهن.

نئينتال ١٣ جون ١٩٥٦ع

هري اوم شانتي!

تارو هنن آئره شاه ٽيھ ۾ هڪ بنگالي ٿلهو آهي.
هن ڀرمي سڃاڻ ٿيندي هئي، بنگالي ڪولهو آهي ليڪي
مون جيمو ته هن بنگالي ۾ لڪدڙ ٿيڻ جا ۽ ٻيا ڪاريڪ
پنڪ ڀلي رکو ۽ ماڻهن ڪسي ڀڙڪايو. ۾ ٿڏو ٿڏ سڀ
مهاڻا، ٻره آهي ڀلي ترڪيتي هجن نه لياڻي. دنش ڀڪس،
لشڪار، ڀراڪاري ۽ ذرو ٻه ٻرش هون هون ڪڏلوج
رکيا ٻيا ضروري آهن. اليڪ منش جو ان مدبان اٿار
ليندو. بنگالي جي مکيه ڪر ڪندڙ ڀالي ڪيمچند ٽنگارام
اها ٿليه سوڪار ڪيئي! ۽ مولکي ڊيالي ته اڄڙا هون
جرلر ته ٽهڻيندي لکيل آهي. اوهان ڏٺا ٻالي اُڀي ماڻ دوله
ڪري ڪڇه ڏلا اسالکي ٻڌايو ته اسين آهي ٽهرالي آلي
رکون. ٻره مون اُڀي کي ٩٦ پنڪ صرف مهاڻالي هي
هتولي وارا لڳايا، هي سب هندي، ۾ آهن، ٻو سنڌي، ۾
ته ڪي سنيون سکياڏالڪ جمولپون هنهن سان ٿڏ هي،
هولي ڀيا ٽهرالي ٻنيهتي بنگالي ۾ رکيا ۽ ٻلڪم کي
ڀعالڻا ڪاه ڪي عمثانو الر.

هرڪ منش لي اهڙو فرض آهي ته هو ٻنيهتي جمار
۾ سنڌي سمجهه وارو ٻرشارلي ۽ آلرڪياڻي ڪتيا هي ڪرش ڀڙا
ڪري، اهي ڪاه جيڪي الرائتي هي واءِ لي ڪنا وارا
اڀي وڃا آهن ۽ هوڙي لمولي اُڀي ٻسارڻ عمل ڪري ٻره
سي کي عمل ڪرڻ ڪاه اُلساهه ڪيو آهي، ٿني هون
وارڪسلي ٻڏال والي ٻنيهتي ڪاه ته سکيانون ترڪيا ڪيا
؛ تڪيندا ته سيڪي سنمه ۽ سچ هي ڪمئي

سڄڻ سنت ۽ودراڄ سان منهنجي قدري واقفيت هئي. هو پيارا پريوءَ جا لعل، لماڻا، ٺهنا، گيان گڻ، گنڀير، پراُپڪاري ۽ آلم ويچاري عملي جيوت گذارڻ وارا هوا. سندن ياشڻ ٻڌڻ جو مواکي پڻ ڪڏهين اوسر ملي ويندو هو. پرو چن ڪرڻ جي منجهن ايشوري ڏات بخشيل هئي ۽ سندن واڻيءَ جو پرواهه ڏاڍو سندر ۽ ملو ٿي لڳندو هو. سماج جي شيوا ۽ پراُپڪار لاءِ سندن هرديه ۾ چڱي اُڪير ٿيندي هئي ۽ اَنيڪ پرڪارن سان سماج جي شيوا ڪندا رهندا هوا. هن سڄڻ ۾ اَپار ۽ بيشمار گڻ پربل هوا، جن جي ڪيتري وڏائي ڪري ڪيتري ڪجي. (هي سڄڻ ڪيتري قدر دنوي سمپدا جا پيدار هوا، سو ٻانڪ پاڻ هن پستڪ کي پڙهي چڱيءَ ۾ واقف ٿيندا.) اهڙا دنوي سمپتيءَ جا گڻ (سريشٽ ستوگڻي سڀاءَ) ته اصل جگياسوءَ کي پنهنجي جيون جي اندر اُتارڻ گهرجن. ٻانڪ مهاشيه هيءُ پستڪ پاڻ به پڙهن ۽ ٻين کي پڻ پڙهڻ لاءِ همٿائين؛ جو ته آدرشي اُوچ اِنسان جي جيون چرتر پڙهڻ ڪري، اسانجي من تي ستو اثر پوي ٿو. جهڙيءَ طرح اُلم پرشن جي صحبت ۽ ستسنگ ڪرڻ جو اُتهڪرڻ تي گهرو اثر پوي ٿو، تهڙيءَ طرح اُنهنجي جيون ڪٿائن جي فقط ابياس ۽ ويچار ڪرڻ سان پڻ چڱوئي لاڀ حاصل ٿئي ٿو. بزرگ مهاتما ڪو آسمان مان ڪونه ٿا ڪري پون، پر سٺن پستڪن جي اُڌين ڪرڻ ۽ مهاپرشن جي سنگ ڪرڻ ڪري اُي پليءَ پت هو سڄان ٺجي پون ٿا.

سهج چمڪ مان اهو آواز اچي ٿو ته پڙهڻ وارن جو چمڪ هن جيون چرتر کي پڙهي اوچل ٿيندو ۽ جيترو وقت هن ستڪور پياري مهاپرشن جي ڳالهه جو چنتن ڪندي هيءَ پستڪ تيار ڪيو آهي، اُن جي عوض مان جي ليتا، ٽروڪارڻي ۽ مهان آنند جو اُنهيءَ جيون جي سڦلتا سان ڳنڍ هنڪي ٿروقت پراپت ٿي چڪو هوندو ۽ جنهنجو اُنهيءَ صرف هو پيارو پاڻ ڪري سگهي ٿو. تنهنڪري هن ڪارڻ ۽ هن پياري لاءِ وڏيڪ ۽ وڏيڪ آسيسون ڏيڻ ڪالسواءِ رهي نٿو سگهان. شال هيءُ پيارو لاهوٽ ريت اُنسمت مهاپرشن جي ڳالهه جو چنتن ۽ ليکن ڪارڻ ڪندي جيون سڦل ڪري. ١٣ اپريل ٥٦

سوامي ليلاشاهه صاحب

پرڀوءَ جي پياري پرڀمي سجڻ سنت اوڏراج جن جي جيوني اندر ۾ شبد لکي ڏيڻ لاءِ مولکي سندن ڪن سنت سنگين چيو. تنهن لاءِ مولڪان جيتري قدر ٿي سگهيو مون سرسري طور هن سنت جي جيوني جو هيءُ پستڪ لکو مان ڪڍيو آهي. جنَ ڪ مهاپاڻ جون جيونيون ليندبون آهن، تن هيچ پڻ هڪ سرپشٽ ۽ اُوچ درجي جي آدرشي سنت جي جيوني آهي، جا ساڌارڻ جنتا لاءِ گهٽي سڪدالڪ آهي، پر سائڻي وقت جگياسين (سچ جي ڳولائن) ۽ سندن پرڀمين لاءِ پورڻ عملي جيوت جي آدرش مُر تصوير آهي. چوڻي ۾ پرسند آهي:—

سنت ڪي مهما ويد نه جاني،
جيتا شُنڻي ٿيتا وکاني.

روزاني ستسنگ ۾ مدايو ويندو آهي.

٧. شڪرگذاري

شري رتنچند ڪنل رهندڙ دهليءَ کي ديوان چيتي مل جوڌپور مان لکي موڪليو ته سوامي اوڌراج صاحب جن جو جيون چرتر تيار ٿي چڪو آهي. اسانجي اڇا آهي ته ڪويراج سوامي چيتن آنند صاحب چداڪاشي به سوامي جن جي شيوا ۾ پنهنجي شرڌا جا گل ڦل پيش ڪن. هن ڪان اڳ شري رگهومل به اهڙي پرارٿنا ڪئي هئي. ديوان چيتي مل، ديوان رگهومل، شري رتنچند ۽ شري لترمل جو شڪرگذار آهيان، جن موکي پنهنجي آتم سروپ پريتم جي شيوا ۾ هي ٻه لفظ پيش ڪرڻ جو موقعو ڏنو آهي! شال هن پريتم جيان پيارڙيءَ دم تائين ستگورن جي بخشيل هن ستسنگ جي شيوا ۾ هيءُ تن، من ۽ ڌن سڦل ٿيندو رهي.

٨. ايڪ لاءِ آسيساڏون

ڪنهن به مهاپرش جي جيون ۽ گڻن جي ماپ اکرن ۾ ڪرڻ ڏايي ڏکي آهي. ان ۾ لڳاتار مهاپرشن جو سنگ ۽ اُنهن جي نشچي ۾ پنهنجي هردي جي اُپتا کان سواءِ هن قسم جا ڪارج ڏکيا سڌ ٿين ٿا، پر نشچي جي پرپڪتا ۽ نرلتر ابياس ڏکئي کي سرلتا ۾ بدلائڻ ۾ دير نٿي لتا ڪن ۽ اهڙي نرمل نشچي دواران پياري منگهارام "مستان" پنهنجي سياويڪ مؤج ۽ مستانپڻي ۾ اچي، سوامي اوڌراج جي جيون ساکي لکڻ جو ڪارج هٿ ۾ ڪنيو ۽ ساکي لکي تيار ڪئي ۽ منهنجي نظر مان ڪڍڻ لاءِ اڳيان رکي، جنهنکي پڙهي

مون کين پنهنجي آيرويد علاج لاءِ زور ڏئي پريو. سندن ڳالهائڻ ۾ سلسلي وار مطلب جي ڌارا جي ڪڙي ٽٽي ٿي وئي، جنهنڪري ڏسي منهنجي دل کي سخت صدمو پهتو ۽ جڏهن جولاءِ سينٽر ۾ نه ڏسي دل ۾ آيو ته هيءَ پرلوڪ شريرجي بندن کان جلد آزاد ٿيندو ٿو ڏسجي. اسين وڏيڪ وقت نه ولي دل ۾ وڇوڙي جو دک پالي هلي آياسين. سائين پڇيو، مون کين دک وچان سچي حقيقت ٻڌائي. ٿوري ئي وقت کانپوءِ هوا جي قمري لاءِ هي سنت پرش مسوري ويا ۽ اتي شرير جي بندن کان آجا ٿي لولاڻ گنيءَ کي پرايس تياه سماڌ مليل سهجي کي ڏک آيو ته هيءَ سنتکورن جي مشن صلح ڪل جو ٿيو وقت کان اڳ ولوڪ ڏيئي ويو.

٦. وديهه مڪت کانپوءِ

اُن کان پوءِ سندن برامين سندن آدرشــي جيون کي لوڪ لاڀ لاءِ لکڻ شروع ڪيو. ڪيترين دفعا لاڙڪاڻه ستيه ڌرم مندر ۾ سندن ساليانو ڏينهن ملهايو ويو هو. ٻه ٽي سال لکنوءَ ۾ شري رگهومل جي پرڀرتا پالي وچ ٿيندو رهيو. ٢١ آگسٽ ١٩٥١ شري مهاراج سوامي هيمراج صاحب جي هڪ سوين جنم ڏن ملهائڻ جي موقعي تي "ستيه ڌرم مندر سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي" ۽ "لڪشمي ڌرمارٿ آيرويدڪ اوشداليه" 7E/5 پٽيل نگر دهلي-١٢ ۾ استاپنا ٿي ۽ سنڌ وانگيان رو زانو ستسنگ ۾ وقت لڳڻ لڳو. ان ڏينهن کان سوامي پوتراج جن جو ساليانو ڏينهن ۾

٥. بيماريءَ جو درشن

شرير جي حالت ته ڪجهه عجيب آهي، هن لي سدائين پراربڌ جو آڪش رهي ٿو. مون لاڙڪاڻي ۾ ٻڌو ته سوامي پوڊراج صاحب کي ڪجهه وقت کان مدي جو بخار آهي. ڪن ستسنگين پريمين جي ڪشش پائي منهنجو وڃڻ حيدراباد ٿيو، جتي هن پريتم سان ملڻ لاءِ دل کي چڪ ٿي پيئي، خاص ڪري ان خيال کان ته منهنجي علاج وغيره جي شيوا جي گهرج پوي ته وڃي ڪريان. آخر پنهنجو هڏ ۽ گوريائي هو. ڪنهنڪري راءِ بهادر هرومل ۽ مسند اوليچند پنهي ستگورو پيارن سان گڏجي وڃي سڌن در لي پهتاسون. سڌن ڏرم پتني ڀرپائين ته در کولڻ لاءِ تيار نه پي ٿي، مگر جڏهين سڌس ڪن لـي ستگورن جي خاص شيوڪ "چيتنانند" جو نالو پيو، تڏهن هـن جهٽ در کوليو ۽ اسين سيئي هن پريتم جي ڪمري ۾ پهتاسين. سوامي جن جهٽ شرير کي پلائي ٽپ ڏيئي پاڻ ڪرسيءَ کڻي آڻي اڳيان رکي. مون کين عرض ڪيو ته مدي جي لپ ۾ ايڏي اُت واهه نيڪ نه آهي. جواب مليو ته بخار لهي ويو آهي؛ توهين پاڻ ڏسي سگهو ٿا. مولکي اڄ توهان کي پائي آلي خوشي ٿي آهي. مون کين ڏلو لپ بيئل معلوم ٿيو؛ ٻاهران بدن ٿڌو هو. کين ڀرپائين وشواس نه اچڻ ڪري هنن ٿرماميٽر کڻي وات ۾ وڌو. ٻاهر ڪيڻ سان بخار ساڍيون ٩٩ ڊگريون هو. علاج سڌن هوميوپٿي پي هليو. اُن تي ٿي سڌن گهرو وشواس ڏسي

"ڪشمير جو سير"، "الر آمرت"، "سچو سالي" ۽ "سارا ڪتاولي ۽ جي ٽيڪا" پڙهڻ وٽان پستڪ آهن.

۴. سچن سائين جي شيوا

حيدرآباد سنڌ جي ستسنگ ۾ جن بس، جتن جو سانت ڏيٺي سوامي پرڏراح جن سان گڏ شيوا ڪئي، لن جو ذڪر ڪرڻ ۾ مان ضروري ٿو سمجهان. الهن پوجه ستڪورو پکتن جا نالا هسڻ ڏنا وڃن ٿا، جن جي قربالين سان سنڌ جو ستسنگ وڌلدو وڃهندو رهيو. مون ستڪورن جي شيوا ۾ رهندي ڏٺو ڪ ڏينهن ڏينهن ٻچي راٽ ٽالين ڏلسو ٿي الهن پيارن ملدر جي حساب ڪتاب سنڀالڻ، پستڪن جي ڇپائي جا پروف وغيره ڏسڻ، "پريم پتر" نالي اخبار هلائڻ، ملدر جي هرهڪ شيء کي ليڪ لاهي رکڻ، آيل ستسنگين جي پوجن ۽ هٿن وغيره جو بندوبست ڪرڻ، اهڙيء طرح ڏينهن سچو لسوڪري ڏيٺي شام ڪالهوء ملدر جي شيوا ۾ سالي ٿي جتن ستلو ڪيو. شري چتومل، شري رتومل، شري هريرام، شري ٽيڪمداس، ماستر ڏالدومل، شري دولهڏلومل، شري رليچد ۽ شري جيلالند جا نالا خاص طرح ڳڻهڻ جهڙا آهن. الهن پيارن ستگورو ديو سوامي پرمالند جن کان نام جي ڀکيا ولي آگيا انوسار سوامي پوڏراح جن سان گڏجي چداڪاشي مٺ جي شوا ڪري، آرت ۽ پرمارٿ سڌ ڪيو. شال اهڙا ستڪور ڀڪس دل ۾ وسندا الهن اڳيان سدائين منهنجو مستڪ امدلو رهي.

وقت ۾ هن بي ٻئا چولي کي سهجيئي لاهي ڦٽو ڪيائون ۽ پارٻرهم ۾ لين ٿي آنند وشرام کي پراپت ٿيا.

٢. لوڪ سنوڙتي

جن سچڻ ستگورن جي وسيعت تي عمل ڪرڻ لاءِ وشواس ڏيکاريو هو، تن اها وسيعت ظاهر نه ڪئي ۽ عام طرح جئن مائڪي ڳالهين ۾ مايا جو اثر ٻوي ٿو، ساڳيءَ طرح مايا جو اثر هنن دلين تي نه ٿيو، جنهن ڪان سند جا ستسنگي چڱيءَ طرح واقف آهن. الهن مائڪي طوفانن کي ڏسي، سوامي ٻوڌراج ۽ ٻين ستسنگين پاسو ڪري ستگورن جي بخشيل ستسنگ جي شيوا برابر جاري رکي. سندن طبيعت ۾ الهن واقعن ڪري ڪو به ڦيرو نه آيو ۽ هو ساڳيءَ لگن ۽ ڏيان سان شيوا ڪندا رهيا. ستسنگين ملي قلعي ۾ هڪڙو ٽون آشرم ٺاهيو، جتي هنن ستگورن جي آڳيا انوسار الهن جي شيوا جي بخشيل دات لڳاتار جاري رکي. سوامي ٻوڌراج جن جي طبيعت سياويڪ شانت، مڌر، نرمل، سرل ۽ آتم استت هئي. اسڪول جي حياتيءَ ۾ جيڪي ماستر هنن جي سنگت ۾ آيا، تن چڱيءَ طرح ڏٺو ته هيءُ مهاپرش ڪيترو نه شانت سروپ آهي. گرهست جي حياتيءَ ۾ پاڻ آسڪتي رهت آسنگتا سان جيون گذاري مثال ٿي ڏيکاريائون.

٣. سندن رچنا

سندن سنڌي ٻوليءَ ۾ پستڪن جي رچنا نه سندر آهي، جا چت کي نرمل ڪري اوچي آتم پد ڏسي وهارڻ ۾ سهائڪ پئي سڌ ٿي آهي، خاص ڪري "انڀو جو آلاپ".

ڪراچي ڇڏڻ وقت ستگورن ٻاڌا ڪئي هئي؛ لهڪري هن موقع تي ستگورن "اڳ" ۾ ڇئي سڄو حال لاهي جهمٽمل کي ڏنو، جنهن سندن آڳيا موجب عمل ڪرڻ. ٻئي طرف سنگي مردن مان ويٺل نه صرف جهمٽمل هو.) همنڌ اسان جي ذميواري پوري ٿي، ڇا جنهن لمولي اسان هيءَ وسيمعه ڪئي آهي تن تي عمل ڪندا نه؟" ماستر جهمٽمل جواب ڏنو "ڇڪوان جنهن لوهان آڳيا ڪئي آهي تن برابر ڪنداسون." وڏيڪ جهمٽمل پڇيو ته "ملتان جي مندر جو ڇا ٿيندو؟" جواب ڏنائون ته "اُن مان اسان جو ڪوبه واسطو ڪونه آهي، باقي ملڪ دولتراء صاحب جن هتي باغ ۽ تڪيل آهن، اُنهن کان پڇو ته شهر وارو مندر سنسڪ لاءِ برابر ڪم آڻي ڏيندا نه؟" وري جهمٽمل پڇيو ته "نارائڻداس پاليه لاءِ ڪهڙي آڳيا آهي؟" ستگورن چيو ته "اُن جي پالنا ٿي نه ڪريو." بس اُن ڪالهوءِ وڏيڪ ڳالهائي نه سگهيا ۽ طبيعت جي حالت نازڪ ٿيندي وئي. سڄو ڏينهن طبيعت هن ڏوري جو مثالو ڪري ٻئي ڏينهن بهتر ٿي آئي، پر سندن من مشن جي آئيندہ باعث بي اولي هو، جو ڪمترن موقعن تي اهڙا سندن اشارا ملندا رهيا. وري ١٥ مئي جي سندن طبيعت وئي لاري لڳندي، تان جو ١٨ مي صبح جو ٨ بجي کان وڌيڪ بيهوشي دل تي ڇانئجي وئي ۽ ڪرلگهرو شروع ٿيو. منجهند جو پوري ڏيڍ بجي، جنهن وقت سوامي هممراج صاحب جن ديا جو ليڪ ڪيو هو، ساڳي شب

وڏيڪ سات نہ ڏيندو. تڏهين پنهنجي دل جي وسيعت- جا اڳين لکيت ۾ آيل وسيعت جو باقي ٻچاڙيءَ جو ڀاڱو هئي- ڏاڍي مشڪل ۾ ساوڌان ۽ مضبوط ارادي سان پنجن اٺن ساهن کڻڻ ڪالپوء ڪرڻ لڳا. "جهمت مل! اسانجو شهر هينئر وڏيڪ وقت شايد نہ رهي؛ لوهين هيءَ اسانجي وسيعت ٻڌي ڇڏيو. اسان جا ٽي مندر آهن. ٽن مندرن لاءِ اسان ٻهڄا ٽي شير ٻار اوهان کي ڏناه ٽيئي لائق ۽ سپاٽر آهن. هرهڪ پنهنجي جاءِ تي ترقي ڪندو رهندو. واماند هتي مظفرگڙه ۾ شيوا ڪندو. ٻوڏراج حيدراباد سنڌ ۾ اڳيئي شيوا ڪندو رهي تو ٽن هو ڪندو رهي. مظفرگڙه ۽ حيدراباد جا مندر اڳ وسيل آهن تهنڪري اهي هلندا رهندا. باقي ڪراچي هڪ پڙهيلن جو شهر آهي، جنهن ۾ وڏيڪ پڙهيل جي ضرورت آهي. چيتن آنند ڊاڪتري ۽ سنگيت وديا پاس ڪري آيو آهي ، جنهن جي اجڪالهہ جي وقت ۾ گهرج ٻوي ٿي . ڪراچيءَ جي پنچات اگر آگيا ڏيئي تہ چيتن آنند اتي شيوا ڪندو . ("اگر" لفظ ستگورن ان ڪري ڪم آندو جو سنہ ۱۹۳۲ ۾ ستگورن مولکي ڪراچي مندر جي ذميواري سؤنپڻ لاءِ خاص طرح لکي سملي مان گهرايو هو. ڪراچي پهچڻ تي جڏهين پنهنجو ارادو ڪن ويجهن ستسنگين اڳيان ظــاهر ڪيائون تہ هن آسڻ تي چيتن آنند کي تاڻڻ جو اسين وچار ڪري رهيا آهيون، تڏهين جهمت مـل اُن وچار جي مخالفت ڪئي هئي ۽ اهـا سموري حقيقت سيٺ آنلداس نصيراباد واري سان

سوامي چيتن آنند جي مهاراج چداڪاشي
(سستاپڪ شري ستبه د ر م مند ر سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي، پٽيل نگر، نيو دهلي)

هي آهن گوروءَ جا سچا لعل

ا. سواميءَ بوڌراج جن جي پريچيہ ۽ حيثيت

سنڌ جو اهڙو ڪو ورلو سچو هوندو جو سوامي بوڌراج جي نالي کان ناواقف هوندو. ماستري جيوَن ۾ سندن نالو يوجراج لوڪومل واڌواڻي هو، جنهنکي ڦيراڻي ستگورو ديو سوامي پرمانند صاحب چداڪاشي جن "بوڌراج" نالي سان سڏڻ لڳا. چداڪاشي مشن جو هرهڪ ستسنگي سندن انهيءَ نالي سان ئي واقف ٿيو. هيءَ اُهي تن پرگيہ، سپالو ۽ سروَ گڻ سمپن ششن مان هڪ شش هو، جن تي ستگورو ديون پنهنجي مشن جـي آئنده جو بار رکيو. حيدراباد سنڌ جي روزاني ستسنگ جي شبوا هنجي حوالي هئي ۽ ساڻ ستگورن جي پستڪن جـو ترجمو ڪري ڇپائڻ لاءِ ڏيڻ جو ڪاريہ به هنجي سپرد هو. ۲۶ اپريل ۱۹۳۴ع جي منجهند جو ستگورو ديو سوامي پرمانند صاحب جن جي طبيعت اُچانڪ پوڄن ڪاڏي ڪاڻيوءِ نازڪ حالت ۾ اچي ويئي ۽ساهہ گهٽجڻ لڳو. نڏهين سندن ڪٽ تي ڏڙهي مون کين پنهنجي گود ۾ ليٽايو. اُن وقت ماستر جهمٽمل، مينگهوءَ باني ، ڪيسر باني ۽ لاڪري باني به اُتي اچي ويا. سوامي جن کي اُئين معلوم ٿيڻ لڳو ته هينئر شرير

سوامي [illegible] صاحب ([illegible])

([illegible])

[illegible] ۽ [illegible]
[illegible] ايندو
[illegible] ان وقت ڊاڪٽر
[illegible] هڪ ڏينهن هو ڪنهن
[illegible] سوامي [illegible] جن سوامي
[illegible] ڪيو، جو ٻڌي
[illegible] ڏاڍو رس آيو
[illegible] ڪرڻ جي
[illegible] سدن ايياس
[illegible] ٻين
[illegible] سا [illegible]
[illegible] حيدرآباد ۾ سوامي جن
[illegible] ۾ [illegible] خيال جو
[illegible] سدن ساري جيوت سخت
[illegible] ۽ هيءَ هئي جو
[illegible] دنيا جو
[illegible] جي
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ڳي ٿه ڪن ويچين مهابرشن جي چرن
۾ پرارٿنا ڪجي ته پوڄ سوامي جن بابت ڪرپا
ڪري پنهنجي پنهنجي ڄاڻ انوسار اسان جڳياسين
جي رهنمائي لاءِ ڪجهه پرڪاش ۽ سنيهه سمرتيون
لکي موڪلين. اِنهي ويچار کي سامهون رکي
هينين ست پرشن جي سيوا ۾ وينتي پتر موڪليا
ويا، جنهن تي هنن پنهنجي ديالتا سان سوامي
جن جي جيون تي پرڪاش وجهڻ وارا ڪجهه
امولڪ شبد موڪلي اسانکي ڪرتارٿ ڪيو آهي،
جنهن لاءِ مان سيني ستسنگين جي پاران انهنجي
ٿهدل شڪرادائي ڪريان ٿو. شل انهن مهابرشن
جي اسان بالڪن تي سديو ٻاجهه جي نظرجهولندي
رهي. سندن سندر ويچار هيٺ ڏجن ٿا:-

ٿهارام بصرمل

١. سوامي اکنڊآنند صاحب (گنگوتري بابا).
٢. سوامي چيتن آنند جي مهاراج چداڪاشي دهلي.
٣. سوامي ليلا شاهه صاحب.
٤. سادو واسواڻي صاحب پونا.
٥. سوامي هرداارام صاحب، پشڪر.
٦. سوامي نارائڻداس جي مهاراج چداڪاشي دهلي.

مھاپرشن جا

سوامي پوڏراج صاحب جن جي جيونيءِ تي

سندر ويچار

Printed by Shri Radhakishin Prabhdas at the
Amar Bharat Printing Press, Ajmer.
&
Published by Shri Tahilram Basarmal Aswani
on behalf of Sat Sang Sabha, Swami Bodhraj Sahib
Ajmer.

هي پستڪ ستسنگ آشرم سوامي ٻوڌراج صاحب
ڪاري کهي اجمير مان ملي سگهندو.

سوامي پرمانند صاحب ۽ سوامي پوڌراج صاحب جن جا جنم
اُتسو ۽ ورسيون هرسال گهٽي اُتساهه ۽ اُمنگ سان ملهايون
ويندڀون آهن.

شري اتمرل رامچنداڻي گونا ۽ ريڊيو ٽان هفتي ۾ ٻه
ڀيرا سوامي جن جي واڻيءَ جو ڪتن ۽ سندن جيون جو ڪجهه
ورتانت اٽڪل ۴ ورهيه ڪندو رهندو هو. ڪجهه مهنن
کان گونا ۾ ستسنگتا جي وڏي ڇر اُر چالو نيڻ ڪري،
هنکي اهو پرچار جو ڪم بند ڪرڻو پيو. هن سوامي رامانند
صاحب چداڪاشي امبئي، سوامي چيتن آنند صاحب
چداڪاشي دهلي، ساڌو واسواڻي صاحب پونا ۽ شري
جيولرام ڪولمبو وارن کي سوامي پوڌراج صاحب جن جي
جنم اُتسو ۽ ورسي ملهائڻ لاءِ لکيو ۽ هنجي ئي پرشارت
سان اِهي پورڪ ڏينهن اُتي بہ سالن کان ولي ملهايا
ويندا آهن.

ھن جي اجمیر ۾ ھولڊنگ ھڪ ڪئوان ۽ پرنمي ستسنگي شري پرناپراءِ لڏارام ستسنگن جي پرپرنا ڪرڻ لي ڪتا ڪرڻ لڳو ۽ چگي پرنم ۽ اُنھ جي واٽيءَ سان برابر ٥ سال ڪن ڪتا ڪندو رھيو. سال ١٩٥۴ جي وچ ڌاري ھو پڻھتي ٽائرن ۽ پٽي ڪتب سان گڏ ڏلڏي جي ساٿگي اجمیر مان لڏي پڻي ھند ويو. ھن ڪالپورءِ شري گئومل ٽاراچند ماستر ڪتا ڪرڻ لڳو ۽ اجا تائين ڪندو اچي ٿو.

ھبڏانھن لکنو ۾ شري رگھومل جسوترام پرشارت ڪري سال ١٩۴٨ کان ولي ستسنگ ڪوليو. ھڪ اُدارچُت پرنمي سچن ڊاڪٽر منگھارام ڪالاڻي ڪرپا ڪري پنھنجي گھر جي حاءِ مان ڪجھ لڪر ستسنگ ڪرڻ لاءِ ڏيندو رھي ٿو. ھفتي ۾ ھڪ ڏينھن ڪتا ٿيندي آھي ھا شري رگھومل ڪندو آھي.

شري ايسرداس ٽيڪومل کي ڪلياڻ ۾ لڏي اُچڻ ڪانپوءِ اُني سنڌين جي گھٽائي ھئڻ سبب ستگورنءَ جي پاٽيءَ جي پرچار ڪرڻ جو سڌو وجھ ڏسڻ ۾ آيو. جنھن لي ھن سال ١٩٥٢ کان گھٽي اُساھ سان ڪئمپ نمبر ٣ ۾ ستسنگ جاري ڪيو. ڪتا ھو ھر ڪنھن آڱوار لي پاڻ ڪندو آھي ۽ سوامي جن جي پاٽيءَ جو سڌو پرچار ڪندو رھي ٿو.

اُنھن سڀني ستسنگن ۾ سوامي جن جي آڳيا موجب ڪتا کان اڳ اوم جو اُچار ۽ ڪتا کان پوءِ ۴ منٽ شانتي ڪرڻ جو نيم پالن ڪيو ويندو آھي ۽ سوامي ھيمراج صاحب،

شمپ ويچار سان پرهمي ستسنگي شامل ٿيا. نيٺ شري صوپراج
جي مکيه پرشارٿ ۽ جتن سان هڪ وڏي،
ڪشادي ۽ هوادار جڳه اٽڪل ۳۵۰۰ چورس فوٽ
چار هزار کن روپين ۾ ڪاري ڪوهي ٻڌي ٻزار ۾ سرڪار
کان ورتي ويئي. اها جاءِ جنن نه ڪجھ پراڻي هئي، تنهن
ڪري اٽڪل ٻه هزار روپيه خرچي اُبجي ضروري قيرقار
۽ مرمت ڪرائي ويئي. هن خرچ لاءِ ستسنگين پاڻ ۾
ڪجھ قوڙي ڪٺي ۾ گهٽي پاڳي شري صوپراج، شري
خاڇند عيشيرام ۽ شري ٺهلرام بصرمل جي پرشارٿ سان
اجمير ۽ ٻين شهرن جي داني پرشن مان سهاتا گڏ ڪئي
ويئي. هاڻي اِلهيءَ استان لي اٽڪل ۹ مهين کان وني
ستسنگ ڏهاڙي پريرپاؤ سان ٿيندو رهي ٿو. حيدراباد سنڌ
والگر اِلهيءَ استان لي ٻه ستسنگ آشرم سوامي پوڏراج صاحب
الو رکيو ويو آهي. هن آشرم جا ٽرسٽي شري صوپراج
گهيٽمل (پريزيڊنٽ ستسنگ آشرم). شري پرتاپراءِ لڌارام
ماسترگنومل تاراچند (سيڪريٽري ستسنگ آشرم)، شري ٽولارام
ايسرداس ۽ شري کيمچند عيشيرام مقرر ٿيل آهن.
آشرم جي سنڀال ۽ شيوا مکيه ريت شري صوپراج
ڪندو آهي.

ستسنگ ۾ ڪتا پهريائين شري چيتاند پريمل ڪجھ
مهنا ڪندو هو. هو اجمير ۾ پوري ڏلڏي نه ٿيڻ ڪري
۽ سوامي جن جي پروار جي شيوا ڀاؤ جي ويچار کان اڏي
لڪدو ويو، جتي ڏلڏي سان گڏ اِها شيوا ٻه ڪرڻ لڳو.

مالهو سوامي جن جي برواز جي برگهور ۽ شيوا ڪندا رهن ٿا.

پاڪستان مان لڏي هندستان ۾ اچڻ لي مالهو ڏار ڏار شهرن ۾ ٽڙي پکڙي ويا. اجمير شهر ۾ هو گهڻي انداز ۾ اچي رهيا، جن ۾ سوامي جن جا ستسنگي به ڪافي هوا. هنن مان شري چيلاند پرمهل، سرگواسي شري ٽولارام جشمل (رٽائرڊ سپروائيزنگ تپدار) شري صوبراج گهنئمل شري چيلارام ٿدلداس، سرگواسي ماستر مولچند ۽ شري ڪيمچند عبشرام ڪي پرير جاڳيو ته هتي سوامي جن جو ستسنگ جاري ڪجي. ليمه باغ ۾ پڪ بهاري، شري چيلاند جو گهر، جتهن ۾ هن ستسنگ ڪرڻ لاءِ آچ ڪٽي، لتهن ۾ ستسنگ کوليو ويو. انڪاليوءِ سگهوئي ڪڪ ڏيالو سچن ارش شري مرليڌر (سنڌ نشنل بئنڪ جي اڪائونٽنٽ) ستسنگين کي پنهنجي گهر واري جاءِ مان ڪجهه ڀاڱو ڏنو، جتهن ۾ اوري مرمت ڪرائي هو اُتي ستسنگ ڪرڻ لڳا. انڪل ٦ سال اُتي لمعيبر سان ستسنگ ايندو رهيو ۽ ستسنگي پرير سان اچي لاڀ وٺندا هوا. ستسنگين جو انداز ۽ اُساهه ڏيري ڏيري وڌندو رهيو، جتهن ڪري ستسنگ واري جاءِ لنڍي سمجهڻ ۾ آئي. ليمه شري پرتابراء لڏارام جو اُنهيءَ سمي ڪٽا ڪندڙ هو ۽ سڄيل ۽ رهڻي وارن ستسنگي آهي، لتهن والجهن ۽ ارلمي ستسنگين شري صوبراح گهنڊمل ۽ اين کي پرپرنا ڪٽي ته پنهنجي ۽ ولي اُتي ستسنگ ڪجي ته لمام سلو ليندو. هنجي

شري ٽهلرام ڀيرومل ڀرڌان جي صلاح سان ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ جو ڪم جهولڻ ۽ چاڙهو ستسنگين لي رکيو ويو، جنهن موجب شري رگهومل جيوترام، شري چيتومل نيڻولمل، شري ايسرداس ليکومل، مکڻهارام شيوڪرام "مستان"، سرڳواسي شري ٽولارام، سرڳواسي شري آتمارام ڏيولداس ڀاٽيا ۽ شري لڇرمل آر راميچنداڻي واري سان ڪٿا ڪندا رهيا.

سن ١٩٤٧ع جي مي مهني ۾ ماتاستي ديويءَ جي هڪ سرڌالو ۽ سامهوڙي شريمتي ڪشني ديوي (ڀائي لعلچند ڀاٽي مل حيدرآباد جي سنڌ ورڪي سيٺ جي پٽ ڀائي لڇرمل جي ڌرمپتني) ۽ سنڌس سس جن پنهنجي ڪٽنب سميت نئنيتال هوا بدلائڻ تي ويا، لڇن هو ماتاستي ديويءَ کي گهٽيءَ سڪ سان وينتي ڪري ميڃائي شري سنڌ رشام سميت پاڻ سان ولدرائڻ لاءِ وٺي ويا، جتن سنڌس صحت سڌري ۽ ويچارن ۾ ڦيرو آيو، ڇو ته سوامي جن جي اپالڪ ۽ ڀواليءَ جي ويوڪ سنڌس صحت ۽ ويچارن لي وڏو اثر ڪيو هو. جلدئي پاڪستان جو ٺهڻو پيو ۽ هر ڪنهن کي الان لڏڻو پيو، جنهن ڪري هين جو حيدرآباد ۾ موٽي اچڻ نه ٿيو ۽ نئنيتال ۽ ٻين هندان تي لکنوءَ ۾ اچي گهر ڪري رهيا، جتي سوامي جن جو پرڀار اچا ٽائين رهندو اچي ٿو. اتي رهندڙ ستسنگي شري رگهومل جيوترام، شري جيتانند پريمل ۽ ٻيا ۽ شريمتي ڪشني ديوي، سنڌس پتي شري لڇرمل لعلچند ۽ هنن جي ڪٽنب جا

وديه مڪت اُپرانت

سوامي جن جي وديه مڪمل ڪانپوءِ سندن پروار شري ٽلارام سان گڏ حيدرآباد موٽي آيو. اسٽيشن تي ڪيترا ستسنگي سڄڻ ۽ ماماڻون ماتا ستي ديوي ۽ شريمتي سندر شام جي وٺڻ لاءِ آيا. سڀني جي اکين مان آنسن جي گنگا ڏڙا ڏڙ وهي رهي هئي. اُها گهڙي اهڙي هئي جنهن آپ هي آندو؟ هرڪنهن پنهنجي مٺن پريتم جي وڇوڙي ۾ لڙڪ ٿي وهايا. ماتا جي ماءُ مورتي ڏسي جڻ هنڌن ۾ گهاءُ ٿي پيا، پر وچارا ستسنگي ڪري ڇا ٿي سگهيا؟ ماڻهو ميڙ ۾ ڪين گهر وٺي آيا. پر ڏٺو ويو ته ماتا صاحب کي جڻ گهر کائڻ پيو آيو، تنهن ڪري هن شري چترومل نينومل جو سوامي جن جي آڪيا انوسار اچي سندن گهر ۾ رهيو پيو هو، تنهن کي وڌيڪ رهاڻ واجب سمجهي ڪيس اهڙو اشارو ڏنو ۽ ستسنگين به ڪيس وينتي ڪئي ته توهين ماتا صاحب جي مرضيءَ موجب سندن گهر ۾ رهيا پيا هجو ۽ سوامي جن جي پروار جي به پرگهور لهندا ... گهڻي سرهائيءَ سان سويڪار ڪئي.

بي پرواهه ۽ اڏول رهڻ تمام ڏکئي ۾ ڏکيو آهي. اهڙي آدرش پد ۾ ڪو ورلو مهاپرش اسٿت ٿي سگهي ٿو. جنهن لئهن جي جاءِ نه آهي. واهه واهه ستگورن جو اوچا اوچ اوچ! هنن نه رڳو هن ڳالهه ۾ پر سڀني ڪريائن ۽ چرترن ۾ آسچريه پورڻتا ڏيکاري آهي!

پلا اها به ڪا ٿيڻي آهي ته سوامي جن سهج ڌاري ٿي پنهنجي پروار کي هن لموڻي ڇڏي وڃن ۽ پرڪرتي جا سڀئي اهڙن مهاپرشن جي شيوا ڪرڻ لاءِ اڪيون ڪڍيو بيٺي نهاري ۽ واجهه پيئي وجهي، سا هنن جي ڪمن جي پوئواري پاڻ کان پاڻيهي نه ڪري! پريمي ستسنگي جن جي سوامي جن ۾ اٽل سرڌا ۽ سڪ هئي، جنهن ڪري سندن پروار کي به ساڳي ڀاونا سان ڏسندا هوا، ٿن سوامي جن جي وديهه مڪت ٿيڻ تي سندن پروار جي پرگهور کي پنهنجي ڪم کان به وڌيڪ ڪري سمجهيو ۽ هر پرڪار سان هنن جي سار سنڀال لڌي ۽ هنن جي هرڪا شيوا ڪرڻ لاءِ سندرو ٻڌي بيٺا. ستسنگي اڃا تائين هنن کي الهيءَ ڀاونا ۽ سڪ سان ڏسندا آهن ۽ هنن جي شيوا ڪندا آهن، جيتوڻيڪ ماتا ستي ديوي شيوا سيڪار ڪرڻ ۾ سنڪوچ ڪندي آهي. شري جيتانند پريمل متين شيوا ڪالسواءِ سوامي جن جي گالين جي هر پرڪار جي شيوا سندن مسوري هيڻ وقت توڙي انڪاپوءِ ڪندو رهيو.

پُرکہ اِهو روحاني راز،
خاوند هرگز بڻجي نہ خادم؛
٣. من مندر ۾ لائي تاري،
ڀڄ واٽي تون شانتيءَ واري؛
جوتي جنهن اندر آهہ ٻاري،
سو سنگور آهہ پرم پريتم؛
٤. ٻوڌ اندر جو ڏئي اُپديش،
صحيح سچاڻ اُهو درويش؛
پلجي نہ ٻاهر ڏسي ڪو ويس،
آتم ۾ پس خود پرماتم.

ڪيڏي نہ سوامي جن جي سهج اوستا ۾ استتي هئي! الهيءَ ڪري ڪنهن بہ ڳالهہ لاءِ وشيش جتن ڪرڻا سندن مني جي ٻڌ ورڌ هو. جڏن سهج سڀاءَ ٻڌجمد و تي ويو لنهن ڪي ني ليڪ تي سمجهيائون. هنن ٻنهجي پنيان ٻنهجي جوان ڌرمپتني (اُبلا) ۽ سادي ٣ ورهين جو پٽ (اُبهر بالڪ) ڇڏيا، جن جي پونواري ڪرڻ وارو گهر ۾ ٻيو ڪير ڪونہ هو؛ جن جي اُوستا جي ويچار ڪان سندن ٻاهن ڪنهن نہ ڪنهن کي سوُليڻا ڪپندي هئي. ڪهڙو بہ سمه مهالما ٻنهجي پرِوار جا پالي هن ريت ڇڏي ويندو هجي، نہ هو اُوس هنن لاءِ ڪو نہ ڪو بلو ڪري ويندو. پر سوامي جن هنن جي رکيا ڪرڻ ۽ سار سنڀال لهڻ لاءِ ڪنهن کي هڪ اکر چوڻ بہ پوڳ نہ

اھڙو اوچ آدرش اسان جي اڳيان رکيو آھي، جو اسالکي ڀئي پاسي لھارڻ جي آوشڪتا ئي ن آھي. اسالکي کي ن پورن لسچو رکي ستگورن کي پري پورن سمڌھورن ۽ ھنن جي رھڻي ۽ ڪھڻيء جي پوءِ لڳي ڪري پنھنجي جيوت کي جولي مٿ ٺاھيون.

سيني کي ياد ھوندو ن سوامي جن سدائين ستسنگ ۾ ٻڌائيندا ھوا ن ستگورن کي ڪڏھن ٻئي ۽ ديھ ڌاري ڪري ن سمجھڻ گھرجي. جيڪو ھنن کي سرير ڪري سمجھي ٿو، تنھن ن ھنن کي جاتو ن آھي. ھنن کي پاڻ سان ملپل پنھن جو آتما ڪري ٻرلمت ڪرڻ گھرجي. جنن ست سري ۱۰۸ سوامي ھيمراج صاحب جن فرمايو آھي:-

گور آتم، آتم گورو، ٻيد ڀاو ڪڇ نانھ،
دوءِ اکير آرٿانت اڪ، ورنن ويدوُن مانھ.

سوامي جن پڻ سري الدر جي آلاپ ۾ ھن بابت ھينيون شبد چيو آھي:

ستگور تنھنجو آھي آتم.
جيسين ٻاھر گورو مڃين ٿو،
تيسين نرڪ اندر پڇين ٿو،
ٻاٽير چونہ ڏکي ٻھين ٿو،
اِسٿر رکہ پيارا سُو ڌرم؛
اندر ٻڌ ريھي شانتي ساز،
ستگور جو سندر آواز؛

اسان سان هرهنڌ، هر سمي ۽ هر اوستا ۾ انگ سنگ آهن. هنن اَستوُل سرير ليائي، ويرات روپ ڌارڻ ڪيو آهي. جو اِنهيءَ ڳالهه ۾ اٽل وشواس رکندو، اُنهيءَ سان هو هر ويل همراهه تيندا ۽ سندس سڀ منورٿ سڌ ڪندا. هو هاڻي ڊويه روپ ڌاري اسانجي پرڪيا وٽي رهيا آهن، ته اسين ڪيتري قدر شرڌا ۽ پريم ۾ پڪا رهون ٿا ۽ سندن سکيائن کي سيني ۾ سانڍيون ٿا. هيئنر اسانکي هيڪاري وڌيڪ ساوڌان ٿيڻ گهرجي ۽ پنهنجي رهڻيءَ کي سندن سکيا اُنوسار اڏڻيءَ ريت ڍاهڻ گهرجي جنهن مان سندن لاچار وڌي ۽ بيا اسانجي هلت ڏسي ڇڪجي ستسنگ ۾ اچي لاڀ پرائين. ڪڏهين به ائين نه سمجهڻ گهرجي ته ستگورو اسان کي ڇورو ڇنو ڪري ويا. هنن اسان کي اهو اُتاهه ڏڻ ڏنو آهي، جوڪنهن جو ئي نه آهي. نت جو ستسنگ اهڙو نه جمائي پڪي پائي تي بيهاري ڏيئي ويا آهن، جنهن ۾ اسين سدئو اچي چت جو چئن ۽ هردي جي شانتي پراپت ڪريون ۽ بيا اليڪ لاڀ پرايون. تنهن ڪانسواءِ اسانکي اَمولڪ شاسترن جا خزانا ڏيئي اهڙو ته پريو پاڇيو ٻڌايو اٿن، جو ڪوٽ جو ڪوئو اکر ڪڏهين به ڪڙو ٿي نه سگهي. شاسترن جي اندر اُهي درلڀ ماڻڪ ۽ هيرا جهنجهيا اٿن جنهن جو ملهه ڪير ڪٿي؟ ڪنهن به ڳالهه جي ڪمي ڪانهي. رڳو اُنهن وچنن ۾ شرڌا رکي ڪمائڻ جي ضرورت آهي، پوءِ اڄ پڇو اسانجو بيڙو پار آهي. تنهن ڪانسواءِ هنن هرڪنهن مارڳ ۾ اُنهن ڪمائي ڪري

جي برگهور اهيد و." بوءِ سوامي جن مولکي ڇاهين درجي
کان ولي بي-اي جي امتحان سوڌو پڙهايو ۽ اساڻي ساري
ڪتب جي پالنا لاءِ به خرچ ڏيندا رهيا. ٿ رکو انترو، پر
هين مولکي اوڪري ولي ڏنئا بر به وڏي مدد ڪئي. ڏسو
سعدن درباء دلي! بر اهڙي ڪريا رکو مون عڪڙي لي
ٿ ڪهالون ، بر بين غريب ودياڙلين کي مشع ڏيڻي ۽
ڪتابن، ڪابين ۽ فين جي مدد به ڏيندا هوا. بالڪ ڏلي
هڪ ودياڙليءَ جي حالت بر اهڙي سڀاڻا ڪان سواءِ سندس
ٿيرخرچ جي پورائي نه ڪيانون.

مان سنه ١٩٣٢ع بر مئترڪ امتحان ۾ سڄي سنڌ ۾
پهريون نمبر آيو هوس، بر ٻئي ڏينهن ظاهر ٿيو ته ٿي مارڪن
گهٽ ٿيڻ ڪري منهنجو نمبر ٻيو ٿيو آهي. سوامي جي اُن
وقت سطي ويل هئا، جتان مونکي دلداري ۽ ڏيئي ڏياءِ جي
محل ٽار شيشي اٽر نکتوي.

"Your first number is reserved in the school of the Almighty God. Don't worry regarding the petty name and number in the academy of the world! Look ahead to the supreme place in the academy of the Almighty."

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

وديارٿي ۽ سٽسنگي ڳڌجڻ الي پرم سان پرڻام ڪندا هوا، پر جنهن نه هو اهي ڳالهه ڪان ڌيان ويندا هوا، تنهنڪري سدائين لڪي اهڙين ڪُنين ۽ گهاڙن تان ويندا هوا، جنهن ڪوبه سياڻپ وارو نه ڳڌجي ۽ ڪوبه جهڪي رام رام نه ڪري، جنهن هڪ مهاپرش پارسي ٻوليءَ ۾ فرمايو آهي:-

دَر راه چُنان رَوُ، کِ سَلامَتُ نہ کُنَند،
با خَلق چُنان ذِي، کِ پيشوا نہ کُنَند؛
دَر مسجد اَگر رَوي، چُنان رَوُ کِ تُرا؛
پيش نہ خواهند وَ اِمامَتُ نہ کُنَند.

پگهر جو پورهيو ڪري اُن مان ٻهڻجون گهرجون ضرورت مالر پوريون ڪري اهيت پئسو غريبن، اناٿن ۽ گهرجائن جي ڪم لڳائڻ، سوامي جن جو دستور ٿي ويو هو، جنهن جو هڪ جيئرو مثال منهنجو ڀيڻو آهي. جڏهين منهنجو پتا پرلوڪ پڌاريو، تڏهين مان ڇهون درجو انگريزي پڙهندو هوس. اسان جي حالتن مولڪي وڌيڪ وديا پرائڻ جي اجازت نٿي ڏني ۽ پڙهڻ ڇڏي نوڪري ڪرڻ جو ويچار ڪرڻ لڳس. مان ۽ منهنجي ماتا جنهن نه سوامي جن جي سٽسنگ ۾ ايندا هواسين ۽ مان ڪلاس ۾ هوشيار ڇوڪرو هوس ۽ هرڪنهن درجي ۾ پهريون نمبر ايندو هوس، سا ڳالهه سوامي جن سوچي منهنجي ماتا کي آلسه ڏيئي چيو ته ”توهين ڪوبه ويچار نه ڪريو، ڇوڪري کي پڙهڻ نه ڇڏايو، ايشور پرم ديال آهي، پاڻيهي توهان

آڏو، ٻوڙ ڪڻي اسانجو ٻڌائو، شايد سمجهوي مرادي ۾ پالي، جنهنجي اسان کي ڪل نه ڪالي. تنهنجي ڪهڙ چالي هيءَ لبلا؟ وڃا لکين ملالي ميلا. ڪڏهن تنهنجو ٻار نه ڀالو، آهي تولي ٻاڙ کي چالو.

هاڻي ڪجاڻ مهر پيارا، وڃجاڻ سندر شام پرڏارا،
ڪري پتاجيان سڀ کي راضي، بڻي گورساگيو غازي،
ٺٺي دکي دلين جو دلبر، بڻي راه رلين جو رهبر،
اِها ايش ارداس اگهائج، ستسنگ جو سوال ارنائج.

شريمان أڏارام ريواچند گلراجاڻي

سري ستگور ديو سوامي ٽوڏراج صاحب جن جي ورلي التي ٻهر الرآڪار رهندي هئي، پر ٻاهران هو هميشه رواجي لباس ۾، سادا سودا ۽ لڪل گذار پيدا هوا. سدائين ٻڙ ٻڙ سان ٻرابور، ڪلمڪ ۽ برسن چپ رهندا هوا. گرهستي ۾ رهندي آلکان نرليپ ۽ نيارا هوندا هوا. سنسار جي ڏار ڏار اوستائن ۾ رهيا، پر هر هڪ اوستا ۾ پنهن جو ٻارت ٻڙلتا سان پالياٿون. هنن جي جيونسي اسان لاءِ آدرش روپ هئي.

ٻاهرين ۾ رهيا هئن اسڪول جي ماستريءَ جو پيشو ٻاٻو، پر سچ پچ هو رکو اسڪول جي ڪنهن ڪلاس جا ماستر نه هوا پر ساري وشو جي ڏرمن جا ماستر هوا.
ل جي شاگردن جا محبوب ماستر ۽ ستسنگ جا
وَڪتا برش هوا، جنهن ڪري کين ڪيترالي

وديارٿي ۽ ستسنگي گڏجڻ اتي پرېم سان پرڻام ڪندا هوا، پر جڏهن نه هو انهيءَ ڳالهه کان ڊڄي ويندا هوا، ننڍڙي سدائين لڪي اهڙين گهٽين ۽ گهاڙن تان ويندا هوا، جتي ڪو به سڃاڻپ وارو نه ڏسجي ۽ ڪو به جهڪي رام رام نه ڪري، جئن هڪ مهاپرش پارسي ٻوليءَ ۾ فرمايو آهي:-

دَر راه چُنان رَوُ، ڪِ سَلامُتُ نہ ڪُنَند،
با خَلق چُنان ذي، ڪِ پيشوا نہ ڪُنَند؛
دَر مسجد اَگر رَوي، چُنان رَوُ ڪِ تُرا،
پيش نہ خواهند وَ اِمامتُ نہ ڪُنَند.

پگهر جو پورهيو ڪري اُن مان پنهنجون گهرجون ضرورت مطابق پوريون ڪري بچت پئسو غريبن، اناٿن ۽ گهرجائن جي ڪم لڳائڻ، سوامي جن جو دستور ٿي ويو هو، جنهن جو هڪ جيئرو مثال منهنجو پنهنجو آهي. جڏهين منهنجو پتا پرلوڪ پڌاريو، تڏهين مان ڇهون درجو انگريزي پڙهندو هوس. اسان جي حالتن مولکي وڌيڪ وديا پرائڻ جي اجازت نٿي ڏني ۽ پڙهڻ ڇڏي نوڪري ڪرڻ جو ويچار ڪرڻ لڳس. مان ۽ منهنجي ماتا جڏهن نه سوامي جن جي ستسنگ ۾ ايندا هواسين ۽ مان ڪلاس ۾ هوشيار ڇوڪرو هوس ۽ هرڪنهن درجي ۾ پهريون نمبر ايندو هوس، سا ڳالهه سوامي جن سوچي منهنجي ماتا کي آٿت ڏيئي چيو ته "توهين ڪو به ويچار نه ڪريو، ڇوڪري کي پڙهڻ نه ڇڏايو، ايشور پرم دیال آهي، پاڻيهي توهان

آڏو، ٻوڙي ڪٿي اسانجو ٻڌڻو، شايد سمجهڻي ھواڻيءَ
ٻڌائي، جنهنجي اسان کي ڪل نہ ڪائي. تنهنجي ڪير
ڄاڻي ھيءَ لِيلا؟ ورنہ لکين ھلائي حيلا. ڪنهن تنهنجو پار
نہ پاتو، آهي تولي ٻاڻ کي ڄاتو.

ھاڻي ڪڄاڻ ھوربيارا، وڃجان سندر شام ڏارا،
ڪري پٽا جيان سڀ کي راضي، ٻڌي گوڊرسا گيوشازي،
ٿئي دکي دلين جو دلبر، ٻڌي راهہ رلين جو رھبر،
اھا ايش ارداس اگهائج، ستسنگہ جو سوال ارنائج.

شري مان آڏارام ريواچند گاراجاڻي

سري ستگور ديو سوامي ٽوڏراج صاحب جن جي ورلي اٿي پهر آلم آڪار رهندي هئي، پر ٻاهران هو هميشہ رواجي لباس ۾، سادا سودا ۽ لڪل گذاريندا هوا. سدائين برير سان پرابور، ڪلمک ۽ پرسن چت رهندا هوا. گرھست ۾ رهندي اکان ترليپ ۽ نيارا هوندا هوا. سنسار جي ڏار ڏار اوستائن ۾ رهيا، پر هرهڪ اوستا ۾ پنهن جو پارٽ پوڙلو سان پالياٿون. هن جي جيولي اسان لاءِ آدرش روپ هئي.

ٻاهرينءَ ريمع هن اسڪول جي ماستريءَ جو پيشو هٿيو، پر سچ پچ هو رڳو اسڪول جي ڪنهن ڪلاس جا ماستر نہ هوا پر ساري وشو جي ڏرمن جا ماستر هوا. اسڪول جي شاگردن جا محبوب ماستر ۽ ستسنگ جا شروملي وَڪتا پرش هوا، جنهن ڪري ڪين ڪيترائي

دان ڪيو، جنهن جي مک مان سدائين آتم امرت پئي وهيو، جنهن جي واڻيءَ پڌرڻ سان منجهيل من تي ٺهيو، جنهن جو چندرما روپي چهرو ڏسي نيڻ نيڻ تي ٺريو، جنهن جي درشن سان پاپ جو لشڪر تي ٽريو، جنهن جي درشن سان هردو تي هرش سان ڀريو، جنهن جي درشن سان دل ۾ تي گيان جو ديپڪ ٻريو، جنهن جي ڪٿا ڪرڻ تي ايڪ منش جو تي ميڙ مڙيو، جنهن جي ستسنگ ۾ اچڻ سان ڪريل ۽ ڪوڙو تي سڌريو، جنهن جو سنتوش ۽ سهارو ڏسي هرڪو تي سندن چرڻن ۾ ڪريو، جنهن جي رهڻيءَ روپي ڦلواڙي ڏسي هرڪو مستان پولڙي جيان تي مٿس ڦريو، جنهن جي ديا ۽ اُپڪار سان هرڪو آسائو تي تيو هريو ۽ ڀريو، جنهن جي دربار کي ڪلپ برڇ سمجهي هرڪنهن تي من ماڻيو ور گهريو، جنهن هزارن دکين کي دوائون ڏيئي تي ڪيو سندن دک دور، جنهن ايڪن جي ڦٽن تي ملم پٽي ڪري لاٿو تي تن جو ناسور، جنهن ڪيترن کان ڇڏايو ڪسنگ ۽ ڪوڙ، جنهن ڪيترن کي ياد ڏياريو آتم مور، جنهن سڀن کي سيکاري سچائي ۽ نماڻائي، جنهن هزارن کي پاڻي ۾ پهل رهڻ جي سکيا سکائي، جو هو ايڪ اکين جو نور، تنهن کي پاڻ وٽ گهرائڻ جو پريو پيو ڪئن لوکي پور؟ اي پريو! جنهن ۾ هئي پريمين جي آٿاهه سڪ، اُن کي اوهان وري ڪئن ڪئي ٽڪڙي چڪ؟ جنهن جي هئي ٺهرج گهڻي، تنهن کي ڪيئن ڪئن جلد ڪوٺ ڏني؟ پر تنهنجي مرضيءَ

درد لاهيندو. مگر اي رلکي! تو هيءَ کهڙو کيل رچايو، جو اسانجي دل جو دلبر اسان کان کسي پاڻ وٽ گهرايو؟ اسان نه سندن اچڻ لاءِ ڏياري ٿي ملهائي، مگر تو وري وڇوڙي جو اهڙو نه طوفان لڳايو، جو اسانجي اميدن کي کيڙو اجايو. سچو! وري به رودن نه ڪريو. پنهنجي ديج آتما سري سند رشام جن اسان لاءِ وڃا آهن ڇڏي، جو سمي ٿي اسانکي ۽ ستسنگ جي ڦلواڙيءَ کي ڇڏيندا آڏي.

آها! اسانجو سوامي بوڌراج پاجهارو، اسان اڙين جو آڌارو، ساريءَ سنڌ جو چمڪندڙ ستارو، هزارن جي هردن جو پيارو، گرهستي هوندي گرهستي جي ڪم کان نيارو، سدائين شانت چت ۽ سر درشت رهڻ وارو، جنهن جو اِنتي پهر هو ايشور سان لينهن، جنهن کي اڄ موڪلائي ٿيو پارهون ڏينهن. گورديو! اوهانجي مورت ڏي نهاري هرڪا اک ٿي اکين مان آب هاري. آها! ڪنهنکي ٿي سنڪلپ آيو نه هيءَ موهڻي مورت، سهڻي صورت هميشه لاءِ حيدرآباد سنڌ ۽ هند کي پنهنجي درشن ديدار کان اوچتو ئي اوچتو سڪائيندي؟ ڪنهن ٿي جاتو نه ڪرتار جي قدرت هن ڪامل کي اتر و سگهو پاڻ وٽ سڏائيندي؟ او ايشور! جنهن توکيءَ به هٿي پرهم جي جي پربل آٿاهه شڪتي، جنهن پياري ڪٿي هٿي ساري آيو تنهنجي پڪتي، جنهن جو پورن پوگ پچايو، جڏهن هو هرالديءَ ٿي حڪم هلايو، جنهن هر سمي ٿي سڀ جو وڻج ڪمو، جنهن ساريءَ جيوت به پي سڀ هرلدبو؟

شري مان هري سندر روپچند

سوامي جن پنهنجي آدرش رهڻيءَ دواران اسالکي اها سکيا ڏني ويا آهن؛ جو اسين سندن رهڻيءَ کي رهبر ڪري پنهنجي جيوت کي جوتي مهَ بڻائي سگهون ٿا.

ڪيڏي وڏائي ڳڻيان سا پرش جي،
ممتا ميل اندر ۾ رکن نه رائي؛
سامهي سدائين ڪن اُپڪار اڇاهه ٿي.

هيءَ شلوڪ سوامي جن سان بلڪل ٺيڪ ٺهڪي اچي ٿو. هو ماستريءَ ۾ نه فقط دماغي سکيا ڏيندا هوا، مگر سربرڪ ۽ آلهڪ وديا ۽ اخلاق تي سندن تمام گهڻو زور هوندو هو. هن مهاپرش جي جيوت مان اسالکي نه پنهنجي جيوت جي جوت جڳائڻ گهرجي.

شري مان مهراج الهداعل

Be in the world but not of the world

دنيا ۾ رهه مگر دنيا جو نه ٿيءَ. هيءَ پهاڪو هنن پوريءَ طرح ڪمائي ڏيکاريو. هو شانتيءَ جا سچا اوتار ۽ رهڻيءَ جا صاحب هوا.

شري مان ٺڪرمل آر- راهچنداڻي

سيٺي جي اندر ۾ اها آشا هئي نه جلد مهني ڪن ۾ هيءَ منتر موهن متر روپي مسوريءَ مان موني هن حيدراباد روپي بندرابن ۾ اچي، پنهنجي وچن روپي متر مرلي بڏائي سيني سکين ۽ سکن جا سنسا ۽ سور، دک ۽

سوامي جن جي زندگيءَ جو انداز، سندن آدرش رهڻي ۽ اعليٰ ڪلام مان، جو هن ننڍڙي آڪاڻ اليوَ مان پسڪن ۾ پيو آهي، لڳائي سگهجي ٿو. سندن روزمره جي رهڻيءَ ڀاڙيءَ جي دم تائين آلرگيان کي عملي جامي پهرائڻ جو ثبوت ڏنو آهي. هو دل ڪري ناطر درويش هوا. سندن اسنگتا ۽ بلڪل عجيب هئي. سنسار ۾ رهندي جڻن ڪنول ڦول ٿوڙي مرغابي ٻڪي پاڻيءَ ۾ ترليب رهي ٿو، تئن هي دسب سنگ ۾ رهندي سب کان نيارا هوا. سندن آلراستيءَ جو ڪيڙو ڪٿن ڪجي؟ ننڍڙي ستو ڪڻي آڪرش مورلي دتاران وندالس جو عملي جامو پهري، ننڍڙي ٻولڻ جيوليءَ جي جوت سان ڪيترن جي دلين کي روشن ڪري ٻيلڪ ڏور ۽ گيان جو سورج چمڪائي، تووي تي وقت ۾ ڪيتو ڪيئه ڪري ننڍڙو ڏنو امر ڪري ويا آهن، جڻن پاڻ فرمايو آهي:-

شمع جا سڙندي ڏني روشنائي،
عجب اُن ٻيوڻکي ٻوڌ ٻولي ٻڌائي؛
سڙي پاڻُ روشن ڪيو جنهن ٻين کي،
اُنهيءَ امر جيوتي جگت ۾ جڳائي.

سچ ٻچ هن مهاپرش جي زندگيءَ ني روشني وجهڻ ۽ هنجي اَڻ اليوَ کي سمجهي توري ڪيتئه پيش ڪرڻ مون جهڙي ستاوڻ دمڻ جي شڪتيءَ کان ٻاهر آهي.

هوا. مان سمجهان ٿو ته هو اسان جي جان جا جيارا ۽ پران کان به وڌيڪ پيارا هوا، مگر اسين سندن وڇوڙي کي روڏن نه ڪري سندن سکيائن کي سيني ۾ سانڍيون. نماڻا وري کهڙا، هيڏي منزل تي رسندي به جڏهين هو گڏ ٿا هوا، تڏهين پيرين پئي گڏ ٿا هوا ۽ مان ته ڀاڳ ۾ پڇي ڪين پنڌ واڳيان آسيسا ڪندو هوس.

ديوان جڳتراء ايسرداس شوداساڻي

سوامي جن نمرتا، ڪلمڪتا ۽ سمتا جي ساکيات صورت هوا. هو گرهست ۾ رهي ڌرم، ارٿ، ڪام، موکيه حاصل ڪري اسان لاءِ اوچو مثال ڇڏي ويا. هو هميشه آلماللہ جي موج ۾ مگهن رهندا هوا. شل اسين به سندن رهڻي ۽ مان سکيا پرائي پنهنجي راه روشن ڪريون.

پروفيسر نرملداس گربخشاڻي

مون کي گرڻ جي سوامي ٻوڏراج صاحب جن ۾ ڏٺا سي هي آهن: هڪ ته هو سيني کي پنهنجو سروپ سمجهندا هوا، ٻيو ته سندن پير هر وقت پرمارٿ جي پيچري ڏانهن وڌندو رهندو هو. مون کين هڪ دفع چيو ته اسانجي نوجوانن کي پنهنجي پاڻ جي ڪابه پروڙ ڪانهي. ڪرپا ڪري اوهين هفتي ۾ هڪ دفع برهموسماج مندر ۾ اچي، پنهنجو سندر ويکياڻ ڪري نوجوانن جون دليون پنهنجي آلمڪ شڪتي جي اثر هيٺ آڻي سندن جيون ۾ پلٽو آڻيو. جهٽ ڪڻي منهنجي وينتي قبول ڪيائون ۽ هر هفتي پاڻ ڪان پاڻيهي اها شيوا بلڪل نشڪامتا سان ڪندا رهيا.

ڪري سگهندو.

سوامي ڪيول ڪرشن صاحب

هن مهاپرش جي گڻن جي مهما ڪهڙن لفظن سان ڪجي. توري ٻه سدن گڻن جو ورلن ٿيڻ ڪريان ٿو:

هو برهم گياني، مهاڏ ڀاڳي، لعد لرمان، شانت وان، گرهست ۾ ڪنول ڦول سمان رهڻ وارا، سڀ سان ورلندي سڀ ڪان ليارا، گڻن جي کاڻ ۽ اَمول رتن جو ڀهراڻ ٿوا، سندن ڪهڻي ۽ رهڻي ۾ تفاوت نه ڪو ٿو هو. جنهن وقت ڪٿا ڪندا هوا، اُن وقت گويا موهن پيو مرلي وڄائيندو هو. سندن واڻي ۾ ڏاڍ سان من جو موهه ۽ ممت مٽي ويندو هو. مان سندن لاءِ جو آسڙن وهايان ٿو سو اِللاءِ نه ته مولکي منجهن موه آهـي، مگر سندن سندر گڻن کي ياد ڪري.

راءِ صاحب ديوان ڪرمچند ليلارام هنگوراڻي

۳۰ سال کن اڳي سري ستگور ديو سوامي پرمانند صاحب جن اَدويت تي برابر سوا ڪلاڪ ڪٿا ڪئي، جنهنجي اثر ڪري سڀ مکهن تي ورياءُ الهن ۾ هڪ لماڻو ۽ سادو سؤدو ڳڀرو جوان جنهن اوڏي مهل چيو ته "هر ڀي اُنسا هوگا". مون کيس چيو ته متر! جا ڳالهه پنهنجي مبارڪ مک مان ڪڍي اٿو اُها پاڙجو. ليڪ هن ڳل اُهائي سگهند ڏلي ۽ اهڙوئي تي ڏيکاريو، جهڙو انجام ڪيو هوالن. سندن مک مان نڪتي ۽ گيان جا اُملهه ماڻڪ پيا واءِ سدائين شانت چت ۽ پرقلت ڏسڻ ۾ ايندا

سوامي راماند صاحب چداڪاشي

سوامي ٻوڌراج ستگورن جي باغ جو هڪ ٽڙندڙ ۽ لاثاني گلڙو هو، جو اڄ ستگورن ٻنهجي چرڻن ۾ چڪي ورتو. هو اڄ خاڪي چولو ڇڏي سراپا نور ٿيا. وشيش سروپ ڇڏي سامان سروپ اختيار ڪيو اٿن. هو اسان وٽان ويا نه آهن، پر هڪ هڪ جي دل ۾ سمائجي ويا آهن. ظاهري سروپ ڪري هو اسان کان غائب آهن، پر واستو سروپ ڪري اسانجي رڳ رڳ ۾ سمائجي ويا آهن.

ڪويراج سوامي چيتن آنند جي مهاراج چداڪاشي

ڪارڊ اوهانجو ڪالهه سري لنڪر کان ڦري هتي پهتو جنهنکي پڙهندي دل کي ڏاڍو صدمو پهتو. شريمان، مهاگيانوان، ڌير ۽ وير ورتي سوامي ٻوڌراج صاحب جن جي ٻي وقت پنهنجي جيون ليلا سماپتيءَ جو سماچار ٻڌائيندي چت وسميءَ گتيءَ ۾ اچي ويو. منهنجي لاءِ نه سهي پر چداڪاشي ستسنگ جو هڪ مکيه محبوب يعني گيان جو چشمو بند ٿي ويو ۽ اسانجا پائر هڪ ڏين ۽ لڙهل اوستا کي پراپت ٿي ويا.

سوامي ليلا شاهه صاحب

سوامي ٻوڌراج صاحب ۽ سندن ڌرمپتنيءَ جو درشن معدني ڪلهڪ ۾ سري رامچندر ۽ ماتا سيتا جو ساڪيات درشن. هنن گرهست ۾ رهي جنهن پرمپد کي پراپت ڪيو، سو سوين سالن جي ڪٺن تپسيائن بعد به ڪو ورلو هٿ

سچائيءَ کي ٿي هيءَ سڌ پيئي، لڏهندي دل کي ٿي ڏڍ ڪو آيو. ڪي به لفظن مان لير وهائڻ کان رهي نه سگهيا، ڪي ڏک جي دريا ۾ لڙهي ويا. مطلب ته جتي ڪٿي شوڪ جي لهر ڇانئجي ويئي. ستسنگين جي من جو هيءُ اڻ اُر ويگ اوري سمي ٽائين هليو. سگهوئي هنن ستگورن کان پڌل وچن ياد ڪري پاڻ سنڀاليو ۽ من کي لڳاٽي ڪبو ۽ پرم ديو پرماتما جي ڀاڻي کي مٿي تي رکي ڌيرج ڌاريو.

نوا وڏ پالبه هاءِ اسڪول جنهن ۾ سوامي جن سمورو سمو ماستر ٿي رهيا هوا، اُتي پاليڪارن سوامي جن کي مان ڏيڻ ڪاڻ پنهنجو اسڪول سڄو ڏينهن بند رکيو. هنن کي ڏسي ٻين اسڪولن جي ڪم هلائيندڙن به پنهنجا جا اسڪول بند ڪيا.

ٽار پهچڻ واري ڏينهن کان وٺي پارهن ڏينهن برابر اوم جو اکنڊ پاٺ ستسنگ آشرم ۾ ٿيندو رهيو. اُنهن پارهن ڏينهن ۾ ستسنگ ۾ ليمر آلوسار ٿيندو هو، جنهن ۾ ڪيترن سنتن مهاتمائن، شهر جي ٻرڪ پرامي سڄڻن ۽ ستسنگين سوامي جن جي اوچ جيتترن، اڳاڌ اُپيو ۽ گوڙهن اُتر مڪتا جي مهما ڪري گهڻي ڀاو ۽ سڪ سان پنهنجي پنهنجي سرڌا اڱوسار ڦول چاڙهيا. ڪن ستسنگي سڄڻن ۽ مهاپرشن پتريڪائن دوارا پنهنجي شرڌانجلي پيش ڪئي. ڪن اخبارن ۾ سوامي جن جي مهما ۾ ليک لکيا. اُنهن وياکيائن جو ٽالرح ٿوري ۾ هيٺ ڏجي ٿو:-

سنسا ۽ پرم لوڙت ڪري ڪين لسرپيء ۽ ستن
ٻڌائيندو هو، جو ڪين ڪوڙن ليڇن ۽ ڪنيتيءَ جي
ڪچري مان ڪڍي سنن سياڻن سان سينگاريندو هو،
جو ڪين دکن ۽ آپدائن کان آجو ڪري، سکي جيون وليت
ڪرڻ جا سولا ساڌن سڻائيندو هو، جو ڪين ارٿ ۽ رهين
پرمارٿ سڌ ڪرڻ لاء سرل ساڌن سمجهائيندو هو، جو
سنسار روُپي مهاڏستر ساگر کي رڳو من جو منڊ ۽ل مالداٿو
۽ اڻ هولدو سڌ ڪري سندن دلين جو ٻار هلڪو ٻڌائيندو
هو، جو ڪين اگيان جي اوڙاهه مان ڪڍي پنهنجي سچي
سروپ جي سمجهه ڏيندو هو، جو لاءِ پرڪار جا پيا
ٻ ڪٽين پال ساٿن پلائيندو هو؟ اجا هنن کي گورو گديء
تي أستاپن ڪٽي ٿورائي ورهيه لبريا هوا. اجا ستسنگين
کي ته منجهن أليڪ آشائون هيون ۽ پڪو آسرو رکي وينا
دوڻن ۽ اسين سندن سچيءَ سڪ سان سواگت ڪنداسين ۽
خوب خوشيون منائينداسين ۽ هنن مان وڏيڪ ۽ وڏيڪ لاڀ
پرائينداسين. هي سڀ أپلا شائون ۽ آشائون مٽيءَ ۾ مليل
ڏسي، پريمي ستسنگي پرش توڙي إستريون پاڻ روڪي نه
سگهيا. سڀ هن ياري ڏک جي ڏاگه وچان هنجون هارڻ
لگي ويا. ڪي ڏسو ته اوچنگارون ڏيئي پيا رئن، ڪي
سڏڪا پيا ڀرين، ڪي وررلهه ۾ ورلاپ پيا ڪن، ڪي هاء
هاء ڪ... پڪا... الب ته ڏاڍو هائي دوس ۽ واويلا.
...ن پريمي سجن، متر اتوا جاٽو

سڀ اُلي غربين ۽ گهرجائن کي ڏان ڪيون ويون. ٽين ڏينهن اچڻ لي ڇالي مڙي، منجهند جو اٽڪل ٣ بجي ماتا سمي ديوي ۽ شري سندرشام ڊاڪٽر گلابراءِ سان گڏجي حيدرآباد روانا ليا ۽ ڇالي ساٿ ڪيالون. ڪي برهمي ۽ سڄڻ پرش مسوريءَ مان ڪنڪرڪ ٽائين اُتائي آيا هوا. اُلهڪان جڏهين موڪلايو ويو، تڏهين سڀني جي اکين مان ني وَس لڙڪ وهي رهيا هئا. واٽ لي هردوار ۾ سوامي جن جي ڇالي برپان ڪئي وئي.

اِهو هو سوامي جن جي جوليءَ جوت سمائڻ لي مسوريءَ جو وڪالت. هونئالهن حيدرآباد جي برهمي ستسنگين کي جڏهين اوچتو هيءَ دل ڏاريندڙ سماچار ٽار رستي پهتو، ته هين جون واپون لي تتال اُي ويون. هين جا چهرا لي ڇڇي پيا. هين جي ڀڏي لڪائلي نه رهي. هين جي دل کي تمام ڳري چوٽ پهتي، جڻ اولده اُلدوڪار لي وئي. ڀلا اهڙي ٻرم رڪيک ۽ ٻرم ڪلياڻڪاري گورديو جو ڪميلو جداليءَ جي سمي ۾ اوچتو وڇوڙو ۽ ولڇوڙ برهمي ستسنگين ڪان ڪٿي سٺو ليندو، جو من موهن ڪين ڏهاڙي مڌر وچنن جي مرلي پڏائلي موهت ڪندو هو ۽ ٻريوُ پريم جا پيالا ڀَر ڪري پياريندو هو ۽ سچو آنند ۽ رس وٺائيندو هو، جو سدن سچو سوُلهون لي ڪين برمارٿ جي پيچري لان سهدج ۽ سولائيءَ سان ولي هلندو هو، جو سدن من جا مولچهارا مٽي ۽ هردي جي لپمه اچهائي مٿائن لار ۽ سيتلتا جو فوهارو ڇڪيندو هو، جو سدن

سڀني اچي ڪنا تيا ۽ ڏيرادون مان پڻ گهڻا ستسنگي سڄڻ آيا. جنهن تي سوامي جن جي وديهه مڪتيءَ جو پڌو، تنهن اکين مان پاڻي تي آندو. ڪو به اهڙو سندي سڄڻ نه هو، جو ڳوڙها ڳاڙڻ اتوا ڏک ڪرڻ کاسواءِ رهي سگهيو. اوڏي مهل آڪاس پڻ ورڪا وسائي، پنهنجي شوڪ ۽ سردا جي ڏيکاري ڏني.

ليڪ سوامي جن جي ارٿي تمام چڱيءَ ريت سجائي، گلن جا هار پائي، ڏوليءَ ۾ چاڙهي شمشان ڀوميءَ ڏي کڻي ويا، جا شهر کان ۳-۴ ميل پري سري گنگاجيءَ جي ڪناري تي آهي. سڀني واٽ پيرن پاءِ ڪندا هليا. واٽ تي سندن فوٽو به ڪڍايو ويو. حيدرآباد ستسنگ سڀا جي پريزيڊنٽ شري ٿهلرام بصرمل وٽان تار آئي ته ڪيترو به خرچ لڳي ته سوامي جن جي ارٿي هتي کڻائي اچو، پر جئن ته سوامي جو سريِر اُن کان اڳي اگني سنسڪار لاءِ روانو ٿي چڪو هو، تنهنڪري ڪجهه نه ٿي سگهيو.

ماتا ستي ديويءَ کي انهيءَ گهر ۾ رهائڻ ٺيڪ نه سمجهي، هنکي شري سندرشام سميت ڀائي سترامداس ڀالي مل وارن جي سيٺ ٽيرٿداس جي گهر ۾ رهايو ويو، جن سندن دل ورلي ۽ گهڻي پريم سان شيوا ڪئي. هاڻي رڳو ٽيئن ڏينهن هاڻي ميڙڻ لائين مسوريءَ ۾ ترسڻو هو. تنهن وچ ۾ سوامي جن جو سامان جهڙوڪ ڪپڙا، چمپل، بوٽ، بکري ۽ سيڌي ڀاڏي جون پچيل شيون،

پڇبو سچ تہ چئو؟ ڇيائين تہ هائو. مون سوامي جن جي درشن ڪرڻ جي اِڇا ڏيکاري، پر ڇيائين تہ ماتا ستي ديويءَ کي سنڌ ۾ ٻولدو، اُنهيءَ ڪري اوهين ٻھرين وڃي تيارون ڪريو ۽ شهر وارن سنڌين کي ڄاڻ ڪري، سوامي جن جي سنسڪار لاءِ بلو ڪريو. مان سنڌو تار آفيس ۾ ويس ۽ ٻوري ڇهن اڄي تارون ڪم پوءِ پنهنجي ڪوٺيءَ تي آيس ۽ اتي جي ماڻهن کي چيم تہ شهر جي سنڌين کي هن بابت ٻڌائجو. اُتان ٽي پهري ناراڻداس دولهڏنمل وٽ آيس، جو اڳي حيدرآباد ۾ ستسنگي بالڪن جي منڊليءَ جو سيڪريٽري هوندو هو ۽ اُنهيءَ سمي مسوريءَ ۾ هو، اُن کي بہ ڄاڻ ڪيو ويو. ڊاڪٽر ڪوپل جي راءِ هئي تہ سري سنڌ شيام کي هتان باهر وٺي وڃو، جنهن هن لي ڪو پرياءَ تہ ٻڌوي. شري ناراڻداس جئن سوامي جن جي جاءِ تي پهتو، لئن سري سنڌو شام کي ولي وهاڻ جو ڪم متس رکو ويو، جو تہ هو ساڻس چڱو هريل مريل هو ۽ سمجهوسون تہ هو ڪس برپاڻ ۽ ولدراڻ لاءِ ڪارائتو ٿيندو. شري ناراڻداس کي ٻڌائڻ ڪاڻوءَ مان پاڻي ستراماداس ٿيالي مل جي فرم جي سيٺين مان پاڻي تورطداس کي بہ ڇتائيندو آيو هوس، جنهن وري پاڻي ٿي- ليلارام وارن جي سيٺ ڪشنچند کي ٻڌايو.

جنهن ٻنهي سيٺين اڳي سنسڪار ڪرائڻ ۾ پنهنجي پڄنديءَ آخر چڱي سهائتا ڪئي. ٻيا بہ ڪيترا سنڌي

سوامي جن جي اهڙن اوچ گڻن جو مون کي ڏاڍو پر ڀاڳ پيو آهي. ڏاڍو ڏک، اِهو جو اهڙي مهاپرش جي دوا ۽ شيوا ڪرڻ جو مون کي موقعو مليو، پر هنن کي شفاياب ڪرڻ ۾ سڦل نه ٿيس ايشور جي اڇا اِئين هئي."

مکهارام پاٺڪ سوامي جن وٽ اچڻ جو سبب هيءُ ٻڌايو ته مان جنهن رات جو اٽڪل ۱۲ بجي سوامي جن وٽان موٽي جاءِ تي آيس، تنهن مون کي دل تي ڏاڍو اُبو ڪو رهيو، جهڙڪري ڀوري ننڊ به ڪانه آيم. پرڀات جو سوير نت نيم موجب جنهن ضروري ڪرياڻن کان آجو ٿي ڪثرت ڪري ستگورن جي ڌيان ۾ ويٺس، ته منهنجي هردي ۾ ڏاڍي اولداهي ڏسڻ ۾ آئي. مون کي اِهيئي پروُن پئجي ويا. مان نه پڻ اٿيس ۽ گڏ رهندڙ ساٿين کي اُٺاري هڪ کي دڪان جون ڪنجيون ڏنيم ۽ چيومانس ته مان سوامي جن وٽ وڃان ٿو ۽ جي مون کي موٽڻ ۾ دير ٿي وڃي ته ڀائي جن (سيٺ) کي ڪرپا ڪري ٻڌائجو. اُنهن مان هڪ پڇيو ته اڄ ايترو جلد ڇو ٿو وڃين؟ جواب ڏنو مانس ته بس ڪم آهي. اِئين چئي مان سڌو سوامي جن ڏاهن لڙي وڪ کڻندو ويس. جڏهين اچي پهتس ته ڏٺم ته ڊاڪٽر گلابراءِ ٻاهر دروازي وٽ منهنجي اوسيئڙي ۾ بيٺو هو. هن مون کي تمام هوريان چيو ته سوامي جن ويرات ۾ سمائجي چڪا آهن ۽ توهين وڃي حيدرآباد ۽ ڊبراڊون وارن کي تارون ڪري اچو. اِها ڳالهه ٻڌڻديئي مون کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ ليٽڻ ۾ جل ٿري آيم. مون ڪالهه

سوامي جن جي کٽ کي جهليو مانٽ پر بيٺي هُئي. او جعو کيس بي سُرت ٿي ڪرندو ڏٺر. جهٽ کيس هٿڪ کان جهلي وهاريو. ڪجهه مهل ڪانپوءِ سرت پر آئي. سکهولي شري منگهارام جمعدار جي چتاءَ کان اڳي اچي لڪتو ۽ اُنکانپوءِ ڊاڪٽر به آيو. ڊاڪٽر جي لهاسي بڌائڻ کانپوءِ ماتا کي پڪ ٿي ته سوامي جن ويراٽ پر سمائجي چڪا آهن. کيس تمام گهڻو ڏک ٿيو ۽ شاٽمف ٿي شاٽمف پر ليٽي مان ليز وهائيندي رهي.“ اهو هو شري ٿلاٻراءِ وٽان مسوري‏ءِ بابت مليل ورتالف.

ڊاڪٽر ٻاهر اڪتو ۽ هدحي پنيان منگهارام به لڪتو. ڊاڪٽر وسميءِ پر پنجي ۲-۳ منٽ سُن پر بيٺو رهيو. پوءِ منگهارام هنکي ڦيءِ جي آج ڪئي، پر هن ڪه ورلي. منگهارام ڏٺو ته اوڏي مهل ڊاڪٽر جو من پرجي آيو. هن چيو ته ” موڪلي سوامي جن جي وڊيهه مڪمف ليڙ لي ٻاري ڏک ليو آهي. مون ڪڏهين به پهنجي زندگيءَ پر اهڙو سرهو بيمار نه ڏٺو. جنهن مهل وٽن ويندو هوس، تنهن مهل سندن مکڙو ٻهڪندو ڏسندو هوس. ڪڏهين به سندن منهن ملول ڏسڻ پر نه آيو. هيتري ڪشٽ هوندي به ڪڏهين ڪٿي پهنجو دک ظاهر ڪن، سو ٻه نه. ڪيڏا نه سهاري جا صاحب هوا! ٻڄاڙيءَ ۾ مون کي زور پريائون ته موڪلي آئي وهڻ ۽ آڻ لڳائڻ جي موڪل ڏيو، پر سوامي جن جي ڪشٽ کي ڏٺان ۾ رکي، مون جاٽي واڻي ڪين اهڙي موڪل نه ڏني.

ڊاڪٽر جـي وچڻ ڪاڻ پوءِ هئن ته ڪنهن ضروري ڪم
ڌاران ڪجهه به ڪولـ نئي ڳالهايو. گهڻو ڪري سنڌن
اکيون بوريل هيون، جڻ سمادي ۾ آهن. ٻه ٽي منٽ
رکي مون سنڌن نار ڏٺي ته اُهو هلڻ مولڪي ڌرالو لڳو.
هوءَ نه پر چرڪ ماري اُٿي ڪڙي ٿي، جڻ اڳيئي جاڳي
پي ۽ ٻاهر آئي. ٻيئي سوامي جن وٽ آياسون. ڪجهه پلن
ڪاڻ پوءِ هئن هڪ پـل لاءِ اکيون ٻٽي اوم چئي، اکيون
پوري ڇڏيون ۽ ويراٽ ۾ سمائجي ويا!! اُن مهل برپات جا
چار لڳي ڏه منٽ ٿيا هوا ۽ پورڻماسيءَ جو ڏينهن هو.

مرڻ کان اڳ ۾ مري جو وير ٿي وينو ولهو،
مؤت اُنجي من اندر پيدا ڪندو ڪئن ٿرٿلو؛
مان پڻو هستان ميٽي جـو برهم ۾ لين ٿيو،
امر جيوت پد پراپت سو ڪري ويو لاڏلو.

ماتا ستي ديوي ڪجهه به نه سمجهي سگهي ۽ بنه
واٽڙي ۽ منجهيل بيٺي رهي. ڪيس سچي ڳالهه اِشاري ۾
۾ چيم پر ويساه نه آيس.

دالان جي دريءَ کان ٻيهي جمعدار کي سڏ ڪيم. توريءَ
مهل ڪاڻ پوءِ هو آيو. هڪ ٻاڙيسري ٽيڪيدار کي به سڏايم.
پوءِ جمعدار کي شري منگهارام کي ڇتائڻ ۽ ڊاڪٽر گويل
کي ڪوٺي اچڻ لاءِ چيم. ڊاڪٽر کي اينري لاءِ گهرايم نه
سوامي جن کي ڏسي ماتا کي هئن بابت خاطري ڏئي. ماتا

سڀني لاءِ ڪجهه نه هلاڪي ڪرڻي پوي. تنهنڪري ڪيس چيائون ته "هاڻي توهانجي هتي وڌيڪ وهڻ جي گهرج ڪانهي. توهان وڃي پنهنجي گهر آرامي ٿيو" سوامي جن جي اهڙي آڳيا ٻڌي لاچار شري مکهارام کي وڃڻو پيو.

ڊاڪٽر ۽ شري مکهارام جي وڃڻ کان پوءِ ماتا ستي ديوي ۽ مان ٻئي ڪجهه سمو لاءِ ويٺا هواسون. پوءِ ماتا چيو ته "رات به توهان اوجاڳو ڪيو آهي، تنهنڪري هيٺر توهين وڃي سمهو؛ مان سنڀال لاءِ وهان ٿي". مون ڪيس گهڻوئي چيو ته مون کان ته پاڻ وڌيڪ اوهانکي آرام جي گهرج آهي، جو توهانکي سڄو ڏينهن گهر جو ڪم هاج ڪرڻو پوي ٿو. پر پاڻ ڪونه مڃيائين ۽ مونکي ننڊ ڪرڻ لاءِ مڃايائين. مون به ڪلاڪ کن ننڊ ڪئي ۽ اٽڪل ٣ بجي آئي ماتا کي آرام ڪرڻ لاءِ چيم. پاڻ ننڊ نه ٿي مڃيائين پر مون جڏهن ڪيس وري وري سمجهايو ته ٻئي جيڪڏهن واري وٽيءَ ٿي ڪم پيا ڪنداسون، ته سڄو ڪم پوريءَ ريت ٿي سگهندو ۽ پڻ انجام ڪيومانس ته گهرج پيئي ته توهانکي اوڏي مهل ٿي اٿاريندس، تڏهين مس مس وڃي سمهي. پلاسڄي ڏينهن جي جو ٿڪل هئي تنهن ڪري ڏلر ته جهٽ اک لڳي ويس.

پرڀات جا اٽڪل ۴ لڳا ته سوامي جن اکيون پٽيون ۽ پاڻي گهرايائون. مون کين پاڻي ڏنو. اُنهيءَ مهل انين ڏٺو ته آيو ته کين ساهه کڻڻ ۾ ڪجهه وڌيڪ هلاڪي آهي.

سان گڏ سفر ڪرڻ ويندا سون، تنهنڪري توهان اسانکي اچڻ جي هلاڪي نه ڪندا.“ سو مان کيس ائين چئي آيو هوس. سوامي جن جي هن اوستا ۾ ماتا ستي ديويءَ کي وٺي اڪيلو ڇڏڻ ٺيڪ ڪونه ٿي سمجهيم. وري نه سندس صلاح موجب ٻيو ٻيرو ڊاڪٽر کي سڏڻ لاءِ اڪتس ۽ وات تي منگهارام کي سڏ ڪيم. هن کي سمورو ورتانت ٻڌائي سوامي جن ڏي موڪليم ۽ مان ڊاڪٽر ڏانهن ويس. ڊاڪٽر اڃا ڪونه موٽيو هو. هن لاءِ ترسيس ۽ سندس اچڻ تي کيس پاڻ سان وٺي آيس. ڊاڪٽر سڄي اوستا اچي ڏٺي. سوامي جن هوريان کيس سمورو ورتانت ٻڌايو. وچ وچ ۾ ڊاڪٽر کي چيائون ته جي موڪل هجي ته مان اٿي وهان. پر ڊاڪٽر ان ڳالهه جي ورد هو. سوامي جن جو اٿي وهڻ ۾ ٻلو جن هو ته آسڻ لڳائي سمادي آڪار ٿيان پر ڊاڪٽر اها موڪل نه ڏني. پڇاڙيءَ ۾ ڊاڪٽر کين ائين چئي ويو ته ”هيءَ دوا ڏيان ٿو، ٿوريءَ مهل ۾ آرام اچي ويندو؛ مان هنن کي سمجهائي وڃان ٿو ته اوهانکي ڪهڙيءَ ريت اٿاري وهارين“. ٻاهر اچي موٽي ڊاڪٽر چيو ته ”سوامي جن کي ڪنهن به نموني ڇڙ ۾ ڪرڻي ڪانهي. جي هو وري نه اٿي وهڻ جي ڳالهه ڪن ته ڪنهن نه ڪنهن ريت ٽاري ڇڏجو.“

سوامي جن شري منگهارام کي اٿي ويهڻ ڏنو. اها ڳالهه وري به کين نه وڻي، جو اڃا به لٽي چاهيائون ته ٻئي

: اوٽ. جن کي ڪٿهه به بڌائڻ نه گهرجي. اِنهيءَ ڪري تي نه مان الڪوڙيءَ ۾ پيو ڳلياڻان.

اهڙو ڪو پتل منهنجي آڏو اچي ويو، جو مون سوامي جن جي اکرن کي پوري ڏيان سان پڙهي نه آندو ارڏلعه مون انهن اکرن کي اُنهيءَ ڀاو ۾ نه ورتو جنهن ڀاو ۾ جي لکيا هوا. اِنهيءَ ڪري ڪين دلاسو ڏيڻي جوڳ لکيس نه انهن ليندو آهي; ڪشت ڏيرو تي ويندو. مان اڄيو تو ڊاڪٽر کي وٺي اچان. انهيءَ ۾ ماتا ستي ديوي نه اچي وئي. اسان ٻنهي کي هوريان هوريان ڳالهائيندو ڏسي شايد ڪجهه شڪ ۾ وئي. ڪٿ جي ٻيرالديءَ تان اچي ويٺي. اوچتو منهن مٿي ڪئي ڏسان ته سندس اکين مان لڙڪ ڳڙي رهيا آهن. منهنجو منهن پاڻ ڏانهن ڏسي ڪئي پاسو ڦيرايائين، جنهن مونکي سڌ نه پوي. مان ڊاڪٽر کي ڪوٺڻ ڪاڻ ويس. سانجهن جي ميل هئي. ڊاڪٽر ڪيڏانهن ٽيمڻ لڪري ويو هو. ڪجهه ميل اُلي ٽرسيس پر ڊاڪٽر ڪونه مونيو. ليٽ سندس لاءِ لياپو ڇڏي آيس نه اچڻ ميل تي ڪيس موڪلجو، جو سندس لمام ضروري گهرج آهي. موٽي گهر پهتس نه ڏٺم نه سوامي جن جو ڪشت وڌيل آهي. رات ٿيڻ واري هئي. سون سيڪنهن آرلوار لي سالڇهن جو شري منگيارام ايندو هو پر هن پيري سندس وڃار اهو ٿيو نه هنڪي سندس وڌيل ڪشت جي سڌ نه پوي، ليڪاءِ مونکي وسيب ڏيڻهن لي چٺي جڏيو هواٿون منگيارام کي چٺي اڄجو نه هن آرلوار لي اسين مهمان

سروَ ڌرمانِ پري ٽجيہ، ماميڪم شرڻم وِرج؛
اهمَ توا سروَ پاپيڀيو، موڪش يشيامي ماشچَ.

ارٿ:- سڀئي ڌرم (ڪرم) جي ڦل جي آسري کي ڇڏي ڏي ۽ رڳو مون هڪڙي (پرماتما) جي آنيہ (ڀڪي اراڌي سان) شرن وٺ. مان توکي سڀني پاپن کان ڇڏائي ڇڏيندس، تون ڪو وچار نہ ڪر.

ماتا سنتبي ديوي سوامي جن جي تڪليف سمجهي رهي هئي. ڏک جي ڏيکاري ڪاڻ تي ڏاڍين پر وياڪل ڏاڍي پئي ڏسڻ ۾ آئي. اها اوستا آرتوار تاريخ ١- آڪٽوبر ١٩٤٤ تائين هلي. انهيءَ ڏينهن سانجهن جي مهل مان سوامي جن وٽ اڪيلو ويٺو هوس. سوامي جن وجهہ وٺي هوريان هوريان مونکي انگريزيءَ ۾ چيو:-

"For the last few days I have had enough trouble. I wish I would leave you all."

ارٿ:- گذريل ٿورن ڏينهن کان مون کي ڪافي ڪشٽ رهيو آهي. مان چاهيان ٿو تہ مان اوهان سڀني کان موڪلايان.

انهيءَ تي مون پڇيو:-

"Have you told anything to Bhabhiji."

ارٿ:- اوهان ڀاڀي جن کي ڪجهہ ٻڌايو آهي ڇا؟

جواب ڏنائون:-

"She should not be told anything. That is why I am speaking in English."

ڪري ڏيندا هوا.

پيشاب جي تڪليف لاءِ ڊاڪٽر گوپال ۽ ٻيو سڀوئن هٿندو رهيو پر ڏهاڙي پيشاب جو لباس پڻ ڪندو هو. ڪجهه سمي ڪلهوءَ پيشاب ۾ ستاڙو ڏسڻ ۾ آيو پر لب هلندو هليو. لڏهين ڊاڪٽر چوڌريءَ سان صلاح ڪئي وئي. ڪجهه ڏينهن هندي دوا ڪرڻ کان پوءِ ڏسڻ ۾ آيو ته لب ۾ ڦيرو ٿيو ۽ اُن سان گڏ ئي ٽانڊين ۾ پڻ سوامي جن فرحت محسوس لڳا. جنهن ۾ بيت سنو ۽ ڇهانيءَ سان اوڙڻ لڳو. پر لڳڻ لڳي ۽ منجهن ۾ وڌيڪ سرهائي ڏسڻ ۾ آئي. انڪل ڏيڍ مهينو انهن لهري ويو. اُن ڪالهوءَ اوچتو سر ۾ ورڻ ڦيرو ڏسڻ ۾ آيو. ڪي ڪي سوامي جن کي ساڻ نکڻ ۾ تڪيائي ٿيڻ لڳي ۽ سر ۾ وڌيڪ هيٺو ٿيڻ لڳو. ڊاڪٽرسنءَ ريس سوامي جن ٻنهين جي ڪشت جي ڏيکاري حالت لي ڏلي ٻر سڄ ٻج ڪين هلاڪي گهٽي هئي. باڻ سڀ ساسس ۾ سڀي رهيا هوا ۽ ڪنهن کي ته لڪا ڏلي ڏهنون ته ڇا ٿي رهيو آهي.

٢٩ سيپٽمبر ١٩٤٤ شڪر جو ڏينهن هو. سوامي جن ٻن ڏينهن کان ولي وڌيڪ بي آرام ڏسڻ ۾ آيا. ڏينهن جو پڻ گهيٽي ميل سنڌن اکيون بوريل رهيون ٿي ۽ ڇتاني ڏسڻ سان انهن ٻي پاليو ته ڏيري ڏيري مک سان ڪجهه اُچارڻ ڪري رهيا هوا. ماتا ستي ديويءَ جو چوڻ هو ته مون ٻڪي ڪي سنڌن مک مان شري گيتا جو هيئون سلوڪ ٻي ٻڌو:-

سرو ڏرمانِ پري تجيه، ماميڪم شرڻم وِرجَ؛
اهم توا سرو پاپي ڀيو، موڪش يشيامي ماشچ.

ارٿ:- سڀني ڌرمن (ڪرمن) جي ڦل جي آسري کي ڇڏي ڏي ۽ رڳو مون هڪڙي (پرماتما) جي اننيه (ڀڪي ارادي سان) شرڻ وٺ. مان توکي سڀني پاپن کان ڇڏائي ڇڏيندس. تون ڪو وچار نه ڪر.

ماتا ستي ديوي سوامي جن جي تڪليف سمجهي رهي هئي. ڏک جي ڏيکاري ڪالهه تي ڏنائين پر وياڪل ڏاڍي ٿي ڏسڻ ۾ آئي. اها اوستا آرتوار تاريخ ١- آڪٽوبر ١٩٤٤ تائين هلي. انهيءَ ڏينهن سانجهه جي مهل مان سوامي جن وٽ اڪيلو ويٺو هوس. سوامي جن وجهه وٺي هوريان هوريان مونکي انگريزيءَ ۾ چيو:-

"For the last few days I have had enough trouble. I wish I would leave you all."

ارٿ:- گذريل ٿورن ڏينهن کان مون کي ڪافي ڪشٽ رهيو آهي. مان چاهيان ٿو ته مان اوهان سڀني کان موڪلايان.

انهيءَ تي مون پڇيو:-

"Have you told anything to Bhabhiji."

ارٿ:- اوهان ڀاڀي جن کي ڪجهه ٻڌايو آهي ڇا؟

جواب ڏنائون:-

"She should not be told anything. That is why I am speaking in English."

ڪري ڏيندا هوا.

پيشاب جي تڪليف لاءِ ڊاڪٽر گوبل ۽ رگو سبون هٿندو رهيو پر ڏهاڙي پيشاب جو لباس پڻ ڪندو هو. ڪجهه سمي ڪاليوءِ پيشاب پر سدارو ڏسڻ پر آيو پر لب هلندو هليو. لڏهين ڊاڪٽر چوڙريءَ سان صلاح ڪئي ويئي. ڪجهه ڏينهن هتي دوا ڪرڻ کان پوءِ ڏسڻ پر آيو ته لب نه پيرو ٿيو؛ اُن سان گڏ بين ڳالهين پر پڻ سوامي جن مرحمت سمجهڻ لڳا، جنهن ته پبت سنو؛ صائليءَ سان اچڻ لڳو، پر لڳڻ لڳي؛ منهن پر وڏيڪ سرهالي ڏسڻ پر آئي. انڪل ڏيڍ مهنو انين لبري وبو. اُن ڪاليوءِ اوچتو سربل پر وري ڦيرو ڏسڻ پر آيو. رڪي رڪي سوامي جن کي ساهه کڻڻ پر ڏکيائي ٿيڻ لڳي؛ سربل وڏيڪ هيٺو ٿيڻ لڳو. ياهرينسءَ ريت سوامي جن پنهن جي ڪشمت جي ڏيکاري ڪاله تي ڏني پر سڀ پيج ڪين هلاکي گهٽي هئي. پاڻ سڀ سالسع پر سهي رهيا هوا؛ ڪنهن کي نه لڪا ڏني ڏناتون ته چا ٿي رهيو آهي.

٢٦ سيپٽمبر ١٩٤٤ شڪر جو ڏينهن هو. سوامي جن ٻه ڏينهن کان وٺي وڌيڪ بي آرام ڏسڻ پر آيا. ڏينهن جو پڻ ٿيڻي مهل سندن اکيون پوريل رهيون ٿي؛ چتائي ڏسڻ سان انين بي پاليو ته ڏيري ڏيري مکه سان ڪجهه اچارڻ ڪري رهيا هوا. ماتا ستي ديويءَ جو چوڻ هو ته مون رکي رکي سندن مکه مان شري گيتا جو هيٺيون سلوڪ بي ٻڌو:-

۽ چني لکڻ ڊاڪٽر جي صلاح جي ورتي هو. تنهنڪري
مون ڪين اها ڳالهه ڌيان تي آندي. تنهن تي مولڪي پرڀر
سان چيائون ته اڄهو چني پوري تو ڪريان. انهن چٺي
وري به پنهنجي لکڻ کي لڳي ويا. جڏهن ڪجهه مست
لبريا ۽ چٺي اجا پي لکيائون، تڏهين مون کان رهيو نه ٿيو
۽ پيو ڪو چاڙهو نه ڏسي ٻارن والگر سندن ڀنو ۽ پين ڪٺي
لڪائي ڇڏيم. ڏٺم ته اها ڳالهه وٺين ڪاڻ ۾ چاڪاڻ نه
ٻاڻ سمجهيائون ٿي ته مون اها هلت سندن سر جي
ڀلي ڪاڻ پرڀر وچان ڪئي آهي، تنهنڪري وري به پرڀر
۽ ڌيرج سان مولڪي سمجهائي چيائون "چاڪاڻ ته تمام
ضروري آهي، تڏهن ڪري مان انهن ڪري رهيو آهيان.
هيءُ چٺي هڪ تمام غريب ستسنگي، جنهن کي نوڪريءَ
کان جواب ملي چڪو آهي ۽ جنهن جي آجيوڪا جو سڄو
آڌار انهيءَ نوڪريءَ تي هو، انجي سهائتا لاءِ لکي رهيو
آهيان ته من ڪو ڪنهن ريت سندس نوڪريءَ جو ٻاو
ٿي وڃي."

ٻئي پيري ٻڻ اهڙو اوسر بڻيو، جنهن تي مولڪي چيائون
"پيارا! رڳو پنهنجو سوارٿ نه ڪين سڌ ڪبو. هنتي غريبن
جو به ويچار رکڻو آهي."

ڊاڪٽرن سان پڙيم ۽ پرايڪار ٻاهت اهڙي ته دل
وٺندڙ وارتا لاپ ڪندا هوا، جو ڊاڪٽر سندن پيار ۾ ٻڌجي
ويا، ايستائين جو گهرج مهل پنهنجا ڪم ڦٽا ڪري وٽن
اچي لڪاءَ ڪندا هوا ۽ مهل تي اڻ لڀ شيون به ميسر

کان روڪجي پيو ۽ ڪجھ ڏينهن تائين ڪوبہ وڏيڪ سڌارو ڏسڻ ۾ نہ آيو. ڊاڪٽرن جو رايو هو تہ ممبئيءَ جي هوا جي ڪري سڌاري ۾ رڪاوٽ پيل آهي. جنهن ڪري انهيءَ سمي سيٺ ٻهاڙي هنڌن تي ممبئيءَ جي مدد لاءِ آهي ۽ ٻهاڙن کان هيٺ شهرن ۾ وري گهٽي گرمي ٿيندي آهي، جتي جڳهيلائيءَ جي سڌرڻ جي آشا ڪا هئي، تنهن کان سواءِ مسافريءَ ۾ لاهين چاڙهين تان لهہ چڙھ ۽ اوچائين ڪرڻ جو ڪشٽ سهڻ پڻ ليڪ لائق لڳو، تنهنڪري سيٺ جي صلاح موجب ممبئيءَ جي مدد مسوريءَ ۾ ٿي گهارڻ جو ويچار ڪيو ويو.

ڪجھ ڏينهن گذريا تہ هڪ نئين ڳالھ ڏسڻ ۾ آئي. سوامي جن جو سريرُ وڌيڪ ڪمزور ڏسڻ ۾ آيو. ڊاڪٽرن جي لهاس مان پتو پيو تہ ڪين پيشاب ۾ ڪجھ اڇڻ لڳي آهي ۽ انهي هيٺائيءَ جو ڪارڻ آهي. ڊاڪٽر گوپال انهيءَ لاءِ ڪين سهون ٻي هيون ۽ سڄو ڏينهن آرام ڪرڻ لاءِ چيائون. انهيءَ اوستا ۾ سوامي جن اهو ويچار رکندا هوا تہ آئي وني کي سدن بيماريءَ جي ڪڙڪ نہ پوي. پر هتي جي اچڻ تي هن جو آءِ آدر، شبوا ۽ پرستا ٻهرين ۽ پيهن جو آرام ۽ سکہ پوءِ، انهيءَ مٿي ڪجي هلائيندا رهندا هوا.

هڪ ٻيري جي ڳالھ ياد تي اچي ٿي تہ ٻن ٻهرن جي مهل آهي. ڪاڏي ڪاٺ کان پوءِ ڪجھ مهل تائين سوامي جن هڪ جڳهي لکي رهيا هوا. ايتري مهل تائين سالڌھ وهڻ

چولڊيل جاين مان هڪ دوارڪاواس ناني پسند ڪئي وئي. اُتي صفائي ڪرائي سائين جو سامان سنين ئي اُتي آياسون.

ڏينهن جو اُس جي ڪجهه لڪائي پاسي رهي هئي پر سائين جو اُس جڻ نه وٺي پي. رات جو وري هوا ۾ سيائو ئي پاتيو. ڪجهه ڏينهن جي اهڙيءَ هوا سوامي جن جي سر تي ۾ گهڻو سڌارو آندو. تپ گهٽبو ويو. ٻت جي ٽور وڌڻ لڳي ۽ منهن ۾ سرهائي ڏسڻ ۾ آئي.

سوامي جن جي دوا درمل

پهرين ڊاڪٽر جي - آر - گوئل مسوريءَ جي ميونسپل اسپتال جو آئلوپيٿڪ ڊاڪٽر، جو تمام هڏڏوڪي ۽ چڱو آزمودگار هو، اُن سان صلاح مصلحت ڪئي وئي ۽ اُنجو علاج ڪيو ويو. ڪجهه ڏينهن اُها دوا ڪرڻ کانپوءِ ڊاڪٽر جي صلاح سان ميرٺ جي هڪ ناماري هوميوپيٿڪ ڊاڪٽر جي-ايم- راءِ چوڌري، جو سيڪنهن موسم ۾ مسوريءَ ايندو آهي، اُن کي گهرايو ويو. اِنهن ٻنهي ڊاڪٽرن کان سواءِ ڊاڪٽر پنڊت دت وئديه لاهور جي امرت اُنجن فارمسي واري ۽ ڊاڪٽر ايس-ڪي- برمن ڪلڪتي واري سان پڻ ڪڏهين ڪڏهين چٺين رستي صلاح ڪئي ويندي هئي.

ڪجهه سمي کانپوءِ مسوريءَ ۾ مينهن پوڻ لڳا. اِنهيءَ ڪري سوامي جن جي چڱيائيءَ ۾ تيزڙ سڌارو وڌڻ

أستئي [illegible] هو. اوهان لي ڪيئن ڪاوڙ ڪري سگهي؟ بيرلاء ڪري اهڙو خيال دل لي بنه نه آڻيو. هميشه پنهنجي نرگالي نظر ۽ برابر پري درشٽيءَ سان ستسنگ ڦلواڙيءَ کي آباد رکندا اچو.

پيارا! صحت جو احوال هيءُ آهي. ڪجهه وقت اڳي حرارت وري جاري ٿي هئي ۽ سختي ڏيکاري هوائين. هينئر ايشور جي دیا سان حرارت وري بلڪل چڙهي ويئي آهي. گهڻي قدر ضعف به لهي ويو آهي. هينئر مبنهن پيا پون. اميد نه ايندڙ مهني سيپٽمبر ۾ ٻاهر گهمڻ لکري سگهبو. پرميشور لي لنگر آهي. هو پلو آهي ۽ هن پلي ڪئي. شل اوهين سدائين خوش هجو. سيني ستسنگين کي اوم ڏجو. اوم

شيوا ۽ بود راج

مسوريءَ جو ورکالت منڌ ڪان ولي پهاڙيءَ سوڌ و شري ڪلاٽراء ونان نوري ۽ هن رپت مليو هو. "١٨ مي ١٩٣٣ وسپت جي ڏينهن حيدراباد مان لڪتاسون. چپر سالڄهن جو ديرادون پهتاسون. جيستائين مسوريءَ ۾ رهڻ لاء ڪا جاء نٿي، تيستائين ديرادون ۾ مستر ڪلاٽراء وانيت ملڪ شاپ واري باڳ ومت پرپر سان رهيو. ٻئي ڏينهن پرائهه جو مسوريءَ روانا ٿياسون. انڪل هڪ ڪنڪريگ Kinkraig (جتي مسوريءَ جون لاربون پيون ٿيون ۽ جتان بوء پيرلن پنڌ اٿوا رنٿي ۽ مسوريءَ وچٿو پوي ٿو) اچي پهتاسون. اٿان مسوريءَ پهچي

ڪرڻ لاءِ مسوريءَ چاڙهي موڪليو، ڇاڪاڻ ته ٻچاڪاڻ ته
پاڻ لئي چاهيائون ته سندن سر ٻر جي سچي اوستا جي
ستسنگين کي جاڻ تئي، جنهنڪري ڪين اُلڪو ۽ ڳلتي ٿي
ٻوي ۽ ونن ڪي ته ڪي ٻرامي ڊوڙندا اچن، ٿنهن وچار
کان ساڳئي ڏينهن هنڪي (گلا ٻراءِ ڪي) موٽي وڃڻ جي
آگيا ڪيائون ۽ چيائون ته اسين آنند ۾ آهيون. اسانکي
شيوا جي لوڙهه ڪانهي. توهين هينئر ئي حيدرآباد موٽي
وڃو ۽ سيني ستسنگين کي اسان جي ٻريم سان اوم لمه
چئجو. پلا هنن لاءِ ته ڊکه سکه ساڳي ڳالهه هئي. هو سيني
اوستائن ۾ سم رهڻ وارا هوا. هنن کي ٻيد ياسي ته ڪٿن.
آنم اِستهت ٻرشن جي اوستائي اهڙي ٿيندي آهي.

راضي هوُن اُس ۾ جس ۾ تيري رضا هـــو،
يوُن ڀي سجن واه واه اِيوُن ڀي سجن واه واه.

هن وقت ڏاري ديوان ٿهلرام ٻصرمل ستسنگ آشرم
جي ٻر ٻڌلت سوامي جن ڏي هڪ پترڪا لکي ڪالٽن
سندن چگهلائيءَ جو سماچار ٻڇيو هو. اُنجي جواب ۾
سوامي جن کيس هئن لکيو هو.

ستسنگ پوُشڻ - سرو شرومڻ - شيوا اِڏي - ٻريم مورتي -
ٻر ٻه ٻوجنيه ديوان ٿهلرام صاحب.

ڪارڊ گهڻي ٻريم جي وچن سان ٻرايل اچ اوهانجو
پهتو. اڳي به ڪارڊ هڪ آيل هو ٻر اُنم جواب طلب ڳالهه
نه ڏسي ڪو به جواب نه لکيو ويو. ان بابت ديا پالي
ڪو به خيال نه ڪندا. پيارا! اوهين پوج ٻرم ٻزرگ ۽ ستسنگ

اڌ هين هنکي اُلي رهڻ نه ڏنائون ۽ جيتوڻيڪ هن کين وري وري وينتي ڪئي ته هين نه انهن چيائون ته اوهين هلاکي نه ڪريو، هتي سڀ ڪجهه ٺيڪ آهي. ليڪن هن اهو به سڀ ڏٺو ته ماتا ستي ديوي اڪيلي آهي؛ جيسين سري گلاڀراءِ موٽي اچي ليسين موڪلي وڃڻ ڏيو. پوءِ مان هليو ويندس. ته هين ڪيس اُتر ڏنائون ته مان جو ويٺو آهيان. ٿورو منڪي هن ڏاڍهن ڪجهه سڪڪنه نهاري وري چيائون ته اوهين هلاکي نه ڪريو، وڃي آرام ڪريو. ماتا ستي ديويءَ جاهنو ئي ته منگهارام ڪجهه مهل ترسي ۽ سوامي جن جي شيوا ڪري. ليسن پاڻ سندر شام لاءِ ڪجهه لاهي ولي جو کيس سچو ڏيهين سوامي جن جي شيوا ۾ وهڻ ڪري رڌڻ پچائڻ جو وجهه ئي ڪوڏ مليو هو. پر سوامي جن جي آڳيا اڳيان ڪنڌ جهڪائڻو پيس. هن منگهارام کي چيو ڇڳو، اوهين هتي ٻاهر ويهي رهو جيسين گلاڀراءِ موٽي اچي. پوءِ منگهارام ٻاهر ترسيو ۽ سري گلاڀراءِ سگهوئي موٽي آيو. هن سوامي جن وٽان لسي اچي کيس ٻڌايو ته سوامي جن لوهاڪي هتي ترسائڻ ٿا چاهين، بلڪ ڪنهن جو به رهڻ کين ڪو وڻي. لهنڪري لوهين هيٺ وڃو، وري پراڻه جو ٦ بجي ڏاري اچجو پر اچجو اوس. پوءِ منگهارام هليو ويو.

ساڳيءَ رهه آگسٽ ١٩٤٤ ۾ جڏهين حيدرآباد جي مکيه ستسنگين شري رگهومل ۽ امن پريمي شيواڌاري گلاڀراءِ جسومل کي سوامي جن جي سڌ سماءُ لهڻ ۽ شيوا

ڇٽي رهيا آهن، جنهن مولکي سندن بيماريءَ جي ڪڙڪ نہ پوي. اڳتي لاءِ پاڻوت اچڻ جي نہ مولکي لڏهين موڪل ڏنائون جڏهين پهرين مولکان الجام ورتائون تہ منهنجي بيماريءَ بابت ڪجهہ بہ حيدراباد نہ لکندا. اِهو پول مون ساڻن ڪيو ۽ پوريءَ رهت پاڙيو.

منگهارام وڏيڪ پڌايو تہ هڪ پيري جنهن مان سوامي جن وٽ پهتس تہ اوچتو تمام لکو ميهن اچي پيو. ماٺ ڪري وهڻ کان ڪجهہ شيوا ڪرڻ نيڪ سمجهيم، سو ويهي سوامي جن کي پيرون ڏبڻ لڳس. جائين سندن سرير پر هٿ وڌم تہ منهنجي اچرج جو انت نہ رهيو. سرير تمام پي لو ۽ لستو جنهن ڪوماس ڇٽي ويو هجي لڳم. هيءَ اوستا ڏسي منهنجو هردو پرجي آيو. سگهوئي سوامي جن جي نگاهہ مونتي پئجي ويئي، جن نہ پہ مولکي چيو تہ منگهارام! اوهين پلي هاڻي وڃو، اوهانکي دير ٿيندي هوندي. مون ارداس ڪئي تہ ميهن ڏاڍو پيو پوي ۽ پورو ٽٽي تہ ويندس. چيائون تہ اسانجي ڇٽي پيٽي اٿو، اُها کڻي وڃو. اُنهيءَ ڏينهن کان ولي مون کي شيوا ڪرڻ جو وجهہ ئي نہ ڏيندا هوا.

هن مان سِڌ ٿيندو تہ ڪٿن تہ سوامي جن پنهنجي ڪشٽ کي ٻين کان اڪائيندا هوا. اِنهيءَ لاءِ تہ سرير جي پلي اوستا ڏسي ڪين هرويرو ڏک نہ ٽٽي اٿوا ڏڏڪواڇي. اِهوئي سبب هو جو وديهہ مکت ٿيڻ واري رات جو سري گلا براءِ جي ڪوٺڻ لي جڏهين منگهارام وٽن ويو،

ان مان ڇا ثابت آهي؟

ڏڌهين ڦکيون ڦرق ڪن،
جڏهين امرتي اُن جو.

هاڻي مهرباني ڪري ساوڌاليءَ کان ڪم وٺجو ۽ خبر رکجو. تڪليف گهڻي لهي ويئي آهي ۽ ڪا ٻئي مس آهي، پر جن جو پيار آهي تن جي لٺ ڦتي ٻولدي. ڦهڪري ڪنهن جي ڪن لي هيءَ ڳالهه نه آڻيندا. اوم

ٻوڌ راج

آسچرج اهڙو جو ڪو به سوامي جن سان آئي گڏجڻ لاءِ ايندو هو ته هن سان اهڙو ته نهي لڪي ساوڌاليءَ سان ويهي ڳالهائيندا هوا، جو ايندڙ کي ڪڙڪ ئي نه ٻولدي هئي ته ڪو سندن طبيعت تمام ڍلي آهي اٽوا هٽائي وڌيل آهي. منگهارام جو مسوريءَ پر اڳيئي اوکري ڪندڙ هو ته هن کي سوامي جن جي آکيا اوڌسار رکو آرلوار آرلوار لي درشن ڪرڻ جو وجهه ملندو هو. هن ٻڌايو ته مان جڏهين وٽن ويندو هوس ته ڏسندو هوس ته سدائين سرها ۽ ساوڌان ٿي ويٺا ڳالهائيندا هوا ۽ ڪالڻ سماچار وٺڻ لي اهيئي اکر چوندا هوا ته مان هاڻي ٺيڪ آهيان. هڪ ڀيري مان اچا وٽن ٻهتس ٿي مس، ته شري گلاراء ڊاڪٽر جوڌريءَ کي وٽي اچي ٻهنو. ڊاڪٽر کي منهنجي حاضريءَ پر آئل ڏسي سوامي جن مولکي چيو ”پيارا! اوهالکي د ير ٿيندي هولدي، آرلوار جو ڏسهن الو، پلي وڃي ڌهمو ڦرو“.
، مان سمجهي ويس ته ڊاڪٽر جي اچڻ ڪري مولکي الس

آهي. ڀاڱ ۽ الجي تڏي هوا ڇا ڪري سگهندي؟ جڏهين
پرالبڌ پوڳ پورو ٿيندو تڏهين سڀ دک دور ٿي ويندو.
ايشور جي ديا آهي جو مرض هٽندڙ ۽ گهٽندڙ آهي.
منهنجي اوهانکي ويٽتي آهي ته هيءَ خبر ڪنهن کي نه
ڏيو. الهيءَ ۾ نه فقط پنهنجو سک ڦٽي ٿو مگر خطن پٺيان
ٿيون. تنهن ڪري مهرباني ڪري ڪنهن به ستسنگي
يا ستسنگياڻيءَ کي هن باري ۾ ڪجهه به نه چئجو. بلڪل
گجهو رکجو. ضرور هي پڙهي اوهانکي اوڻو ٿيندو، تڏهين
به وري خط نه ورڻائيندا. پوءِ ٿوهانجو اوڻو وڌائڻ نه دل
ٿي چاهي. مهني اڌ ۾ جڏهين طبيعت خوش ٿيندي ۽
بخار صفا ڇڏي ويندو، تڏهين اوهان کي پاڻيهي احوال
ڏينداسون. اوهين مهرباني ڪري خط نه ورڻائجو.
پيو پيارا! مسوري ۽ حيدراباد ۾ ساڳيو ايشور، ساڳيو
سورج، چنڊ ۽ ساڳي پرٿوي آهي. ڇنڻ ٿئي ٿو ته پوءِ
ماڻهو ڪهڙي هنڌ به ڇاڪ ٿيو پوي. اسين فقط هنڪري
حيدراباد مان پڇي لکناسون، جو آئي سچو ڏيهن اچ وڃ
۽ پڇ پڇ هٽي. سيڪو اچيو پڇي نه اچا لپ چوڻ لڳو
آهي؟ هاڻي جواب ڏيون نه ڪهڙو؟ الهيءَ ماڻهن جي
گوڙ اسانکي بدن جي تڪليف کان وڌيڪ هلاڪ ڪيو.
اوهين ڏسو نه اوهانکي ڪهڙي نه خوفناڪ بيماري هٽي.
خود ڊاڪٽر به جواب ڏيئي ويا هوا. خسيس دوا سان
ڊاڪٽر گلا ٻراءِ ڇڏائي ڇڏيو. هو اچا بلڪل ٺون ماڻهو هو.

دوارڪا نواس
ميانڪ رود مسوري
١٩٤٤-٧-٢٦

پرنم مورلي- شرڌا جي ليتي- الترمکي- ٻورن گيانی
سدائين سيتل پيارا وگهومل

خط اوهانجو ١٦ جولاءِ جو پهتو. تندرستيءَ جو احوال
هن ريت آهي. هتي پنجيتاليهه سال پهريائين بخار صفا چڙهي
ويو. اٺاسي اٺڙو لبو جو ڪجهه ڏينهن بعد وري اچي
لڳ چڙهيو. اهو احوال اوهانکي ڪونه لکيو ويو، جو نه
اُلي اتان جٽي ڪي اولي ۽ فڪر ۾ وجهڻ واجب نه
سمجهيو ويو. بخار گهڻو زور رکيو لڏهين هتي جي ٻن
هوشيار ڊاڪٽرن هڪ ائلوپٿي ۽ ٻيو هوميوپٿي جو گهرايو
ويا. انهن پيشاب ۽ نبض وغيره لياسيو. انهن ۾ ڪا
خرابي ڪانه هئي. پوءِ هوميوپٿيءَ جي ڊاڪٽر مسٽر چوڙري
جو بلڪل هوشيار، آزمودگار ۽ وڏيءَ ڊگريءَ وارو آهي
انجي دوا شروع ڪئي وئي. هنجي دوا مان آهستي
آهستي فائدو پوڻ لڳو ۽ هينئر بخار گهٽجي ڪري Normal
پورو پيو آهي. ڪنهن ڪنهن وقت شام جو ٿورو ٽمپريچر
چڙهندو آهي. اميد ٿورن ڏينهن ۾ اهو به لهي ويندو.

هيءَ حقيقت اوهانکي لکي اٿم جا جيڪڏهين حلائيندا
نه وري سيني جو سک ڦٽندو ۽ اوهانکي چنين پنيان چنتيون
اهنديون نه بخار لٿو يا نه. سچ پچ نه بخار ڪان وڌيڪ اچي
جلدون لنگر ڪن ٿيون. هي پيارا! هي سڀ پرالبڌ پوءِ

ملي آهي. هتي مهني بن لاءِ ته جاءِ ملي ٿي. سيزن (اپريل کان نومبر تائين عرصي کي سيزن چيو وڃي ٿو) جي مسواڙ پرٿي پوي ٿي، پوءِ کڻي مهنو رهجي يا نه. چوڻا ته سيپٽيمبر جو مهنو سيپ کان سٺو ٿئي ٿو. هاڻي مسواڙ ته پري اٿون. ڏسجي ته گورو مهاراج جن جي کهڙي ٿي آکيا ٿئي.

پيارا! پڻسن بسمت اوهان کو به اولو نه ڪريو. سيپ ڳالهه جو في الحال خاطر خواه بندوبست وکيل آهي. وري به سيپ لنگر سري ستگورن لي آهي، جي هروقت هرطرح د يا جو هٿ مٿي لي رکيو وينا آهن.

خوشي ٿي ته ستسنگ جو لير سني لمولي ۾ هلي رهيو آهي. سري ستگر د ۽ پنهنجا ڪارج پاڻ ڪندا رهن ٿا. سيني ستسنگين کي اوم لمه چئجو ۽ پائي خالچند کي پرڻام. هن وقت هتي خوب برسات پيئي پوي. واهه واهه عجب رنگ لڳو پيو آهي!

پر به آلمن شريمان چتي مل کي به هيءَ چني ڏيندا. گويا اوهان ٻنهي ڏانهن هيءَ هڪ پتريڪا لکان ٿو. آهيو ته ٻئي هڪ سروپ شو ۽ برهما جا آوتار. اوم

پوڻ راج

هن کان پوءِ وري ١٦ جولاءِ تي شري رگهومل وليه پتريڪا سوامي جن کي لکي، جنهن ۾ سندن چڱيلائيءَ جو وڏيڪ سماچار پهچايئين. انجو انر پاڻ هن ريت ڏنائون.

دوارڪا نواس
ميالڪ ووڊ مسوري
١٩٤٤-٦-٧

پرنم رنگ رتل، امر مڌ متل، پرم سيتل، گيان آنند جا گلزار، لج آلمن، پرم رکيومل سدائين ستسنگ شيوا جي رنگ ۾ رنگيل رهو.

پرنم پتريڪا اوهانجي پهتي. لوهانجي هردي جي منوهر پريم مورتيءَ جو آن ۾ درشن ليو. پيارا! هتي ٿورن ڏينهن کان ٻڌو، لنهنڪري اوهان ڏانهن ڪو به احوال ڪونه لکيو ويو. هيٺر ليئي لکي ونا آهيون. بخار بلڪل ڇڏي ويو آهي پر سر ۾ جي هيٺاليءَ جي ڪا ايا علائي لي سڌ بوي. آرام جي بلڪل ڳجهي ڪهرج آهي. پيارا! سڪوردبوهن جي ڪريا سان سڀ طرح سک آهي ۽ سک ليندو رهندو.

جاءِ جي سواءِ ٧٠٠ روپيه ڏلال هتي ۾ بوءِ جاءِ جي هيان هڪ وڏو پهرو آهي، جو جاءِ واري کي موٽائي ڏنو ويو ۽ انجي عيوض هن ۾ سؤ روپيا ڇڏيا، ۾ پالي پجليءَ جو بل جو هونءَ باڻ ڏني ها سو اسان لي وڌائين، جو ڳجهي ۾ ڳجهو ڏهاڪو روپيه ليندو. جاءِ سڀني لطاري جي هند شهر جي وچ ۾ شهر کان ٻريرو نه آهي. چوڌاري ساوڪ ۽ جل آهن. نيلا آسمان ۽ سيتل هوا اولهاري ۾ سياري جو لطف پيش ڪري رهيا آهن. هتي هر وقت بادل پيا گرجن ۽ برسات رکو رکيو پيهنجو منوهر ناچ ڪندي رهي لي، بين جي بسبب اسانکي هيءَ جاءِ ڳجهو سستي ۽ سڀي

سوامي جن جي پڌار ڄڻ کانپوءِ ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ
جي شيوا شري رگهومل جيوترام ۽ شري ايسرداس ليڪومل
جهونا ستسنگي پريم سان ڪندا رهيا.

ديو سنجوڳ سان جنهن گاڏي ۾ سوامي جن چڙهيل هوا،
اهو سکر ضلع جو مسلمان ڪليڪٽر به وٺل هو. حيدراباد
پهچڻ کان اڳي هن پنهنجي گاڏي لاءِ آرڊر ڏنو هو، پر
جڏهين هن سوامي جن جو تيجسوي ۽ شالت مکھ درشن
ڪيو، تڏهين سندس چت ۾ اوچتو اهڙو ڦيرو
اچي ويو، جو جڏهين نوڪر لاڪس ماس مڇي آدڪ کاڌو
کڻي آيو، تڏهين هن اُنهيءَ مان ڪجهه نه واپرايو ۽ نوڪر
کي چيائين ته واپس کڻي وڃ ۽ مونکي ڪجهه نه کپي.
هيءُ هو سندن ساتوڪ درشن جو پرڀاءُ، جنهن کان ڪليڪٽر
جا تامسي کاڌي جا ويچار هٽي ويا ۽ هن سوامي جن جي
روبرو اهڙو کاڌو واپرائڻ ٺيڪ نه سمجهيو.

سوامي جن مسوريءَ پهچڻ کان اڳ ديرادون ۾
پريمي مسٽر گلا براءِ (سري اڌارام ريواچند جي سالي) وٽ
لٿا، جنهن سندن آدرستڪار ۽ شيوا گهڻي پريم سان ڪئي.
هو سوامي جن جي چوڻ تي سندن شيواڌاري گلا براءِ سان
گڏجي مسوريءَ سوامي جن لاءِ جڳهه هٿ ڪرڻ ويو. هو
هڪ جڳهه سيزن لاءِ مسواڙ تي ڪري موٽي آيا، جنهن تي
سوامي جن مسوريءَ روانا ٿي ويا. شري رگهومل سيڪريٽريءَ
کين اُتي هڪ وڏيو پتر لکيو جنهن جي اُتر ۾ ڪيس هيٺين
پتر ڪا لکيائون :-

نه ڪو د سچڻ اسٽيشن تي اچڻ جي هلاکي نه ڪري ٻ
ٽيءَ جي حالت ڪري ۽ ڪڏهين ٻنگ پاڻ کي روڪيو
الوا گل جي ونيءَ تي ۽ ڪڏهين ٻولرو ٿو ٻو؟ سوين
ستسنگي استري ٻون ۽ ٻرش هن جولي ۾ جواهر جي جهلڪ
جو درشن ڪرڻ لاءِ اسٽيشن تي اچي گڏ ٿيا. سرٻر جي
بيماريءَ جهڙي سمي ۾ سوامي جن جو وڇوڙو هنن کي
هيڪاري وڏو ورونهه ٿي ٿي لڳو؛ پر جنهن لاچاريءَ
کان سوامي جن کي ائين ڪرڻو پيو تنهن کي ويچاري
ستسنگي ويچارا ڪجهه ڪهي نه سگهيا. اهڙي گنڀير سمي
تي لکو هو ٻرلڻ لکو هو ٻڌڻ. چپ چاپ ڪمترن جي
اکين مان ڳوڙها ڳڙي رهيا هوا. سيٺي ٻراهمڻ آئين اکين
سان پنهنجي من موهن کي هار ٻي پاتا ۽ هرڪو هار پائيندو ۽
متو نيڪيندو ۽ آشيرواد پائيندو ٻي ويو.

پريم ڇپائي نه ڇپي، جس گهٽ پرگهٽ هوءِ؛
مکر سين ڪجهه ٻولي نهي، نئن ديت هيءِ روءِ.

بيت گاڏي اسٽيشن تي اچي سهڙي. سوامي جن جو
سامان اڳ رکايو ويو ۽ سوامي جن ۽ سعدن سائين ٻه چڙهي
ويها. سڀ ستسنگي سڪ سان سوامي جن جي منوهر مکڙي
ڏانهن نهاريندا رهيا، تان جو گاڏيءَ سيٽي ستائي ۽ مستن
کي ٻ هورٻان پنهنجي وڪ وڌائي. ستسنگين جي
نيڻن مان پريم جي گنگا اُتل ڏيئي آئي. سوامي جن سعدن
نيڻ ... لو لڪليف کي ڏاهن ٻ رکي هنن جوڙڻ بان
ائي.

جي ٻچاڙيءَ ۾ ستسنگين کي سکيا، جا ساڳي گرو گرلت صاحب جي سدائت سان ملي اچي ٿي.

ٻاڻي گورو، گورو هيءَ ٻاڻي،
وچ ٻاڻي امبرت هڻن ساري؛
گور ٻاڻي کهي شيوڪ جن ماني،
پرتڪيه گورو نستاري.

هاڻي هو مسوريءَ وڃڻ لاءِ سنيرڻ لڳا. اُن وقت پنهنجي پريمي ۽ سرڌالو ستسنگي سري چنني مل نينومل کي سڏائي چيائون ته توهين اسانجي پريت پنهنجي پروار سميت اسانجي گهر ۾ اچي رهجو ۽ هن سندن آگيا موجب پالن ڪيو.

لڙائيءَ جي سمي هڻڻ ڪري سيڪنڊ ڪلاس جايون رزرو نه ٿي سگهيون. ليڪ هڪ سڄڻ جي ٻرشارت سان فرسٽ ڪلاس جون ڪين جڳهون رزرو ٿي مليون. پاڻ سان رڳو پنهنجي ڌرم پتني ماتا ستي ديوي، ننڍو بالڪ سندر شيام ۽ هڪ پنهنجو شرڌالو شيوڪ ڊاڪٽر گلاٻراءِ شامداس، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پڙهڻ لاءِ موڪليو هوائون ۽ جو اڳيئي حيدرآباد آيل هو اُنکي وٺي ويا. جيتوڻيڪ ٻين شيوادارين ۽ پاڻ شيوا لاءِ آڇيو پر ستگورن رڳو هنکي ٿي ساڻ وٺي وڃڻ بس سمجهيو. هن پنهنجي ناليءَ پتالدر سچي شيوڪ وانگر شيوا ڪري سڀو گل ٿي ڏيکاريو. جيتوڻيڪ پاڻ ستسنگ ۾ چيو هوائون

هيلتائين ته سوامي جن حيدراباد ۾ رهي دڙا ڪندا آيا. پر هر ڀرڀمن جي سدن در لي لڪ لڪ ۽ اُهن جي پنج ڀنج سدن آرام ۾ رلڊڪ هئي ۽ سيڪيهن ڪي سر ڀر جو ورتالت پڏائڻ سر ئر ڪي وسارڻ جي ڀدران اُن ڏي ڌيان ڏيڻ هو، جا ڳالهه سدن سڏالمه جي ڀه اُتڙ هئي. اهي ڳالهون گڏي دل ۾ چيائون ته جي هتي هونداسون ته اها ڪار هلي ايندي. تنهڪري حيدراباد کي ڇڏي مسوري وڃڻ جو پڪو پڪو ڪيائون. پڏارڻ کان اڳ وري ته هڪ وار ستسنگ جي سنگهاسن لي اچي براجمان ٿيا ۽ ستسنگن کي جبڪا آگيا بخشي ۽ ڪتا جي اندر ڪيائون سا هيٺ ورلن ڪجي ٿي:-

١٩٤٤-٥-١٤

سري ستگور ديوجن جو سچو سروپ آهي سدن واڻي ۽ سدن رچيل شاستر. هرهڪ ستسنگيءَ کي شاستر ۾ پريتي رکڻ گهرجي. جو گورن سان مڪاميلو ڪرڻ چاهي تو، تنهڪي شاستر ڪڏهن پڙهڻ گهرجي. گورو هرهڪ جا حامي ۽ همراهه آهن. پوءِ شاستر کولي پڙهڻ سان ڏسندو ته گورو ڪيس آلت ۽ آرام ڏيڻي ڀيار ۽ پريم سان ڀرپور ڪري رهيا آهن. تنهڪري ستگورن جي شاسترن جو بار بار چنتن ڪريو ۽ سدائين خوش گذاريو. اوم

جڏهن سدن الڳ لي پرين پوڻ الباڌڪ جو گوڙ ته ٿئي، اُهيءَ ڪري شالتيءَ وارن جڏهن منڻ جي وچ ۾ پاڻ سنگهاسن لهي گهر هليا ويا. هيءَ هئي ستگور ديو مهاراج جن

جي پڇاڙيءَ ۾ ستسنگين کي سکيا، جا سائين گروگرلت صاحب جي سڌالت سان ملي اچي ٿي.

باڻي گورو، گورو هيءَ باڻي،
وچ باڻي امبرت هئن ساري؛
گور باڻي ڪهي شيوڪ جن مانيِ،
پرتکيه گورو نستاري.

هاڻي هو مسوريءَ وڃڻ لاءِ سنيرڻ لڳا. اُن وقت پنهنجي پريمي ۽ سرڌالو ستسنگي سري چنتي بل نيڻولمل کي سڌائي ڇياڻون نه توهين اسانجي پريت پنهنجي پروار سميت اسانجي گهر ۾ اچي رهجو ۽ هن سدن آگيا موجب پالن ڪيو.

لڙائيءَ جي سمي هئڻ ڪري سيڪنڊ ڪلاس جايون رزرو نه ٿي سگهيون. ليڪن هڪ سڄڻ جي پرشارش سان فرسٽ ڪلاس جون ڪين جگهون رزرو ٿي مليون. پاڻ سان رڳو پنهنجي ڌرم پتني ماتا ستي ديوي، لئيو بالڪ سندر شيام ۽ هڪ پنهنجو شرڌالو شيوڪ ڊاڪٽر گلا راءِ شامداس، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پڙهڻ لاءِ موڪليو هوائون ۽ جو اڳيئي حيدراباد آيل هو اُنکي ولي ويا. جيتوڻيڪ بين شيواڌارين نه پاڻ شيوا لاءِ آڇيو پر ستگورن رڳو هنکي ئي ساڻ وٺي وڃڻ بس سمجهيو. هن پنهنجي ٿالي پتالدر سچي شيوڪ والگر شيوا ڪري سچو گل ٿي ڏيکاريو. جيتوڻيڪ پاڻ ستسنگ ۾ چيو هوائون

هي نہ اچڻ باعث جا پتريڪا ستسنگين ڏانهن لکي شري رگھومل جيوترام سيڪريٽري ڏانهن موڪلي هوائون اُها اکر به اکر هيٺ ڏجي ٿي:-

1944-4-5

پريہ ستسنگي سجنو.

اوهان صاحبن جي پولر ۽ پريم سروپ هردي کي سمڪر رکي اوهانجي درشن کان اڄ دور رهڻ لاء اوهانکي سڌ لکان ٿو. هيل تائين بخار جي حالت ۾ باهر نڪري اهڙو اهجو نہ هو، مگر اج بخار سان گڏ سيء به مهمان ٿي آيو آهي. هن مهمان کي باهر ڪڍڻ ويچار جي ورڌ سمجھي، اجوڪي غيرحاضري ڪئي وڃي ٿي. اميد نہ هميشہ موافق آرتي ۾ اوم جو اُچار ۽ پچاڙيء ۾ ۴ منٽ شانتي ڪري ستسنگ جو ناماچار وڌائيندا. مهرباني ڪري ڏيهن جو خواهہ راس جو يا بي وقت مون سان ملڻ جي ڪوہ تڪليف نہ وٺي.

پوڌراج

هاڻي ستسنگين جي ويتين تي دوا ڪرڻ سٽيڪار ڪيائون. اچرج اهو جو جنهن مهل ڊاڪٽر ايندو هو، تنهن مهل پاڻ سرها ويٺا هوندا هوا. ڊاڪٽر جي وڃڻ کانپوءِ ستسنگي کين ٻڌائيندا هوا نہ ڊاڪٽر اسانکي لوهان جي ڪشت باعث هٿن تو چوي، نہ ويهي مرڪندا هوا ۽ چوندا هوا نہ ڊاڪٽر کي الين ڏسڻ ۾ ايندو هوندو پر مونکي نہ ڪجھ بہ ڪونهي. ستسنگي ڊاڪٽر کان دوا وٺي ايندا

گهر ۾ به سندن جهل هوندي هئي نه هن سور جي ڳالهه ڪنهن سان به نه ڪئي وڃي. هونءَ نه گهر ۾ سور جي ڪري سندن همت سموري مهل ڪن لي هوندو هو ۽ جڏهين ستسنگ ۾ اچي ويهندا هوا، تڏهين اهڙو ته اڏول ۽ استر آسن لڳائي سڙهي منهن سان ويٺا رهندا هوا، جو ڪنهن کي رتي ماتر سنديهه نه ٿيندو هو ته سوامي جن کي ڪو سور آهي. ايترو سمو هلڻ ڪاڻ پوءِ سور ٿورو گهٽيو ۽ وري لب اچي اُن سان ساٿي ٿيو. اِهيءَ هوندي به هو ڪڏهن ڪو ستسنگ ڪان گسائين سو پٺيءَ نه. منڍ ڪان وٺي جو ورهيه جا ٣٦٥ ئي ڏينهن ستسنگ ۾ ايندا رهيا هوا ۽ ڪڏهين به ستسنگ جو نيم نه ٽاريو هوائون، سو هن ڪنن اوستا ۾ به اُئين ڪندا رهيا. پوريءَ مهل لي ستسنگ ۾ اچي براجمان ٿيندا هوا. اِهيءَ ريت هو ڪيترا ڏينهن ڪشٽ هوندي ستسنگ ۾ ايندا رهيا ۽ ستسنگين کي اُن ڳالهه جي ڪا ڪل نه رهي. هڪ ڏينهن سنءُ به اچي پنهنجي پاءُ لب سان گڏيو. اوچتو ڪو پريمي ستسنگي سندن گهر ويو ۽ هنکي سوامي جن جي هيءَ اوستا ڏسڻ ۾ آئي. اهڙيءَ اوستا هوندي به سوامي جن ستسنگ ۾ اچڻ جو وچار ڪرڻ لڳا. تنهن لي هن ستسنگي سڀن گهڻيءَ نمرتا سان کين وينتي ڪئي ته هن اوستا ۾ ٻاهر نڪتي اڱڻ ۾ ويهي ڪٿا ڪرڻ تمام هاڃيڪار ٿيندو، تنهنڪري ديا پالي گهٽ ۾ گهٽ اجوڪو ڏينهن آرام وٺو. سوامي جن ستسنگيءَ جي ارداس مڃي ستسنگ ۾ نه آيا. اُهيءَ ڏينهن

۽ اهڙا اشارا ڀڻ ڏيڻ لڳا. هڪ ڏينهن پنهنجي هڪ سرڏالو ستسنگيءَ اڳيان پنهنجو هٿ ڏسي چيائون ته اسانجي آيُو ته ٿوري اڃا بچي آهي. وري هڪ ٻئي ستسنگياڻي جنهن سان ڀربر هون، اُنکي چيائون ته ”لوهان ڇهه مهنا بيمار رهيا آهيو، اسانجي اچا آهي ته الهيءَ مؤج جو اسين به سواد وٺون.“ پلا سنمت ته آهن ويراڳ جي پکراج جا پارکوُ. اُنهن کان ڪهڙي ڳالهه ڳجهي ٿي رهي؟ هو ته آهن ترڪال درسي. سو جيڪي ٻڌڻو آهي تنهنجي اڳيئي کين سڌ پوي ٿي.

مارچ ۱۹۴۴ ۾ کين جئن اڳي ٻي ٽين مهني ليس گيدڙ هو تئن اڄي ليس ٿيو. اُن ڳالهه جي هڏن سياوڪ پرواهه نه ڪئي ۽ جئن اڳي ڪليل هوا ۾ سمهندا هوا تئن سمهندا رهيا. ٿورن ڏينهن کان پوءِ کين ڪن جو سور ٿيو. سندن اهو سياءُ هوندو هو جو سربر جي رلجهه ڪنجهه ڏي ڌيان نه ڪوله ڏيندا هوا ۽ مهل تي پاڻهي اها لهي ويندي هين. اُنهيءَ موجب ڪن جي سور کي به ليکيائون ٿي ڪوله. پر هيءَ سور گهڻيڻ جي بدران ڏينهون پوءِ واڌ وٺندو، تان جو الهيءَ سور سان گڏ اڌ متي جو سور به اچي مليو. اڌ متي جي سور اڻترو ته هلاڪ ڪين، جو سارو ڏينهن ۽ رات آرام نه لهندو هون. رڳو ڪنهن مهل ڪا ٿوري اک لڳندي هين. سندن سهن شڪتي وري اهڙي هئي جو سور هوندي ڪٿي ڪا دانهن الوا ڪنجهڪار وا اُنجي ڪنهن سان ڳالهه ڪن سو به نه، بلڪ

هجي ڇا ڀڳس، اڳيالي هجي ڇا ڳيالي، رشي هجي ڇا مڃي، سيڪي ڪي آهي هنان ڀهنجي مهل ٿي لڌُو. جهوس جي آد ۽ اسس مرليوُ آهي ۽ جيوس سديوُ مرليو جي مهاساگر ۾ سمائي پيئي آهي. الهيءَ ڪري سڀ پرش ڪي هن ڀروُ سرير جو ڪڏهن مهل ۾ پري ڀونا اهڙو ته دل ٿي آهي، جهڙو ٻڌ جي سنگرام ۾ لڙلڏ سپاهيءَ ڪي ۽ هوانهيءَ وڇار ڪان اڳيئي اهڙو جتن ڪندا آهن جئن مرڻ ڪان اڳ مري ارٿاس لرادي مؤس احتيار ڪري ڪال جو ۾ مهاڪال ٿئون ۽ اُهو اُمر پد پراپت ڪريون جنان وري جوڻيءَ ۾ مونڻ نه ٿئي. مهاپرش پاٽلڪي هن رمعه ٻڌائين ٿا

جڏهن جڳ ۾ مون پاڻ پرگهٽ ڪيو،
رنو مون ٻئي پر پين ٻي ڪليو؛
مرڻ مهل هستان ڪلندو وڃان مان،
ڏسي مون روئي پل سڄو جڳ پيو.

سچ پچ سوامي جن بہ انين ڪري ڏيکاريو. منش چولو ڏارڻ لي سرير جي ٿاسولت ۽ آستر اوستا جاٽي اهڙي ته پورن ڪمائي ڪيائون جو سرير ڪان پاٽڪي لس ليارو ۽ اسنگ لسچي ڪندا هوا ۽ ڪين مرڻ لوڙي جئڻ سدائين سمان پاسندو هو. الهيءَ ڪري چولو ڇڏڻ مهل پاڻ مشڪندا رهيا ۽ سدن وڇوڙي لسي پريمي پرش آلس جي ڏارا وهائيندا رهيا.

هاٽي سوامي جن ويراڳ جي سير جا سالباها ڪرڻ لڳا.

جوتي جوت سمائجڻ

ڪبير جس مرني تي جڳ ڏري، ميري من آنند؛
مرني هي تي پائيي، پورڻ پرمانند.

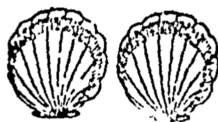
سرشتيءَ جي اٽل نيم مطابق هيءَ دنيا آد کان ناسوان ۽ اُپجڻ هاري آهي. هيءُ سرير پڻ وانگي اڄ ۽ ڪالهه آهي جو ختم ٿيڻو آ. جهڙي پُري ناس ٿي سگهي ٿو. هڪڙي جو اهڙي نموني نڀايو آهي جو مڪمل جنتا ۾ آس رکڻ لڳندو آهي ته ڪاڻ مان گهرڻ. سڀني مهاپرشن ۽ آدي گرن جي واڻين موجب هيءُ ... آهي ۽ ورڻ ... ۾ وڃڻ لڳي. ساکي:-

پلچ لت ڪو تئن رهيو جانهه چتر سجان،
جهه لي اُپجي لالڪا لين تانهن ۾ مان.

هي سريو اهڙي سواس جي ڪچي ۽ لڏ لي بلل. حالين لڏ تي ڪا ڇڪ آلي، تالهن عن جي اُنسا آلي. ۽ اوسنا سڀني جي سريرن جي آهي، ٻار هڪڙي جا ... ، ... جوان هڪڙي جا ... ، ... هڪڙي جا ... ، ... ۽ هڪڙي جا ... ، ... هڪڙي جا ساڻ، ...

اهڙي ٻورڻ پد کي ٻانی سوامي جن هيٺيون شبد اُچاريو آهي.

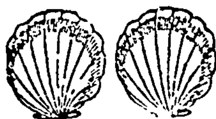
جڳت ۾ جا بجا آهي منهنجي پورڻ ڪلا ساري،
منهنجي هڪ لهر جي ليلا آهي اچرج دنيا ساري؛
١. اکين جي عجب درين مان پسان ٿو کيل سڀ پنهنجو،
سرشٽي سونهن منهنجي جي ولاسي وانڪا ساري؛
٢. سپن جاڳرت سمانڌيءَ جي رچائي راند مون سهڻي،
منهنجي وندر جي سامگري آهي شڀ ساڌنا ساري؛
٣. پرش پرڪرت جي ساري رچي بازي آتم پياري،
پرش پرڪرت کان نياري آهي منهنجي سٽا ساري؛
٤. اِڇا کان من ڪري آجو نهاريم راس منڊل ڏانهن،
ڏٺم سڀ ٻوڌ جي جڳه ۾ نرالي سوڀيا ساري.

جڏهن ٻنهيجو ٻاڻ سوامي جن کي هرهنڌ لڀجي ٿي،
ويو، تڏهن اهڙي نہ آسڀرہ اوستا ۾ رهندا هوا، جو سڀ
ٻنهيجي جوڙ ڏسڻ ۾ ايندي هئي ۽ سڀ اوستائون ٻنهيجون
نتايل ٻرليت لڳنديون هئي. ٻوءِ ٻنهيجي ڪئي لي آگر ڪٿي
نہ ڪٿي؟ الهيءَ ڪري ڏسو هو نہ آڪاس منڊل ۾
ڪجڏيون يا قمريون ٿاريون ٻسون لڳنديون هيون ۽ هي
ڪٿي ڪجھ. ڪڇن سو ٻئہ نہ. هڏهن جڏهن گرهي تمام
وڏي ويندي هئي ۽ چوڌاري هاهاڪار مچي ويندي هئي
۽ سڀ ماڻهو ميٺهن لاءِ اکيون ڪٿي آپ ڏاڍهن پيا نهاريندا
هوا، تہ بہ سوامي جن ڪڏهن بہ نہ ڪرڪيو. ڪرڪڻ
جا ٻڙڪ بہ ٻاهر نہ ڪڍي. ساڳيءَ ريت جي ڪنهن ورهہ
۾ مينهن اپترو پوندو هو، جو ٻوڙان اوڙ ٿي ويندي هئي ۽
جيڏاڻهن ڪيڏاڻهن درياہ واهہ. اُتلون پيا ڪندا هوا ۽ ڳوٺن
جا ڳوٺ، شهر ۽ فصل ٻوڏ هيٺ اچي ويندا هوا، تڏهن
بہ هي اکر ڪوہ ڪڇندا هوا ۽ ٻنهيجي لبلا وينا ڏسندا
هوا. ڪيترائي ڀيرا جهولا، جهڪون، واچوڙا ۽ طوفان
وڏي زور شور سان لڳا ۽ ڀاري نقصان ڪري چڏيائون،
ڪن ڪن ورهين ۾ اهڙا سيءَ پيا جو ٺرڪٽي وجهي
چڏيائون، شين جا اگهہ چوٽ چڙهي ويا، وچولڙ بيماريون
ڦهلجي ويون، ڌرتي ڏرڻ لڳي، تڏهن بہ هنن جي مک مان
ڪو ورچڻ الوا ڪرڪڻ اچرج ۾ پوڻ جو اکر اُڪلي
ٻوٻئہ نہ. ڪڏهين بہ ڪا دانهن ڪوڪ نہ ڪيائون.
ٻنهيجي ليلا ڏسي ٻاڻ ۾ ٻرسن رهندا هوا.

اهڙي ٻور ڻ پد کي پائي سوامي جن هينيون شبد اُچاريو آهي.

جڳت ۾ جا بجا آهي منهنجي پورڻ ڪلا ساري،
منهنجي هڪ لهر جي ليلا آهي اچرج دنيا ساري؛
١. اکين جي عجب درين مان پسان ٿو ڪيل سڀ پنهنجو،
سرشٽي سونهن منهنجي جي ولاسي وانڪا ساري؛
٢. سپن جاڳرت سماڌيءَ جي رچائي راند مون سهڻي،
منهنجي وندر جي سامگري آهي شيءِ ساڌنا ساري؛
٣. پرش پرڪرت جي ساري رچي بازي آتم پياري،
پرش پرڪرت کان نياري آهي منهنجي ستا ساري؛
٤. اِڇا کان من ڪري آجو نهاريم راس منڊل ڏانهن،
ڏٺم سڀ ٻوڌ جي جڳه ۾ نرالي سوڀيا ساري.

جڏهن پنهنجو ٻاڻ سوامي جن کي هرهنڌ لڀي ٿي، ويو، تڏهن اهڙي نہ آسڄرہ اوستا ۾ رهندا هوا، جو سڀ پنهنجي جوڙ ڏسڻ ۾ ايندي هين ۽ سڀ اوستائون پنهنجون قابل پرليت ٿينديون هين. پوءِ پنهنجي ڪٿي لي آگر ڪٿي نہ ڪٿي؟ الهيءَ ڪري ڏسو هو نہ آڪاس منڊل ۾ ڪيڏيون نہ قيرون قارون پيون ٿينديون هيون پر هي ڪٿي ڪجهہ ڪڇن سو ٻڌ نہ. هڏهين جڏهين گرمي تمام وڏي ويندي هئي ۽ چوڌاري هاهاڪار مچي ويندي هئي ۽ سڀ ماڻهو مينهن لاءِ اکيون ڪٿي آپ ڏاهن پيا نهاريندا هوا، تہ بہ سوامي جن ڪڏهين بہ نہ ڪرکيو. ڪرڪڻ چا، ٽڙڪ بہ ٻاهر نہ ڪڍي. ساڳيءَ ريت جي ڪڏهن ورهيہ ۾ مينهن ايترو پوندو هو، جو پوڙان نوڙ ٿي ويندي هئي ۽ جيڏانهن ڪيڏانهن درياہ واهہ اُٿلون پيا ڪندا هوا ۽ ڳوٺن جا ڳوٺ، شهر ۽ فصل نوڏ عيت اڄي ويندا هوا، تڏهين بہ هي اکر ڪونہ ڪڇندا هوا ۽ پنهنجي ليلا ويٺا ڏسندا هوا. ڪيترائي ڀيرا جهولا، جُهڪوَن، واچوڙا ۽ طوفان وڏي زور شور سان لڳا ۽ ڀاري نقصان ڪري چڏيائون، ڪن ڪن ورهين ۾ اهڙا سيءَ پيا جو ڦرڪٽي وڃهي چڏيائون، شين حا اکهہ چرت چڙهي ويا، وچرلڏ بيمارين ڦٽلجي ويون، ڏرلي ڏيڻ لڳي، تڏهين نہ هنن جي مکہ مان ڪو ور چڻ الوا ڪرڪڻ اچرج ۾ پوڻ جو اکر اُکلي سو ٻڌ نہ. ڪڏهين بہ ڪا دالون ڪوَڪ نہ ڪيائون. سدائين پنهنجي ليلا ڏسي ٻاڻ ۾ ٻرسن رهندا هوا.

هوا جي هاڻ ۾ ڪريان مان ٿو گهوُن گهوُن،
نديءَ جي وهڪ ۾ آهي منهنجي ڏوُن ڏوُن؛
١. برف منجهه پوشاڪ پائي اچي مان،
ڪريان مان ٿو جهرڻن ۾ آلاپ رُون رُون؛
٢. چوان ماڻڪن منجهه ٻاٻيون ڪنٽين ٿو،
پکي ٿي لنوان لاڻين منجهه چوُن چوُن؛
٣. گجان شير ۾ مان ٿو گجگوڙ ٿي،
بلا ناڻگم ۾ منهنجو آلاپ ڦوُن ڦوُن؛
٤. وڻن جي پنن منجهه شرشر ٻٽيس مان،
ڪريان مان ٿي ڪوئل ۾ ويهي ٿو ڪوُن ڪوُن؛
٥. ٻٽي ڏار هيٺن ۾ ڏيان مان ٿو ٻرحت،
ويهي واءَ ۾ مان لڳان ٿي ٿو شون شون؛
٦. وسان ٿون ۽ هو ۾ سدا ڀاڻ پيو مان،
ڏٻلي ڀاڻ ڪي پيو ڪريان هوُ ۽ ٿون ٿون؛
٧. ڪٿي ساڪ ٻٽجي ڪريان پنهنجي ساراهه،
ڪٿي ڀاڻ ٿي ٿو ڪريان ٻچ جي پون پون؛
٨. آهيان راس ۽ راس ڏاري ٻئي مان،
منهنجي ٿئي ٿي هرهنڌ هروقت هون هون؛
٩. آهي منهنجو پرويش هر روپ؛ رنگ ۾،
منهنجي ٻوڌ هر وات ۾ آهي مون مون.

نکا رات نہ ڏينهن کو نکا جيت نہ هار،
پيهي لڌائون پيچرو اونهو جت اجهار،
لڳو رنگ روحل چوي آديسين اپار،
جنهنجو آر نہ پار، وچي تت کيائون تکيو.

هن سهج اوستا ۾ سوامي جن کي پنهنجو ني سوجهرو الست تنهن روپي جيون ۾ پرتيت ٿيو آئي آئي ۾ پنهنجي ني سولهن جو درشن ٿيو. ٻياني ٻيا اڌامي ويئي. پڻ پاڻ کجهہ نہ رهيو. سون چا مٽي، استت چا نندا، مان چا اپمان، جيت چا هار، سک چا دک، چڱيائي چا بيماري، جيئڻ چا مرڻ، محبت چا فرصت، ايکاگرتا چا وکيپتا، پنهنجو چا پرائو، متر چا ويري، ٻڌل چا ڪتل، راڄ چا رلڪ، اوچ چا نيچ، ڌرمي چا اڌرمي، آستڪ چا ناستڪ، گياني چا اگياني آدڪ ڏند پاڻ مان نہ ڪڏهن سان راڄ (پرپت) هون نہ ڏبڪہ (گلاني). سڀ ڪين سمان ڀاسڻ لڳا. بلڪ پاڻ کان سواءِ ڪجهہ نہ رهيو. جتي ڪٿي پنهنجي ليلا ڏسڻ ۾ آئي. سڀ اوستائون، سڀ ڳالهيون ۽ سڀ ڪريائون پنهنجي پاڻ جي اندر ئي پرتيت ٿيون. درشٽا، درشن ۽ درشيہ، ڪرتا، ڪرم ۽ ڪارج آدڪ ترپٽيون سڀ لين ٿي ويون. پاڻ کانسواءِ ٻيو ڪجهہ نہ ڀاسندو هون. سڀ پاڻ روپ سمجهي هڪ پنهنجي سري اندر جي آلاپ ۾ جيو الڪ جو هيٺ ڏجي ٿو:-

سپرش ڪرڻ سان ڪاهُور بہ ديپڪ روپ بڻجيو پوي
لڻن سوامي جن بہ هينئر برهم بہ ولين ٿي برهم روپ بڻجي
پيا ۽ پاڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهہ بہ درشت نہ آهن. جڻن
آرسيون هڪ ٻئي جي ليڪ سامهون رکڻ سان هنن جو
پاڇو هڪ رهي ٿو، لڻن هو بہ پنهنجي پاڻ جو درشن ڪندا
هوا، جڻن ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن سري
شانتي سروور ۾ چيو آهي :-

هيمي ڪو هيمان نت ديکي، درپڻ درشت نهار.

جنهن اوچ اوستا کي هو پهچي چڪا اُهو ونکري واڻي
ورلن ڪٿن ڪري؟ هيءَ اُهو اچرج ميءِ پد آهي جنهنکي
ڏسي اچرج کي بہ اچرج وليو وڃي!

اَت اَشچرج وهہ اَستان هيءَ، اَشچريہ روپ پد سوءِ؛
ديکہ ديکہ اچرج لگي، سن سن اچرج هوءِ.

جڻن سوناري جي سالي ۾ گهڻو گارڻ کانپوءِ سون سواءِ
ٻيو ڪجهہ لڻو بچي، رڳو سون ئي سون درشت اچي ٿو،
لڻن هن پد ڏي سموري نام روپ جي ڪڇي وڃڻ ڪري
سواءِ پاڻ جي ٻيو ڪجهہ ڏسڻ ۾ لئو اچي. هيءَ پد شانت
۽ آنند سان ڀرپور آهي. اُهو ڪير ڪٿن ڪري سگهي؟

ڪو پُہ پيو جوڳين پريان سندي پار،
جت گنگا نہ گومتي نڪو جوڳہ نہ جهار؛
نڪو ذڪر نڪو فڪر نڪو سڌ ٿنوار،

نور پنهنجي کي وساري ديھ ۾ ھڏ چم ٽيس،
۳. ساکر پنهنجي کي ٻڏي دل ٿي جڏھين منهنجي ڪئي،
روپ ننڌا جو ڏري مان پاڻ ٿي ڏم ڏم ٽيس؛
۴. راند ۾ ريجهي رچي مون راس رونق سان پريل،
پاڻ کي آخر پڇاڻي پاڻ خود پريتم ٽيس؛
۵. ٻوڌ مان موهن آهيان منٺار ساري جڳت جو،
بادشاهي پائي پنهنجي هاڻ مان بالم ٽيس.

مهاتما سندر داس جن جيڪا اوستا پورن برهم گياني جي هيئڻ جي ٻڌائي آهي، ساڳي هاڻي سوامي جن جي هئي. هاڻي جيڪي ٻولبائون ٿي سو سڀ برهم گيان، جيڪي ٻڌائون ٿي سو سڀ برهم گيان، جيڪي ڏٺائون ٿي سو سڀ برهم گيان.

ديکت برهم، سني پن برهم،
بولت هي سوء برهم هم باني؛
ڀُومه، نيرهه، تيجهه، وايُو،
ڪيؤن نه برهم جهان لگم پراني؛
آدهه، انتهه، مَڌيه برهم هي،
سب برهم هم يھي مت ٺاني؛
سندر گيان اگيان برهم هي،
آپهه برهم هم جانت گياني.

جئن سورج جي پرڪاش پرگهٽ ٿيڻ سان الڪار نه ايرلين ٿي پرڪاش روپ ٻڻجو ٻوي الوا ديهڪ جي

بندا نہ اُستتي، نہ ڏيالي نہ ڏيان، نہ گيالي نہ گيان، نہ بد
نہ مڪت، نہ ست نہ اَست. هتي سواء پرڪاش جي ٻيو
ڪجهہ بہ نہ آهي. هيءُ اهو پد آهي جنهن جي جاڻ اچ
ٻو جتن ڪندي ڪندي ڪئين سڌ سنتي، جوڳي جتي،
ساڌو سنت ۽ مهاپرش مهنت، هن ٻرلوڪين تي ويا. جنئن
چيو اٿن تہ:-

چلي پرتلي لوڻ ڪي ٿاهہ سِندڪو لئن،
اناتپ آپ آپا پئي پلٽ ڪهي ڪو بئن.

هڪ پارسيءَ واري پورن پرش وري هئن چيو آهي:-

دریاب کہ کیست دردو عالم،
مائیم بذات خویش مائیم.

ارٿ:-
ٻنو لهہ نہ ٻنهي لوڪن ۾ ڪير آهي. هو پاڻ ئي جواب
ڏئي ٿو تہ مان ئي پنهنجي واستو سروپ ۾ اِستت آهيان.
هن اوستا لي پهچڻ سان سوامي جن هينيون شبد اُچاريو آهي:

پاڻ ۾ پريو پسي مان پاڻ پرمانم ٿيس،
غير سپ ٿي ويو غرق مان هاڻ نت بي غم ٿيس؛
١. اصل آنند روپ آهيان پاڻ پريو مورتي،
اُمنگ ۾ پنهنجي اچي مان پاڻ ئي آدم ٿيس؛
٢. وهم ۾ وچڙي هتي ڪاڏم ڏکا ٿاپا گهڻا،

تون تون ڪرتا تون ٿيا، مجھ مين رهي نہ هُون،
آپا پَرڪا مِٽ گيا، جت ديکان تت تون.

هاڻي سندن سُرتي سمت ڪرتار سان ملي هڪ ٿي وئي. هو شولڌ، پرڪرتي، سُن، مهاسُن، ڀولتر شفا ۽ ستيہ لوڪ جا سير ڪندا. اچي ستنام منزل امراپوريءَ ۾ وسرامي ٿيا. ڪين پرماتما سان ايڪتا جو نسچو تمام پڪو ٿي ويو ۽ الهيءَ ڪري اهڙي مستي چڙهين، جو جان ڪٿي باهر نڪالهن درشتي دوڙائين تہ سچو سنسار ئي الهيءَ ايڪتا جي اندر اچي ويو آهي ۽ هڪ پرماتما اٿوا ٻولڪان سواءِ ٻيو ڪجهہ نہ آهي. سري اندر جي آلاپ ۾ هن ايڪتا جي اوستا جو ڪٿن ڪندي هيئن چيو اٿن:-

عجب آيو آهي يقيني دل ۾ يڪتائي،
ڪري واٽي ڪئن ورنن اهو تاثير ڪيميائي؛
خماري خاص خالص ٻوڌ هيءَ اهڙي چڙهي آهي،
سڄيءَ دنيا مٿان چڙهندو ڏسان ٿو رنگ يڪتائي.

هيءَ اهو پرم پد آهي جتي نہ آهي ڏيهن نہ آهي راس، نہ سنڌيا نہ پرڀاس، نہ ٻوليندڙ نہ ٻاس، نہ ڪوڙ نہ شالمعي، نہ راڳ نہ راڳي، نہ ورولهہ نہ ويراڳي، نہ پرش نہ نار، نہ دشمن نہ يار، نہ غريب نہ شاهوڪار، نہ گدا نہ داتار، نہ گل نہ خار، نہ ڌرماتما نہ گنهگار، نہ جهنگ نہ بازار، نہ پت نہ ڳلزار، نہ چانڊو نہ ڏوپ، نہ نام نہ روپ، نہ ٿڌي نہ گرمي، نہ سختي نہ نرمي، نہ بڪ نہ ترپتي، نہ

پرم پد

مِل يار تُون مُنهن خود يار هوئي،
دِلدار ملِيا دلدار هوئي؛
نت نئُون گل بي خار هوئي،
هيمان شادي اَبد منائي هيءِ.

جا ڪاني سڙي رک ٿي، اُنکي هاڻي ڪاني ڪير ڪوٺيندو؟ جا لوڻ جي ڳڙي پاڻيءَ ۾ ڳري پاڻيءَ روپ ٿي ويئي، اُنکي هاڻي لوڻ جي ڳڙي ڪير ڪوٺيندو؟ جنهن ڪافور جي جلي وڃڻ تي هنکي ڪافور لئو ڪونجي پر پرڪاش، اٿوا لوهه جو پارس سان لڳي سون ٿيو سو لوهه لئو ڪونجي، جا گنگا ندي ساگر ۾ سمائجي چڪي اُنکي هاڻي ساگر سڏبو، ڪين گنگا؟ جو وکه حڪمت سان ڪامياب ڪشتو بڻيو اُنکي هاڻي ڪشتو سڏبو، ڪين وکه؟ تنهن سوامي جن ٻه پنهنجي هستي ٻنهي وڃائي پرمانند روپ اٿاهه ساگر ۾ سمائجي هنجو روپ ٿي ويا اٿوا اُنهن جنجي نه "تون تون" ڪندا پاڻ وڃائي تون روپ بڻجي پيا. جنهن هڪ مهاپرش چيو آهي:-

٤. سمو کهڙا چکر بدلسي،
پر نہ دل کي اچي لوڏو؛
رڏي جسي آچاڻتا اهڙي،
آهي مشکل بيشک آهي؛

٥. هٺا آسکت کان آجا،
سدا نرموهہ درپڻ جيان؛
رکڻ ورتي چٽل اهڙي،
آهي مشکل بيشک آهي؛

٦. اندر باهر هوا ساگيا،
نہ ڏني دولاب هوا رکندا؛
سچائي رهت ۾ اهڙي،
آهي مشکل بيشک آهي؛

٧. رهت باهر رواجي هئي،
اندر مٺيا پريل پياري؛
نماڻائي رکڻ اهڙي،
آهي مشکل بيشک آهي؛

٨. نہ موهي تسي سگهي مايا،
هٺا تربيت سدا ياول؛
بنائڻ دل سدا اهڙي،
آهي مشکل بيشک آهي؛

لبر ۾ اچي عشق جي جرلرن لي هيئيون ٻڌڻ ناهالين.
اهو ٻڌڻ هن سوامي جن جي حرلي جوت سمائڻ کان ١٠
ورهيه کن اڳي لاهيو هو. الکاپوءِ جنن عشق جو سنگ ٻي
ڪيائين، تن سڀني مهما وڏيڪ ۽ وڌيڪ لسچي لڳندي
وئس ۽ عشق ۾ شرڌا ۽ پريم ڏ وڌندي رهيس.

ٻڌڻ

رهڻ سوامي ٻو ڏ راج جهڙي،
آهي مشڪل بيشڪ آهي؛
منش ۾ مورتي اهڙي،
آهي مشڪل بيشڪ آهي؛
پنهنجولي انگ سمجهي تي،
ڪيائون پيار سيڪنهن سان؛
سچي پريتي رکڻ اهڙي،
آهي مشڪل بيشڪ آهي؛
سکن پنهنجن جي آهڙلي،
ڏنائون پر پلسي لئه تي؛
ڪرڻ قرباني اچ اهڙي،
آهي مشڪل بيشڪ آهي؛
پنهنجي مهراڻ انيرَ مان،
نوان نت تي ڏنئون موتي؛
سخاوت عسام لئه اهڙي،
آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

ڳڻن، شڪتين، ليج، پراڪرم ۽ آنند جي ٻج جا پيدا
ڇٽي ڇڏيائين، جنهنڪي هنن پنهنجي لڳاتار پرشارت دواران
اُسرائي ۽ وڌائي وشال وڻ جي روپ ۾ آندو، جنهن جي
سڳنڌي چوڌس ڦهلجي ويئي.
سوامي جن جي هڪ پرم شرڌالو ۽ پراڻي ستسنگي
شري ڇيتومل نيشنل وسناڻيءَ کي ڳڻوان پرشن جي رهڻي
جاچڻ جي ڏاڍي عادت هوندي هئي. جيسين ڪنهن جي
وڏائيءَ جي ١٦ آنا پڪ نه ٿيندي هيس، ليسين هنڪي نه
ويهندو هو. هو ويهارو ورهيه سوامي جن جي سنگ ۾ رهيو
هو ۽ ڪجهه سمو فئملي سميت به ساڻن گڏ گهر ۾ گهاريو
هوائين. هن سوامي جن جو ورتاءُ ۽ گڻ ٽيپي ٽيپي تي پي
ڏٺا ۽ سندن اوستا به جاچيندو رهيو. ڏسندي ڏسندي
هنکي پڪ ٿي ويئي نه سوامي جن اوچ اوچ ڳڻن کي پنهنجو
پڪو سپاءُ بڻائي ڇڏيو آهي ۽ سندن اوستا پرم شانتيوان
۽ رس مئي آهي. جڏهن سمو لنگهڻ لڳو، تڏهن هنن جي اوستا
هنکي وڌيڪ ۽ وڌيڪ اوچ ۽ پرپڪ پرليت ٿيڻ لڳي، جا
ڏسي ڏاڍي اچرج ۾ پئجي پاڻ کان پڇندو هو نه ڇا منش
چولي ۾ اهڙي اوستا تي سگهي ٿي؟ هو سمجهندو هو نه
منش لاءِ اهڙي اوچا اوچ اوستا کي پهچڻ ۽ اُن اُستت
رهڻ بلڪل ڪٺن آهي ۽ هتي ايشور پاڻ منش چولو
ڌاريو آهي. ايتري قدر نه سوامي جن جي وڏائي هنجي
هردي تي چٽ ڪيئي بيٺي، جو هو دل ۾ سانڍي نه
سگهيو ۽ جيتوڻيڪ هو ڪوي نه هو، تڏهين به پريم جي

کبي ڪوري ڪڍيو هوائون. پنهنجو سوارت ڪو رهيو نه هو. سري اندر جي آلاپ ۾ هڪ شعر ۾ هنن چيو الئِ:

دل کي سدائين پنهنجي اِستر آڏول رکه تون،
چت جي آڏولتا جو آنند امر چکه تون؛
هرگز نه پاڻ کي ڪر تون حالتن وٽيئو،
نج پوڏراج ست چت آنند امر الکه تون.

سوامي جن جي چرلن ۽ الترڪ اوستا جو ڪيڏو ڪئن ڪهي؟ هنن جي مهما ورلن ڪرڻ کان ٻاهر آهي. قلم جو وس نه آهي جو هنن جي وڏائيءَ جو وستار ڪري سگهي. جيڪي رڳو مثاچري لي ڏسڻ ۾ آيو آهي، سولي ثوري ۾ پانڪن جي اڳيان رکيو ويو آهي. ڪهڙي اُپراء کي سامهون رکي ٻاهرين ورلڻ هليا لي اڻوا سندن الترڪ اوستا جي پهچ ڪئي هئي سو رڳو پاڻ لي ٿي جاڻائون، جو هو اُها سُنگ ويد آهي. هنن جڏهن لمولي اوچ ڪئن کي برم بورلنا سان پاڻ ۾ پرگهٽ ڪيو ۽ سساري جي ڪاءِ اوستا هنن کي رليءَ مالڙ ۾ لوڏي نه سگهي ۽ پهنجي هستي ۾ ميساري چڏيائون ۽ الترمکتا جي اوچ کي رسي سدائين پاڻ ۾ مگهن رهيا ۽ آنند جي هندوري ۾ پي ڊولي، تنهن مان اهو اوس سڌ ٿئي ٿو نه ٻاهران سندن ڊولو منش جو هو ۾ سچ پچ هو اوتاري پرش هوا. وڏاتا جڏهين سندن سرير جي رچنا ڪئي، تڏهين هنن ۾ سڀ خوبيون سوکيم روپ ۾ پورلتا سان قوڪيائين ارثالمع سڀئي

برهم کو بچار کڇ،
اور نہ سهات هي؛
سندر کهت سوئو ايش کو مها ايش،
سوئو گورديو جاکي دوسري نہ بات هي.

مٿي ورلن تي ڇڪو آهي تہ جيڪا اوسٿا اچي ٿيندي هئي، تنهن ۾ سوامي جن سدائين سرها رهندا هوا. ڇا پريءَ ۾ ڇا پاڪر ۾، ڇا هاڃيءَ ۾ ڇا لاڀ ۾، ڇا گلا ۾ ڇا ساراهہ ۾، ڇا مان ۾ ڇا اپمان ۾، ڇا چڱڀلائيءَ ۾ ڇا بيماريءَ ۾، سڀ ۾ ايڪ رس رهندا هوا. اُن ڪالپوءِ جڏهن جڏهن سندن لسڇو برهم ۾ وڌيڪ پڪو ٿيندو ويو، تڏهن تڏهن وڌيڪ اڏول ٿيندا ويا، تان جو هئن ٽٽي تہ ڇا، جي هونءَ ٽٽي تہ ڇا، ٻنهي اوسٿائن ۾ ڦير تہ پاسندو هون ۽ ڪنهن ۾ اوسٿا ۾ هرکہ شوڪ تہ ٿيندو هون. هرڪنهن جي اندر ۾ ڇونپي مٿن (آپو) رهي ٿي، جا چاهنائون پيئي ڪري تہ هئن شل ائين ٿي، هن اوسٿا مان ٻلو آجا ٿين، هيءَ اوسٿا سدائين ليبہ رهي، هئن ٿٽجي تہ ڏاڍو چڱو؛ ڪن ڳالهين کي اُڪوُل (وڻندڙ) پيئي سمجهي تہ ڪن کي پرتي ڪوُل (اڻ وڻندڙ)، بلڪ جن سان پدهنجا لاڳاپا رکيا اٿس تن جي بہ سڀاين اوسٿائن کي پسند پيئي ڪري ۽ اُٺاين اوسٿائن ۾ آرهي پيئي ٿٽي. اِلهيءَ ڇونپي مٿن کي هدن بسہ ميساري چڙهو هو؛ پاڪي اُڳاٽ مٿن لسڄي ڪيو هو، پوءِ اهڙيون اچائون اُٿن تہ ڪٿن؟ اچائن کي اندر مان

لڳو. سالڏهن جو ڏهن هو سوامي جن وٽ درشن لاءِ ويو، تڏهن هنجي ڳالهه ڪيرط ٻڌائي سوامي جن ڪيس مشڪي چيو "ڪئن ملڳهارام! واهه سڪ سان رهڃي آلي ڏ؟ پيارا! ساوڏان رهبو آهي" هن مان ڏسڻ ۾ ايندو ته ستگورو پنهنجي سچي شيوڪ سان ڪئن نه اوڪيءَ ۾ سهائي ٿي رکيا ڪندا هوا.

ستگور سڪ ڪي ڪري پرتپال،
سيوڪ ڪئه گور سدا ديال.
(گورو گرنٿ صاحب)

سوامي جن جيتوڻيڪ هي سڀ ڪلول ڪندا رهيا، تڏهن به سندن اوستا أها هئي جا هنئين ڪَوِتا ۾ چيل آهي:—

ڪاهوُن سون نہ روش توش،
ڪاهوُن سون نہ راڳه دوش؛
ڪاهون سون نہ ڀُئو پاءِ،
ڪاهون ڪي نہ گهات هي؛
ڪاهون سون نہ پکواد،
ڪاهي سون نهي پشاد؛
ڪاهون سون نہ سنگه نائو،
ڪوئو پکيه پات هي؛
ڪاهون سون نہ ڏشٽ ٻئن،
ڪاهون سون نہ لين دين؛

لهڻ لاءِ ڏهاڙي ايندو هو ۽ سگهوئي هن کيس انهن
ڪرڻ کان جهليو ۽ چيائونس ته رڳو آرتوار آرتوار تي
ايندا ڪريو، سو به تڏهين توهانکي اچڻ ڏيو جڏهين هتي
جو سماچار حيدرآباد ۾ ڪنهن کي نه ڏيندا. منگهارام جي
ڏاڍي چاهنا هئي ته سوامي جن جو درشن ڏهاڙي ٿئيم،
۽ هن جي آگيا مڃڻ ليڪ سمجهي انهن ڪرڻ لڳو. هڪ
پيري جئن دستور هوندو هو ان موجب ڇنڇر جي رات
جو دڪان جو مال ۽ شو ونڊوز show windows جو مال
ڪڍي پي لاهيائون ۽ جڏهين سارو ڪم پورو ٿيو، تڏهين
دڪان جي پين ماڻهن سان گڏ پاڻ به دڪان جي پٺ
وارو ڪمرو جتي سڀ رهندا هوا اُتي وڃي سمهيو. ٻيو
سنجوڳ سان اُنهيءَ رات کيس دڪان جي دروازن کي
تالا لڳائي بند ڪرڻ وسري ويو ۽ دروازا جئن ٻيڪڙيا
پيا هوا تئن سڄي رات رڳو ٻيڪڙيائي رهيا. اُنهيءَ رات
هوا ۽ مينهن به ڏاڍي زور شور سان چالو هوا. پرڀاتي جو
سوير جئن هو دڪان ۾ ڪنهن ڪم سان گهڙيو، ته ڇا ڏسي
ته دروازن وارا تالا ميز تي پيا آهن ۽ دروازا رڳو
ٻيڪڙيل آهن. اِها ڳالهه ڏسي ڏاڍو گهبرائجي ويو. اُماڪ
وٺي دڪان جي سامان جي پڙتال ڪرڻ لڳو. پين ساٿين
کي به اُتاري ساڻن هيءَ ڳالهه ڪيائين. سموريءَ سامان
جي جاچ ڪاڻپوءِ کين جڏهين معلوم ٿيو ته ڪجهه ڪونه ويو
آهي، تڏهين وڃي منگهارام جي دل جي ڇوڙا ڪوڙا لٿي
۽ ٻار هلڪو ٿيو. دل ئي دل ۾ سنڪورن جا ٿورا مڃڻ

جهڙڪ مان ٿي مونڊيون هيون سي هڪ ڏينهن مونيون ني ڪوِاِ شري ڄيٺانند پرڀن مل شيواڏاري ستسنگي هو سوامي جن جو تمام شرڌالو شيوڪ هو ۽ سندس پريت گالهين جي شيوا ۽ سنڀال ڪندو هو، تنهن ڏاڍ کان گالهين جي بچا ڪٿي لوڙي ٻيءِ رهت ڳولا ڪئي پر ڪيس ڪوبه پتو نه پيو. سمرت ستگورن جن ڳالهه کي آپي ڄاڻي ورتو ۽ پنهنجي پرمي شيوڪ شري گلابراءِ کي چيائون ته "پنجاهه روپيا حيدرآباد وارن کي ڊاڪ جي مني آرڊر ڪري موڪليو ۽ لکون ته جن گالهيون لکايون آهن اُهن کي اُٿي پئسا ڏيئي ڪاڻي گالهيون واپس وٺندا. هو پئسن ملڻ تي توهانکي گالهيون ورائي ڏيندا." جڏهين هتي پئسا پهتا، تڏهين سڀ وسميءَ ۾ پئجي ويا ته سوامي جن کي اسان جن ڳالهه جي سڌ ڪا ڪانه ڏني، پوءِ ڪئن گالهين جي وڃڻ جي سڌ پئي ۽ اُهن جي موٽائي وٺڻ لاءِ پئسا موڪليا اٿن. سچ پچ ليو ته اٿن. سوامي جن جئن لکيو هو تئن پنجاهه روپيه وچواري کي ڏيڻ تي گالهيون ننا وارم جي موني مليون. هيءَ ڏنگاري تو ته ڪئن ترلوڪي سندن اکيان لاچ ڪندي ٿي رهي ۽ ڪابه ڳالهه ڪانئن ڳجهي نه هئي.

جڏهين سوامي جن بيماريءَ جي ڪري مسوريءَ ۾ رهندا هوا، تڏهين سندن شش منگهارام شيوڪرام (هن پستڪ جو رچيندڙ) اِگهٽي آلي ايس لعلچند وارن وٽ نوڪريءَ ۾ هو. هو سوامي جن وٽ درشن ڪرڻ ۽ سڌ سماءُ

لڳن سندس ڪمائيءَ وڌ لڏي وڃي. هن کان پوءِ وري سوامي جن ڏنو ته هوميوپٿي دوائون جي اُپائڪار جي وس تي پنهنجي خرچ ٿي گهرائي سٽسنگين ۽ ٻين ماڻهن کي ڏيندا رهندا هوا ۽ اُلمان گهڻن جون بيماريون لاٿيون هوائون، ٿن جي ڏيڻ جو ڪم جڏهن پوءِ لڳن وڌندو تو وڃي. ڏهاڙي ڪيتهن مهل ته بيمار ماڻهو دوائن وٺڻ لاءِ اچڻ پيا، جنهن لاءِ انترمکي ابياسن ۽ ٻين ڪمن جي ڪري اهڙو سمو ٻچائڻ ڪين ڏکيو پي لڳو. لوڪن جي ڀلي جي ويچار کان هن ڪم کي چالو رکڻ ۾ سندن رچي هئي بلڪ اُنکي ضروري به سمجهندا هوا، جو ڏسندا هوا ته ڪيترائي ستسنگي وٽن اچي پنهنجي سرير جي ڪشٽن ۽ دکن جو ورنالت ڪندا هوا ۽ اِنهيءَ ڪري ستسنگ جو پورو لاڀ وٺي نه سگهندا هوا. جيتوڻيڪ ستسنگ کي دل سان چاهيندڙ هوا. اِهي ويچار ڪري هڪ شيواداري ستسنگي جوان شري گلابراءِ شامداس کي سندس گڻن ۽ سمجهه جي ڪري لايق سمجهي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پڙهڻ لاءِ موڪليائون. اِللهءِ ته ڪاليج مان پڙهي اچڻ تي کيس هوميوپٿي اسپتال کولائي ڏني وڃي، جتي سڀني بيمارن جو علاج ٿيندو رهي. سوامي جن هن ڪم لاءِ ايڏي ته اُدارتا ڏيکاري جو هنکي اُتي رهڻ ۽ پڙهڻ جو سمورو خرچ موڪليندا رهندا هوا.

جڏهين سوامي جن بيماريءَ جي سمي مسوريءَ ۾ هوا، تڏهين حيدراباد ۾ سندن گاليون جي ڏهاڙي سالجهن جو

ڏسي اها پهتا ولي گهر آيا. جان ڏسن ته گهر جي ٻاهران هڪ گهرجاڻو سفيدپوش اڳي ئي ويٺو آهي، اُتلاءِ ته ملڪي ڪڍهه. ادر پورا لاءِ مليا. سوامي جن هنکي ڏسي اُهي پيتا وارا پيسا ڪڍي هنجي کيسي ۾ وڌا ۽ هنکي ٻه وچن آلت جا چئي چپ ٿي ويا. هن گهرجاڻوءَ سوامي جن جي مدهر مکه ڏانهن نهاريو جنهن ۾ دئيا ڀاءَ ۽ پرم شانتيءَ ڀيا نبو ڪجهه، ته ڏنائين. پوءِ پنهنجي غريب اوستا جي ڪري اکين ۾ پاڻي ڀري آيس ۽ سوامي جن جي چرڻن ۾ سيس نوائي ۽ ننا ڪجهه جي مليو ويو.

سوامي جن جو پڳهار پورو سارو هوندو هو ۽ اهاٽي ملڪيت به تمام ٿوري هين، تڏهين ۽ گهرجاڻن جون گهرجون پوريون ڪرڻ لاءِ سندن دل سدائين وڏي هوندي هئي ۽ همت جٽل هوندو هون. گهر جي خرچ پکي جو پورائو ڪرڻ ڪالسواءِ سفيدپوش ڪٽنبن جي سهايتا ڪرڻ ۽ هوموپيٿي لوڙي اسون دوائون سڀني کي ڏيڻ، انهن مڙني لي سندن خرچ چالو هوندو هو. نه رڳو ايترو پر اُنهيءَ ڪالسواءِ هڪ ستسنگي بالڪ جي ڪچ سمي سوڌو سهايتا ڪندا رهيا. هو تمام گهرجاڻو هو پر گڏوگڏ ڳالهين ۽ هوشيار هو. هن کي بي اي تائين پڙهائڻ جا هن پاس ڪئي. سندس پڙهڻ جو سمورو خرچ کيائون، تنهن کان سواءِ هنجي ڪٽنب کي پڻ ٣٠ روپيه ماهوار ڏيندا هوا. هو ڇوڪرو بي اي پاس ڪري چڱي ڪمائيءَ کي وڃي لڳو ۽ پنهنجي ٽنگن تي پاڻ اڀي سگهيو، بلڪ جنن پوءِ

ڏيندي هئين. هوءَ ڪيترن ڏينهن کان سندن ٽرهپٽي کي پيٽي ويٺيون ڪندي هئي ته سوامي جن کي ڇڏو ل مولڪي آسيسا ڪن ته پٽر سنتان ٿئي. ماتا ستي ديويءَ کيس گهڻو ئي سمجهايو ته سمي لي سڀ ڪجهه ٺيڪ ٿي ويندو، پر هيءَ جنهن پيري اچي تنهن پيري اِلهيءَ ڳالهه لاءِ کيس ڏاڍيون منٿون ڪري. هڪ ڏينهن هن مائيءَ ماتا ستي ديويءَ کي پئي ٻڌايو ته سوامي جن، جي الهيءَ مهل اندر صفح ۾ ويٺا هوا سي ٻاهر اکري آيا. پڇيائون ته هن مائيءَ جي ايلائڻ جو ڪهڙو ڪارڻ آهي؟ ماتا ستي ديويءَ کيس ڳالهه ڪري ٻڌائي. ديا جي ڀنڊار سوامي جن مشڪي مائيءَ کي چيو ته توهان کي پٽ گهر جي آ. چڱو، ٻي سال پٽ ڄمندو. هيءَ ٻڌي مائي ايترو ته هرش ۾ اچي ويئي جو ڪپڙن ۾ به پيٽي ماپي. سوامي جن کان ٻلهار پيٽي وڃي. سندن چرڻن لڳي ڪري بيٺي ۽ آشيرواد وٺي گهر ويئي. ٺيڪ ٻئي سال هن پٽ ڄڻيو.

هڪ ڀيرو ستسنگيءَ شري ڪنول ڀيهجي اکين ڏٺو ورتانت ٻڌايو ته هڪ ڀيري سوامي جن ڪنهن ستسنگيءَ جي ڪوٺ تي هنجي گهر ويا ۽ وڃي سندس ڪارج ست ڪيائون. سوامي جن جڏهين گهر ٿي موٽيا، تڏهين هن ستسنگيءَ ڪجهه روپيا پيٽا رکيا، جي سوامي جن کيس موٽائي ڏنا. ستسنگيءَ کي هن ڳالهه جو ڏاڍو ويچار ٿيو ۽ لماٽائيءَ سان وينتي ڪيائين ته ڪرپا ڪري داس جي ڏني پيٽا انگيڪار ڪريو. سوامي جن هنجو پريم ۽ شردا

ڊڪڙولي ننڍو ڪڪر هو. سندس مالا ڳوٺا ورهيه اڳي سرگواس ٿي چڪا هئا. ڪمار اوستا جي ڪري پنهنجي پتا جدهن سان ننڍپڻ کان ولي هو ڳڏ رهندو هو تنهن جي وڇوڙي تي هو ڏاڍو اداس ۽ اڪيلو ٿي پيو. هو سوامي جن جي ستسنگ ۾ ايندڙ هو. هڪ ڏينهن جن ڪلٽي ستسنگ ۾ پنهنجي آلر ڪئا ورلن ڪندي پڌاڻو ته سندس اڃا اوستا ڏسي سوامي جن راس جو ڏو ٻه روپ ڏاري اچي کيس دلداري ڏيندا هوا ۽ سندس مولڇيارا ميٺندا هوا.

هڪ گهمري هڪ شواڌاري ستسنگيءَ شري جيٺانند برهمل ڪن وهتي ڪئي ته مولکي پنهنجي ماڙيءَ جون ڪنجيون ڏيو ته وڃي بهاري ڏيان ۽ چند ڏوڪ ڪريان. سوامي جن سندن ٻا سندن گهر جي شهرا ٻني کان ڪرائڻ ا. چاهيندا هوا ان چيس ته مثالي ليندي رهي ٿي، تنهن ڪري هميشه ته گهرج ڪانهي. جن تمام گهڻو ستايو جنهن تي سوامي جن چيس ته چڱو. اهي وڃي ڪم لاهيو. جن ڪنجين جي گهر ڪئي، تڏهن چياوئس ته قلف ٽٽو پيو آهي. ستسنگيءَ چيو ته سائين! مان اچا هاڻي مٽان ٽٽو پيو اچان. مون قلف ته ٻيل ڏٺو هو. سوامي جن چيس ٻارا! اوهين وڃي وڃي متي ڏسو، قلف ماڳهين ڇڙهيل ڪانهي. ستسنگيءَ متي وڃي ڏٺو ته سچ پچ قلف هوئي ڪونه. هن ڳجهه ڏسڻ کان پوءِ هن جي سوامي جن ۾ ـسـ ته شردا تي جو هن جو سچو شوڪ ٿڃي پيو.

ـ...اح جن جي گهر ۾ هڪ مالي ڪيڙا ڏولي

پيو. هو اسڪول ۾ والدڪاٽيءَ جي مهل (رسيس ۽ فر
پيرائيڊ ن ۾) ٽوڙي سندن والد جي واري ڏينهن هئن سا
گڏ ڏسبو هو. جيترو ڪيس سوامي جن جي سنگ مان پرائ
جو وجهه مليو اوترو ڪنهن ٻئي کي نه مليو هوندو. سوامي
جن جي سميه ۾ هو ايترو نه ٻڌجي ويو، جو سندن درشن
تيڻ لي پيو تڙندو هو. سندن ساراهه ۽ وڏائيءَ جون ڳالهيون
ٻڌ ني ڏاڍو هرشمان ٿيندو هو. ڪيس ڪو ڪم چوندا
هوا ته ڏاڍو گد گد ٿيندو هو. سوامي جن وس پڄندي
پنهنجي ڪم لاءِ ڪنهن ستسنگيءَ کي ء چوندا هوا. تنهن
ڪري شري ڏالدومل سدائين واجهه پيو وجهندو هو ته
سوامي جن ڪالئس ڪا شيوا ولن. هو پاڻ پنهنجي مک سان
ٻڌهاڪر هين جي کهٽي ۽ رهٽيءَ جو مولتي ايڏو پرياڻ
پيو آهي جو سمجهان پيو نه جيڪي مولکي ڪپندو هو ۽
جو مولکي ٻئي ڪنهن هنڌان نه ملي سگهيو سو هنن وٽان
پراپت ٿيو اٿم. هاڻي چت لئو چاهيم نه ٻئي ڪنهن هنڌ
اکه ڪٽي لهاريان. پڇاڙيءَ ۾ جڏهين هن کي سرير ۾ ڪشٽ
ٿيو، تڏهين سوامي جن وٽس وڃي ڪيس درشن پيا ڏيندا
هوا. درشن پائي هو ڏاڍو ڪرت ڪرت ٿيندو هو.
جڏهين هن جو ڪشٽ وڌي ويو ۽ انت جو سمو ويجهو
آيو، تڏهين ستڊ ملڻ لي سوامي جن پنهنجي ويجهن ستسنگين
شري رگهومل جيوترام، شري چنومل ٽيڪولمل، شري
ايسرداس ليڪومل، شري دولهڏلهمل ٻاشومل کي ساڻ

دوا ۽ سڀئي ڏيڻ جو ڪاڏو مٿو ڪباڙون ۽ اڳتي لاءِ
اهو ڪم شري گلابراءِ کي سونپيائون جو ڪالهه پڻ ڳاچي
ڪندو رهندو هو. ٿورن ڏينهن ۾ هن جي بيماري لهي
ويئي ۽ هيٺاهين ۾ ڏيري ڏيري هلڻ لڳي. ڪجهه وڌيڪ
ڏينهن کان پوءِ هن ۾ چڱي شڪتي اچي ويئي ۽ هو
بلڪل چاڪ ٿي ستسنگ ۾ اچڻ لڳو ۽ پنهنجي نوڪريءَ
تي نه وڃي پڙهڻ جو سيڪريٽريءَ جو ڪم به وڌيڪ
اتساهه ۽ پريم سان سنڀالڻ لڳو. سنڌ مان لاڏي اچڻ کان
پوءِ جن سوامي جن جو ستسنگ لکنوءَ ۾ چالو ڪيو آهي
۽ ستسنگين جنهن جي نيهه ڀري لوڙ تڪڙي هلڪي سر ۾
اچڻ ۽ ترقي ڪرڻ ۾ سگهيا. اُنهيءَ آهي جو سنڌ وارن ۽ اُپديش
جو پرچار ڪيترو اُنهن سان ڪندو رهي ٿو.

سکر ۾ ستسنگ جي سيوا ۾ سوامي جن سان گڏ ڪو
سيوڪ رهندو هو ته اهو هو سرگواسي شري ڏالدرمل ڪاليچند
جيڪو پوءِ سکر ۾ سنڌ جو هڪ پڪو شرڌالو
ستسنگي ٿي رهيو هو. هو نه سائين وديالي اسڪول ۾ پڙهائيندو
هو ۽ ٽيچرن C جو ماستر هو. اُنهيءَ کان اڳ هو
ڪيترن سالن ۽ سماج جون گهڻيون خدمتون به ڪيون. هو سنڌس
جي ... ڪئي ۽ ڏ جهيو هو ۽ ڏکيس ڪئي
ڪندو هو. هن جي اسڪول ۾ سوامي جن سان سنڌس
... ۽ ... سو سنڌ جي سنگ ۾ رهيو ۽ سنڌ
... ۽ ... ۽ وچند ۽ ڪتابن بنائين ۽ اُن جي
... جي پنهنجا لکي ويئي ۽ نيا پاسا پنهنجا ڪان پڻ

زکي پيا ويندا هوا. شري رگهومل جي هيءَ اوستا ڏسي سندس ٻن ٻه مترن ۽ سوامي جن جي وڏن ستسنگي شري چيتي مل کين وينتي ڪئي ته پڳون! شري رگهومل اسان سڀني ستسنگين ۾ وڏيڪ پريمي، شردالو ۽ هڏڏوکي آهي ۽ ستگورن جي سکيائن جو وشيش ريت سان پرچارڪ ۾ آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيرايو. اها اسان سان ڀلائي ڪريو. انهين ئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاڏومل، شري چيتي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏجي شري رگهومل جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون "هوا ڪجهه نهين، هوتا ڪجهه نهين" انهن وچنن جي يادگيري ڪيس ڏياري مٿس پريم جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري هو ڪجهه ڪڙو لڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش اُپڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽ منجهس هوا تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي تندرستيءَ لاءِ اها هاڃيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس ڀاءُ شري ٽيڪمداس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُتي آندو ۽ هو ٻوءِ اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري گلاٻراءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وديا پڙهائڻ لاءِ موڪليندا هوا اُنسان صلاح ڪري شري رگهومل لاءِ

۽ اچي درشن ڪريان. ديو سنجوڳ سان هن ۽ ڪٺي همت ڏلس. هنجو همت ڏيڻ ۽ ٻيءَ جو ڪيس ڇڪي ٻوڙي ڪان هيٺ لاهڻ آهيءَ ۽ ٻمه هنجي جوت اچي وئي. پوءِ سوامي جن وارا ڏس ڪرڻ سان برابر آهيءَ تار ٻج جي الدر سالر سمجهه واري ۽ جگي ٻلي ٿي ٻئي ۽ اچا ٿائين لبڪ حالت ۾ هلي اچي ٿي.

ست سري ١٠٨ سوامي پرمالند صاحب جن جو هڪ پيارو ستگور ڀڳت ۽ سوامي يوڌراج صاحب جن جو پيارو ۽ سچو شبواڌاري شري رگهومل جبولرام جو سال ١٩٢٠ کان اپرلدي ڪڇي حيدرآباد ۾ ست ڌرم سڀا سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جو ١٥ ورهيه ڪن جانت سيڪريٽري هو ۽ آن کان پوءِ سوامي يوڌراج صاحب ستسنگ آشرم قلع حيدرآباد جو سيڪريٽري ٿي رهيو. لنهن کي سال ١٩٤١ ۾ مدي جو لب ٿي پيو. هيءَ لب ڪبترائي ڏينهن ٻي هلو جنهن ۾ هو لمام هيٺو ٿي ويو، جنهنڪري سلهه ۾ ولجي ويو. ستسنگي جيڪي ڪيس پڇڻ ۽ سندس شبوا ڪرڻ ويندا هوا، ان مان ڪن شري رگهومل جي اهڙي پوتتي پيل اوسٿا ڏسي ستسنگ ۾ اچي پڌايو ته هنجي چڙهڻ جو چاڙهو ڪول ٿو ڏسجي ۽ شايد هو ڪن ٿورن ڏينهن جو هتي مهمان آهي. ڊاڪٽرن ۾ جواب ڏنو آهي. هنجو گهر ستسنگ آشرم کان لمام گهٽو پري هوالدي ۾ سوامي جن ڪن ستسنگين سان گڏجي ان ڏيڻ ۽ هنجو سڌ سماءُ لهڻ لاءِ ونس رکي

مان ڪجهه نه وريو. ليست پي ڪا واهه نه ڏسي هن
ستسنگي سڄڻ اڇي سوامي جن کي پنهنجي دکه پرال ڪهائي
ٻڌائي. ستگورن کي سندس استريءَ جو اهڙو ورتاءُ
ٻڌي کل آئي. هنن چيس پيارا! ايشور جي ديا سان
توهانجي استري چاڪ ٿي ويندي، پر پهرياڻين وچن ڏيو
نه هيءَ ڳالهه ڪنهن سان نه ڪندا ۽ جيڪو پڇي تنهڪي
چوندا ته ڊاڪٽر جي دوا مان چاڪ ٿي آهي. ستسنگيءَ
وڏيءَ پرسنتا سان اها ڳالهه ننه پنه مڃي. پوءِ سوامي جن
چيس ته اڄ رات هڪ ٻيو جهڙي ڳالهه ٿيندي پر دل
نه لوڙهجو اڪي همت هارجو. اُنهيءَ مهل سمجهه ۽ ويچار
کان ڪم ونجو ته آپل آپدا ٽري ويندي. اُنهيءَ ڪالپوءِ
هي هي اُپاءَ ڪجو نه ايشور ڪندو ته فلاڻي تاريخ جي
اندر سندس سمجهه برابر ٿيندي ۽ بيماري به لهي ويندي.
پاهران ڊاڪٽر جي دوا ڪندا رهجو. ستسنگي نور و مهاراج
جن کان موڪلائي گهر آيو. اچا اڌ رات نبري ڪاله، ته
سندس استري کڌ جي ٻنهه ٻوڙي لي چڙهي وڃي ويٺي.
سيني گهر جي ياڻين کي ٻيو وڙلو نه ڪنهن به مهل ٻوڙي
تان ڪري مري نه پوي. پر ستسنگيءَ کي جو سوامي جن
اڳيئي چتائي ڇڏيو هو تنهن دل نه هاري. ننه پنه ستگورن
جو ڌيان ڪيائين. جهٽ ڪيس اندر مان آواز آيو جنهن
موجب هو پنهنجي استريءَ ڏانهن وڌيو. هيٺ ماڙيءَ
لي ٻهي پڇيائينس ته ڇا ٿي ڏسين؟ هن چيس نه سري ڪرشن
۽ رادا ٿي ڏسان. پتيءَ چيس نه منهنجو همٿ جهل نه مان

اهڙي آميس ڪيس جو جنهن جا ڪاغذ جڏهن بالا عملدار ڏانهن نڪاليءَ لاءِ ويا هوا تڏهن هنجي هٿانءَ جو حڪم رد ڪري ڪيس ساڳي درجي لي قائم ڪيو ۽ ڪيس وڏيڪ مان مرلسي واريءَ جاءِ کي بدلي ڪيو. اها ڳالهه ڏسي سڀ ڏندين آڱريون ڏيڻ لڳا!

جڏهين سوامي جن حيدرآباد ۾ بيمار هوا تڏهين سنڌن وڏي ڳانءِ به بيمار ٿي پيئي. پيرپانيون ڪين اٿڻيءَ ڳڻهه جي. سڌ ڪانه ڏني ويئي. ڳانءِ کي چاڪ ڪرڻ لاءِ ڪيٺٽي ڏاڍن ڪان پڇيو ويو ۽ ڪيٺٽي ڏس پنڌ ڪيا ويا پر ڪجهه نه ورڻو هوءَ نه ڪجهه کاڻي نه پيئي. هن ڳالهه جو سچو سبب اهو هو جو سواميءَ جن بيماريءَ جي ڪري وتاڻ ۾ آباڻي ڪون هوا. ليڪ اها ڳالهه سوامي جن جي ڏيان لي آندي ويئي. هو ڪٽ تان اٿي وتاڻ ۾ آيا ۽ ڏاڍي پريم ۽ پانوهه سان ڳانءِ ڏانهن نهاريائون. ڳانءِ بـ ڪا سنڌن درشن لاءِ ڏاڍي سڪايل هئي، سو سوامي جن کي ڏسندي اٿي کڙي ٿي. سوامي جن هنجي پٺيءَ لي آشيرواد جو هٿ گهمايو. اٿيءَ ڏينهن هن ڪاڌو پيتو وابراءِ ۽ ڏينهن ٻن ۾ وري اڳي جهڙي ٿي ويئي. اها هئي هن ڏيون جي ڏيو جي هٿن ۾ سچي پريم جي وڏي ۽ سڌي!

هڪ ستسنگيءَ جي استريءَ جي مغز جا ٻڙدا لٿام ڍلا ٿي پيا، ايتري قدر جو ماٺهي ڪان به ڪري ويئي ۽ ڪاه ساڄه نه رهيس. جرين وانگر الاجي ڇا جو ڇا پيئي ـ ـجـهـ هئي. هنن ڪيٺٽي دوائون ۽ ڏس ڪيا پر اٿين

ورلدي ڏنائون "توهان جو رستي ۾ ياد ڪيو."

هن مالا کي بيا به اليڪ أچنيا ڏيکاريائون پر ڪيس ٻٽي کي ٻڌائڻ جي جهل تيل هٿي، جنهنڪري سندن جيوت ۾ اِهي ڳالهيون هن ڪنهن سان به نه ڪيون. اُنهن مان هتي ڪي ٿورا أچنيا ڏنا ويا آهن.

سندن بيمار ٿيڻ کان اڳ هن مالا کي پير ۾ قٽ ٿي پيو. پاڻ ڏهاڙي وٽس ويندا هوا ۽ وڃي سندس ملم پٽي ڪندا هوا. ڇاڃي هٿي ڪين گوريائي جي وڏائي، ڇاڃو أڻ مبر؟

سوامي جن جو هڪ سرڏالو ستسنگي جو سرڪاري نوڪريءَ ۾ آفيسري عهدي تي هو، تنهن کان نوڪريءَ ۾ ڪا رواجي چوڪ ٿي وئي. اُهيءَ بابت پڇا ڳاڇا هلي ۽ ليٽ هن جي ترت عملدار جو يورپين هو تنهن هنکي هٽائي اڳٽين گهٽ عهدي تي رکيو. اِها سيکمت هن لاءِ ڀري هٿي ۽ سمجهيائين نه جنهن بالا عملدار ڏي سندس ترت عملدار ڪاغذ پنهنجي حڪم جي بحال ٿيڻ لاءِ موڪليا آهن، سو به يورپين عملدار هئڻ ڪري اُوس هنجي ڪيل سفارش مڃيندو. سو ٻي ڪا واهه نه ڏسي هو سوامي جن جي شرن ۾ آيو ۽ هنن سان سمورو سماچار اوريائين. هن وينتي ڪئي ته د يمالالت! مون سان اَنياءَ ٿيو آهي، مولتي ڪا ڪرپا ڪريو. سوامي جن سندس ڳالهه کي ويچاري هن کي آٿت ڏنو ۽ چيو نه ايشور مڙئي چڱي ڪندو. توهين هن تي رکو ۽ دل نه لاهيو. ستگورن

ٻڪوڙا ۽ ٻي ٻرڀا. سنڪلپ آيس تہ هن ٻڪوڙن مان هڪڙو سوامي جن ڪجھہ کاڌي تہ ڏاڍو سوا ليندو. سو ڏاڍيءَ سڪ سان سوامي جن کي سنڀارڻ لڳي. اُهي مهل سوامي جن پورو چاڪ ۽ ڪين هوا، تڏهن ۽ ماتا جي ٻڪ لنڊ ڪري اُني ٻنڌ پيا ۽ اجا ماتا رسولي مس لاهي لالي هئي تہ سوامي جن ۽ اچي در کڙڪايو. اندر اچي چيائون ”چڱو ڀلا ٻڪوڙا کاراءِ تہ اسين موٽي گھر وڃون جو اُني ۽ روٽي تيار ايل جلدي آيا آهيون“ سڪون جا هي اکر ٻڌي ماتا اچرج ۾ اچي وئي.

اُها ماتا هڪ ٻيري مهر ٻور خاص ٻنهجي ٻت وند وئي. اُني ڪجھہ سمي ڪالهوءَ اکون اُلسي پيس، جنهن ڪري موٽي حيدراباد روالي ٿي. ڪيس سڌ هئي تہ اُتل اکين سان ستسنگ ۾ وڃي ڪود سگهندس، سو ڏاڍيءَ ۾ سچي وانڊ سڪ سان اعالسي آشا رکندي آلي تہ ٿل سوامي جن اسٽيشن کان گھر ڏانهن ويندي رستي تي گڏجڻ تہ سندن ٻوڙ درشن ڪريان. سوامي جن کي هڪ لي. اُها سالچن جي مهل هئي. تہ ٻہ ڪين ستسنگين سان گڏجي ڏهمڻ لاءِ لڪتا. ستسنگين گھمڻ لاءِ اچي سڙڪ تي ورلي تہ سوامي جس چين تہ اج اچو تہ اسٽيشن جي پاسي هلون. اجا اسٽيشن کان ڪجھہ ٻنڌ تي هوا تہ اُها ماتا ۽ ڏاڍيءَ ۾ اچي اُتان لنگهي. هنکي ٻرٻرسان ٻرڻام ڪري ڪاڻس سلسلا چار ورتائون. ماتا درشن ڪري گد گد ٿي ۽ اچرج ۾ ... ۽ هن اچ هن پاسي ڪيئن لڪري پيا.

ورلدي ڏنائون ”توهان جو رستي ۾ ياد ڪيو.“

هن ماتا کي پيا ٻه اليڪ اڇنيا ڏيکاريائون ۾ ڪيس ٻئي کي ٻڌائڻ جي جهل تيل هئي، جنهنڪري سندن جيوت ۾ اهي ڳالهيون هن ڪنهن سان ٻه نه ڪيون. اُهن مان هتي ڪي تورا اڇنيا ڏنا ويا آهن.

سندن بيمار ٿيڻ کان اڳ هن ماتا کي پير ۾ ڦٽ ٿي پيو. پاڻ ڏهاڙي ونس ويندا هوا ۽ وڃي سندس ملم پٽي ڪندا هوا. چاچي هئي ڪين گورنائي جي وڏائي، چاچو اُب مبر؟

سوامي جن جو هڪ سرڏالو ستسنگي جو سرڪاري نوڪريءَ ۾ آفيسري عهدي تي هو، تنهن کان نوڪريءَ ٻه ڪا رواجي چوڪ ٿي وئي. اُهيءَ بابت پڇا ڳاڇا هلي ۽ ليت هن جي ترت عملدار جو يورپين هو تنهن هنکي هٽائي اڳئين، گهٽ عهدي تي رکيو. اِها سيکت هن لاءِ ڀري هئي ۽ سمجهيائين ته جنهن بالا عملدار ڏي سندس ترت عملدار ڪاغذ پنهنجي حڪم جي اهال ٿيڻ لاءِ موڪليا آهن، سو ٻه يورپين عملدار هٺڻ ڪري اُوس هنجي ڪيل سفارش مڃيندو. سو بي ڪا واهه نه ڏسي هو سوامي جن جي شرن ۾ آيو ۽ هنن سان سمورو سماچار اوريائين. هن وينتي ڪئي ته د يالاشا! مون سان اَنياءُ ٿيو آهي، مولتي ڪا ڪرپا ڪريو. سوامي جن سندس ڳالهه کي ويچاري هن کي آٿت ڏنو ۽ چيو ته ايشور مڙئي چڱي ڪندو. توهين هن لي رکو ۽ دل نه لاهيو. ستگورن

بڪوڙا نه بي ٿڙيا. سڪلپ آهن نه هٿن بڪوڙن مان هڪڙو سوامي جن ڪڇه ڪالهه نه ڏاڍو سٺو ليندو. سو ڏاڍي ۽ سڪ سان سوامي جن کي سٻاڙ لڳي. اهڙي مهل سوامي جن بورو چاڪ نه ڪهن هوا. ٿڌهن ن مالا هي چڪ لڳا ڪري اُٿي ٻڌ پيا ۽ اُڀا مالا رسولي مس لاهي لالي هٿي نه سوامي جن نه اجي ڏ ر ڪرڪائيو. الدر اچي چيائونس "چڱو ٻڌا بڪوڙا ڪارايو نه اسين مونهي گهر وڃون هو اُلي نه روئي ليار اُيل هنڌي آيا اهيون" سڪون ها هي اُڪر نڌي مالا اُجرح ۾ اچي وٺي.

اُڻا مالا هڪ پيري مربور خاص ٻيهجي بت وند وٺي. اُٿي ڪڇه سمي ڪالهه ۽ اڪون اُلي پيس، جنهن ڪري مونهي حيدرآباد ورالي اي. ڪيس نڌ هٿي نه اُلي اڪين سان ستسنگ ۾ وڃي ڪود سگهندئس، سو ڏاڍي ۽ پرسچي واند سڪ سان اعالي آٿا رکندي آلي نه نل سوامي جن استيشن ڪسان گهر ڏاڍين وهندي رستي لي گڏجهر نه سدن ٻولر ڏرشن ڪرڻان. سوامي جن کي ڇڪ لي. اُڻا سالچهن جي مهل هئي. لانه ڪن ستسنگين سان اچي ٿهما لاء لڪتا. ستسنگين ٿهمڻ لاء اي سڙڪ وولي نه سوامي جس چهن نه اح اچو نه استيشن جي اُجا استيشن کان ڪڇه ٻند لي هوا نه اُڻا راچي اُئان لکهي. هنڪي بيرسان برٿامر ڪري و رڻالون. مالا درشن ڪري گڏ گڏلي ۽ اُيرح لين نه اوهين اح هن باسي ڪٿن لڪري بيا.

ٻُڌايان پساهه کڻي رهيو آهي، ڊاڪٽرن کو به آسرو نه ڏيکاريو آهي، هاڻي نه اوهانجي دربار ۾ هلي آيو آهيان، پنهنجو ٻرڻ سچاڻي کا ڀهر کريو. ڀلا اهڙي داتار جي در تي کو سوالي اچي ۽ سکڻو موٽي وڃي، اهو ڪٿي ٿي سگهندو؟ سوامي جن ڊاڪٽرن جي ڄهل هوندي، سر ٻر ۾ کپ بينل هوندي ۽ ستسنگين جي لڄا جي اَبتڙ هوندي به ٻيرين پنڌ هن سڄڻ جي گهر ويا آهن ۽ بيمار کي وڃي پنهنجي ٻاجهه جو هٿ ڦيريو اٿن. اوڏي مهل کين موٽڻي جو گل هٿ ۾ هو، جو بيمار کي ڏيئي هليا آيا. پاڻکو! اوهين چا ٿا سمجهو نه اهو ڦيريل هٿ وٿرڻ وارو هوندو؟ کڏهين نه. اهو بيمار جلد ئي سکر تي گهوڙ ڦرڻ لڳو. اِها هئي سندن سڀاجهن هٿن ۾ برکت ۽ صحت.

هڪ ٻيري کين پير ۾ کڄهه کشت هو، جدهنڪري ڏکيائيءَ سان هلي سگهندا هوا. هڪ ڀيري ستسنگياڻي ماتا جنهنکي هوُ گهڻي سنيهه سان ڏسندا هوا، سا هن کشت جي سمي بيمار ٿي پيئي. هن کين ڏاڍو ياد کيو. ڏياري سنکورو الهيءَ کشت هوندي به هوريان هوريان ڏکيائيءَ سان پنڌ کري هنجي گهر وڃي پهتا. هوءَ سوامي جن کي پاڻوٽ آيل ڏسي وسميءَ ۾ پئجي ويئي ۽ چيائين نه اوهان پير ۾ کشت هوندي به اهڙي هلاکي چو کئي آهي؟ وراڻي ڏنائون نه ياد کريو ٻوءِ نه پيا پچو؟

ساڳيءَ ماتا هڪ مهل رسوئي ٻي ٺاهي ۽ اُن سان گڏ

ٻاهران بيمار ٿي حيدرآباد جي سول اسپتال ۾ دوا ڪرڻ آيو. دوا ڪندي هنجي بيماري گهٽجي ڪان ۾ ڏينهون پوء هو وڌو ٻڏڻو ٻوندو. ليڪ اهڙي اوستا ڪي وجهي پهتو جو سڀ سنبندي آسرو لاهي ويٺا ته اڃوو ئو ڏينهن اڌ ۾ موڪلائي. پنهنجي حوان سنبنديء جي هيء اوستا ڏسي شري رامچند سوامي جن ومت آبو ۽ ڏکه پريل دل سان هنجو ولالمت ڪري ڪن وينتي ڪيائين ته جيڪڏهن لوهين ڪرپا ڪري تڪليف وٺي اسپتال ۾ هلي سگهو ۽ بيمار کي پڇاڙيء ۾ درشن ڏيو ته وڏي ڀلائي. سوامي جن کي ڊاڪٽر ٻاهر لڪرڻ کان جهليو هو، تڏهن هولدي به پڻي جي ڪارج ڪرڻ ڪاڻ پنهنجي سر ير جو ڪو ويچار ته ڪري رامچند سان اُٺا ڳالهه نه ڪيائون. هنکي چيائون ته "چڱو، لوهين ڪابه ڳاڏي اِلياد ڪ ته وٺي اچجو، رکو فلاڻيء مهل لوهين اسپتال ۾ هڪبا هججو، مان ٻاٽيهي اُلي پهچي ويندس، هيء ڳالهه ڪنهن سنسنگيء سان به نه ڪجو." ئيو ته ائين. لڪ اُلهيء مهل سوامي جن اُلي وجي پهتا. ايشور جي اِچا سان هن بيمار مٿان اهڙي دِيا جي درشني ڪيائون جو سگهو ٿي هنجي سر ير ۾ قبر و اچڻ لڳو ۽ ٿورن ڏينهن ۾ اهڙو ته چڱو ڀلو ٿيءُ پيو جو ڊاڪٽرء مانت واڻڙا ٿي ويا ته دوا ڇڏي ڏيڻ سان پاڻ مرلبوء جي بستري تان اُٿي کڙو ٿيو.

اُلهيءَ لب هي سمي ۾ متبون ستسنگي ٿيءَ مهل نه سوامي جن ومت آبو ۽ اچي ٻراڙٿا ڪيائين ته منهنجو هڪ مانت

ٻ ڏاڍو پڇتاءُ ٿيو. ٻر سوامي جن ساڻس اهڙو ورتاءُ ڀياڪن جو
جڻ ڪين ڪنهن ڳالهه جي سڌ ئي ڪانه هئي. ستسنگ
سماپت ٿيڻ تي سوامي جن ڪالئس سماچار پڇيو، جنهن تي
هن پنهنجو دکي داستان ورڻن ڪيو. سوامي جن ڪيس
چيو ته ارهين جيڪڏهين اسان وٽ رهڻ چاهيو ته اسانکي
سرهائي ٿيندي ۽ توهالجي ٻلي۽ ٻالت شيوا ڪئي ويندي.
ٻلا هن جيڪي هيلتائين سوامي جن لاءِ چيو اٿوا ڪيو هو
تهن وڇار ڪان سندس اندر وارو ڪيس هائو ڪرڻ جي
ڪٿن تو موڪل ڏني؟ سو اها ڳالهه سوامي جن جي ته
مڃيائين. تڏهين سوامي جن چيس ته چڱو ٻلا اسين ستسنگ
جا شيواداري ۽ ٻالڪ توهان ڏانهن موڪليندا سين جي
واري تي اوهانجي شيوا ڪندا رهندا. ٻوءِ سندس شيوا
ڪرڻ لاءِ نه رڳو ستسنگي ۽ ٻالڪ موڪليندا هوا پر ٻاڻ
به سندس سڌ سماءُ لهڻ ۽ ڪيس آٿت ڏيڻ لاءِ وٽس ڀيا
ويندا هوا. جڏهين هنجو سرير ڇٽو تڏهين ٻاڻ سَر وڃڻ

ساڳي وانگر هوندي هئي. اکين ڏانهن درشٽالٽ آهي. هڪ
ٻئي ماڻهوءَ جي ساڻن ڳالهه ٻولهه ڪنهن هٽي ۽ ور هن کان
ولي سندن ڳالهه ڪندو رهندو هو. هڪ ٻئي ٻولي هو سمهار
ٿي ٿيو ۽ شيوا لاءِ ڪو وڌيڪ هوتي نه ويس. سندس سنبنڌي
ڪو هڪبو نه هو. اهڙي سمي ڪو نه ٻهڄو سهايڪ ۽
ساوسنيال لهڻ وارو نه ڏسي لمام وياڪل ۽ دکي ٿيو.
ڪنهن ڪنهن مهل سوامي جن جون ڪمل شرنون ۽ ساٿس
جيڪي ٻير هئن ٻريا هوا سي سڀ ٻيا اچس، ٻر وري
اندر ٻيو کانئس نه مان کهڙا ٻير ساڻن هليو آهيان جو
ڪين ٻهنجي شوا لاءِ چوائي موڪليان. جڏهن سوامي جن
کي سندس سمار هئڻ جي سڌ ٻئي، تڏهن هو وٽس
هلي ويا ۽ کيس آتمه ڏنائون ۽ شوا به ڪيائونس.
ڪجهه ڏينهن وٽس ويندا رهيا ۽ هو چڱو ڀلو ٿي پيو.
هڪ ڏينهن هو سوامي جن جي ستسنگ ۾ هلي آيو.
سوامي جن جو کيس ٻريان ايندو ڏٺو، سو جهٽ سنگهاسن
کان لهي کيس ڀيرين ٻيا ۽ ڀاڪر ٻري کيس پاڻسان گڏ
سنگهاسن تي وهاريائون.

درد مند ديکهِ ڪنهن سان ڪرن ڪينڪي،
ساهي ڏسن سڀ ۾ آنيٽي برڪ اليکه؛
ذاري آيو جڳ ۾ بازيگر جان بيکه،
اِها واد وَسيکه، اِهو گيان گوروءَ جو.

سوامي جن جي هيءَ ٻرم لرمالتا، آدر سٽڪار ۽ ٻر ٻر
واري علمه ڏسي هڪي ٻهنجي ڪڻي لي اندر ٿي اندر

پرڏاهو پچناءَ ٿيو. پر سوامي جن ساڻس اهڙو ورتاءُ پياڪن جو
جڻ ڪين ڪنهن ڳالهه جي سڌ ئي ڪانه هئي. ستسنگ
سماپت ٿيڻ تي سوامي جن ڪاڻس سماچار پڇيو، جنهن تي
هن پنهنجو دکي داستان ورڻن ڪيو. سوامي جن ڪيس
چيو ته اوهين جيڪڏهين اسان وٽ رهڻ چاهيو ته اسانکي
سرهائي ٿيندي ۽ توهانجي پلي‍ءَ پالت شيوا ڪئي ويندي.
پلا هن جيڪي هيلتائين سوامي جن لاءِ چيو اتوا ڪيو هو
تنهن ويچار ڪان سندس اندر وارو ڪيس هائو ڪرڻ جي
ڪئن تو موڪل ڏئي؟ سو اها ڳالهه سوامي جن جي ته
مڃيائين. تڏهين سوامي جن چيس ته چڱو پلا اسين ستسنگ
جا شيواداري ۽ بالڪ توهان ڏانهن موڪليندا سين جي
واري تي اوهانجي شيوا ڪندا رهندا. پوءِ سندس شيوا
ڪرڻ لاءِ نه رڳو ستسنگي ۽ بالڪ موڪليندا هوا پر پاڻ
به سندس سڌ سماءُ لهڻ ۽ ڪيس آٿت ڏيڻ لاءِ وٽس پيا
ويندا هوا. جڏهين هنجو سرير ڇٽو تڏهين پاڻ سَر وڃڻ
لاءِ ويچار ڪيائون، پر جڏهن ته سندن سرير ٺيڪ نه هو
جنهن ڪري ۴-۵ ڏينهن ڪان ستسنگ پر نه ڪوله آيا هوا،
تنهنڪري ڊاڪٽر ۽ ستسنگين کين ٻاهر نڪرڻ ڪان جهليو.
الهه ... تن پنهنجا جهولا ستسنگي اوڏانهن موڪليا
اٿ سندس ڪاڻيءَ سان سري شانتي سرووڙ
ڪندا هليا ۽ ڪريا ڪرم ڪرائي موٽي آيا.
...وامي جن کي اچا لپ ايندڙ هو تڏهين شري
...شيواداري ستسنگيءَ جو ڪڏو ولجهو مائٽ

سائي وانت هوندي هئي. اکين ڏٺو دُشتالت آهي. هڪ بڍي مائهوءَ جي سائي بولدي ڪين هئي ۽ ورهين کان وٺي سندس ڳالها ڪندو رهندو هو. هڪ ڀيري هو بيمار ٿي پيو ۽ شيوا لاءِ ڪو ويجهو ٿي نه ويس. سندس سنبنڌي ڪو هڪيو نه هو. اهڙي سمي ڪو نه پنهنجو سهائڪ ۽ ساو سنڀال لهڻ وارو نه ڏسي لاچار وياڪل ۽ دکي ٿيو. ڪنهن ڪنهن مهل سوامي جن جون ڪيل شوائون ۽ سائس جيڪي ٻير هئي پريا هوا سي سڃهي پيا اچنس، پر وري الدر پيو ڪانيس نه مان ڪهڙا ٿي سائن هليو آهيان جو ڪين پنهنجي شيوا لاءِ چوائي موڪليان. جڏهين سوامي جن کي سندس بيمار هئڻ جي سڌ پيئي، تڏهين هو وٽس هلي ويا ۽ کيس آٿت ڏنائون ۽ شوا نه ڪيائونس. اهين ڪجهه ڏينهن وٽس ويندا رهيا ۽ هو چڱو ڀلو لڳو. هڪ ڏينهن هو سوامي جن جي ستسنگ ۾ هلي آيو. سوامي جن جو کيس پريان ايندو ڏٺو، سو جهٽ سنگهاسن تان لهي کيس ڀيرين پيا ۽ ڀاڪر پري کيس پاڻسان گڏ سنگهاسن تي وهاريائون.

درد مند ڏيکي ڪنهن سان ڪرن ڪينڪي،
ساهي ڏسن سڀ ۾ انيئي پرڪه اليڪه؛
ڏاري آيو جڳ ۾ بازيگر جان ڀيکه،
اِها واڌ وسيڪه، اِهو گيان گوروءَ جو.

سوامي جن جي هيءَ پرم ترمالتا، آدرستڪار ۽ پرلم واري هلت ڏسي هنکي پنهنجي ڪئي تي الدر ئي الدر

جو درشن ڪري موڪلائي گهر ويس. مولکي الدر ۾ اچرج اٿهيءَ ڳالهہ جو هو تہ سوامي جن مولکي سڃاڻندا بہ ڪو نہ هوا، تڏهين بہ ڪيئن ڪي نہ منهنجي دل ورتائون؟ پريم سان منهنجي دکہ لاهڻ لاءِ پرشارت ڪيائون. رڳو شيوا ڀاؤ ۾ سچو چاهہ رکندڙ اتوا آتم درشني ڌاريندڙ اهڙو ورلارو رکي سگهندو. جيڪي اپاءَ ۽ آسڻ ڏسيا هوائون سي ڪندو رهڻ سان منهنجي سريرڪ اوستا ڏيري ڏيري سڌرندي ويئي ۽ توري سمي اندر مون ۾ چڱي شڪتي اچي ويئي. ستگورن جو شيوڪ بڻجي ستسنگ جو لاڀ وٺندو رهيس.

جي ڪڏهين ڪو ستسنگي اتوا مت مائٽ بيمار ٿيندو هو ۽ گورو مهاراج جن کي سندس سڌ پوندي هئي اتوا سڌ پوڻ کان اڳي هو درشن ملڻ لاءِ چوائي موڪليندو هو، تہ ته پاڻ پنهنجو ملهائتو سمو ڀچائي هنڪي ڀيڙڻ ويندا هوا. جيڪڏهين گهرج ڏسندا هوا اتوا هو پاڻ وليہ ڪندو هو تہ ڏهاڙي بہ هن وقت پيرو ڪرڻ ۾ ڪين گسندا هوا. جي ڏسندا هوا تہ منجهالڻ ڪو اهڙو آهي جنهن جي گهر ۾ پوريءَ ريت شيوا ٽي لٿي سگهي، تہ هنجي شيوا لاءِ شيواداري ستسنگي اتوا بالڪ موڪليندا هوا، جي هن کي دوا آڻي ڏيڻ، پيڙون ڏيڻ، پڇڻ ڳالي بدائڻ اتيادڪ جي شيوا ڪندا هوا ۽ پاڻ بہ سندس سڌ سماءُ لهندا رهندا هوا.

مٿون پريم ڀاءُ ڏيکارڻ ۽ دل وٺڻ جو نمونو تہ رڳو ستسنگين سان هوندو هون، پر پنهنجي وروڌين سان پڻ

جن جي ... بت سواءِ جن ڪتا ڪندا هوا. ٿورا ڏينهن
... ڪتا ٻڌندي مولکي اندر ٻ لري آيو ۽ هي
سڀني جا سچا حال ٻڌائي نا ڏسجن. جڳائي ۽ هن وقت وچي
پنهنجي وڏن جو ورثاڻت اورياڻ. مولکي اوس هتان
لاب براپت ٿيندو. مٿن مائٽن ۽ مترن وٽان ڏورانهن ۽
چترن کان سواءِ ڪجهه ڪين وٺيو اٿم. سو هڪ ڏينهن
سانجهن جي مهل سندن گهر پچائي لنگهي ويس. ٻاڦ مٿي
ماڙيءَ تي ايڪانت ۾ ويٺا هوا. منهنجو سڏ ٻڌي ٻڌي
جيت ڏاڪڻ تان لهي آيا ۽ مولکي ٻاڦ سان ولي مٿي
هليا. پنهنجي هٿ سان ڪرسي رکي مولکي ويهڻ لاءِ
ڏنائون. پوءِ منهنجو ورثاڻت پڇڻ لڳا. مون کي پنهنجو
احوال اوڻ ۾ لڄ پي ٿي ۽ ساڻن ڪڏهن ڳالهايو نه ڪولهه
هوم، پر سندن هيتري قدر آءُ آدر ۽ ڙمانتا جو لمولوڏسي
مولکي لاڪن شرڌا ۽ پريم وڏيڪ جاڳيو ۽ بنا ڪنڪي جي
پنهنجو ورثاڻت ڪيم. البت لڄ جي ڪري سموري مهل
منهنجو ڪنڌ هيٺ هو. پوءِ کي پوڳ آسڻ ۽ اُهن جون
سڌيون مولکي پنهنجي سامهون وهاري سمجهايائون ۽
اهي آسڻ مولکان ڪرائي ۾ ڏنائون. جتي ڀل ٿي ٿي لڪي
آئي اُتکي ٺيڪ پي ڪيائون. تهن کانسواءِ اهي سمجهايون
پني تي د لکي ڏنائون ۽ ڪي پڪتبون ۾ ڏسيائون ۽
چيائون ته هاڻي ڪجهه ڏينهن اُنهن جو ابياس ڪريو ۽
وچ وچ ۾ مولکي سماچار ڏيندا رهجو. هن مولڏانهن
پريم پريل نگاهه سان نهاريو ۽ مان سندن منوهر مکڙي

ليٽ هڪ سڄڻ جي صلاح ڏيڻ لي سوامي جن جي ستسنگ
۾ آيس. پاڻن سان اُهي ڏينهن پرسنگ لي اهو هليو جو
جڏهن گورو مهاراج جن مولا ڇيڙيو هو، جڏهن ۾ مون سان
لڳل ويٺن وارن مشن جي اوستا جو ذڪر لس پس
ڪيائون ۽ اُن سان گڏ اُهي ڪان ڇوڻ لاءِ ڀڻ ڪارڻنا
اُپاءَ ڏسيائون. هي اچرج ۾ وجهندڙ وارتا ڏسي منهنجي
اندر ۾ سوامي جن لاءِ گهڻي سرڌا جاڳي ۽ ستسنگ پوري
ٿيڻ لي ٽرسي ساڻن اڪيلائيءَ ۾ گڏيس ۽ پنهنجو سمورو
ورتالت ٻڌايم. سوامي جن مولکي ٽراس ٿيل ڏسي دلداري
ڏني ۽ ٻئي ڏينهن گڏجڻ لاءِ چيو. ٻئي ڏينهن لي هدن
مولکي ڪي آسڻ سمجهايا ۽ ڪي اُپاءَ ڏسي پرهيز ۾
رهڻ لاءِ گهڻو تاڪيد ڪيائون. اُنهيءَ موجب هلت ڪرڻ
سان مهني ڪن اندر منهنجي اوستا ٺهڻ لڳي. ستسنگ لاءِ
پريم جاڳڻ ڪري مان ڏهاڙي ستسنگ ۾ ايندو هوس.
سوامي جن جي ڪٿائن جو به مون تي گهڻو پرڀاءَ ٿيندو
رهيو. ٿوري سمي ڪانپوءِ منهنجي طبيعت ليڪ ٿي وئي
۽ ستسنگ سان به دل ٻڌجي وئي.

۱ هڪ ستسنگيءَ پنهنجو ورتالت ٻڌايو ته ست سري ۱۰۸
سوامي پرمانند صاحب جن جي ستسنگ ۾ لڳڻ کان اڳي
مان پنهنجي ويري شڪتي گهڻي قدر کوهي چڪو هوس
۽ تمام دبل ۽ دکي رهندو هوس. اهڙيءَ اوستا ۾ گهڻو
ڪري سياڻڪ ستسنگ ڏانهن لاڙو نٿي ٿو. سو مان هن
ستسنگ ۾ اچڻ لڳس. ست سري ۱۰۸ سوامي پرمانند صاحب

سوامي جن سان اِها ڳالهه ڪيائين. هن چيس تہ "ٻڌجي ماس مڇيءَ لاءِ هيتري دل ٿولدي ۽ لوڪان هن کي چڙهہ ۽ ويرم ڪاڏ ڪئي، تہ ٻوءِ جلد چڙهہ لوڪان لاءِ کهڙي ڏکسي ڳالهه آهي؟ همت ڌاري ۽ بکر سنڪلپ ڪري ڇڏي ڏٺو، پاڻهي برپو سهاءِ ٿيندو."

سوامي جن جي اهڙي ڪرپا ٿيس جو اُلڪابوءِ هن کي چلم ڇڪڻ جي ڀاڙي پر هوءِ اُلڪي روڪي وئي. ڏيري ڏيري اها ڀاڙ نہ بند ٿي ويس ۽ اهڙيءَ ريت هوءَ اُنهيءَ ڪني هبر کان بہ ڇٽي پيئي ۽ سوامي جن جا ڏيواد پيئي ڳائيندي هئي.

اهڙيءَ ريت ڪيترا ڇوڪرا ۽ جوان جي هولي جي مد ۾ وشي ڀوڳن ۾ اڙجي پنهنجي جواني جي سنڌر تلوارڙي ڦوهہ ۾ اڇڻ ڪان اڳي ناس ڪري ڇڪا هوا اُوا ڇشڪن ۽ سوادن جي وس ٿي ڳرا ۽ اُها ڪاڏا هرهر ڪاڻ سان اُلوا گهٽي جرجر ۽ ڇٽي ڪرڻ سان پنهنجي ڇڱيالي چٽ ڪري وٺا هوا ۽ هن جي چيسہ ۾ ڪو ڇٽڻ رهيو نہ هو، اُهي سوامي جن جي شرڻ ۾ آيا ۽ هن جي ڪرپا سان ڪي نہ ڪي سادن ۽ اڀياس ڪري پنهنجي شڪتي ۽ تندرستي سڌار ياڻون ۽ ستسنگ جي اُرت وٺي پنهنجو جنم سڦلو ڪيائون. جڏهن هڪ ڀاءُ ٻڌايو تہ مان لنڊي هولدي ڪان ڪسنگ ۾ ڦاسي پنهنجي جوڀن جي حرت ذري گهٽ ٻڃهائي ڇڪو هوس، جنهن ڪري ڏاڍو اُداس ۽ وياڪل ڳهاريندو هوس ۽ ڄڻڪ جنجال ڀيو ڀاليندو هوس.

ملڻ تي اِهو احوال اُمگه سان پيو ڪندو هو.
هڪ شيواڌاري ستسنگي شري ڇيتاللد ٻر يمل پڌايو
ته سوامي جن جي ستسنگ ۾ اچڻ ڪاڻ هنن جي اُپديش
جي پرڀاءَ سان مان سگهو ئي ويشنو ٿيس. پنهنجي گهر
واريءَ کي چيم ته تون به مون وانگر ماس مڇي کائڻ
ڇڏي ڏي. تڏهين هن چيو ته منهنجي ڏاڏ اِهيءَ
ڪاڏي تي اهڙو هري ويٺي آهي جو مولکي اِنهيءَ ڪانسواءِ
سرلدي ڪاڻ، تنهنڪري مان ويشنو تي ڪاڻ سگهنديس.
منهنجو گهر سنڌ جي هالا تعلقي جي مهڙن جي ڳوٺ ۾
هو. سوامي جن جي آگيا سان مان اُتان لڏي حيدراباد اچي
رهيس. جلدئي هڪ ڏينهن پنهنجي استريءَ کي سوامي جن
جي درشن لاءِ وٺي آيس. اُتي مون سوامي جن کي چيو ته
”توهانجي ڪرپا سان مان ويشنو تي ويو آهيان، پر منهنجي
استري چوي ٿي ته مون لاءِ ويشنو ٿيڻ ڏاڍو ڏکيو آهي،
ڪرپا ڪري توهين ڪو پر اوڏ ڏيوس“ تنهن تي
سوامي جن چيو ته ”توهين جو ويشنو ٿيا آهيو ته توهان
جي گهر واري وري اهڙي چڱي ڪم ۾ پوئتي ڪئن
پولدي؟“ اِنهن اکرن جو منهنجي استريءَ تي اهڙو
پرڀاءُ ٿيو جو هن اُنڪاپوءِ ماس مڇي کائڻ بنه ڇڏي ڏنو
۽ مون کان به ڪٽر ويشنو تي پيئي. هنکي چلم ڇڪڻ جي
به ڏاڍي هير هئي. جئن ستسنگ ٻڌندي رهي تئن هنکي
چلم ڇڏڻ لاءِ چاهه اُٿڻ ٿيندو ويو، پر هير پڪي هئڻ
ڪري ڇڏي ڪاڻ تي سگهي. ليڪ هڪ ڏينهن وجهه وٺي

ولڳپارا مٺا آهن. هيئر به آشا اِلر نه هو هن ڪني ۽
هر مان مٺهچا ٻاڦ آڻا ڪندا. سو اوڏي مهل تي سالڄهن
جو ٥ ٻج سوامي ڄن وٽ مندر ۾ هليو آيو. ڏٺائين ته ٻاڪ
ڪٽڻهن سٽسنگي ۽ ڪان ٻاهر جي برهمڻ جي چلهن جا اُلر
لڪالي رهيا هئا. هو ٻريان ٻرنام ڪري ٻيهي رهيو، نه
سوامي ڄن جهٽ اُهو ڪم بند ڪري هنڪي اچڻ جي
آگيا ڪئي. هن وٽن واهي پڇهتي ڏڪيائي ۽ جي ڳالهه
ڪئي ۽ ٻڌايائين نه "هي ۽ عادت مولکي ڇڏڻ وانگر ڇنڙي
پئي آهي، ڪرپا ڪري اُنکان مولکي ڇوٽڪارو ڏيو."
سوامي ڄن مشڪي چيو "نه جيڪڏهين اوهانکي سچ پچ
ڇوٽڪاري جي چاه ا هردي اندر جاڳي آهي، نه هيئر تي
بيڙي ڇڪڻ ڇڏيو ۽ وري ڇڪ نه ٿئي لنهن لاءِ اُنا
ونڄ وڃارينڊا رهو، ڀرماتما لوهان سان سهائي ٿيندو."
... پڇي منت کن ڏيان ۾ استمع تي ويٺا. پوءِ ڪجهه
... جو احوال پڇي مولکي موڪل ڏنائون. هن نه اُنهي ۽
... سوامي ڄن جي آگيا مڃڻ جو درڙهه سنڪلپ ڪيو.
... اِها نه ڪرپا ڪئي جو ٻه ڏينهن ساللهه سٽسنگ
... جو ٽرڄڻ منجهان خرابيون ۽ اُلهن مان ڇوٽڪارو
... ۽ ڪٿن ڪندا رهيا، جنهن ڪري هن سٽسنگي ۽
... ڪي تي ويٺي ۽ بيڙي ڇڪڻ بند ڇڏي ڏنائين.
... بيڙي هن کان ڇٽي وڃڻ لي هو ڏاڍو ٻرسن ٿيو
... ڇتاڻ هن جا ٿورا مڃڻ لڳو. اِنهي ۽ ڳالهه جو هن
... قدمن، جو ٻنهجي مترن ۽ مائٽن سان وجهه

ڏيندو هو. ماڻس پوءِ سڪهه جا سواس ڪڍڻ لڳي. پنهنجي چوڪري جي هلت ۾ من گهري ڦير گهير ڏسي ماڻس جو روم روم پيو ٺرندو هو. سنگورن ومت اچي هن جو وار وار ڏاڍيواد ڳائڻ ۽ تورا ڇڏڻ لڳي. چوڪري جي ستسنگ ۾ پريتي ۽ شيوا ۾ سنيهه ڏسي سوامي جن وري ۾ هڪ پيري جتن هو ڪين هار پائڻ آيو تنهن ڏالهس لهارايو. هار پائي جڏهين هو جڳهه تي وڃي ويٺو، تڏهين سمڪ ۾ رهيس تہ مان ڪهڙيءَ موج ۾ اچي ويو آهيان ۽ ڪهڙي ديس جو سئر ڪري رهيو آهيان. ۽ ڪيس اها سڌ پيئي تہ ستسنگ ۾ ڪهڙو پرسنگ هليو ۽ ستسنگ ڪيڏي مهل سماپت ٿيو. واهه گورديوا توهانجي اپار ڪروڻا!

هڪ پريمي ستسنگي شري ڪونومل کي گهٽي سمي کان بيڙي چڪڻ جي ڏاڍي هير هئي. ستسنگ ۾ اچڻ کان پوءِ هو سمجهڻ لڳو تہ هيءَ هير هرج پهچائڻ واري آهي ۽ سرير ۽ من ٻنهي کي هن مان اندران ئي اندران ڇيهو پهچندو رهي ٿو. تنهن ڪري چاهنا رهندي هيس تہ هيءَ هير ڪنهن بہ موں مان اڪري. اِللاءِ هن هير کان ڇٽڻ جو گهڻو جتن ڪيو، پر ٻاڙ لڳڻ تي پاڻ روڪي نہ سگهي ۽ وري وهيو بيڙي چڪي. ليڪ جڏهين اِي ڪا ڇٽڻ جي واهہ نہ ڏٺائين، تڏهين هن کي اندر واري ڇيو تہ هن ڪم ۾ سمرٿ پرش ئي تنهنجي سهايتا ڪري سگهندو. نہ پہ هن کي سنڪلپ آيو تہ سوامي جن سان هيءَ حال اورڻ گهرجي. اڳي بہ هن منهنجي من جا

ڪلپ ورکه ڪنگالتا کي ڪٽي،
ڪٽي سنت هرڪنهن ٿو سنتاپ کي.

ستسنگ سمايع ليڪ لي هئي ۽ ڇوڪرو جڏهين گورو مهاراج جن کي پيرن پوڻ آيو، تڏهين اهڙي ڪا مٺس درشٽي ڦيرايائون جو هنجي سڌ ٻڌ ڳلجي ويئي. ڪجهه منٽ ته اُليٽي ليلو رهيو ۽ سڌ ني ڪال ٻس ته ڪٽي آهيان. هتي سري ڪرشن ڀڳوان جي ڊوبه درشٽيءَ دواران ارجن کي وشو سروپ ڏسڻ ۾ آيو، لئن هنکي ته هردي ۾ هڪ اهڙو پرڪاش پسڻ ۾ آيو جنهنکي هو ٻلاڻي نه سگهيو.

جنهن ڏي نهاري سامي پورو ستگورو،
تنهن جي مهر ميا سان لئو لنوَ سپ تاري؛
تار منجهان تاري ڏيئي هٿ همٿ جا.

ٿوري مهل لاءِ سوامي جن وٽ ويهي ماٽس پٽ کي گهر وٺي ويئي. بس هاڻي ڇوڪرو هيءُ دڙ ٻلجي نه ڪئن؟ هن جي دل اهڙي ته ٻڌجي ويئي جو اُلهيءَ ڏينهن کان وٺي هو ٻاڻ کان ٻاٽيهي اوڻ ڪري ستسنگ ۾ ڏهاڙي گهٽي ٻرٻر سان وڃڻ لڳو ۽ ڏيري ڏيري ستسنگ ۾ سچو شيواداري ٿيڻ سان شيوا ڪرڻ لڳو. هنجي هلت چلت ۾ به وڏو ڦيرو اچي ويو. سڀ ٻنهجا ڪڏا ليڻ جهٽ ڇڏي ڏنائين. ماءُ جي چوڻ ٻنيان علڻ لڳو. هڪ لوڪريءَ ۾ وڃي پيتو، جتان ماءُ کي ڪمائي آڻي

آنت ڏيٺي ڇياڻو ن ته ”ماتا! اوهين کو به الڪو نه ڪريو. اوهين رڳو هڪ پير و ڇوڪري کي ستسنگ ۾ وٺي اچو. ڪرتار ڪندو ته سڀ سواءِ ٺي پوندي.“ سوامي جن جي هنن اکرن کيس ڪجهه ڏڍ ڏنو. ٻي ڏينهن هوءَ پنهنجي پٽ کي کڻي جنهن انڪل سان ستسنگ ۾ وٺي آئي. پلا هئي ته رڳو اچڻ جي ويرم هئي. سوامي جن انهيءَ ڏينهن ڪسنگ ۽ ڇڙين عادتن جي ڇس نتيجن بابت درشٽانتن پرماڻن سان اهڙو ته ڏيان ڇڪيندڙ چتر ڪڍي ڇڏيو جو ڇوڪرو چت لائي ٻڌندو رهيو ۽ اهو چتر هنجي دل تي اُڪرجي ويو. اهڙا نتيجا ٻڌي هنجا لڱ ئي ڪانڊارجي ويا، جنهن ڪري هن جي ورتي ساڳوڪ تيڻ لڳي.

ستسنگ نج ڪَلَپتَر سَڪل ڪامنا ديت،
امبرت روپي وچن ڪهه نِهوُن تاپ هرليت.

پورن پرش جي اڳيان اچڻ سان به دُرمت رهي سگهي ٿي؟ ڇا سورج جي اڏو اندڪار رهي سگهي ٿو؟ هڪ سنت پرش چيو آهي:-

گنگا پاپ شَشي تاپ، دئنيه ڪَلَپتَر سَرتا،
پاپ تاپ چه دئنيه، چه هَنتَ سنتو مهاتيتا.

ارٿ:-

گنگا مانت ڪاٽي سگهي پاپ کي،
چندرما مٽائي فقط تـاپ کي؛

کاڏي کالسواءِ روني ڪڏهين نه ڪاٿي. هر چيڻ ۽ جتي ڪرڻ ۾ بنھ ويل ٻيل اُڏاني. ٿوري ۾ ڪيترن ڪين عادتن اچي منجهس واسو ڪيو. ماڻس گهٽوني سمجهائيس ته هيءَ سنڌس هڪ نه نه ٻڌي. جي وڏيڪ چوس ته گهٽ وڌ ڳالهائيس ۽ ڪنهن ميل نه ٿار گند نه ڪري. جو للا آهي ته "رب ٻڌڙي ٻاٽي نه سڄي." هوءَ وڻپاري هڪ اڪيلي مڙس جي ڏهاڳ کان ڏکن ۾ ٿڪل، بيو وري سنڌن اوستا دردري ۽ ڪتل، نيون چوڪرن جي اَناڙڻ جي جورا ڪورا ۾ ورتل، چونون وري پنس جي اوستا ڪرجي چٽ ٿيل، لنهين هٿي ماني وڻپاريءَ جو جيئڻ ئي ڪري ڇڏيو جنجل. نيڪ چيو اٿن ته "غريب وڻپاري جو ٻاڳ نه غريب" هن ماٺا جي من ۾ ڇا وهنڊو وابرلو هوندو؟ ڪير هنجي دک جو بورو ليکو لڳائي سگهندو؟ ماني وٽي ڳتين ۾ ڳرندي ۽ جهوريءَ ۾ جهرلندي. ليڪ هڪ ستسنگياڻي جنهن کي سنڌس دکن ۽ سورن جو پتو پيو، لنهن کيس چيو ته لون اِتا سموري وارتا اسانجي سوامي جن سان وڃي ڪر. هو لمار دياٽو آهن. لنهنجي دک جو داستان ٻڌي آرس لنهنجو ڪلياڻ ڪندا. پاڻ سان هن مانيءَ کي نه سمت اچي وٽي ۽ ستسنگياڻيءَ جو جوڻ مهجي سوامي جن جي گهر لنکوي آئي. هنن کي پنهنجو ورتالت ٻڌائڻ لڳي ۾ هنن جتن وٽي پنهنجا سور سليندي، لٽن لٽن ويو سنڌس اکين مان ڏڙاڏڙ جل وهندو. هيءَ اوستا ڏسي سوامي جن جهرڪڻ جيڙي ڪومل دل ٻگهر جي ٻيٺي. سو هن کي

آنت ڏيئي چيائون ته ”ماتا! اوهين ڪو به الڪو نه ڪريو. اوهين رڳو هڪ پير و ڇوڪري کي ستسنگ ۾ وٺي اچو. ڪرتار ڪندو ته سڀ سواءِ ٺي پوندي.“ سوامي جن جي هنن اکرن ڪيس ڪجهه ڏڍ ڏنو. ٻي ڏينهن هوءِ ٻنهي پٽ کي ڪنهن جذهن انڪل سان ستسنگ ۾ وٺي آئي. پلا هتي ته رڳو اچڻ جي ويرم هئي. سوامي جن انهيءَ ڏينهن ڪسنگ ۽ ڇڙين عادتن جي لڇس نتيجن بابت درشٽانتن پرماڻن سان اهڙو ته ڏيان ڇڪيندڙ چٽر ڪڍي ڇڏيو جو ڇوڪرو ڇت لائي ٻڌندو رهيو ۽ اهو چٽر هنجي دل تي اُڪرجي ويو. اهڙا نتيجا ٻڌي هنجا لڱ ڪانڊارجي ويا، جنهن ڪري هن جي ورتي سائوڪ ٿيڻ لڳي.

ستسنگ نج ڪَلَپتَر سَڪل ڪامنا ديت،
امبرت روپي وچن ڪهہ نِهوُن تاپ هرليت.

پورن پرش جي اڳيان اچڻ سان ٻه دُرمت رهي سگهي ٿي؟ ڇا سورج جي آڏو اندڪار بهي سگهي ٿو؟ هڪ سنت پرش چيو آهي:-

گنگا پاپ شَشي تاپ، دئنيہ ڪَلَپتَر سَرتا،
پاپ تاپ چہ دئنيہ، چہ هَنتَ سنتو مهاڻيتا.

ارٿ:-

گنگا مات ڪاٽي سگهي پاپ کي،
چندرما مٽائي فقط تاپ کي؛

ڪاڏي ڪالسواءِ روئي ڪڍهن نه ڪائي. حرڇڻ ۽ ڇتي ڪرڻ
۾ پتسو رهل جبل اڏائي. تو ري ۾ ڪيترن ڪين عادتن
اچي منجهس واسو ڪيو. ماڻس گهٽولي سمجهائيس ۾
هيءَ سندس هڪ نه نه ٻڌي. جي وڏيڪ چويس نه گهت وڌ
ڳالهائيس ۽ ڪنهن مهل نه ڳارگند نه ڪري. چوندا آهن
نه "رب ٻڌڙي پاڻي نه سهي." هوءَ ويچاري هڪ اڪيلي
مڙس جي ڏهاڳ ڪان ڏکن ۾ ڏڌل، ٻيو وري سندن اوستا
دردري ۽ ڪتل، تيون جوڪرين جي آثارڻ جي جورا ڪورا
۾ ورال، چوٿون وري پٽس جي اوستا ڪرڇي جت ٺل،
تنهن هٺي مائي ويچاريءَ جو جيئڻ ئي ڪري ڇڏيو جنجل.
نيڪ چيو اٿن نه "غريب ويچاري جو ڀاڳ نه غريب."
هن مائي جي من ۾ ڇا ڇا وهندو وائردو هوندو؟ ڪير هنجي
دک جو پورو ليکو لڳائي سگهندو؟ مائي وٽي ڳنٽن ۾
ڳرندي ۽ جهوريءَ ۾ جهرندي. ليڪ هڪ ستسنگياڻي
جنهن کي سندس دکن ۽ سورن جو پتو پيو، تنهن ڪيس
چيو نه اون اها سموري وارتا اسانجي سوامي جن سان وڃي
ڪر. هو تمام ديالو آهن. تنهنجي دک جو داستان ٻڌي
اوس تنهنجو ڪلياڻ ڪندا. ٻاڻن سان هن مائيءَ کي نه
سمت اچي وٺي ۽ ستسنگياڻيءَ جو چوڻ مڃي سوامي جن
جي گهر لنگهي آئي. هن کي پنهنجو ورتانت ٻڌائڻ لڳي
۽ جنئن جنئن وٺي پنهنجا سور سليندي، تئن تئن ويو سندس
اکين مان ڏڙاڏڙ جل وهندو. هيءَ اوستا ڏسي سوامي جن
جي مرڻ جهڙي ڪومل دل پگهر جي پيئي. سو هن کي

لاءِ ڪي ليمر هوندا هوا جهڙوڪ ڇوڪري جي آئون گهٽ
۾ گهٽ هيٺري هٽڻ گهر جي، ماس مڇي ۽ ڪاليدڙ هجي
اليادڪ. جڏهين هو ڇوڪرا اهي ايمر پالن ڪندا هوا،
تڏهين ڪين مندليءَ جو ميمبر اٿايو ويندو هو. مٿين
موجب ڪيترا درشنالس سوامي جن جي جيوس ۾ ليا،
جن مان رڳو هڪ ۾ لمولي لاءِ هيٺ ڏجن ٿا.

هڪ واپاري ڪنگال ودوا استري هولدي هئي
جنهن جو پتي ٣ ڌيئرون ۽ هڪ ڇوڪرو ڇڏي پرلوڪ
پڌاريو. ماتا جي آسن جو آڌار هاڻي رڳو هيءُ ڪڪو وڃي
رهيو. هن واپاريءَ کي اها آشا هئي ته اڳهو ڪي اڳهو
ڪڪو وڏو ٿيندو ۽ منهنجي دکن سورن کي ميٽيندو.
پر چوٽي آهي ته "بندي جي من ۾ هڪڙي. صاحب
جي من ۾ ٻي." ڇوڪرو ٻالڪي ڇڙواڳ ڏسي وڃي اڙي
سنگت جي اندر ڦاٿو. پلا هجي ڪو گهر کان ٻاهر سنڀال
ڪرڻ وارو ۽ چوڻ چوائڻ وارو ته ڇوڪري کي ڀي دپ ٿئي.
ٻيا روڪ ٽوڪ جي وڃو ڏينهون ڏينهن ڪسنگ جي
ڪڙين ۾ جڪڙ ٿو. پڙهڻ هنجو ٻنهه ڇٽي ويو. پلا ڪٽي
ڪمائي اچي سو ليو پلو. اُلٽو ٻهنجي ماتا جي رهي کهي
پونجي اچي پٽيندو هو. ڪسنگ ۾ ماڻهو ڪٿن ته ساڃهه ۽
سمجهه ڪوهي ترلچي ۽ واترادو پڄي ٿو، ساڳي ڪار هن
ڇوڪري سان اچي ٿي. حيدرآباد جون سٺيماڻون جيسين
هفتي ۾ هڪ ٻه ڀيرو نه پيٺي ليسين سک ٿي ته اچيس.
صبح جو چانهه پيڻ کان اڳ هند چڏي ٿي ڇو؟ راڪسي

اڄ سڀني کي سڪ ڏيندو. جو اُهو ماءُ پيءُ کي ڪڏهن ن
ٿو ليکيندو، سو اڄ ولي لوڪن کي وڏو ڪري پوڄيندو.
جو اُهو ٻَر گهر ۽ ٻاهري لاءِ آزار، سو هينئر ڪري پيو
سڀني کي پيار. اُهي ڪين ن ٿو ليسر ۽ رسٽو، هينئر
ڪين ن ٺڪي پيو آهي ماليٽو ۽ مرڪٽو. اُهي ڪين ن
اُٿندو هو ٨-٩ ٻجي، هينئر ڪين ن هند ڇڏي ٿو ٥-٦
ٻجي. اُهو جو مٽيندو هو ڪن ۽ ڳاريون، هينئر ساڳيو اُهو
ٻولي ٿو وڻندڙ ڳالهيون. اُهي جو هوندو هو ٿُلهو ۽ سست،
هينئر ساڳيو اٿي پيو آهي چالاڪ ۽ چست. اُهي جا هوندي
هيس چٽي ۽ چرچر جي عادت، هينئر ڪاڻي ٿو روئي
گهر ۾ رکڻ ۾ وقت. اُهي کيڏڻ ۽ تماشن لاءِ هوندو هو
هيڪاندو پيار، هينئر اُهن لاءِ اُنهن کي اُٿس ڏاڍي ڏڪار.
اُهي ٻيڙي سنگت جو هو ٻڪو ٻوجاري، هينئر اٿي
پيو آهي سٺي سنگت جو سچو شيوادار. اُهي ماس مدرا
جو هو ڏاڍو ڀراڪ، هينئر ساٽڪ ٿالهي اُٿس پنهنجي
خوراڪ. اُهي ڪڏهن ن ڪنهن لٺي ۾ هو قائل، هينئر
لٺي کي سمجهي ٿو زهر قاتل. ڇاهي اُتي گنگا وهندي
ڏسي ڪير ن اشچرج کائيندو؟ ڪلچڙن چوکرن ۾ هيءُ
ڦيرو آيل ڏسي ڪيترا مائٽ پنهنجي چوکرن کي ٻڌ
ڪري سنسنگ ۾ لڳائيندا هوا ن مُرُ هٿن مان ڪيون
عادتون ڪڍڻ ۽ ستا سنسڪار پوڻ. للان چوکرن جا
مائٽ چاهيندا هوا ن سندن چوکرن کي سنسنگ جي پراڻ
منڊلي جو ممبر ڪيو وڃي، پر منڊلي جو ممبر ٿيڻ

هردي جي اندر اُڃي تار نه هئي. ڀڄاڙيءَ ۾ سرڀرڪ ڇولو ڇڏڻ مهل هُن ڪوبه دل جو گند پدوي لاءِ نه ٽڪيار ڪيو ۽ نه اُنهن لاءِ ڪنهن کي پارٻ ڪيائون اُلٽو ڀيو ڪجهه ڇيائون. جئن مرغابي پکيءَ کي پاڻيءَ ۾ ترندي پاڻيءَ جو ليپ نٿو لڳي تنهن وانگر گورو مهاراج جن سنسار ۾ سڀني سان چڱيءَ ريت ورتندي ڪنهن جي به سنبنڌ ۾ پنهنجو پاڻ نه اٽڪايو.

ڪيترن ئي ڪين عادتن ۾ جڪڙيل جيو سوامي جن جي لاپرواهه سڀاءَ ۾ اچي سڌري پيا. ڪيترن ڪريل جوانن ٻوڙي ڇوڪرن کي سندن مائٽ ڪاڏي ڪا اٽڪل ڪري سمجهي اچڻ لاءِ ستسنگ ۾ وٺي ايندا هوا. هڪ ٻه ڏينهن سو هنن کي اهو جتن ڪرڻو پوندو هو، تنهن وچ ۾ هنن جوانن ڇوڪرن تي سوامي جن جي اَمولڪ اُپديش جو اهڙو نه آسچريه پرڀاءُ پوندو هو جو پوءِ هو پاڻ کان پاڻيهي چاهه سان ستسنگ ۾ هليا ايندا هوا. جن کي ستسنگ جو تالو به ڪين وڻندو هو سي رڳو هڪ ٻه ڏينهن ستسنگ ٻڌڻ سان ستسنگ جا پريمي ٿي پيا. ڪهڙي نه اچرج ۾ وجهندڙ وارتا؟ نه رڳو ايترو، پر ڪجهه سمو ستسنگ ۾ اچڻ ڪالپوءِ گهڻن جي هلت چلت ۾ ايترو ڦيرو اچي ويندو هو جو مائٽ به ڏاڍين آڳرين ڏيندا هوا. ڪٿي اهڙين چلولائيءَ ۽ ٽنڊا، ڪٿي هيءَ شانتيءَ ۽ مٺ سيلتا. ڪٿي اهڙيون آڳيا جو اُلنگهن، ڪٿي هيڻو ٻئي ٻين سان اچو ٻالن جو اهڙو ورتندو هو سچي وڏڙهي کي ستائيندو، سو ولي

ڪرڻ لاءِ سنسار پر جي وستوءَ کي شڪتي ڏنل هئي. هو
سڀني ملڪ وارن سان آلر سنبنڌ رکي پريم ڀاءُ ڪندا هوا
۽ اهڙيءَ ريت سڀن جي دل وڻندا هوا جو سڀڪو انهن
پيو سمجهندو هو ته سوامي جن جو مون سان ڏاڍو پريم
آهي. سچ پچ اهو رڳو وهنوارڪ پريم هوندو هو ڪي ڪي
ستسنگي جن جو ساڻن گهڻو رستو هوندو هو ۽ ڪيترن
ورهين کان هنن سان گڏ گهمندا ڦرندا هوا ۽ انهيءَ ريت ته
چڱو سمو گڏ وتيت ڪيو هوائون، انهن مان جي ڪڏهن
ڪو سمي لي پنهنجي آچپوڪا انباد ڪ سبب ڪري
هنن پاسي هلبو ويندو هو، ته سندن چت جي اوستا آرسيءَ
والگر رهندي هئي ار تاتمه جيسين آرسيءَ جي سامهون
ماڻهو اڀو ڪجهه بيهو آهي ليسين هن پر ڏسڻ ۾ پيو
ايندو ۽ جانين هو آرسيءَ کان پري ٿيو ته آرسي سا شڏ
لي ويندي، لٽن هنن کي رليءَ مالر ته چڪ ئي ٿيندي
هئي. پنهنجي تمام ويجهن سنبنڌين جهڙوڪ ڌرم پتني ۽
پٽ سان به ناتي مالر موهه نه رکيائون. پٽ کي لنڊي
هوندي کان ولي ڏهاڙي پاڻسان گڏ گهمائيندا ۽ لاڏ
رولڊ ڪرائيندا هوا. گائتري منتر آدڪ سيکاريندا هوا
۽ لنڊيون لنڊيون آکاڻيون ۽ هن جي ڏانءَ جون ڳالهيون
ٻڌائي وندرائيندا هوا. ساڳيءَ ريت پنهنجي ڌرمپتنيءَ
سان گڏ وڏيون ڳالهيون ٻولهيون ڪندا هوا ۽ ساڻس اهڙي
سڪ ۽ ميلاپ سان ورتندا هوا جو هنجي دل ١٦ ئي آنا
ساڻن ٻڌجي ويئي. پر اهو سمورو پيار مٺاڻپ لي هو ۽

روپي وچ کان والجهيل رهندا هوا. اها ڳالهہ ٻڌي ستسنگين سوامي جن وٽ هلي وڃي پنهنجي هلت لاءِ پڇتاءُ ڪيو ۽ اڳتي لاءِ انجام ڪيو تہ اسين وري اهو ڏنڀن نہ ملهائيندا سين. انکاپوءِ سوامي جن اُهيءَ ڏڻهن لي ٻہ ستسنگ ۾ اچڻ لڳا. هي اُپمان قبوليندڙ ۽ ليٽيءَ کي اڻ وڻندڙ ٻڌائيندڙ لمولا کين بلڪل ڪين وڻندا هوا. اُهيءَ ڪري ڪڏهين بہ ڪنهن کي سندن ساراهہ ۾ ڪو شبد ڳائڻ اُتوا وياکيان ڪرڻ ڪونہ ڏنائون. جي ڪڏهين ڪو ٻاهران آيل پريمي سندن مهما جو ڀڄن چوندو هو تہ اوڏي مهل ئي بند ڪرائي ڇڏيندا هوا. بيو تہ ڇڏيو رڳو پنهنجي رچيل شاستر سري الدرجي آلاپ مان شبد پنهنجي روبرو ڳائڻ نہ ڏيندا هوا.

آسڪتيءَ کان آجا نرموهي بہ هڪڙائي هوا. سدائين سنسار ۾ ڪنول ڦول والگر ازليپ ۽ اُسنگ وچرندا هوا. ڪنهن سان بہ ڪڏهين پنهنجو چت نہ ٻڌائون. ڪئين هزارين ستسنگي نارين ۽ نر، ٻڍا ۽ ٻار، جوان ۽ ڪنور سندن سنگ ۾ آيا، جن مان ڪيترا تہ تمام ويجهڙائيءَ جي سنبنڌ ۾ ٻڌجي رهيا ۽ سوامي جن کي ڏاڍي سڪ ۽ پيار جي نگاهہ سان ڏسندا هوا ۽ مدجهالن کي مٿن آڪن ڇڪڻ بہ رهندا هوا ۽ سندن لاءِ ڪيٽي پدارٿ آڻي هڪيا ڪندا هوا، پر اُهن مان ڪو بہ رليءَ مالڪ سندن دل ڇڪي نہ سگهيو. هنن پنهنجي دل اهڙي ٻڪيءَ ريت پنهنجي سچي پريتم کي اَرپي ڇڏي هئي جو اُنان ڇڪي ٻاڏي

اڳئين ئي سمجھيو ته سوامي جن اهو ڏينهن ملهائڻ ڪو نه ڏيندا، سو هن پنهنجي ويچار جي ڪاڻ سمڪ سوامي جن کي ڪانه ڏني. اُنهيءَ ڏينهن ولي ستسنگ اُستان کي ڏاڍو سينگارياٿون ۽ پرساد ڪراياٿون ۽ ستسنگ ۾ سوامي جن جي ايڪ اوُچ ڪٽن جي اُپما ۽ چرڻن جو ڪٽن ڪياٿون. سوامي جن کي هيءَ ڳالهه ٻڌ ڪبن آئي. سو ستسنگ سماپت ٿيڻ تي ويچن ستسنگين کي اُنهيءَ ڳان جهڪتاٿون ۽ پڇياٿون ته توهان مولکي ٻڌائڻ ڪانسواءِ ۽ منهنجي سياءِ جي سڌ هولدي به هيءَ ڪر ڪئن وهي ڪبو؟ ستسنگي ويچارا ڪجهه ڪچي نه سگهيا. لبت هڪ جڻي دل جهلي لهاٽائيءَ سان چيو ته اسان هڪ پاسي برابر سمجهيو ٿي ته جبڪڏهين توهان کان پڇنداسون ته توهين اُوس جهلينداء پر ٻئي پاسي اسانجي دل نه رهي ۽ برلر ۽ شرڌا ۾ اچي اسان ويچار ڪيو ته پنهنجي پرم پوجيه گورو مهاراج جن جو سڳورو جنم دن ملهائڻ بنا ڪئن ڇڏي ڏيون؟ سوامي جن هين جا اهڙا ويچار ڏسي اوڏي مهل ڪجهه ڪولي، پر جڏهن نه هيءَ ڳالهه کين وڻي ڪانه ٿي تنهڪري هين اڳتي اُنهيءَ ڏينهن تي ستسنگ ۾ اچڻ تي ماڳهين ڇڏي ڏلو. ستسنگي هين کي کٽو ٿي ڳولبدا هوا پر هو اهڙي ڪهن ڳجهي هند وڃي لڪي سماڌي لڳائي وهندا هوا، جو ستسنگين کي هٿ اچي ڪو نه سگهندا هوا. ٻ ورهيه اٽين ليندو رهيو. هنجو نتيجو اهو لڪرلدو هو جو اُنهيءَ ڏينهن پاءِ ـــــنگي سوامي جن جي منوهر درشن ۽ امرجه

رهيو. نيت سوامي جن جي اچڻ جي مهل تي ٻ هو ستسنگ
ٻ اگهاڙي صندل تي اچي ٻراجمان ٿيا. شري رگهومل ٻ
سگهوئي آيو. هنکي ڪنجيءَ جي ڳالهه ئي وسري ويئي
هئي. هن جڏهين ڏٺو ته سوامي جن اگهاڙي صندل تي
وينا آهن تڏهين ڳالهه ياد پيس ۽ هڪو ٻڪو ٿي ويو ۽
اُمالڪ ڪوٺيءَ مان غاليچو ۽ گدي ڪڍي آيو. هن هٿ
جوڙي سوامي جن کي پرارٿنا ڪئي ته ڪرپا ڪري غاليچو
۽ گدي وڇائڻ ڏيو ۽ مونکان اڄ وڏي اَوگيا ٿي آهي ۽
جنهن لاءِ پنهنجو داس ... ڪميا ڪندا. سوامي جن
پريم سان چيو ته "ا... اڻ جي گهرج نه آهي

اياس دوارن ناهيندو ۽ چاڙهيندو وڃي پر ڪنهن سان به اُن بابت بڙڪ نه ڪيائين. هو چوندا هوا ته سرير ڏي جيترو ٿي سگهي اوترو ڌيان گهٽ ڏيڻ گهرجي. مثل لاءِ بيماري اُتوا ٿئي ڪشت جي مهل سرير کي پليل رکڻ بيماريءَ کي هٽائڻ آهي. پاڻ ته سرير جي ڪشٽن مهل نه اُهن ڏي ڌيان ڏيندا هوا ۽ نه ڪنهن سان ڳالهه ڪندا هوا ۽ توري سمي پر ڪشت پاڻيهي لهي ويندا هوا. پڇاڙيءَ واري بيماريءَ مهل سندن ڪشت ڪيڏو نه وڏي وبو هو پر ڪنهن کي به ڪل ڪانه ڏنائون ۽ ستسنگ به دستور موجب ڪندا رهيا. نيت جڏهين سيءَ سان لمپ آبن ۽ ستسنگ پر نه وڃي سگهيا تڏهين وڃي ستسنگين کي ڪڙڪ پيئي. ڪڏهين به هلڪائي ڪري مکه سان نه چئي پڌائيندا هوا ته مان سرير نه آهيان، مان ست چت آنند آتما آهيان، مونکي سرير جون اوستائون ڇا ڪندئون، جيتوڻيڪ پنهنجي رهڻيءَ پر توڙي ورتيءَ جي ڪري سدائين سرير کان اسنگ هوندا هوا ۽ اُنئي پهر آتما جي رنگ پر رتل رهندا هوا. سندن آتم اياس گهڻي سمي کان چالو هوندو هو، لنهنڪري برهم نيشٽا پرپڪ ٿي وئي هين ۽ ورتي سدائين برهم آڪار رهندي هين. هو پاڻکي اُئين لکي ڪندا هوا جئن سري الدر جي آلاپ جي هيٺين شبد پر چيو اٿن:-

سروپ آهيان مان سچدانند،
آنند آنند نج آنند.

هن ڪڏهن "تون" ڪري ڳالهايو. ليڊي جا وڏي
سان سڀني "توهان" ڪري ڳالهائيندا هوا. جا ٻيو جا
ٻار، جا نر جا نار، جا غريب جا شاهوڪار جيڪو به ساڻن
ملڻ ايندو هو تنهن کي پنهنجو سروپ سمجهي آدر ڀاءُ سان
وهاريندا هوا. جي ڪڏهن ڪو پريمي شردّا ۽ لڳن وچان
وٽن ڀيٽا رهندو هو، ته پاڻ اُتي ڪيس هٿ کان وٺي پاڻ
سان گڏ کٽ تي اتوا ٻئي ڪنهن آسن تي وهاريندا هوا.

سندن آتم ڀاوَنا جي ڪهڙي مهما ڪجي! سرپر سڀني
وسريل هوندو هون ۽ آتما جو نسچو تمام پڪو هوندو هون.
ديهه اڌياس کان ايترو ته آجا هوندا هوا، جو پنهنجي به ڪڏهين
پاڻکي سرير نه مڃيائون. سرير جي ڳالهه ته ٻڌڻ جي
ڪڏهين نه نه ڪندا هوا. جڏهن جڏهن ڪي وچها
ستسنگي وٽن ايندا هوا اتوا ساڻن گهمڻ نڪرندا هوا، تڏهن
سياڻپ ڪي ڳالهه ٻولهه ڪندي هئي. اُهن ڳالهين ۾ ستسنگي
پنهنجي سياوُ، ڪرمن اتوا اوستائن جو به ورنن ڪندا
هوا، پر ڪڏهن به سوامي جن اُهن ڳالهين ۾ پاڻ نه ورتو
ارٿات ڪڏهن به پاڻ بابت ڪجهه نه چيو، جڏهن نه پاڻ
بابت ڪا ڳالهه ٿي جوڙ لاءِ ڪاڻ هن ته پاڻکي سرير
مڃيندا هجن اتوا سرير جي ڪرمن جا ڪندڙ مڃيندا هجن
ته انهن به چون ته منهنجو هي سياو آهي اتوا مون هن
اوستا ۾ هيئن ڪيو. اهڙين آتمڪ ڳالهين کان هو بلڪل
پري هوندا هوا. هون ۽ ايباس جي سمي سندن اهوئي
متو هوندو هو ته پنهنجي اوستا کي ڪجهه ڳوهه ۾ ساڌڻ ۽

۽ واه واه، جي هوئڻ تڏي ته به سرڙئي آئند. پنهنجي ڳالهين بابت کانئن آگيا ونبي هئي ته ڪم هلائيندڙن جي جڏن لچا ڏسندا هوا تڏن ئي چوندا هوا ته نيڪ آهي، اُنوا چوندا هوا ته جڏن پرېزيڊنٽ، سيڪريٽري اُنوا ڪاميٽيءَ کي نيڪ سمجهه ۾ اچي تڏن ڪري ڇڏي. جي ڪڏهين ڪو سنسڪي اُنوا متر پنهنجو لکيل ليکه اُنوا ڇپي کين ڏيکاري سندن صلاح پڇندو هو ته ڏسي سدائين چوندا هوا ته نيڪ لموني لکيل آهي. پاڻ چوندا هوا ته "اِهو اُتر ڏيڻ ۾ ڳالهه جي ديکهه اُنوا متي جو ڪاپو نه ٿيندو، پيو ته سيني کي پنهنجو لکيو پريه پولدو آهي ۽ اهڙي اُتر ملڻ تي هو پرسن ٿيندا آهن."

پنهنجي اُپديش ۾ اُهو ڪجهه چوندا هوا جو سندن رهت ۾ آيل هولدو ۽ لکندا به اُهوئي هوا. سندن سياءُ موجب هو گهڻو ڪري ايڪانت ۾ ۽ مؤلتا سان سمو وتيت ڪرڻ پسند ڪندا هوا تنهنڪري ميل ميلاپ ۽ ملاقاتون ڪرڻ اُنوا گهٽي وارتالاپ ڪرڻ ڏانهن نه سندن لاڙو هولدو هو ۽ نه اهڙا پرسنگ ڪتا ۾ آئيندا هوا. پاڻ پڇڻ تي لائين چوندا هوا ته جڏهين مان اُهڙي رهت رکان ڪونه تو، تڏهين اِلهيءَ بابت اُپديش ڪئن ڪري سگهندس؟ پيا سيپ پرمارٿ جا اُنگه سندن جيون جو ڀاڱو هولدا هوا ۽ اُلهن تي ڪئن ڪندا رهندا هوا.

ڪڏهين ڪنهن نه پڏو ته پاڻ کان تلدي سان به سوامي

ستسنگي وٽن ايندو هو اُٺوا ڪٿي ڪين گڏبو هو ته ٻاڻ جيڪاني ضلڪي پيرين پوندا هوا. اِتا اوسٽا ڏسي اُهي ستسنگي ڏاڍي اڄرج ۾ پئجي ويندا هوا ۽ ڪين انهن ڪرڻ کان روڪيندا هوا. هو انهن چوڻ کان ڪين رهندا هوا ته ڇا لڳي رهيو جي اُوچ اوستا ۽ ۽ لڳي ھئن جو اسانکي پيرين پوڻ. جيهڪي سو بن ماڻهو ستگورو اُٺوا سب برش سمجهي مئوليکين، اُهو ٻاڻ ولي پين جي اڀيان نمندو!!

برهم گياني اُوُچ ڪسي اوچا،
من اپني هيءَ سب ڪي نيچا.
(سري گورو گرنٿ صاحب)

ٻاڻ سچي سائيءَ ۾ چيو اُٿن ته "مها برش اُهو ته آهي جنهن جي اڀيان ماڻهو نمن، مگر مها برش اُهو آهي جو پين جي اڀيان نمي جائي." سائي پستڪ ۾ پئي هنڌ لکيوالن ته "اي ٻاءَ! پنهنجي سر کي هيٺ جهڪاءِ، وري جهڪاءِ، اڃا ۾ جهڪاءِ. اُن کان مٿي بيو ڪو بد ڪونهي".

سوجهرو دل ۾ اچي ٿو سر جهڪائڻ مان گھٽو،
نُور واري وڻ رهيٺي کيل ڏانهن نميل سدا؛
بوڌ ميوي پريل ٿاريءَ مثل رکُ نئڙت ادب،
دل جي درخت ۾ لڏهين تين گٽن جا ڦل اُڃ ميا.
(الدو جو آلاب)

پنهنجو آپو اهڙو ته ميساري ڇڏ ۾ هوائون جو هٿن ٿي

ته واهه واهه، جي هوئڻ ٿئي ته به سرؤئي آئند. پنهنجي
اڇا اُٿوا راءِ بنهه ڪاله هوندي هين. منڍر اٿوا ستسنگه جي
ڳالهين بابت ڪاڻن آگيا ولبي هٽي ته ڪم هلائيندڙن جي
جڻن اڇا ڏسندا هوا تڻن ئي چوندا هوا ته نيڪ آهي، اُٿو
چوندا هوا ته جڻن پريزيڊنٽ، سيڪريٽري اُٿوا ڪاميٽي
کي نيڪ سمجهه ۾ اچي تڻن ڪري ڇڏي. جي ڪڏهين
ڪو ستسنگي اُٿوا متر پنهنجو لکيل ليکه اُٿوا ڇنيي ڪين
ڏيکاري سندن صلاح پڇندو هو ته ڏسي سدائين چوندا هوا
ته نيڪ لمولي لکيل آهي. پاڻ چوندا هوا ته "اِهو اُتر ڏيڻ
۾ ڳالهه ڇي ڏيکه اُٿوا متي جو ڪاپو ته تيندو، پيو ته سيني
کي پنهنجو لکيو پريه پوندو آهي ۽ اهڙي اُتر ملڻ ڪي هؤ
پرسن تيندا آهن."

پنهنجي اُپديش ۾ اُهو ڪجهه چوندا هوا جو سندن
رهت ۾ آيل هوندو ۽ لکندا به اُهوئي هوا. سندن سياءِ
موجب هو گهڻو ڪري ايڪالت ۾ ۽ ٻؤلتا سان سهو وليت
ڪرڻ پسند ڪندا هوا تنهنڪري ميل ميلاپ ۽ ملاقاتون
ڪرڻ اُٿوا گهٽي وارتالاپ ڪرڻ ڏانهن نه سندن لاڙو هوندو
هو ۽ نه اهڙا پرسنگ ڪتا ۾ آڻيندا هوا. پاڻ پڇڻ تي اِئين
چوندا هوا ته جڏهين مان اُهڙي رهت رکان ڪونه ٿو،
تڏهين اِئهيءَ بابت اُپديش ڪئن ڪري سگهندس؟ پيا
سيپ پرمارت جا اَنگ سندن جيوَن جو ڀاڱو هوندا هوا ۽
اُنهن تي ڪتن ڪندا رهندا هوا.

ڪڏهين ڪنهن نه پڇو ته پاڻ ڪان ٿيدي سان به سوامي

متسنگي وني ايندو هو اُنوا ڪٽي ڪن ڳڏيو هو ته پاڻ جڳاڻي حڪي بيرئي بولدا هوا. اِها اوستا ڏسي اهي متسنگي ڏاڍي اچرج ۾ پئجي ويندا هوا ۽ ڪين الٽن ڪرڻ کان روڪيندا هوا. هو انين چوڻ کان ڪين رهندا هوا ته جا ڳي اُتم جي اُوچ اوستا ۽ جاڳي هئن جو اسانکي بيرئي پوڻ. جنهنکي سوين ماڻهو ستڪورو اُنوا سب پرش سمجهي متونيڪين، اُهو پاڻ وڏي بين جي اڳيان نمندو!!

برهم گياني اُوچ تــي اوچا،
من اپني هيءِ سب کي نيچا.
(سري گورو گرنٿ صاحب)

پاڻ سچي سائيءَ ۾ چيو اٿن ته "مها پرش اُهو ته آهي جنهن جي اڳيان ماڻهو نمن، مگر مها پرش اُهو آهي جو ٻين جي اڳيان نمي جائي." ساڳي پستڪ ۾ ٻئي هنڌ لکيو اٿن ته "اي پاڻ! پنهنجي سر کي هيٺ جهڪاءِ، وري جهڪاءِ، اڃا به جهڪاءِ. اُن کان مٿي پيو ڪو پد ڪونهي".

سوجهرو دل ۾ اچي تو سر جهڪائڻ مان گهڻو
نُور واري وٽ رهيتي ڪيل ڏاڍن نميل سدا،
پوڌ ميوي پريل تاريءَ مثل رک نئڙت ادب،
دل جي درخت ۾ تڏهين تين ڳٽن جا ڦل اڻ ميا.
(الدر جو آلاپ)

پنهنجو آپو اهڙو ته ميساري ڇڏيو هوائون جو هڻ ٿي

لاهيو. جي ٻوهاڻجي سچي اَيلاڪا آهي ته اُها اَوس پوري
ٿيندي. پلا گورن جا وچن ڪئن گسن؟ تورڻ ڏيڻهن ڪان
ٻوءِ سنمترا جي اهڙي ته اچي هلچل ٿي جو پاڻ ڪان
پاڻيهي هنن جي سينين جي ويچارن ۾ ڦيرو اچي ويو ۽
هو پنهنجا دڪان سوير بند ڪرڻ لڳا، جنهنڪري اُنهيءَ
ڏينهن ڪان وٺي هو پريمي سولائيءَ سان ستسنگ ۾ ڏهاڙي
اچڻ لڳا. هيءَ ڦير گهير ڏسي هنن جي گورن ۾ شرڌا
اڳي ڪان وڌيڪ ٿي ۽ هنن جو جس ڳائيندا رهيا.

اسان مان ڪنهن کي ۽ ڪجهه ڪونه ٿيو، ڪي ٻالڪ
کي ٿي ڪجهه ٿيو. وري جڏهين اسين حيدرآباد مان
لڏي اندور آياسين ته هن ساڳي ڇوڪر ڪڏ جي ٻلواڙي تان،
جو الڪل ٣٠ فوٽ مٿي هو، ڏڪو کاڌو ۽ اچي گهٽيءَ ۾
فرش تي ڪريو. مان پنهنجي ڏلڏي تي ويو هوس ۽ ماتس
ستسنگ ۾ ويٺي هئي. پاڙيوارن ٻالڪ کي کڻي وڃي وڏيءَ
اسپتال ۾ داخل ڪرايو. اسانجي اسپتال ۾ وڃڻ تي ڊاڪٽرن
ٻڌايو ته ٻالڪ جا ٨ هڏا ڀڳي پيا آهن. ڇوڪري جي نازڪ
حالت ڏسي ماتس سوامي جن کي ڏاڍي سڪ ۽ سرڌا سان
حاضران حضور سمجهي ليلايو. اچرج اهو جو هنڪي
سوامي جن رات جو ساکيالڪار ڏسڻ ۾ آيا ۽ کيس دلداري
ڏيئي چيائون ”ته ٻون ڪوبه الڪو نه ڪر، ڪڪو جلد
چاڪ ٿي پوندو.“ ٿيو به ائين. هنجا هڏا سڀ ڳنڍجي ٺيڪ
ٿي ويا ۽ اڄاتائين هو بلڪل ٺيڪ آهي.

ڪي ستسنگي لوڪريءَ جي ٻڌڻ ڪري ڏهاڙي
ستسنگ ۾ اچي ڪونه سگهندا هوا، رڳو آرتوار اتوا آماس،
جن ڏينهن تي موڪل ملندي هين. انهن ڏينهن تي ڪتا
ٻڌي سگهندا هوا. هنڪي ڏاڍي سڪ هوندي هئي ته
اسين ڏهاڙي ڪتا ٻڌون. سو هڪ ڏينهن هو گورن
وقت آيا ۽ اکين ۾ پاڻي آڻي آرداس ڪيائون ته اي سمرٿ
ستگورو! اسان تي اهڙي ڪرپا ڪريو جئن اسين اوهان
جي ڪتا روپي امرت جو ڏهاڙي پان ڪري سگهون.
ستگورن ستسنگين جي سڪ ڏسي چيو ته پيارا! دل ته

کھڙي ڳالھہ ڀري آھي سنت سچي ڪنان،
نــر نـر نرلوڪــــيءَ جـــو اڳيان اُن ڦري؛
ھوندي جاڻ اجاڻ تــــي وايو جيان وچري،
سڀ تي مھر ڪري ميگھہ جيان مستان سو.

سندن واٽيءَ ۾ اھڙي سندي سمايل ھوندي ھئي جو مھل تي جيڪي چوندا ھوا سو اُوس ٿيندو ھو. اھڙا ايڪ درشٽانت آھن جن مان ڪي ٿورا پريمين جي اڳيان رکجن ٿا.

ھڪ ڀيري ڪيترن ستسنگياٽين سوامي جن کي وينتي ڪئي تہ ڀڳون! اوھان جا رچيل سڀ گرنٿ گھڻو ڪري سنڌيءَ ۾ چپيل آھن، جي سنڌي نہ ڄاڻڻ ڪري اسين پڙھي نٿيون سگھون ۽ گھر ۾ سنڌي سکڻ جو بہ اسانکي سھنج نہ آھي. ھاڻي ڪا ڪرپا درشٽي ڪريو. سوامي جن کين واٽي ڏني تہ ٿوري سمي کان ڪن ديالو پرشن، مائٽن ۽ ڀينرن کي سنڌي اکر سيکارڻ لاءِ اسڪول کوليو آھي، توھين اُن ۾ وڃي سکيا وٺو. ڪيتريون مائٽون سوامي جن جي وچن کي ست ڪري وڃي اُنھيءَ اسڪول ۾ پڙھڻ لڳيون. اچا ڪجھہ ڏينھن ڪين مس پڙھندي ٿيا ھوا تہ اسڪول ۾ پڙھندڙن کي ٻڌايو ويو تہ سنڌ جو گورنر وسپت جي ڏينھن اسڪول ۾ اچڻو آھي، تنھڪري سڀ اُنھيءَ ڏينھن حاضر رھن. وسپت جو ڏينھن اُھو ھو جنھن تي ڪيترن مھنن کان منجھند کان پوءِ چڙو مائٽن لاءِ ستسنگ ٿيندڙ ھو ۽ ديو سنجوڳہ وري اھڙو جو گورنر جي

لڳون ٿيون ته ڪنهن ڪري اُن کي ڪٽڻ ۽ ساوڻن کي ڏوري پرسنگ کي اڳتي ڌڪيندا هوا. پوءِ ڪنڌ ڪري ڏسندا هوا ته ڏوري اڳتي وڃي ٿي يا نه. جيڪو پوليو نه اڳتي سگهي ته پڇاڙيءَ واري ڌاڳي جي سسنگ سانڀر ڪري ڪا اشارو ڪندا هوا. جي ڪنڌ هن ڪنڌيءَ ڀري اچي اشارو نه ٿي ڪري سگهندا هوا ته سمو اوور ليل ڏسي سسنگ ڌاڳي جي سسنگ سانڀر ڪندا هوا. سنڌن هيءَ اوستا انڪل نيون ورهين جي اُن کان لڳندي رهندي هئي. ڪڏهن ته وري سنڌن انهيءَ مان جل جي ڌارا وهي ايندي هئي. ڪڪا سانڀر لمڻ ڪا پوره پوکن ڌاڳي جي ڪلدي ڪيٽو ڪري ڏسو هو لـ ڪڪا جي رس جي برابر کان سنڌن ڏولي آماڪار کي ويندي هئي ۽ اکيون اُوريون ڪليل رکندا هوا جنهن سسنگن کي ڪڪوه ته ڪڙڪ نه پوي. انهيءَ ميل سنڌن منهن اُڪر ٿيو لڳندو هو.

هي ابرج ۽ وجهندڙ وارتا اها ٿيندي هئي ته ڪڏهن ماڻهو ڪڪا شڪا عرڊي ۽ ڏاري سسنگ ۽ ايندو هو؟ ويچار ٿيندو هوس ته سوامي جي کان سسنگ کان اوهه ايڪالس ۽ پڇي پهچندو سندس الهندس، پر اها سسنگ ۽ ويٺولي ٿيندو ته ڪنهن سندس شڪا جو اثر ملي ويندو هو. هو سچن هيءَ اسرار ڏسي وسمي ۽ پڇي ويندو هو ته شين منهنجي اندر جي ڳالهه کي ڪيئن جاڻي ورتو!

لٿون هونديون ۽ جتن ڪري ٿورن ئي مٿن ۾ ساوڌان ٿي
وري ٻرسنگ کي اڳتي هلائيندا هوا. ٻرجي ڪڏهن
ڏسندا هوا ته ورلي اهڙي.رس مٿي ٿي وئي آهي جو
ٻرلڙ لٿو اڪلي سگهي ته ٻچاڙيءَ وارو ٻچن چٽي ستسنگ
سماپت ڪرڻ لاءِ اشارو ڪندا هوا. جي ڪڏهن ڪنهن
ٻيري اهڙو اشارو ۽ نه ڪري سگهندا هوا ته سمو پورو
ٿيل ڏسي ستسنگي ٻچن چٽي ستسنگ سماپت ڪندا هوا.
سندن هيءَ اوستا انڪل ٽيهن ورهين جي آيو کان ليڪي
رهندي هئي. ڪڏهين ته وري سندن اکين مان جل
جي ڌارا وهي ايندي هئي. ڪتا سماپت ٿيڻ کانپوءِ
ٻولين ٻچن جي هلندي گهڻو ڪري ڏسبو هو ته ڪتا
جي رس جي پرڀاو کان سندن ورلي آلماڪار ٿي ويندي
هئي ۽ اکيون ٿورڙيون کليل رکندا هوا جتن ستسنگين کي
ڪجهه به ڪڙڪ نه پوي. اُلهيءَ مهل سندن منهن اُلوڪڪ
پيو لڳندو هو.

ٻي اجرج ۾ وجهندڙ وارتا اِها هوندي هئي ته ڪوبه
ماڻهو ڪا شنڪا هردي ۾ ڌاري ستسنگ ۾ ايندو هو ۽
ويچار هوندو هوس ته سوامي جن کان ستسنگ کان پوءِ
ايڪانت ۾ پڇي پنهنجو سنسو لاهيندس، پر اڃا ستسنگ
۾ ويٺوئي هوندو ته ڪيس سندس شنڪا جو اُتر ملي
ويندو هو. هو سڄڻ هيءَ اسرار ڏسي وسميءَ ۾ پئجي
ويندو هو ته ڪين منهنجي اندر جي ڳالهه کي ڪئن ڄاڻي
ورتو!

زڪي پيا ويندا هوا. شري رگهومل جي هيءَ اوستا ڏسي سندس پريم متر ۽ سوامي جن جي ولجهي ستسنگي شري چيتي مل ڪين ويهي سگهيا ته پڇيون! شري رگهومل اسان سيني ستسنگين ۾ وڏيڪ پريمي، شردالو ۽ هڏ ڏوڪي آهي ۽ ستسنگورن جي سکيائن جو وشيش ريت سان پرچارڪ به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان ڀلائي ڪريو. ان ڏهين ٻئي ڏينهن سوامي جن شري ڏالدمل، شري چيتي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏجي شري رگهومل جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪجهه نهين، هوتا ڪجهه نهين“ انهن وچن جي ياد گيري ڪيس ڏياري مٿس پريم جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري هو ڪجهه ڪڙو ڪڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش اُپڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاء ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽ منجهس هوا تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي تندرستيءَ لاء اُها هاڃيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس ڀاءُ شري ٽيڪمداس جنهن جي جاء وڏي ۽ هوادار هئي اُتي آندو ۽ هو پوء اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوء سوامي جن شري گلاٻراء ناتي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپيٿي ڪاليج ۾ پڙهڻ جي خرچ لاء هوميوپيٿي وديا پراپت لاء موڪليندا هوا اُنسان صلاح ڪري شري رگهومل لاء

لنهن هولدي ته جتي ڪري تورن تي متن ۾ ساوڌان تي ورڻي ۾سنگ کي اڳتي هلائيندا هوا. ۾جي ڪڏهن ڏسندا هوا ته ورلي اهڙي.وس هُتي لي وڃي آهي جو ۽ولڻ لئو اڪلي سگهي ته ٻهراڙيءَ وارو ٻهن چئي ستسنگ سماپت ڪرڻ لاء اشارو ڪندا هوا. جي ڪڏهين ڪنهن ٻيري اهڙو اشارو ڪو ته ڪري سگهندا هوا ته سمو ٻورو ليل ڏسي ستسنگي ٻهن چئي ستسنگ سماپت ڪندا هوا. سندن هيءَ اوستا انڪل نبهن ورهين جي آيُو کان لڳندي رهندي هئي. ڪڏهين ته ووي سندن اکين مان جل جي ڌارا وهي ايندي هئي. ڪتا سماپت ٿيڻ کانپوءِ ٻوڪن ٻهن جي هلندي گهٽو ڪري ڏسبو هو ته ڪتا جي رس جي ۾ڀاءُ کان سندن ورلي آلماڪار ٿي ويندي هئي ۽ اکيون آوربون ڪليل رکندا هوا جتي ستسنگين کي ڪجهه به ڪُڙڪ ته ٻوي. اُلهيءَ مهل سندن منهن الوڪڪ پيو لڳندو هو.

يي اجرح ۾ وجهندڙ وارتا اِها هولدي هئي ته ڪوبه ماڻهو ڪا شنڪا هردي ۾ ڌاري ستسنگ ۾ ايندو هو ۽ ويچار هولدو هوس ته سوامي جن کان ستسنگ کان پوءِ ايڪانت ۾ پڇي پنهنجو سنسو لاهيندس، ۾ اچا ستسنگ ۾ ويٺوئي هولدو ته کيس سندس شنڪا جو اُتر ملي ويندو هو. هو سڄو هيءَ اسرار ڏسي وسميءَ ۾ پئجي ويندو هو ته ڪين منهنجي الدر جي ڳالهه کي ڪئن جاڻي ورتو!

ڏکي پيا ويندا هوا. شري رگهومل جي هيءَ اوستا ڏسي سندس پرڀ متر ۽ سوامي جن جي ويجهي ستسنگي شري چيتي مل کين وينتي ڪئي ته پکون! شري رگهومل اسان سيني ستسنگين ۾ وڏيڪ پريمي، شرڌالو ۽ هڏڏوکي آهي ۽ ستسنگون جي سکيائن جو وشيش ريت سان پرچارڪ به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اُوس هجي. ڪرپا ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان ڀلائي ڪريو. تڏهين ٻئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاندوِمل، شري چيتي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏ جي شري رگهومل جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون "هوا ڪڇ نهين، هوتا ڪڇ نهين" انهن وچن جي ياد گيري ڪيس ڏياري مٿس پير جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري هو ڪجهه ڪڙو لڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش اُپڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽ منجهس هوا تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي تندرستيءَ لاءِ اُها هاڃيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس ڀاءُ شري ٽيڪمداس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُتي آندو ۽ هو پوءِ اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري گلاڀراءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وديا پرائڻ لاءِ موڪليندا هوا اُنسان صلاح ڪري شري رگهومل لاءِ

سمهڻ، ڇا کائڻ ڇا پيئڻ، ڇا ٻولڻ ڇا ٻڌڻ، ڇا سنکلپ ڪرڻ ڇا وچارڻ، ڇا ڏيڻ ڇا وٺڻ، ڇا لکڻ ڇا پڙهڻ، ارٿات سڀ ڪارج ورلڻ سيتلتا سان تمام هوندو هو. ٺهڪري ستسنگين کي پڻ اُپديش ڪندا هوا ته اي سڄڻو! جنهن ڏانهن نهاريو تنهن ڏانهن سيتل نگاهه سان نهاريو. جنهن سان ڳالهايو تنهن سان سيتل وچن ڳالهايو. جيڪا هاج ڪريو سا سيتل هردي سان ڪريو. جيڪو قرلو اُتاريو سو سيتل من سان اُتاريو. جيڪي پڙهو سو سيتل چت ئي پڙهو. سيتل ئي ڏيو، سيتل ئي وٺو. سيتل ئي اُٿو، سيتل ئي وهو، سيتل ئي کائو، سيتل ئي پيئو. سيتل ئي ورلو، سيتل ئي رهو. ڪهڙو نه اوچ اوستا کي پهچڻ ۽ سدائين موج ۾ رهڻ جو اهو گس اُپاءُ آهي!

جڏهين سوامي جن جي سميپ پرڻام ڪرڻ اچبو هو، تڏهين درشن ڪرڻ سان چت چئن سان پرچي ويندو هو. ڪنهن ڪنهن پريميءَ جا نه وار ڪڙا ئي ويندا هوا، جڏڻ پنهنجي پريتم کي پرڻام ڪرڻ لاءِ اُئي ڪڙا ئيا آهن. جئن پورڻماسيءَ جي چندرما کي پسي ساگر اُپار آنند ۾ اچي پريم سان ڇوليون ماريندو آهي، تئن ستگورن جي موهني مورت پسي پريميءَ جو هردو نه پريم جون ڇوليون ماريندو هو. جڏهين لوهه جهڙي جڙ وستوءَ ۾ نه چمڪ جي آڏو اچڻ ڪري چرپر اُبن ئئي ٿي، تڏهين هن ڪروڙين چمڪن جي شڪتيءَ سان پراڻ پورن پرڪ

زڪي پيا ويندا هوا. شري رگهومل جي هيءَ اوسٿا ڏسي سندس ٻه مترَ ۽ سوامي جن جي ويجهي سنبنڌي شري چيتي مل ڪين ويٺي سگهيا ته ڀڳون! شري رگهومل اسان سيني ستسنگين ۾ وڏيڪ پريمي، شرڌالو ۽ هڏڏوڪي آهي ۽ ستگورن جي سکيائن جو وشيش ريت سان پرچارڪ به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان ڀلائي ڪريو. ٽڏهين ٻئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاڏي مل، شري چيتي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏ جي شري رگهومل جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪجهه ڪين، هوندا ڪجهه ڪين“ انهن وچنن جي ياد گيري ڪيس ڏياري مٿس پريم جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري هو ڪجهه ڪڙو لڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش اُٿڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ لنڍي ۽ سوڙهي هئي ۽ منجهس هوا تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي تندرستيءَ لاءِ اها هاچيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس ڀاءُ شري ٽيڪمداس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُتي آندو ۽ هو پوءِ اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري گلا ٻراءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وديا پرائڻ لاءِ موڪليندا هوا اُنسان صلاح ڪري شري رگهومل لاءِ

سمجهڻ، ڇا ڳالهڻ ڇا ٻيهڻ، ڇا ٻولڻ ڇا ٻڌڻ، ڇا سنڪلپ ڪرڻ ڇا وچارڻ، ڇا ڏيڻ ڇا وٺڻ، ڇا لکڻ ڇا پڙهڻ، ار ڳالت سڀ پرڪار جو ورتڻ سڀلتا سان نمتار هوندو هو. لنهنڪري ستسنگين کي پڻ أپديش ڪندا هوا ته اي سڄڻو! جنهن ڏاڍهن نهاريو تنهن، ڏاڍهن سيتل نگاه سان نهاريو. جنهن سان ڳالهايو تنهن سان سيتل وچن ۾ ڳالهايو. جيڪا هاج ڪريو سا سيتل هردي سان ڪريو. جيڪو ڦرلو أتاريو سو سيتل من سان أتاريو. جيڪي پئو سو سيتل چت ٿي پڌو. سيتل ٿي ديو، سيتل لي وٺو. سيتل ٿي أٿو، سيتل ٿي وهو. سيتل ٿي کائو، سيتل ٿي پيئو. سيتل ٿي ورتو، سيتل ٿي رهو. ڪهڙو نه اوچ اوستا کي پهچڻ ۽ سدائين موج ۾ رهڻ جو اهو ڪس أپاءُ آهي!

جڏهين سوامي جن جي سميپ پرڻام ڪرڻ اچبو هو، تڏهين درشن ڪرڻ سان چت چيّن سان ڀرجي ويندو هو. ڪنهن ڪنهن پريميءَ جا ته وار ڪڙا ٿي ويندا هوا، جيڻ پنهنجي پريتم کي پرڻام ڪرڻ لاءِ أتي ڪڙا ٿيا آهن. جيئن پورڻماسيءَ جي چندرما کي ڏسي ساگر أپار آنند اچي پرپور سان ڇوليون ماريندو آهي، تئين ستگورن جي موهني مورت ڏسي پريميءَ جو هردو به پريم جون ڇوليون ماريندو هو. جڏهين لوهه جهڙي جڙ وستوءَ به چقمق جي آڏو اچڻ ڪري چرپر أپن ٿئي ٿي، تڏهين هن ڪروڙين چقمقن جي شڪتيءَ سان ڀريل ٻروڙ پرڪ

پر ياءِ جڳت ۾ ڦهلائي ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا جوڙي
جي باھ وسائي ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا مٺڙي ماجرائن
ڪان مڪت ڪري ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا هردي کي
هبڪار سان ڀري ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا ردي کي
روشن ڪري ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا من کي مٺيا سان
ڀري ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا ڳالهائڻ کي جادوءَ سان
ڀري ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا دل کي ننهي لوڪن جو
ريلو بڻائي ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا اکين ۾ هلندڙ ۽
ايندڙ جا ورتالت پڌائي ٿي. اها ماٽ ٿي آهي جا ٻاڻ
۾ مگهن ڪري آنند ولائي ٿي. هيءَ مٺڙي من جي ماٽ
جو مهتوُ آهي ۽ انهيءَ سان ٿي مهاپرش من مالئين ٿا. سچ
چيو اٿن ته ٻولڻ هردي جي پيالي کي هاريءَ تو ۽ ماٽ
الڪي امرت سان ٽمٽار ڪري ٿي.

جهاري ڦٽڪي ڪوُپ ۾ ٻيڪي پاڻي مانهن؛
ڀري ٻيڪ سپ مٽ ڪئي اَب ڪجهه ڪهنا نانهن.

ارٿ:-

دلـو پيبو درياھ ۾ ٻيڪـي پاڻـيءَ منجهه،
ڀرجڻ ٿي پيـڪو مٺيو ٻولڻ ٿــي ويو بند.

جنهن ڪالي سڙي رک ٿي شانت کي پراپت ڪري
ٿي، لڻن سوامي جن جو من ته اڄ لاد کي ڀڌي شانت
...راپت ڪري چڪو هو. اها شانت ڪڏهين نه وڃائجي
ٿي، سکهي جنهن سڙيل ڪاني وري ساڳيو روپ ڌارڻ

چوندا هوا ته ڳالهائڻ ۾ ماڻهو ڪنهن ميل ڪمو بڪو ته
ڳالهائي وڃي ٿو، پر انهن ڪنهن ڪوڙ ٻڌو ته ماڻهو ماڻ
ڪنهنکي ڪوچيزو رسيو الوا ڪو ڪاڻ ليو. ماليڪي ماڻهوءَ
جي ڳالهائڻ لاءِ سڀ پيا واجهائيندا آهن. ماڻهو سان سنڌ
اتري پريس جو ڪارڻ اهو هو جو هو سدائين پنهنجي
سروپ ۾ استت رهندا هوا ۽ سروپ جو سياءُ شالس لي
شالت آهي. ڳالهائڻ ڪانئن لڏهن اڪلندو هو جڏهن ڏسندا
هوا ته اهيءَ ٻيا سرلندي ڪال. هڪ مهاپرش جو اهر
واڪيه پڙانبدا هوا ته ڳالهاءُ لڏهن جڏهن سمجهن ته
ڳالهائڻ ڌاران ڪم قتي پوندو. پلا جنهن ماڻهو جو آمرت
اپي ڏلو لنهڪان ڳالهائڻ ڪئن ٻچندو؟ ماڻهو آهي پرماتما
جي پولي. پوءِ اهڙي پولي ٻڌڻ کانپوءِ ڪير ڪجهه
وڌيڪ ٻڌڻ چاهيندو؟ سرشٽيءَ جي هر شيءِ ماڻهو ۾
آهي. چا سڪيءَ ۾ چا ساوڪ ۾، چا سوروج ۾ چا چندر ۾،
چا عرش لي چا فرش لي، چا پربتن ۾ چا بستان ۾، چا
گلن ۾ چا گند ۾، هرهنڌ ماڻهو آهي. اکيون سڀ ڪجهه
ڏسن ٿيون ماڻهو ۾ آهن. ڪن سڀ ڪجهه ٻڌن ٿا ماڻهو ۾
آهن. جيڀ سڀ سواد وٺي ٿي ماڻهو ۾ آهي. اهڙيءَ ريت
سڀ جو هرهڪ انگ پنهنجو سارو ڪارڻ ماڻهو ۾ ڪري
رهيو آهي. لڏهن جيڪي سرجٽهار جي جوڙ جي بستڪ
جا پالي آهن سي ڪئن نه ماڻهو کي ڌارن ڪن؟ اها
ماڻهو لي آهي جنهن دواران مڻش ديوتائن کان مٿاهون
پد پرابت ڪري ٿو. اها ماڻهو لي آهي جا جادوءَ جهڙو

پنهنجي ويجهن ستسنگين سان ڪنهن ڪم ڪار لاءِ اتي
گهمڻ لڪرندا هوا، ته جيڪو وجهه ملندو هون تنهن
پنهنجي ورلي الترمڪي ڪري پيا هلندا هوا. آن مهل
جيڪڏهين سنجوڳ سان ڪو پنهنجو پريمي اتوا متر سامهون
پيو ايندو هو تڏهين ۽ ڪين سڌ نه پوندي هئي. جڏهين
سندن سنگي ڪين چتائيندا هوا تڏهين هنن جو ڌيان
ڇڪبو هو ۽ هن سان پريم ڀاوَ سان ملندا هوا.

ماتا ۾ وهڻ ڏاڍو وڏندو هون. ڳچ سمو ماتا ڪريو
سن ۾ وينا هوندا هوا ته ڪڪ ٿي ڪونه ٿيندا هوا. جڏهين
وٽن اڇبو هو ته ماتا ٿي ماتا لڳي پيئي هوندي هئي.
جيڪڏهين ڪا ڳالهه پڇبي هين ته اُنهيءَ جو توري ۾
اثر ڏيئي وري چپ ٿي ويندا هوا. ماتا سندن پڪو
سياءُ بڻجي چڪو هو. هيءَ رڳو ٻاهر جي ماتا نه هئي
پر من جي ماتا ۾ هئي اُرتالت اَڦر اُوستا هئي جا سچ
پچ ايتري آنند سان ڀرپور آهي جو چپ چورڻ لاءِ چت
چيو نه ڪندو. ائين چئجي ته هو جاڳرت ۾ سکوپت جي
مؤج ماڻيندا هوا. جيئن ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج
صاحب جن فرمايو آهي:-

جاگرت ۾ سکپت پيو، متواري ڪي ڪيل،
ڪري چيشٽا بال جيئن، آتم سک رهيو جهيل.

هيءَ ماتا اهڙي پياري هين جو هر هر هنڌائهن ڇڪجي
ويندا هوا. ستسنگ ۾ ماتا جو جڏهين پرسنگ ڇيڙيندا
هوا، ته ڏيهن جا ڏيهن ڌار ڌار امولن ۾ پيا هلائيندا هوا.

١٧ [illegible] شالت جولت امبرت،
[illegible] مان، [illegible] للي أتني گهٽي،

١٨ [illegible] جاهي دليا [illegible] سيپٽي محبتون،
[illegible] واري، [illegible] موٽکي وٽي.

[illegible]

١. وشو ساري، تـي تني ڦرٽي اندر پيـدا ٿنا،
رشت ڦرٽي کان اڇل ٿريا مونکي آهي وٽي؛
٢. مون مذهبن مڙن ۾ لوڇي متو "سوهر" لڌو،
چوڻ والي سين کي آهي فقط پنهنجي وٽي؛
٣. ماٺ، شانتي، اسنگتا ۽ بي خوديءَ جي گلن مان،
دل اندر منهنجي چمن بيٺو بهاريءَ جو ٻٽي؛
٤. چمن دل جي سڳر ۾ غلطان دم دم ٿو رهان،
مونکي ترست آهه ڪتي ٻاهرذرو نهاريان ڪٽي؛
٥. سالڪن جاچيو جڳيءَ ۾ گفتگوءَ جي ڪاٽ کي،
ماٺ جهڙي ڪانه آيـن نظر مٽيا جي مٽي؛
٦. ڪامنا دل مان ڪٽي مون ٻوڏ سڀ ڪاٽي قلم،
باغ دل جي ۾ تڏهين صورت بهاريءَ جي ٻٽي.

سوامي جن هڪ پل به ويرت نه وڃائيندا هوا. چوندا هوا ته هڪ هڪ سواس ترلوڪيءَ جي ملهه کان به ڪنهن پيرا ملهائتو آهي. سدائين من کي رذل ۽ ويدل رکڻ سندن سياءَ طبعي وبو هو.

ايڪانت سان ڏاڍي پريت هوندي هين. گهڻو ڪري مٽي ماڙيءَ لي د ر ڪي ايدران ڪڙ و-باني وينا هوندا هوا. چوندا هوا ته ايڪانت جي ڪند آهي ايشور جي د رٻار. جو ايڪانت ۾ وينو سو ڄڻ ڀڳوان جي د رٻار ۾ نند. د.شتانت ڏيندا هوا ته ٻار جيسين پيت جي ڪند

٦. هيئن سان هوند تي دل ۾، وڏي هردم پريشاني،
سدا ٻاول رهڻ مان تا، لهن سڀ درد ۽ ڳوندر.

سوامي جن جو هردو انهي ڀنسر ماهڙو ۽ آنند سان ڀرپور هوندو هو جو ڪنهن به پدارٿ اتوا پدوي ۾ سندن ماڻ نه پئندي هئي. ڪنهن ڏانهن اک کڻي به نه نهاريندا هوا.

سندن هردو سدائين لنڊي پار واڱر نردوش ۽ نشڪپٽ، نشپاپ ۽ نشچنت، نرلڊز ۽ نهڪنڌ، پنهنجي ۽ پرائي جي سنڪلپ کان آجو، مان ۽ وڏائي ۾ هڪ جهڙو، گلا ۽ ساراه ۾ سمان، لت لنو ۽ لت ارمان هوندو هو. سرودا رهندا هوا نرڀئي ۽ نرقرلي، هر سمي اچل مثل جهرلي، نه ڪاڏي جا ڪرڪيتا، نه ڪجهه آڻڻ جا اولا، نه ڪنهن جي پالنا جي چنتا نه ڪنهن جي ڪٽ پٽ نه ديکتا. سندن دل هئي تمام نرمل ۽ ٻولي ٻالڪ، گدڙيل، هلندڙ ۽ ايندڙ جي فڪرن کان خالي.

جڏهين سوامي جن اسڪول جي پڙهڻ کان آجا ٿيا، تڏهين سارو سمو آتم مگهنتا ۽ شاستر وچار ۽ رچنا ۾ وتيت ڪرڻ لڳا. پرڀات جو ٤ بجي امرت ويلي اٿي سرير ڪريائون ڪري پنهنجي گهر جي ماڙي ۾ (جتي اپياس الياد ڪلاڪ ڪونيون نهرايون هوائون) تي چڙهي ويندا هوا. اٺ ڪلاڪ کن ڪيترن پرڪارن جا آسڻ ۽ ڪسرتون ڪندا هوا. اڪثر هڪ آسڻ لڳائي ورلي ۾ ڪي سروپ

قل الوا مثالي پيت آئي رکندو هو، ۽ انهيءَ لاءِ ۽ سنڌي
اڳيا هولدي عثي ۽ ستسنگين ۽ وراهي چڏيو. هلا جن
جو چمه سرو دا داول آهي انين کي سسار جا بدارث
چڪ ڪن ۽ ڪين! بدارلن لاءِ دل لڏهين لي شرڪي
چڏهين حيءُ ٻاڻ ۽ ڪوٺ ٻالئي نو. جو سب ڪجهه ٻاڻ
۽ پرٻور سمدهي تو لنيمکي اپا ئني ۽ چاجي؟ لهڪري
اپا کي برثيت ڪري ٻيهجي ڪتالي ۽ ڏ يکارجي. هن
ٻاسه سري الدرعي آلاپ جي هيلين شبد ۽ لمام سندر
وبچار پريا انن.

آهي پندار برڪت جو پريل سنتوش جي اندر،
رهي سنتوش واري جو سدائين منهن ٽوٽرندڙ؛
١. گهٽو بولڻ خواري آهه، گهٽو ٻڌڻ ۾ خثتاني،
ٻڌڻ بولڻ حدن اندر، سدائين تو لڳي وٽندڙ،
٢. رهي توري مٿان راضي، سهيءَ موتي ڪيو تطرو،
انهيءَ مان دل کي سيکاريم، سبق سنتوش جو سندر،
٣. ٻليو ٻچ ٻيت ڏرتيءَ ۾، جڳهه هڪ توررڙي ناهي،
پريل پندار ميون جا ڏنا مون اُن منجهان ڪرندڙ
٤. لوکي اي دل ڏيان مان اچ، ترڪنجي سپ خزانن جي
اٿيلي سنتوش جي ڪند منجهه سڏين جو سچو مندر
٥. ٿئي پورڻ ٿو پد پراپت فقط سنتوش ڌارڻ سان
احاڻي ڪوٺ جو ڪالو، ڪڏي انسان جي الد

پنهنجي لچڻ جو اسان کي ڪشٽ ڇو ٿا ڏيو؟ ڇو نٿا اسڪول ۾ گهرايو؟ اِها ڳالهه جڏهن ٿئي پرنسپال سٽيڪار ڪئي ۽ اُڪيائين ته ڪيتا جو ڪلاس اسڪول ۾ لڳندو هو. پوءِ هو رکي ڏکي ماسترن لاءِ سرڪيولر پيو ڪيندو هو، جن ۾ هئن. ٿي ويو نوان ۽ نوان پنڌن وجهندو ۽ ڪي اهڙا نمونا به ورتائين جنهن ڪري ماسترن ۾ گهڻو ناراضپو اُڀرِي پيو ۽ هو ڏاڍا ڪڪ اچي ٿيا. ليڪ ماسترن لاچار ٿي پاڻ ۾ ميٽنگ ڪري سوامي جن کي سندن پاران پرنسپال سان ڳالهائڻ ۽ اهنجن ٽاراهڻ لاءِ پنهنجو عيوضي چونڊيو ۽ ٺهراءُ ڪيو ته ڪتا جي ڪلاس ۾ ڪو به ماستر نه وڃي، جنهن موجب ٻين ماسترن وانگر سوامي جن به اُلهيءَ ڪلاس ۾ وڃڻ بند رکيو. ٻين ماسترن سان سوامي جن جي شامل ٿيڻ جي ڳالهه پرنسپال کي ڏاڍي ڪين وڻي ۽ سوامي جن جي الهيءَ هلت تان ٽيڪاٽپڻي ڪرڻ لڳو، تان جو ڪيترن پڪيون ڳالهيون به ڪرڻ لڳو. سوامي جن هن سان به ٿي پيرا گڏيا ۽ هن ٻي زور آلدائون نه ٿوهين اهڙا نمونا نه ورتو جنهن مان ماسترن ۾ ناراضپو ٿئي ۽ اسڪول جو ڪاروبار به نيڪ هلي، پر پرنسپال پنهنجي هٺ تان هيٺ نه لٿو. ليڪ پڇاڙيءَ ۾ سوامي جن هن کي چيو ته چڱو مان ماسترن جو عيوضي ۽ اوهان پنهنجا عيوضي، اچو ته ٻئي پنهنجو پنهنجو عهدو ڇڏيون ته سموري وڪاڻ لهي وڃي، پر اها ڳالهه به پرنسپال کي نه آئڙي. ڏيري ڏيري ڪٽ پٽ ۽ اُٽبت ويئي وڌندي. اِها اوستا ڏسي سوامي جن

ڪيرلن ٿيندڙ ڌڻين ۾ سڀ ماستر اچي شامل ٿيا. ماسترن لاءِ هيءَ بلڪل نئين ڳالهه هئي بلڪ هڪ ٻرڪار جو نئين سمجهه ٿي ويو جو ڌڻين کي ڏکيو ٿي لڳو. ٻر پرنسپال جي سرڪيولر کي مڃڻ کان ڏٺي هو لاچار وڏو پيڙ ڪري ۽ مندر ۾ ويندا هوا. پرنسپال اُٿيءَ ڪلاس ۾ ڪٿا سوامي جن کان ڪرائيندو هو. سوامي جن جڏهن لمولي پنهنجي ستسنگ ۾ وياکيان ڪندا هوا تڏهن اُلٽي ڪري ٿيا، پر جڏهن ته پرنسپال هيءَ ڪلاس کولي برهمو سماج جي پرچار جي ويچار کان هو، تنهڪري سوامي جن کي ڪٿا ۾ برهمو سماج جي مت موجب هلائڻ لاءِ چيائين.

سوامي جن ورڪي ۾ پنهنجي ڪٿا جو ڍنگ ساڳيو رکندا آيا. هو چوندا هوا ته منهنجا جيڪي ويچار ۽ نسچا هوندا ان موجب ئي مان ڪٿا ڪري سگهندس. جڏهن لمولي ئي مان هريل ٿي نه هوندس اُتيءَ لمولي مان ڪٿا ڪيئن ڪري سگهندس؟ انهن کان سواءِ سڀ پنٿ پرماتما جا آهن. ڪنهن خاص پنٿ جو پرماتما سان ويجهو لاڳاپو نه آهي. جيڪو پالڪي خاص پنٿ الوا سماج جو سمجهي ٿو ۽ پنهنجي پنٿ کي وڏو ۽ ٻين کي گهٽ ڀانئي ٿو سو ته پلبل ۽ تنگ درشٽيءَ وارو آهي. پرنسپال کي سوامي جن جو هيءُ لمولو ڪين آئڙيو ۽ ڪجهه ٺيڪ نه سمجهيائين. ته مهينا ڪن رکي ماسترن پرنسپال کي چوڻ جي ڪڍهين اسان کي ڪٿا جي ڪلاس ۾ گهرائڻو الو ته هروڀرو پنهنجي مندر ۾ ٻري

انڌر مکڻا ۽ اڇڙيا

وسر ڳئي سڀ جڳ چترائي، جب تي آئي اسٽنٽ پائي،
جاڳرت سپن سکو پت پوٽي، تريا نيند پڻ کو آئي؛
برت ٿاڪي وهنوار نه پاوي، هوءِ اچنت سماڌ لڳائي،
مگن ڀيو هيمان نج مانهين، اڇرج تي اچرج گت پائي.

سوامي جن ٽوڊ پاليه هاء اسڪول ۾ جڏهن ماستر ٿي گهڙيا تڏهن ماستري ڪندا ئي آيا. سال ۱۹۴۱ع ۾ اسڪول جي لئين پرنسپال جي مقرر ٿيڻ سان حالتن ڦير و کاڌو. هو مهني ٻن ۾ ماسترن جي ڪم ڪار جي لياقت ۽ هلت چلت کان واقف ٿي ويو. هڪ مان سوامي جن جو لمولو هن کي سڀ ڳالهه ۾ وڌيڪ پسند پيو ۽ وجهه وٺي سندن ساراهه ڪندو رهندو هو، ايتري قدر جو هن پنهنجي رڪيل بلاڪ ۾ هنن لاءِ هيٺيان اکر لکيا:-

Mr Bhojraj is an acquisition to the school.

ارٿ:-

مسٽر ڀوڄراج اسڪول لاءِ هڪ غنيمت آهي.

پرنسپال برهمو سماجي هو. ٿورو سمو ٿيو ته هن هڪ سرڪيولر ڪڍيو ته پڌر ۽ ڇنڇر ڏينهن سالجهن جو هڪ ڪلاڪ برهمو مندر ۾ ڌرمي ڪلاس ارٿائت ڪتا

هاڻ سڀني کي اڳيان ڇي اُها ڳالهه ليکي ۽ لڄن سان
اُن ۾ اُها سان هلجي ۽ وڏن سان اَدب ۽ مان سان ورتجي،
ڇاڪاڻ ته ڳالهين جو اصل سان واسطو ٿيندي رهي. سنتان
جي اُٿڻ ۾ هالڻ جي اُها ڳالهه رسم ڏيان ڏيڻ گهرجي،
جيئن وڏي هوائي هو اُها نه سگهي رهي ۽ ٻڌائي مائٽن
جي نه سگهي رکي.

۳۸۵ روپين جو چيڪ منڊل جي ڪيل ٺهراءَ سميت سوامي جن ڏانهن ڏياري موڪليو ۽ ڪين گهڻي ويہ ڀاو سان لکيائين تہ ڪرپا ڪري هي پئسا اوس سويڪار ڪجو. پر هتي ڪا گهرج هجي تہ اهي پئسا سويڪار ڪن ۽ هتي تہ سنتوش جي ڪري ڀنڊار ڀريا پيا هوا، سو سوامي جن اُنجي اُتر ۾ جيڪي لکيو سو پاٺڪن جي پڙهڻ لاءِ هيٺ ڏجي ٿو:-

مسوري
ميسانڪ روڊ
۲۱-۷-۴۴

پريہ پريمي ۽ شرڌالو ستسنگ آشرم جا پاليڪارو ستسنگي سڄڻو سدائين ستسنگ شيوا ۾ سچ والگر ساوڌان رهو.

منهنجي هن وقت جي خرچ ۽ گهرج جو خيال رکي توهان صاحبن پنهنجي ديا درشٽي ڌاري ٺهراءَ ميٽنگ ۾ منهنجا تازا خرچ ڪيل هوميوپيٿي دوائن جا پئسا ۳۸۵ روپيہ موڪلڻ جو فيصلو ڪيو آهي. توهانجي اِنهيءَ سچي پريم، پورن شرڌا، اُتم ڀاونا ۽ سچي اُدارتا تان ٻلهار! مان اوهانکي خاطري ٿو ڏيان تہ هن وقت مونکي پئسي جي ڪمي ڪانهي. جيتوڻيڪ خرچ هلي رهيا آهن پر جو پرم ديو پرماتما سڀني جون گهرجون پوريون ڪري رهيو آهي سو هر طرح خرچن جو پورائو ڪري رهيو آهي.

سري ستگورو ديوجن ديالو ۽ مهر جا ڀنڊار، صبر ۽ سنتوش جا خزانا ڪرپا ڪري سواءِ ويا آهن اُهي

چاڪ ٿي پوندا هوا. سوامي جن دوا وٺندڙن کي چوندا هوا ته دوا کي ايشور جي ذات ڪري سمجهو. دوائون لمام پوتر ٿانءَ ۾ سان رکندا ۽ ڪم آڻيندا هوا ۽ بيمارن کي به ساڳيءَ ريت سنڀال ڪري ڏيڻ لاءِ آگيا ڪندا هوا. بيمارن جو احوال ٻڌي ۽ هنن کي دوائون ڏيڻ جو ڪم مندر ۾ ڏهاڙي رگهوستسنگ پوري لنبي ڪالپوءِ ڪندا هوا ۽ ستسنگي بالڪ هنن کي دوائون ڪڍي رگهوپڙهي ڏيندا هوا، پر پوءِ ڪيترا ماڻهو ونن گهر ۾ نہن مهلن ٿي ته دوا وٺڻ لاءِ ايندا هوا. جيتوڻيڪ ڪتابن ۽ دوائن گهرائڻ لي خرچ گهڻو ٿي ايندو هو، انهن به ٻپاڙيءَ ٿانءِ لهو خرچ پهچي گڏيا ان ڪندا آيا ۽ ستسنگ آشرم مان الله پالي به ڏورٿائون. هوميوپيٿي دوائن ڏيڻ جو پرهلد مشين ويسٽ ڪي ورهيه هلندو رهيو. واهه گوردپو لوهاڻي پار ديالتا ۽ اُپڪار درشتي!

جڏهن سوامي جن ٻپاڙيءَ ۾ بيمار هئڻ جي ڪري سوريءَ پڌاريا تنهنڪانپوءِ جلدئي ستسنگ آشرم منڊل جي ميمبرن هڪ لهراءَ پاس ڪيو ته جئن ته جيڪي هوميوپيٿي دوائون سوامي جن گهرائن ٿا سي گهٽ ڪري ستسنگين جي لي ڪم اچن ٿيون، تنهنڪري منڊل جي اچا آهي ته گهٽ ۾ گهٽ انهن دوائن جو پورين لل جو لورا ڏيهن ليا ته سوامي جن پربو هو (جئن اڳي ٻڌ سڀ بل پاڻ پرهندا هوا) ۽ جو ٣٨٥ روپين جو ٿيندو آيا پئسا منڊل جي ٤٠ حس. الهيءَ لهراءَ پتالدر سيڪريٽريءَ

ننڍن ننڍين سکيائن موجب هلڻ لاءِ آتشڪتا ڏيکاريندا هوا. چوندا هوا ته جڏهين هيٺيون ڏاڪو چڙهبو تڏهين مٿين تي پير رکي سگهبو. انهيءَ ريت جڏهين ننڍين ڳالهين ۾ من کي وس رکندا ته پوءِ وڏين ۾ به سوڀ پائي سگهندا. جنهن جڳهه جي پڪي ڪرڻ لاءِ ماڻهو سياڻپ ڪري ننڍڙا پٿر ۽ ڪنڪري پيڙهه ۾ وجهائيندا آهن ڇاڪاڻ ته اهي ننڍڙا پٿر ۽ ڪنڪري آهن جي جڳهه کي پڪو بڻائين ٿا. تنهن اهي ننڍيون سکيائون آهن جن جي ڪمائڻ سان مڪتي روپ مندر جي پڪي ٽيڻ ۾ گهٽي هٿي اچي ٿي.

”هوميوپٿي اسپتال“ ستسنگين جي من جي مونجهه ۽ ٽيپت ته سوامي جن ڏهاڙي آتمڪ امرت پياري مٽائيندا هوا پر هنن جي سرير ڪ روڳن ۽ پيڙائن جي ٽارڻ جو به ڪين گهٽو اولو رهندو هو. سو هڪ پيري سال ١٩٣٦ ۾ جڏهين ڪراچيءَ ويا تڏهين هوميوپٿي دوائن ڪم آڻڻ بابت اُنيجي هڪ جهولي جاٺوءَ کان سکيا ورتي وڌيڪ اڀياس لاءِ هوميوپٿي ڪتاب به پاڻ سان وٺي آيا، جن جو گهر ۾ اڀياس ڪندا رهيا. ڪجهه سمي کان پوءِ جڏهين ڏٺائون ته ڪين چڱي ڄاڻ ٿي ويٺي آهي، تڏهين پنهنجن هٿن سان دوائون ٺهرائي ستسنگين ۽ ٻين ماڻهن کي ڏرمائو ڏيندا هوا. پلا هنتي ٻين ڊاڪٽرن والگر ڇڙي دوا ته هٿي ڪالي. هتي ته دوا ۾ دبا ۽ آسيس پڻ سمايل هٿي، جنهنڪري بيمارن کي اوس لڳندي هٿي ۽ هو جهٽ

۵. خوف ڳڻتي حسد مان تُس بدن ٿوڳرندو وڃي،
خوشدليءَ مان بدن جهٽ ٿو اُهنج کان آزاد ٿئي؛

۶. عيب جوُئي بدنيت مان ٿين بيماريون ڪئين،
گڻ گراهڪي نيڪ نيتيءَ مان ٿو مکڻ نت شاد ٿئي؛

۷. نيڪ من جي ڪرڻ سان ٿئي نيڪ ٿي سڀ ڪاربار،
بدن باغيچي مثل سرهو سدا آباد ٿئي؛

۸. خيال جو اِستر تيڻ آهه سرو شڪتي ۽ سڌي،
خيال جي پٽڪڻ مان ٿو اندير ۽ بغداد ٿئي؛

۹. پرڦلت پرسن سدائين ٻوڌ لُن من ۾ رهين،
جي نه ڪڏهين خيال ۾ تنهنجي ڪوئي پرماد ٿئي.

جيترو ئي سگهي سرير جي سورن ۽ ڏکن ڏانهن ڌيان نه ڏجي، جو نه جيترو اُنهن ڏانهن ورلبي وڌندي اولرو ڪشت ۽ پيڙا چگيءَ ۾ بسه پاسندا ۽ اُنهن جي چتونا نه ڪرڻ ڪري ڏک ۽ سور وسري رهندا. جڻن مندر ۾ پهاري ۽ چنڊ ڦوڪ نه برابر پتين ۽ چتين سميسه ڪجي لي بر ٻوُجن ۽ ڌيان ڏيهن راسه ناڪر جو ڪجي لو تئن سرير کي آلر دبو جو منـدر سمجهي سدائين اُڇو اُجرو رکجي ۽ اُنجي ٻليءَ پاسه سنڀال ۽ وکيا ڪجي پر ڌيان سدائين آلر دبو ۾ رکڻ گهرجي، ار ٿالسه باڻ کي بورڻ، آنند سروپ ۽ اُجر اُمر آلما پر نيسه ڪجي. آلما ٻنا بين سيسه، لان د وشتي ڪٽي چڏجي.

(١١) هيءَ ڳالهه ڄاڻايل آهي تہ اٽڪل ٻہ هزار ورهيہ اڳي آريہ لوڪ سنڌو ندي جي ڪناري تي رهندا هئا، تنهن ڪري هنن جو نالو هندو پيو.

سنڌين جو تہ مُورت پوڄا، مورتين ۽ مندرن جي آڏو ۽ ٻين تي ڏايو ۽ ٻوڏي تو. اها ڳالهه ڏيان ۾ رکي کوٽن ويچارن ۽ ڪرمن جهڙوڪ ڪاوڙ، وير، ساڙي، پرائي ٻئي ويچارڻ، مُنگهرائپ، موڙهپ، ڏپ، گهٽتي اِيادڪ جي ڪن من جا شترو آهن اُهن کي اندر مان ڏکي ڪڍڻ گهرجي ۽ اُهن جي جاءِ تي اُتم سڀاوَ ڌارڻ تہ سرير سداءِ سگهو، ٻلوان ۽ ٻرس گذاريندو. هن بابت هڪ ٻئي ڪليل سمجهاڻيءَ سان سري الله جي آلاپ ۾ چيو اٿن جو هن هيٺ ڏجي ٿو:-

تن ترو ڏونت رهي جي دل سدائين شاد ٿئي،
تہ بدن گل جئن ٽڙي جي من ۾ تہ اهلاد ٿئي؛
١. خيال تي آهي سڄوئي تندرستيءَ جو مدار،
مونجهہ مايوسيءَ منجهان ٿو مرض جو بنياد ٿئي؛
٢. ڪام، ڪروڌ ۽ لوڀ آپو موهہ ۽ ممتا منجهان،
خار، ساڙي، ويرمان ٿي صحت سڀ برباد ٿئي؛
٣. هيڪ ڪاڏي جي ڪري جي سرس ٿوڪائي ويهين،
پيٽ جي خُلمن جو تو تن منجهہ پوءِ فرياد ٿئي؛
٤. ڪروڌ ۾ تهڪي ٿو رت ٿي باهہ رڳہ رڳہ کي لڳي،
تنهنجي ڪرتوتن ڪري تو بدن سان بيداد ٿئي؛

کندو وڃي، اهڙا ڪيئن سوالنءَ سان ۽ برابر لمولي ۽ ڪجي، دل ۽ دماغ جي شڪتي ڪيئن وڌائجي، ۽ همچريه ڪيئن پالن ڪجي، پنهنجي آبرو ۽ ڪيئن واڌارو آڻجي ۽ من ۽ اندرين کي ڪيئن وس ڪجي، انهيءَ بابت وانون سمجهائيندا هوا ۽ پنهن جا اُليو ۽ ٻڌائيندا هواه هي ڪرم ۽ ٻيا مالڪ اُپاس ڏهاڙي نير سان ڪيا وڃن لهن لاءِ سوامي جن ڪرپا ڪري ”آدرش جيون مالها“ ڌلي هڪ ننڍڙي چوپڙي ڇاپي ڏني جا پريمين جي لاڀ لاءِ ڇپائي وئي. اهڙيءَ ستسنگي ڏهاڙي اتا داتري پري پنهنجي ڪرمن جو پورتاميل ڪيڊندا آهن. انهيءَ ريت هو شب مارڳ تي پنهن جي وک وڌائيندا رهن ٿا.

کاڌي کائڻ لاءِ هيٺيان نير ٻڌائيندا هوا ۽ چوندا هوا ته انهن جي پالڻ سان سريرتروپ ۽ سگهارو رهندو.

(۱) جڏهن بک چڱي لڳي تڏهن کائجي. (۲) گهرج کان ڪجهه روني گهٽ کائجي. (۳) جا شيءِ پاءِ نه پوي سا پلجي ۽ نه ورتائجي. (۴) کاڌو چباڙي پوءِ جترا اگهيءَ ۽ لاهجي. (۵) ڳرو ۽ اڃو کاڌو کائڻ سان دل نه لائجي. جيڪڏهن ڪڏهن کاڌو پوي ته تمام ٿورو ورتائجي. (٦) گهڻي مصالح واري کاڌي کان پاڻ بچائجي. (۷) کاڌو ٿاري پوءِ کائجي. (۸) کائڻ ميل نه ڳالهائجي. (۹) گهٽ ۾ گهٽ مهني ۾ هڪ ڏينهن اڻوا هڪ ويلو نه کائجي. (۱۰) کائڻ ميل پاڻکي سدائين پرسن چِت ٿائجي.

نرمل ٿين ٿيون.

ڪيترا ڪانپوءِ ۾ منمت شانتيءَ ۾ وهڻ جي اُوشڪتا بابت سوامي جن سانده ۾ ڏينهن ڪٿن ڪندا رهيا، جنهن ۾ خاص طرح چئني ويدن جي وڏائيءَ جو وسنار ورنن ڪيائون ۽ منن جو انداز ۾ مقرر ڪرڻ لاءِ نهايت سندر سبب ڏنائون، جئن ته ويد چار آهن، اوستائون چار آهن، ڏنيون چار آهن، ڏسائون چار آهن، ڪنبون چار آهن، آشرم چار آهن، ورن چار آهن اِيادڪ.

"آدرش جيون منڊل" سوامي جن سرير جي چڱيلائي ۽ پل جي رکيا ني ڌيان ڏيڻ لاءِ ۾ ڪڏهين ڪڏهين سمجهائيندا هوا. هو چوندا هوا ته بيماري ۽ هيڻائي سيني دکن ۽ ماجرائن جي ماءُ آهي. پاڻ پلڻ لاءِ گهڻي پرير لا ڪندا هوا. اِنهيءَ ويچار ڪان مٿئين نالي سان هڪ منڊل استاپن ڪيائون، جنهن جو آدرش رکيائون ساريرڪ ۽ مانسڪ اُنتيءَ لاءِ ساڌن ساڌڻ. ڪيترا ستسنگي جن ڪي سوير پراڻهه جو سميه ملـي سگهيو ٿي سي هن منڊل ۾ شامل ٿيا. اُهي سوير پراڻهه جو ستسنگ آشرم ۾ ايندا هوا ۽ سوامي جن ۾ اُنهيءَ ڪان اڳي پنهن جا نيم پورا ڪري آشرم ۾ اچي آيل پريمين کي آسڻ، پراڻايام ۽ بوڳ اڀياس ڪري ڏيکاريندا هوا ۽ اُنهن جا نيم ۽ لاڀ ۾ سمجهائيندا هوا. سواس ڪٿن اُلهو ۽ ٻگهو ڪڍجي، ڪٿن تمام ڏيري ڏيري لاهجي، هيٺ لاهڻ ۽ مٿي چاڙهڻ ڪان اڳ ڪيترو ڪيترو بيهجي، جئن پوءِ تئن هرهڪ ڳالهہ ۾ واڌارو

ڪيو. ستسنگ آشرم ۾ جيڪي انسو جا ڏيهن ليندا هوا انهن لي ڪلاڪن جا ڪلاڪ اوم جو جاپ ڪراليندا هوا. چند ڪرهڻ لي ٢٤ ڪلاڪ اوم جو اکند جاپ ڪرائيندا هوا. انهيءَ ڏيهن لي جاپ لاءِ ڪهڻي پربوتا ڪندا هوا، چاڪاڻ ته چوندا هوا ته من جو ديوتا چندرما آهي ۽ گرهڻ مهل جاپ ڪرڻ ڪري من وسيڪار ٿئي ٿو. ڏرليءَ جو هڪ منٽ چندرما جي سوا ورهيه جي برابر آهي. سڀني ۾ ڏسيو آهي ته ڇڻن منٽن جي لنڊ ۾ پنج سال گذري ويندا آهن، جو ته سڀني مهل من لي چند جو اثر ٿئي ٿو. انهن ڪري چند گرهڻ مهل اوم جو هڪ منٽ جو جاپ سوا ورهيه جي برابر آهي. هڪ ڀيري چند گرهڻ جي ڏيهن پراڻهه جو ستسنگ آشرم ۾ اوم جو جاپ پي هلو. سوامي جن به جاپ جي هال ۾ اچي ويٺا. جاپ هلندي هنن کي سماڌي وڻي ويئي برابر ٤ ڪلاڪ سالده هڪ ئي آسن لي سماڌيءَ ۾ ويٺا رهيا. ستسنگي اٿا اوستا پهن جي اکين سان ڏسي وسميءَ ٿي ويا ۽ سوامي جن جي وڏيڪ ۽ وڏيڪ مهما لسچي ڪرڻ لڳا.

اوم جي اچار مان لاڀن بابت سوامي جن چوندا هوا ته هرساء. اچار ڪندڙن لي تمام سلو پرڀاءُ ٿو ٿئي، هڪ ته ... ٿو ٿئي لي، ٻيو رڳن ۾ اوم جي ڏني چالو ٿيون جاپ ڪان پوءِ به ڪهڻيءَ دير تائين سرير ۾ آلاپ پڌڻ ۾ اچي ٿو، چولون ٿاڙيون

الهيءَ ريت اوم جي اکنڊ اچار سان پنهن جي دل ۽ دماغ کي تازو بڻايو. اوم جي اکنڊ اچار سان پراڻن جي چال کي اِستت بڻايو. اوم جي اکنڊ اچار سان من کي هڪ هنڌ ڄمايو. اوم جي اکنڊ اچار سان يوگہ شڪتيءَ جو خزانو وڌايو ۽ ان ريت پرم پد پايو.

زمين ۽ سمنڊ تي وڄي ساز "اوم"،
عرش مان اچي پڻ ٿو آواز "اوم"؛
١. وڻن ۾ هلي هير جا ٻول ٻولي،
پکي پڻ چون منجهہ پرواز "اوم"؛
٢. وسن مينهن جهڙ جام کڙڪا ڪري جي،
اُنهن ۾ ٻُجهي ٿو اِهو راز "اوم"؛
٣. جَهرڻا جپن جوش سان جاپ "اوم"،
ندين جو بہ آهي تہ بس ناز "اوم"؛
٤. ٻڌين ٻول ماڻهن مِرن جا جڏهين ڪي،
تہ چيتي ٻڌج اُت بہ آواز "اوم"؛
٥. ٻجهي پوڏ باهر اندر ٻول "اوم"،
اٿيئي جڳت جو اَنت آغاز "اوم".

جڏهين اوم جو اچار ستسنگہ ۾ چالو ٿي ويو، تڏهين سوامي جن اُن کي تمام لاڀدايڪ سمجهي وڌائڻ جو ويچار

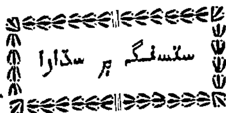
پرواز = اڏامڻ. آغاز= شروعات.

جي اٿاهه ٻل جي اپسا آهيو. ٻيهي ٻرهمچرج ۾ پڪا رهي اکنڊ اوم جي اُچار جي اعليٰ ورتي کي هٿ ڪريو. هن جو اُچار اوهان جي روم روم ۾ ويرتا جو درياهه وهائيندو. هنجو اُچار اوهان جي سر ۾ جسل جوڙي جريمت پيدا ڪندو. هنجو اُچار اوهان جي دوج درشتيءَ کي کوليندو. هنجو اُچار اوهان کي قدرت جي اُٿهن کي پروڙڻ جي سمرٿي ڏيندو. هنجو اُچار اوهان جي اکيان جي پڙدن کي ڦاڙي ڦاڙي ڇڏيندو. هنجو اُچار اوهان جي رڳ رڳ کي روحانيت جي راحت بخشيندو. هنجو اُچار اوهان جي انگ انگ ۾ اُجالو آڻيندو. هنجو اُچار اوهان کي ٻرهم جي هندوري ۾ جهوٽا لائيندو. هنجو اُچار اوهان کي لرزيءَ ۾ ستنتر بڻائيندو. هنجو اُچار اوهان جي جيوت جي ڳل کي آلوڪ سگند سان ڀريندو. هنجو اُچار اوهان جي دل جي ڏئي کي پرڪاشت ڪندو. هنجو اُچار اوهان کي موکي جي پد تي پهچائيندو. اٺمگر ٻراڃي اوم جو اکنڊ اُچار ڪريو. اوم جي ڏليءَ سان دل کي مگهن بڻائي ڇڏيو. اوم جي ڏليءَ جو آواز آڪاس تائين اُڏايو. اوم جي ڏليءَ جو آواز پاتال تائين پهچايو. اوم جي ڏليءَ سان بن بن کي گلزار بڻايو. اوم جي ڏليءَ سان ڦڙي ڦڙي کي امرت جي ڌار بڻايو. اوم جي ڏليءَ سان سنسار کي سرڳ دوار بڻايو. اوم جي ڏليءَ سان اکيءَ جي هرهڪ چٽڪ کي ايشوري جوت جو ڀنڊار بڻايو. اوم جي ڏليءَ سان آڪاس منڊل کي ايشور جي دربار بڻايو.

شاستر پڙهڻ ۽ ڪٿا جي آرلپ ٿيڻ جي وچ ۾ سڀ ستسنگي گڏجي من کي ايڪاگر ڪري اوم جو اچار ٽي سان پنج منٽ ڪن ۽ پهرين سڀ ڏهان اچار ۾ لڳائين. ٿهڪالسواءِ ڪٿا پوري ٿيڻ لي جو ڪيترائي ستسنگي ڪٿا جي پڌل وچن لي واهي ڪجهه ويچار ڪرڻ کان سواءِ ستسنگ مان نه پر اٿي ڪڙا ٿيندا هوا ٿهڪي بند ڪرڻ لاءِ آگيا ڪياٿون ته ڪٿا پوري ٿيڻ کان پوءِ سڀ ستسنگي ٤ منٽ شانتيءَ ۾ واهي ڪٿا ۾ پڌل وچن جو منن ڪن. منن ڪرڻ جي لمولي باهت ۾ سمجهاڻي ڏيندا هوا. وڏيڪ چياٿون ته ٿوهانکي رڳو لمولي ڪالر هتي واٽ ڏيکار جي ٿي، ان موجب وڌيڪ ٿوهان کي گهر ۾ هلڻو آهي ار ٿالت جيترو سمو گهر ۾ ٻاٽي سکهو اوترو سمو اوم جو اچار ۽ ستسنگ جي وچن جو ويچار ڏهاڙي ڪندا ڪريو. ائين ڪرڻ سان ٿوهانجي مانسڪ ۽ آتمڪ اٿتي ٿيندي ۽ اندر جو آنند ۽ شانتي پراپت ٿيندي. ستسنگ جو سچو لاڀ ته اِهيءَ ۾ آهي.

اوم جي اچار جي مهما باهت سوامي جن جا چيل ۽ لکيل وچن برهمڻن جي هردن ۾ اچار جو پرير ٿو ڪڻ لاءِ هيٺ ڏجن ٿا.

هي پارت پوميءَ جي پيدائش پارٽواسيوا ٿوهين سنائن سڌن ۽ سنت پرشن جي سنتت آهيو. ٿوهين پارت جي راڪؤ رشين جو رت آهيو. ٿوهين جڳت جي وديا ۽ سيپتا جي پشت آهيو. ٿوهين مهاڀوڳي آچارين

ستسنگ ۾ سڏارا

أمر باغ ۾ تنهن قلم ڪئين لڳايا،
لڪن جا ڪيا سواس ساجن سجايا؛
تن من جي روڳن نوارڻ جي خاطر،
تنهن مستان منڊل مڪت گهر بنايا.

شري ستسنگ جو اهو مڌ کان ئي هليو ايندو آهي ۽ پورياڻين ۾ ڪڏهن ڪٿ پڻ ڳالهيون ستگورن جي رچيل شاسترن مان ڪو پرسنگ پڙهيو ويندو آهي جنهن تي ڪٿا ڪنڊ پڙهجو واکياڻ ڪندو آهي. انڪاپوءِ پڇاڙيءَ ۾ ۽ پڻ ڏهين ستسنگ سماپت ڪيو ويندو آهي. سوامي جن ڏٺو ته هن ريت باهرين ستسنگ ته ست سنگين کي پرانت ليندو وڃي ٿو پر اندرين ستسنگ (ستسنگ ۾ پنڊل وچن جو مٿن) سيئي گهر ۾ ڪونه ڪندا هوندا الوا ڪن کي اُنجي ڪرڻ جي پوري واٽ نه ايندي هوندي. تنهڪري سچي ستسنگ جو پورو لماو ڏيکارڻ ۽ اُنتي عمل لاءِ سوامي جن مٿين ليرم انا قير گهمر ڪئي ته

۾ ئہ پيا آهن. آسن تہ کھڙو نہ اِستر تو رکي! سرير جو
الگ ئہ ڪوئہ تو چريسس. سندس پيشاني جوت سان
پيئي جهلڪي. منهن جو من هن ستسنگ سان اهڙو نہ
ٻڌجي ويو آهي جو پاليان نہ اُکان ڪڏهين نہ گسايان. هو
ستسنگ جو هڪ ليمي ۽ پريمي اِٽجي پيو. سندس ذات
پالن کي اِها ڳالهہ وٽندي ڪانہ هئي. هو پاٽڪي اوُچ
ذات وارو ڪري سمجهندا هوا ۽ پنهنجي ڪل گوروۓ کاسواۓ
ٻئي کي ملڻ اتوا هن جي اڳيان لهڻ هنن کي پنيۓ پسند
نہ هو، پر هو اُنهن کي ليکيندو ئہ ڪو نہ هو. چولدو هون
ئہ جتي مولڪي مؤج ايندي اُلي مان ڪٽن نہ ويندس؟
تو هالکي ئہ منهنجي صلاح آهي نہ مون وانگر هن ستسنگ
۾ اچي آنند وٺو. هنجي سوامي جن ۾ شرڌا اُلپن تيندي
وئي ۽ پريم ايستائين وڌي ويس جو هنن کي پنهنجي
گهر ۾ ئہ ڪڏهين گهرائيندو هو. وڌي آيوُ تيڻ
ي پچاڙيۓ ۾ هنجون ننگون ٽريل تي پيون، جنهڪري
ڪيائيۓ سان هلي سگهندو هو. اُنهيۓ سمي سوامي جن کي
پنتي ڪري هيڪاري وڌيڪ پاڻومت گهرائيندو هو.
ڙيۓ ريت پچاڙيۓ سوڌو پنهنجي پريم ۾ ليايائين.

ستسنگن لاءِ اُنهن چوڻ ليک نہ ٿيندو. اسانجي ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ وارو اُنهن رهڻي وارن مهاپرش آهي. پرم شانتيءَ جي مورتي آهي. سدائين هري رنگ ۾ رنگل رهي ٿو. اُپديش اهو ڪندو آهي جنهن تي هو پاڻ هلندڙ هوندو آهي. انهيءَ ڪري ستسنگين تي هن جي وچنن جو ڏاڍو پرڀاءُ ٿئي ٿو. وچن کي ڪمائڻ وارا ستسنگي بہ آهن. اوهين هڪواري ستسنگ ۾ هلو. جيڪڏهين مهنجي ڳالهہ برابر نہ لڳي تہ پوءِ اوهين ستسنگ ۾ ڀلي نہ اچجو. پر آءٌ سمجهان ٿو تہ اسانجي سوامي جن جو وياکيان ٻڌندا تہ چاهيندا تہ ڏهاڙي ٻڌندو رهان. مکيءَ کي وساهہ نہ پيو اچي. نيٺ هڪ ڏينهن هو ستسنگي هن کي جيئن ڪيئن ڪري ستسنگ ۾ پاڻ سان وٺي آيو. هن سوامي جن جا وچن جڏهن ٻڌا تڏهن ڌيان اُنهن ۾ لڳو رهيس ۽ ڏاڍو رس آيس. دل سرڪيس تہ ٻيا ٻہ ۲-۴ ڏينهن وڃي ٻڌي ڏسان تہ اڄ وانگر آنند اچي ٿو يا ڪين. گهڻي چاهہ سان ڪجهہ ڏينهن ستسنگ ۾ ايندو رهيو. جيئن جيئن وچن ٻڌندو ويو تيئن تيئن دل پڇندي ويس ۽ آنند وڌندو ۽ وڌيڪ اچڻ لڳس. هڪ ڏينهن هن ستسنگيءَ کي چيائين تہ تو برابر پوري ڳالهہ ٿي ڪئي. اُن ۾ رتي بہ وڌاءُ ڪونهي. هن مهاپرش تہ منهنجا کپاٽ کولي ڇڏيا آهن. مون کي سندس ڪٿا مان ڏاڍي موج آئي آهي. اهڙو ڪٿا ڪندڙ مون هيستائين ڪونہ ڏٺو. مون ڪونہ سمجهيو تہ اهڙا هيرا جا لال پنهنجي شهر

هنن جي اُليڙ جو ايڏو اُکت پيدار هو جو جڏهن پيا اُلکي
ڪم آئيندا هوا. تڏهن وڌيڪ پرڀور ۽ رسدايڪ رهندو هو
منش جو اهو سياءُ ٿيندو آهي جو هنڪي پڙهڻ لاءِ امت لڳين
لمولڪ جو ڪتن پسند ايندو آهي. جي ڪڏهين رکي رکي
ٻ ساڳئي لمولڪ ڪتا هلندي آهي ته ٻ پڙهڻ ڏن کي اُن
مان ايترو رس نه ايندو آهي. اهو ويچار رکي سوامي جن
پنهنجو ڪتن لڳين نئين لمولڪ ڪندا رهندا هوا، جڏهن
پڙهڻ ڏن جو اُتساهه وڌندڙ رهي. اهو ٻ هڪ سبب هو
جنهن ڪري ستسنگي پريم سان سڀ سنگ ڏانهن ڇڪبا
هوا. رواجي ڪتا ڪندڙن، ساڌن ۽ سنتن لاءِ ڏهاڙي
لڳين لمولڪ وياکيان ڪرڻ ڏايو ڏکيو ڪم آهي پر
اُلياڪ سڌ پرشن لاءِ اهام رواجي ڳالهه آهي.

سري آتمارام ڏيولداس ناڻي هڪ پريمي ستسنگي
جو ذات جو پانيو هو سو پنهن جي پشچات جي مکي
گورڌنداس کي پيو چوندو هو ته توهين اسانجي ستسنگ
۾ هلي ڪتا ٻڌو. اُلي ڏايو آنند لڳو پيو آهي. پر مکي
هلڻ کان نٽائيندو پيو هو ۽ چوندو هوس ته ستسنگ گهڻئي
ڏٺا اٿم. جيڪي ڪتا ڪندڙ چون تنهن کي پاڻ هلن
ٿه ڪون. رڳو ٻين کي اُپديش ڪري جاڻن. ڪتا پڙهڻ
وارن جو ٻ چاڙهو ڪونهي. جهڙا آهن ڪتا ڪرڻ وارا.
تهڙا آهن پڙهڻ وارا. ليکوڻي لعل لڳو پيو آهي. تنهڪري
ستسنگ ۾ وڃڻ لي دل ٿئيرڻي ڪانه. تڏهين ستسنگيءَ
چيس ته توهان جي ڳالهه گهڻو ڪري برابر آهي، پر سڀني

جا گھمندڙ پکي اکاس ۾ رھڻ سان پرسن ٿيندا آھن، اھڙي ستسنگي پڻ سوامي جھڙي ستسنگ ۾ اچڻ سان سرھا ٿيندا ھوا ۽ ستسنگ سماپت ٿيڻ کي ھوداول ۽ پرسن چمڪي مونيدا ھوا، ۽ جڻ وچڙ ۽ گڏو مالا ھو ڪر ۽ لوات ٿيندو آھي لڏھن ۾ اھا آشا رھندي آلس نہ مالا مون کان ڌار نہ ٿئي، ٿئي ستسنگين جي پڻ اھڙي ڄاھنا ھولدي ھئي. ڪن ستسنگين کي ستسنگ جي اھڙي لڳڻ ھولدي ھئي جو ڪٿي لوڪري ٻڌڻ کان اڳ اھڙيائين سبب سان اھا ٻولي ڪندا ھوا نہ اسان کي ستسنگ ۾ وڃڻ لاءِ ڏھاڙي ڏيڍ ڪلاڪ کان ڇڏيندا لڏھين اسين لوھان وٽ لوڪري ڪري سگھنداسون نہ نہ اسان کان لوڪري ٻجي نہ سگھندي.

سوامي جن پنھنجي ستگورو ديو مھاراج جن جي آستاني ڪمل رڪيءَ ھاندڙ ڏھاڙي جو ستسنگ چالو رکندا آيا. ھن تاويھن ورھين کان نہ متي الھيءَ ۾ ستسنگ ھلايو سدن ڪتا جي وڏي خوبي جا پڌري پت ڏسڻ ۾ ايندي ھئي سا اھا ھئي جو لت ٿين لمولي ڪٿي ڪندا ھوا، پوءِ پلي ڪٿي ساڳيو پرسنگ ڪجھ ڏينھن کان سالدھ ھلندڙ ھجي اڻوا ڪجھ سمو اڳي ھليو ھجي. سنڌ آيڙ اھڙو نہ وشال ۽ تڪليل ھولدو ھو جو لت لوان دوشتالع پرماڻ ۽ ڪتيون ڪر آئي ھرڪنھن ٽاليھ کي سڌ ڪندا ھوا. جڻ وھندڙ کوھ مان پاڻي ڪڍندو رھجي نہ ڪندو ۽ سدائين پرپور ۽ مٺو ھليو ايندو، تئ

ٿيندي هئي. ستسنگ مان اُنهن سنسڪار پيل هئڻ ڪري ڪجهه سمي لبرڻ کان پوءِ وري هنڪي ستسنگ ڏانهن ڇڪ ٿيندي هئي ۽ ستسنگ ۾ اچڻ لڳندو هو ۽ وري اڳي وانگر پريمي بڻجي ويندو هو.

جڏهين ڪٿا جي آرنڀ ۾ سوامي جن "ڀاڳوان سڄڻ پرشو" اُچاريندا هوا ته ستسنگي ائين ڀائيندا هوا ته سوامي جن جي ستسنگ جي سرن وٽڻ سان اسان جا ڀاڳ سوايا ٿيا آهن. جئن جئن پريمي جن ويندا هوا ڪٿا بدلدا، لئن لئن ويندا هوا پريم جي رنگ ۾ رڱبا. ڪيترا پيرا ڪي سڄڻ ته اهڙيءَ موج ۾ مگهن ٿي ويندا هوا جو نه سر ۾ ياد رهندو هون نه پران، نه مان نه شان، نه جات نه خاندان، نه متر نه سنتان، نه گهر نه دڪان، نه ڌن نه سامان.

ائين ٿيندو رهندو هو جو ڪي ستسنگي منجهيل ۽ اُداس من سان ستسنگ ۾ اچي وهندا هوا ته ڏسندا هوا ته اُنهيءَ ڏينهن پرسنگ ٿي سوامي جن اهڙو هلايو آهي جو جڻڪ هنن جي الدرمان پيهي لڪتا آهن ۽ هنن جي مونجهه مٽائڻ لاءِ اهڙا نه اڻ ڳس اُپاءَ بڌائيندا هوا جو سڌن ڇت جون سڀ چنتائون چور ٿي ويندا ون هيون. ليڪ چيو اٿن ته:-

سنتن سر سنسار ۾ وڏو نا ڪو،
جهڙو روڳي سي ڏسن تهڙو ڏين نسخو.

جئن جل جا رهندڙ جيو جل ۾ پورڻ سان ۽ آڪاس

سوامي جن ڪٿن ڪندا هوا. اهو ڪٿن جيتوڻيڪ هاندو
اورا مست هو، تڏهن بہ ستسنگي انهي ڀڄڻ لاءِ ڏاڍا
اتساهي رهندا هوا ۽ ڀڄي تمام گد گد ٿيندا هوا. جيڪڏهين
ڪنهن اتسو تي ستسنگين کي ڳالهائيندي وڏيڪ سمو
لڳي ويندو هو ۽ سوامي جن جي بولڻ لاءِ سمو نہ بچندو
هو تہ سوامي جن جا وچن نہ ڀڄڻ ڪري ستسنگين جو
چت اداسا کان ڪومائجي ويندو هو. سوامي جن جي
ڪتا رسدائڪ هئڻ ڪري جيڪو ماڻهو هڪواري سندن
ستسنگ ۾ ايندو هو تنهن جو چت ستسنگ سان اهڙو تہ
ٻڌجي ويندو هو جو وري ٻئي ڪنهن ستسنگ ڏانهن
ڀڄي بہ نہ نهاريندو هو. انهيءَ ڪري ڪيترن ماڻهن جي
وانان سدائين اهين ٻڌبو هو تہ اڄ جي ان ستسنگ ۾ ڪهڙي
ڇٽي تي ڇتالي وڃي جو جيڪو هيڪر اچي لڳو سو
وري نہ اٿان نتو. اهين بہ گهڻئي گهرا ڏٺو جو ٻين ستسنگن
۾ ويندڙ پراڻي اتوا ستسنگ کان ڪنارو ڪندڙ ماڻهو
ٻهڪجي متون الوا ماڻهن جي ٻڌائڻ تي سوامي جن جي
ستسنگ ۾ آيا ۽ ڪجهہ ڏينهن ڪٿا ٻڌڻ کان پوءِ ڪين
اهڙو تہ رس آيو جو هرڪا هاري اچي جا ليمي ستسنگي
ٿيجي پيا. هي سڀ سوامي جن جي رسدائڪ ۽ اثر سان
ڀرپور ڪٿا جو پرتاپ هو. ڪڏهين ڪو ستسنگي
ماٺا جي اڏ ۾ اڙجي الوا ڪسنگ جي لهر ۾ گهلجي ستسنگ
اچي ٻولندو هو ۽ ستسنگ ۾ اچڻ ٻہ ڇڏي
ڏسبو هو تہ اها ڳالهہ ڪيءَ رسم ڪانہ

ڪولهي. رڳو ساوڌاليءَ سان پاڻڪي سروَ سمي سروَ اَوسڙ
ڪان نيارو لسڙي ڪرڻو آهي ۽ سيني ڳالهين جو ذسندڙ
تي رهڻو آهي.

اُولهن اَنترمکي ايپاسن ڪرڻ جي ڪري ۽ ڌيه،
ياونا کان بلڪل نيارو رهڻ ڪري سوامي جن جي ورتي
اَنٽي ڀهر رسمٽي ۽ آنند سان ڀرپور رهندي هئي. اِاهيءَ
ڪري جڏهين ستسنگ ۾ ڪٿا ڪندا هوا ته ڏيان ڏيئي
ٻڌڻ وارن ستسنگين کي اهڙو نـ رس ۽ آنند ايندو هو
جو سرير جي ستڊ ٻڌ پلڇي ويندي هين. هو ڏهاڙي
ستسنگ جي مهل کي پيا ٽڪيندا هوا جڏن وڃي اِهو سڄو
آنند وٺون. سنسار لاءِ ائين سمجهندا هوا ته سڄوئي
گهپي، چِڪناڻ ۽ ڪٽ پٽ سان ڀريو پيو آهي. اِها ستسنگ
جي گهڙي آهي جنهن ۾ سنسار جي ٻندنن کان ڇٽي من
کي وسرام وٺايون ٿا. جڏن رات جو گهري ننڊ ۾ سرير
جون سڀ ٿڪاوٽون پڇي ٻون ٿيون ۽ سيئي الگن ۾
لتين سر شڪتيون ڦوڪجن ٿيون، تڏن ستسنگ ۾ من کي
لولي اچي ٿي ۽ نري سيتل ٿي پوي ٿو. ڪيترن ڏينهن
لي سوامي جن تورو سمو ڪٿا هلائيندا هوا، تڏهين به
ستسنگي ڏاڍيءَ سڪ مان ستسنگ ۾ ايندا هوا ۽ پيا
سوامي جن جي ٻولڻ جي مهل کي ٽڪيندا هوا. ست سري
١٠٠ سوامي هيمراج صاحب ۽ سوامي پرمانند صاحب جن
ي جنم اُتسو اٿوا ورسين تي ڀهر پائين کي پريمي
ستسنگي اُنهن جي جيوَن تي ڳالهائيندا هوا ۽ ڀڇاڙيءَ ۾

هڪ موٽر والگر آهي. مَن اُلهيءَ موٽر جي مشن آهي. ساکي آلما اُلهيءَ موٽر جو ڊرائيور آهي. جيسن ساکي آلما جي هٿ ۾ هينڊل هوندو، تيسين جيوت جي گاڏِرا جا جمل جي لاهين ۽ چاڙهين والگر آهي، سا تمام سک ۽ آرام سان سمپوُرن ٿئي ٿي. انهن ڪرڻ سان لوڪي ڪوڌ وڪار نہ ورائيندو، ڪوبہ سنسو نہ ستائيندو ۽ هرڪ شوڪ نہ هيسائيندو ۽ ڪوبہ ڪرم لوڪي چڪر ۾ نہ ڦاسائيندو. پر بوجن هيءَ آهي نہ سنسار ۾ لون پلي وُرت ۾ سڀ ڳالهہ جو ساکي ٿي گذار، ارٿاتہ جيڪي پيو ٿئي تنهن جو ڏسندڙ ٿي رهہ. جيڪي اوستائون اچي اٿجن تن سان پنهنجو لاڳاپو نہ سمجهہ. جيڪي ڪرڪاريون ڪرڻا ائين سي ڪر پر ٿل هيءَ ڪي هيءَ لڪري تنهن لاءِ چاهنا نہ رک نہ پرورليءَ پرورليءَ جي موُج ماڻيس ۽ سنگ ڪندي اُسکتا جو آنند ماڻس، ٿرلي هولدي اُئو پد جو رس چکس ۽ سرپر هولدي آسرپر اُوستا جو اوُچ ماڻين ۽ سنسار جي لاهين چاڙهين ارٿاتہ هاڃي لاڀ ۽ ڏک سک، مان اَپمان، ٻبلائي ڪتلائي ۽ بيماري چڱيلائي، جمڻ مرڻ ۾ سمتا جو رس ولس. اِلهيءَ ريت ساکيءَ جو ٽرليپ ۽ امر پد پراپت ڪرين. اِهو ئي ساکي پد آهي جنهن کي امرت چجبي ٿو. اِهو ئي ساکي پد آهي جنهن کي موکيہ چجبي ٿو. اِهو ساکي پد پراپت ڪرڻ لاءِ ڪيڏانهن نہ پٽڪڻ جي گهرج ناهي. هيءَ نہ پنهنجو سروپ هئڻ ڪري سرؤدا پراپت آهي. سچن! پيو ڪجهہ ڪرڻو

ڪولهي. رڳو ساوڌانيءَ سان پاڙڪي سرو سمي سرو اُوستا
کان نيارو لڳي ڪرڻو آهي ۽ سيئي ڳالهيون جو ذِسندڙ
تي رهڻو آهي.

اُولهن آتمڪي اڀياس ڪرڻ جي ڪري ۽ ديهه
ڀاونا کان بلڪل نيارو رهڻ ڪري سوامي جن جي ورتي
اَنتر ٻهر رسمئي ۽ آنند سان ڀرپور رهندي هئي. اِهيءَ
ڪري جڏهين ستسنگ ۾ ڪٿا ڪندا هوا ته ٻڌڻ ڏيئي
ٻڌڻ وارن ستسنگين کي اهڙو ته رس ۽ آنند ايندو هو
جو سرير جي سڌ ٻڌ ڀلجي ويندي هين. هو ڏهاڙي
ستسنگ جي مهل کي پيا تڪيندا هوا جنهن وچي اِهو سچو
آنند وٺون. سنسار لاءِ ائين سمجهندا هوا ته سچو ٿي
گهڀي، چڪناڻ ۽ ڪٽ پٽ سان ڀريو پيو آهي. اِها ستسنگ
جي گهڙي آهي جنهن ۾ سنسار جي ٻنڌن کان ڇٽي من
کي وسرام وٺايون ٿا. جنهن رات جو گهري ننڊ ۾ سرير
جون سڀ ٿڪاوٽون لهجي پون ٿيون ۽ سيئي انگن ۾
نئين سر شڪتيون ڦوڪجن ٿيون، تيئن ستسنگ ۾ من کي
اولي اچي ٿي ۽ نئي سيتل ٿي پوي ٿو. ڪيترن ڏينهن
تي سوامي جن ٿورو سمو ڪٿا هلائيندا هوا، تڏهين به
ستسنگي ڏاڍيءَ سِڪ مان ستسنگ ۾ ايندا هوا ۽ پيا
سوامي جن جي ٻولڻ جي مهل کي تڪيندا هوا. ست سري
١٠٨ سوامي هيمراج صاحب ۽ سوامي پرمانند صاحب جن
جي جنم اُتسو اٺوا ورسين تي ٻهرياڻين کي پريمي
ستسنگي اُنهن جي جيون تي ڳالهائيندا هوا ۽ پڇاڙيءَ ۾

هڪ مونڻ والگر آهي. ٻن اُلهيءَ مونڻ جي مشن آهي.
ساڪي آلما اُلهيءَ مونڻ جو ڊرائيور آهي. جيئن ساڪي
آلما جي هٿ ۾ هئنڊل هوندو، ليئن جيوت جي ٻالڙا
جا جمل جي لاهين ۽ چاڙهين والگر آهي، سا تمام سک ۽
آرام سان سمپوُرن ٿئي ٿي. انهن ڪرڻ سان لوڪي ڪونه
وڪار نه ورائيندو ۽ ڪونه منسو نه ستائيندو ۽ هرک شوڪ
نه هيسائيندو ۽ ڪونه ڪرم لوڪي چڪر ۾ نه ڦاسائيندو.
ٻر بوجن هيءَ آهي نه سنسار ۾ لون پلي وَرت ۾ سبب
ڳالهه جو ساڪي لي گذار، ارٿالمع جيڪي بيو ٿئي لنهن جو
ڏسندڙ لي رهه. جيڪي اوستائون اچي ٺهن لن سان
پنهنجو لاڳاپو نه سمجهه. جيڪي ڪم ڪاريون ڪرڻا ائتي
سي ڪر ۾ ڦل هيءَ ڪي هيءَ لڪري لنهن لاءِ چاهنا
نه رکه نه ٻرور ليءَ ۾ لرو رسيءَ جي موج مائين ۽ سنگ
ڪندي اُسنگتا جو آنند مائين، ڦرلي هولدي اُٿر بد جو
رس چکين ۽ سرپر هولدي اُسرپر اُوستا جو اوُچ مائين ۽
سنسار جي لاهين چاڙهين ارٿالت هاڃي لاڀ، دک سک،
مان اَپمان، ٻيلالي ڪتلاني، بيماري چڱيلاني، جمڻ مرڻ
۾ سمتا جو رس وٺين. اُلهيءَ ريت ساڪيءَ جو لرليب ۽
امر پد پرابت ڪرين. اِهو ئي ساڪي پد آهي جنهن کي
امرت چکهي لو. اِهو ئي ساڪي پد آهي جنهن کي موڪه
چئجي ٿو. اِهو ساڪي پد پرابت ڪرڻ لاءِ ڪيڏانهن نه
ڀٽڪڻ جي ضرورت ناهي. هيءَ نه پنهنجو سروپ هٿڙ
ڪري سرودا پرابت آهي. سڄڻ! بيو ڪجهه ڪرڻو

سنسار جي سروپ بابت ٻڌائيندا هوا ته هيءَ جيڪو
هيڏو سارو جڳت تنهنجي اڳيان کڙو ٿيو بيٺو آهي سو
رڳو تنهنجي من جي ڦرڻي مان اٿيل آهي. سواءِ ڦرڻي
جي ٻيو ڪجهه نه آهي، اها ڳالهه پڪي ڪري سمجهه.
من جي اندر ئي سنسار جو نڪاءُ آهي. من کان ٻاهر هن
جي ڪجهه هستي آهيئي ڪانه. جڳت جي سروپ بابت
سوامي جن هڪ سندر ڀڄن سري الدر جي آلاپ ۾ چيو
آهي، جو ڪن ۾ جڳت جو اُتاه بوجهه من تان لاهي من کي
هاڪو ۽ ستنتر ڪيو ڇڏي. اهو ڀڄن هيٺ ڏجي ٿو:-

جڳ سڀوئي آهي تنهنجي خيال جي هڪ ڪلپنا،
خيال تنهنجي مان سمورو جڳ ٿيو آهي رُونما.
۱. خيال جي خالي مصالح مان ٺهيو سنسار سڀ،
دائري دل جي اندر هيءَ ٿي رهي ساري دنيا،
۲. خيال ئي صورت ڌري ٻوليون ٻٽيو آهي ڌار ڌار،
خيال آهي پنڊت پستڪ اکر ٽڪ ۽ لاڪنا،
۳. ترشنا تلوار سان سڀ جا رلائي رند ٿو،
ٿي ڪري ويران ساري وسنهن ويرث واسنا،
۴. چاهه ڪيرائي وجهي ٿي برهم پد ڌان جيوَ کي،
خيال جي ٻيڙي ۾ ٻيڙي آهه صورت چاهنا،
۵. جڳتِ ساگر مان اُهوئي شير ترپيءَ پار پيو،
خيال کان خالي ٿيو جو ٻوڏ نياڳي ترشنا.
ساڪي پد جي ڪٿن ۾ سمجهائيندا هوا ته هيءَ سر ٻه

لنهنجي تي شڪتيءَ سان پدارٿن کي سولهن ۽ سگهند ملي ٿي. تون ٿي سڀني رس جي کاڻ آهين ۽ پدارٿن کي رس سان پرين ٿو. تون آنند جو اکٽ ڀنڊار آهين. سنسار ۾ جيڪو آنند آهي سو لنهنجي ڪري ئي ڀاسي ٿو. تون سڀ ۾ سمايل آهين. تون جگت جو آد، مڌ ۽ انت آهين. تون سدائين هڪ جهڙو آهين. سرير ۽ سنسار جي ڪيتري ٻه اوستا ٿي وڃن ٿي تو ۾ ڪا ڦير گهير ٿي اچي سگهي. تون سدائين اسٿت، اچل ۽ اڏول آهين. تو کي ڪنهن به وستوءَ جو ليپ الوا پرڀاؤ ٿي نٿو سگهي. پنهنجي ٻاڻ جي جاڻ نه هئڻ ڪري ٻالڪي هڪ جو ٻيو پڙو ٻاڻين. تون بي حد ستا آهين پر تو ٻالڪي هرو ڀرو حدن جي اندر ڪٽي اڙايو آهي. تو بنا نه ٻيو ڪجهه هو، نه آهي ۽ نه هوندو اهڙا ٻائيڻ لڳي ڪر. ڪٽي لنهنجي آڪڙ، آڪاش، اڳت، وستون، اڳيوماڻو ۽ آلسيءَ ستا ۽ ڪٽي لنهنجي شڪتيءَ ليج، ڪرٺ، پراڻن، ڏين، نڪي ۽ حد ڪيل اوستا جيئن تو ٻالڪي ڪري موت نان نه چڙايو آهي تيئن سنسار ۾ هڪندو ئي رهندن ۽ لنهنجي ڏک جو انت نه ايندو. لنهنڪري اڳيان جي شڌ ماڻ اٿ ۽ سچائي ٿي پنهنجي واستو سروپ ئي سڃاڻ ۽ سچي ڪر نه سدائين آنند جي جهولي ۾ جهولندو رهين.

ڪيڏا روپ اڏول هيءَ، نريٺ اچل اڪنڊ،
ٿيڻل آپکو سمجهه هي، ڪوپ موهه ارڊنڊ.

آهين ۽ ٿار، نه پيدو آهين نه ٻار، نه چاڪ آهين نه بيمار، نه عاشق آهين نه معشوق، نه ڏاهو آهين نه ٻوڙ ڪ، نه سهڻو آهين نه ڪوجهو، نه سنهو آهين نه ٿلهو، نه ڇگو آهين نه لنگو؛ نه اڇو آهين نه ميرو، نه سکي آهين نه دکي، نه يڪت آهين نه ويراڳي. تون انهن سڀني کان الڳ، ساکي ست چت آنند روپ آهين. جيڪي من جي ڪلپنا دواران تو پاڻ کي ڪلپت ۽ اڻ هوندي وستو سمجهي رکيو آهي انهيءَ جي لسڇي بدو ٻلائڻ ۽ مسارڻ کان پوءِ جيڪا سنا ماتر وستو بچي ٿي سوئي تنهنجو واستوَ سروپ آهي، جنهن جي نه آد آهي ۽ نه انت. اها سڀ کي ڄاڻي ٿي پر اُن کي ڪير به ڄاڻي نٿو سگهي. پنهنجو آڌار تون پاڻ آهين. ٻوڪي ٻيو ڪوبه آڌار ڏيڻ وارو نه آهي. تون ئي سڀني جو آسرو ۽ اڇو آهين. سڄي جڳ جي ڪاروبار تنهنجي ئي آسري هلي ٿي. تنهنجي ئي آسري ۽ شڪتيءَ سان سڄو جڳ پرڪاشمان ٿئي ٿو.

ڄ چشم ويچار دي کول ويکان،
ستا ماتر هيءِ تيڏڙا روپ پياري؛
تيري آسري هووي ووهار سارا،
بنا تيري نه رنگ نه روپ پياري؛
تون هي آسرا کل جهان دا هي،
تون هي آمر آکنڊ انوپ پياري؛
هيمراج وچار تون آپ تائين،
تون هي سچدانند سروپ پياري.

مون هيترو اڄ ماڻهو، جنهن جا ھي ست ماڻهو، پوءِ انهن
مان ڪو ٻاھرو مرد ڀوڳي ته ولو ورچ واڙو ڪرڻ،
جنھنڪري ھيترا ٻن جاٽن، مڪل ۽ ماڙيون، ٻنهون،
ٿانئيون ۽ مونيون، ڏڻ ٻدارهه ۽ لوڪر چاڪر الياڊڪ،
پوءِ انهن مان ڪا شيءِ چوري ٿئي، اچي، ڇڙي الوا
لاس نئي ته ڏک ٿو ٻولي الوا ولو ھاھ ڪهڙا مچائن.
جنھن ۾ ڪنھن ته علم جي ساراهه. ٿئي الوا
پورو مان ملئي ته ڏاڍو ڏڪي اوءِ جي ڪتا ڪٽيڪي الوا ڪتر
مان لاهي ولئي ته جنھن لئي اهو وجھي الوا ڪاوڙجو
پوئن. جي سربر چگو ٻلو آهي ته خوش ٻيو ٿئين ۽ جي بيمار
آهي ته ڏکي ٿو ٿئين الوا ڪي ھواجهي. اھڙيءَ ريت
سربر جون جيڪي ته اوستالون ٿين پيون ٿي ڪي ٻدنجون
سمجهي ويلو آهين ۽ جن جن وستن جو سربر سان لاڳاپو
آهي ٿي کي پنھنجو پيو پرليس ڪرين.

تالبرح ھيءَ آهي ته جنھن ڪوريٽر پنھنجي واسد مان
جارو ڪلهي آلکي ٿلا ٿيدو آهي ۽ ليمب البرلي لاڳي
مرلدر آهي، لئي لو پنھنجي لي من مان ڪليبالون ڪري
پنھنجي لاهه جار ڪٽڙي آهي ۽ آهيءَ پر لي ھتڪي ھتڪي
مرڻ لو. واسٽو پر اعو لنهنجو سروپ ته آهي ۽ ته اهي
ھمي وستو لنهنجون آهن. لون انهن مڙلي ڪان لمد لبارو
۽ ٻرالو آهن. لون ا سربر آهن ا. من، ته سڪلپ آهين
ته ورلي، ته چمڪ آهين ته ٻڌي، ته ڪتل آهين ته لونڪر،
ته ذلي آهين ته لوڪر، ته ڪيالي آهين ته ڏٻالي، ته پرش.

٣. فضيلت ڏي نمرتا ڏي سمجھ ڏي فرض پالڻ جي
قوم جي پيار سان تازو اسانجي دل جو پن پن ڪر؛
٤. جڳت جي پريم پوميءَ ۾ رھون ٿي ڪيرڪنڊ ايشور،
سُريلو دلرُبا وانگر اسانجو ساز تن من ڪر؛
٥. دنيا ۾ ٻوڏ ڪل وانگر رھون رھڻي مٿي نرمل،
رکي نت شرن پنھنجي ۾ اسانجو سڦل جيوَن ڪر.

آلم گيان جي پرسنگ ۾ اھڙا ڪيترت ڪولڻ وارا ۽ سوليءَ
ريت سمجھ ۾ اچڻ وارا اُپديش ڏيندا ھوا جن مان پنھنجي
واستو سروپ جو چتر چت تي چٽجي ويندو ھو ۽ ٻڌندڙن
کي ڪتڙڪ پوندي ھئي ته اسين سچ پچ ڇا آھيون ۽
پليکي ڪان پاڻ کي ڇا سمجھي وينا آھيون. پنھنجي اُپديشن
۾ سمجھائيندا ھوا ته ھي جيوا! تون اگيان جي وس تي
پنھنجي من مان ئي ڪلپنا ڪري پاڻکي ھڪ ھتراڏو ۽
من گھڙت ھستي نشچي ڪري وينو آھين. سرير جي
سنگ ۾ اڙجي پاڻکي سرير مائر چوڻو ۽ حد ڪيل ڪٽي
سمجھيو اٿئي ۽ سرير جو جيڪو نالو، ڌرم، جات، ورڻ،
آشرم ۽ ڪل آھن تنھن نالي، ڌرم، جات اِتياد ڪ وارو
پاڻکي ڪٽي پاليو اٿئي. من جي ڪلپنا جي ڪري پيو
وقلين ۽ ائين سمجھين ته منھن جو عقل ۽ علم ھيترو،
منھنجو شان، مان ۽ نالو ھيترو، منھنجو عھدو ۽ درجو
ھيترو، منھنجي پڄندي ۽ ھلندي ھيتري، مون گھڻئي
چڱا ڪم ڪيا، مون ساڌن ساڌيا، مون شھر جا گھڙا پريا،

٦. هيٺ اکين کي رکو ۽ هلت نت سادي هلو،
ڌرتي ماتا جو ڪري درشن اکيون پوتر ڪريو؛
٧. ٻاهرين سوپيا ڏسي، جهاتي اندر پايو اوهين،
ٿيو اوهين موهت اُنهي ۾ تي، سونهن کي جنهن جوڙيو؛
٨. پوڌ جيوت برهمچريہ بن آهه سڀ اڪيارٿي،
ظابطو پرهيز ڌاري، سڦل جيوت کي ڪريو.

هڪ ڀيري سمر راشٽريہ سنگهه وارن لنڊن ڇوڪرن کي سندن اڳوان جي وينتي ڪرڻ تي ستسنگ آشرم ۾ براٿهه جو سوبر برهمچريہ تي وياکيان ڏنا ئون. اپديش ڪندي اُنهي ڳالهه مان اڪيچار لاڀ ۽ اُنجي ڪندن مان نهايت نگرا نتيجا اهڙو تہ ولي ڪٿي ڪياڻون جو ڇوڪرن جي لنڊڙين ۽ ڪچڙين دلين تي جٽ چتر چٽجي ويو. انڪان پوءِ پرارٿنا جو شبد سندر ۽ اوچ رهڻي بضبط لاءِ اُچار يائون.

پريـــو پيارا اسانجي دل جـــي
چؤپـــاري کـــي گلشـــن کـــر،
وساميل دل جـي ديپـــڪ کـــي،
پنهنجي رحمت سان روشن ڪر،
١. دماغي سوجهري سان گڏ دلي قوت اسانکي ڏي،
اُچا آدرش ڳالن جو اسان ۾ چاهه پيدا ڪر؛
٢. وتي چنڊ جي ڪلا وانگر ادب جو سوجهرو دل ۾،
گُٽن جي گلن سان سهڻو اسانجو باغ جوين ڪر؛

ضروري آهي تہ هي ساڌن من، وچن ۽ ڪرم نهي
سان پالجي. جنن ناڳہ جي چڪ هڻڻ سان وڪہ ڇڙهيا
وڃي ٿو، تن سنڪلپ سان برهمچريہ ٽوڙڻ ڪري ته وڪ
اندر ۾ ڦٽجيو وڃي. هن ساڌن ڪمائڻ سان جيوت جي
سڀئي موج ماڻي سگهجي ٿي ۽ هن ساڌن بنا جيوس
سوري اجائي ۽ ٿولي آهي. سوامي جن برهمچريہ لي
هڪ سندر پڃن سري الدر جي آلاپ ۾ ڇيو آهي جو هن
هيٺ ڏجي ٿو:-

برهمچريہ آهي اصل ۾ بدن جو ٿوڻي ٿنڀو،
جان جو آهي جياپو، سمجھ جو ساٿي سگهو.
۱. اوٿ اُنجي ۾ رهڻ سان، ٿي صحت شانتي ملي،
عام جو آهي آجهو ۽ تندرستيءَ جو ٽڪيو؛
۲. ٿيا جني ليڇمڻ مثل ۽ وير ڀيشم جي سمان،
برهمچريہ جي پالنا سان جيئيو جن جڳ سچو؛
۳. رڳن ۾ رت کي وڌائي، هاضمو ٿاهي درست،
بدن کي گلشن ڪريٿو تيج ڏئي سڀ کان ٽڪو؛
۴. تيج بل بڌ کي وڌائي، ڌيان شڪتي ٿو ڏئي،
مغز مٺيا سان ڀري ٿو، سوجهرو ڏئي گيان جو؛
۵. تامسي آهار تياڳي، سنگ بڇڙي کان بچو،
ڪامدرشٽيءَ کي ڇڏي، نت رامدرشٽي ڌاريو؛

گذاري ٿو. ٻئي پاسي وري جنهن هن جو پوريءَ ريت
پالن ڪيو آهي سو سدائين لڙو پو، ٽڙيل مک ۽ پرسن چت
رهي ٿو ۽ ٻين کي به موج ۽ آنند وٺائي ٿو. هنجي سر ۾
۾ آڻ ميو پل ٿئي ٿو، جنهن ڪري پاڪي وسيڪار ڪرڻ
۾ هنکي ڏکيائي ٿئي ٿي. هنجي ڪرائتي پهڪندي
رهي ٿي. هو ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ تمام اُتساهي ۽ اُورچ
رهي ٿو ۽ ٻين کي سهائتا ڪرڻ ۾ به سندس دل لڳي
ٿي. هن جي ڌيان شڪتي اهڙي اوڀي ٿئي ٿي جو
ڪجهه به جهٽڻ، سکڻ ۽ سمجهڻ ۾ هنکي گهڻي سولائي
ٿئي ٿي ۽ سيکڻهن ڪم ۾ لڪڙي اُتي ڪري
سگهي ٿو. چت جي ايڪاگرتا سان هٿڻ ڪٺري هو
هر ڪنهن ڳالهه جي تهه ۾ گهڙي، نوان والڪر نهي هٽي
هن مان هاجي لاڀ سوچي پڌائي سگهي ٿو. اهڙيءَ ڪري
تين کوجنا اٿوا نئين ايجاد ڪرڻ، ليون رٿون رٿڻ ۽
ڏکيا ڏکيا مسئلا حل ڪرڻ ۾ سوڀارو ٿئي ٿو ۽ ماڻهن کي
ٿيرس ۾ وجهيو ڇڏي. برهمچريه پالڻ مان پرمار لڪ
واڌاري ۾ به گهڻي سهائتا ملي ٿي. اهڙو ماڻهو من ۽ اندرين
کي پنهنجي وس ۾ رکي سگهي ٿو. من جهٽ ايڪاگر ٿيڻ
ڪري آتمڪ اُتي به ڪري سگهي ٿو. آتم گيان جي
پوريءَ ريت سمجهڻ ۽ اپٽو ڪرڻ ۾ ۽ اُچي ڪوچ ڪجهن
پروڙڻ ۾ هنکي وڌيڪ ڪاڻ لسي ٿڳي. ٿالهوح هيءَ آهي
ته برهمچريه پاليندڙ ماڻهو جنهن پاسي به پاڪي ٿڳائي ٿڌون
پاسي من مالي اُتي ڪري سگهي ٿو. پر اهو تمام

جيڪا رچنا رچي آهي تنهن ۾ هن نرالا نرالا رنگ، روپ، سڀاءَ رکي ايڪتا جي بازار مچائي آهي. انهن ڄاڻي ٻوءِ نه ڪنهن لي آڱر رکڻ آهي ٻرپوءَ لي چٽر ڪرڻ. هيءَ اوستا ڏسي ويتر ٻرپوءَ جي مهما ڳائڻ گهرجي نه ڪٿن نه ڦرهڪ کي نرالا سڀاءَ ڏيٺي پنهن جي آشيرباد ليلا لکائي الس ۽ ڏسي هرش ۾ اچڻ گهرجي. اهيءَ ريت سدائين متاچري تان درشت ڪٽي سچي درشت ڌارجي ۽ سڙڻ ٻچڻ کان بچي سالوڪ موج ماڻجي.

سوامي جن انتيهن ورهين جي جمار تائين ٻدورن برهمچاري لي رهيا هوا ۽ انجي ڪري تن من کي نروپوءِ تيجسوي ۽ بلشت رکڻ ۽ هر ڪنهن سادن جي ستڪرڻ ۾ گهڻي سهايتا ملي هين. تنهن ڪري برهمچريه کي سرير جي پورن رکيا ۽ مالسڪ انتيءَ لاءِ اُلهه پدارت ڪري سمجهندا هوا. پنهن جي اپديشن ۾ ٻڙ هن سادن کي سرير جي چڱيلائي، ٻل ۽ تيج جو مکيه ۽ شرومٽي رکيڪ ڪري ٻتائيندا هوا. بار بار سمجهائيندا هوا ته انهونئي سرير جو ٽوٽي ٿيو آهي. جيڪڏهين اهيءَ جي پالنا نه ٿي ته سرير جا سڀ انگ ويندا ستل ٿيندا. پوءِ نه ارٿ جو ڪم چاهه سان پچندو ۽ نه پرمارٿ پريه لڳندو. جوين هوندي سرير جهٽ پيو ٿڪبو ۽ سگهوئي نربل ٿي پوندي پوندو ويندو. هاضمو به لو ٿيو وڃي. سڀاءُ ورچڙو ٿيو پوي. ڪاوڙ، تيسو ۽ سڙو الدر ۾ اچيو واسو ڪن. من مان سرهائي لوپ ٿيو وڃي. چمس سدائين اُداس ۽ مايوس.

ڇڏ ڪي لوڙا ستسنگي ڪندا. سڀ پرش الين سمجھن
تا ته هڪ پاسي هنن کي ترلوڪي ۽ جا سڀ پدارٿ ملن
ٻئي پاسي رڳو شانتي ملي ته انهن ٽنهي پدارٿن کي ٺوڪرا
ڪري ڇڏيندا. شانتي ۽ کي نه ڪٿ وڃي ولن.

اوکيءَ گهڙيءَ ۾ ڪي پڻ آيا ڪرڻ لاءِ سمجهائيندا هوا
ته تنهن وقت هڪ هنڌ وڃڻ ماڻهن جو گهڻو ڪري رواج
آهي ته هڪ ٻئي جي گهرن اٿوا هلت ڏي پيا لهاريندا ۽
پنهنجي سيوڪ ٿي ڪرڻ ڪان سيءَ رهت شروع ڪري
آهي وڏيندي ڪهڙي ۽ انهي مان وڪندا وڪري ڪيدا.
گهٽ سمي پوءِ ڪري نيٺ آهي ماڻهو اڪيلائپ ٻڌي ويندن.
ڀائيءَ ڪري اچڻ هنڌ لي اڪو ۽ ميلاپ لمار گهٽ
ڏسڻ ۾ ايندو آهي ۽ هڪ ٻئي جي هلت مان ڪڪ ٿي
هيٺ سوڙهي نه ٿيندا تنهن ۽ نيٺ ٿار ٿي ويندا آهن.
جيڪڏهن ستسنگ ۾ جي ڪر جي هنن کي پروڙ پئجي
وڃي ته [illegible] قوت ۽ [illegible] ٿي ڪاڻ ستسنگ ۾ جو
[illegible] ته [illegible] جو سڀاءُ [illegible] ڪيل آهي،
[illegible] پڻ [illegible] هڪ ٻئي ڪان [illegible]
[illegible] جيڪڏهن [illegible] جو سڀاءُ [illegible] ڪان [illegible]
[illegible] "[illegible]" [illegible] ته [illegible]
[illegible] ستسنگ ۾ جو [illegible] ۽ [illegible]
[illegible] هوندا [illegible]
هوندا ۽ [illegible] ۽ [illegible] لڳندا هوندا [illegible]
هڪ [illegible] ته آهي ته [illegible] [illegible]

چڙو پاٺمان سموري پريت ڪيڏي پرماتما ۾ لڳائڻي آهي.
جنّن هڪ مهاپرش جو اَمولڪ وچن آهي:-
پريو دا ڪي پاوڻا، اِنّدرون ٻنڌا اُنّدرون لاوڻا.

سوامي جن سروپ گيان جو ڪٿن پنجين ستين ڏينهن ڪندا هوا. اهڙيءَ ريت ڀڳتي ۾ انتر مکتا ۽ ورس ۽ ڪنهن ڪنهن مهل و تائيندا هوا. سندن اُپديش گهڻو تڻو پنهنجا آچرڻ اُوچ بڻائڻ ۾ اَن سان گڏ اَهار ۽ وهنوار کي شڌ ڪرڻ، تندرستيءَ جي سنڀال ڪرڻ ۾ برهمچريه پالڻ اي هوندو هو، چاڪاڻ ته هو سمجهندا هوا ته ستسنگين کي گهڻي گهرج انهن ڳالهين جي آهي. ديا، ميتاج، پولرتا، سنتوکه، ڌيرج، نڙرت، شانتي اِتياد ڪ اُوچ گڻن جو لين لين سمجهاڻين سان ڪٿن ڪندا رهندا هوا. اِنهن گڻن مان ڪن بابت چوند وچن جي هو بار بار چوندا هوا سي ٿوري ۾ هيٺ ڏجن ٿا. پولرتا جي پرسنگ ۾ چوندا هوا ته جنهن ماڻهوءَ کي ٻئي ۾ اوگڻ ڏسڻ ۾ اچن ٿا تنهن کي سمجهڻ گهرجي ته اجا منهنجو ردو پولر نه ٿيو آهي. پولرتا جي ڪسوٽي اِها آهي ته ٻئي ۾ ڪوبه پاپ ڏسڻ ۾ نه اچي. سنتوکه جي پرسنگ ۾ سمجهائيندا هوا ته منش کي "کپي کپي" جو روڳ لڳو پيو آهي. جنهن اِهيءَ "کپي" کي کپي ڪڍيو آهي سوئي مهاپرش آهي. هو ڀڳوان کان اِهوئي ور گهري ٿو ته مان سدائين ائين سمجهان ته مون کي ڪجهه نه کپي. شانتيءَ لي ڪٿن ڪندي ٻڌائيندا هوا ته شانتي اُهو درلڀ پدارٿ آهي جنهن جو

پائڻ ڪر سا ورجڻ جي پرستنا سان ڪرڻو ۽ گهر جي
پالڻ سان مرڪندڙ منهن سان ورلو نه لوڪان جو گهر سرڳ
جهڙو ٿيو ۽ ارٿ ۽ پرمارٿ سڌ ٿئي." هن باب
مضمون پڄي ته مٿيري الدر جي آلاپ ۾ پيو الي.

گهر پنهنجي کي ڻاهيو مندر

١. سڀ ڏانهن ڏاريو پريم درشٽي،
منهن رکو هردم مرڪندڙ؛

٢. گهر جي وڏي کي پائيو ٺاڪر،
ٻولي پريو لهو گهر اندر؛

٣. پريم سمان نه آهي ڀڳتي،
پريم سان ڪريو گهر کي سندر،

٤. سرهائيءَ سان ڪريو شيوا،
ورلڻ ساري جڻن ٿلي وٺندڙ؛

٥. ۽ وڌ سرڳ سم سو گهر آهي،
مڪرسپ جوجت آهي مشڪندڙ.

پرمالما کي پالڻ لاءِ وري وري سمجهائيندا هو ته
گهر ٻار جهڙي ٻن الوا پربت پتڪڙو نه آهي، لڪي
اولهاري ۾ اڪي ٻاري اُن جي وچ وهڙو آهي، لڪي
سياري ۾ برف جي جهڙي سماڌي لڳائي آهي، لڪي
هڪ ٻالهن مٿي ۽ هڪ ٻالهن هيٺ ڪري ورهين جا
ورهيه هڪ هنڌ بيهڙو آهي. هتي نه لما سلو ڀترو آهي

ساڌارڻ ٻڌيءَ وارن کي ۽ سمجهڻ ۾ اؤکائي ٿي ٿيندي هئي. ڪن ڪن سنڌي ٻهاڪن کي اهڙيءَ ريت پڇي ڇيڏن ڪندا هوا جو اُنهن مان ويدانت جي مهاواڪين اتوا گوڙ شلوڪن جو ارٿ پيو چٽندو هو ۽ ٻڌندڙن جا ڪپاٽ ٿي کلي پوندا هوا. گرهست ۾ رهي سنسار ۾ ڪٿن ورتجي جٿن ارٿ ۽ پرمارٿ ٻئي سڌ ٿين، اُن تي وقت ۽ وقت اُثراتو اُپديش ڪندا هوا. پهرياتين اُهار شڌ رکڻ لاءِ پرپرلا ڪندا هوا. چوندا هوا ته اُهار ساتوڪ هئڻ ڪري اُنجو پرڀاوُ وڃي وهنوار تي پوي ٿو، جنهن ڪري وهنوار ۾ ساتوڪ ٿيڻ لڳي ٿو. هو ڪڏهين ۾ اُرٿ ۽ پرمارٿ کي ڌار نه سمجهندا هوا. فرمائيندا هوا "ته دڪان، آفيس اتوا ٻي ڪمائيءَ جي هنڌ کي هري دئارو ڪري سمجهڻ گهرجي ۽ جڏهين اوڏانهن وڃجي ته ائين سمجهجي ته هري دربار ۾ وڃان ٿو. اِنهيءَ سبب ڪري آڳاٽي سمي کان اِهو رواج هليو اچي ٿو ته واپاري لوڪ پنهنجي دڪان کي شڌ جو آسڻ ڪري چوندا آهن ۽ ڪيترائي پرالهه جو دڪان تي چڙهڻ مهل پائيءَ جو چنبو هٽي لمندا آهن. جيڪو ۽ گراهڪ اتوا ڪوه پيو ڪمائيءَ جي هنڌ اچي ٿوهکي گوبند جوروپ اتوا آتم سروپ پرتيت ڪري ساٿس پريم ڀاو ۽ سچائيءَ سان وهنوار ڪجي اتوا ورتجي. گهر کي ٺاڪر جو مندر ڪري ڀائجي ۽ گهر جا ڀاتي اُن مندر جا ٺاڪر ڪري سمجهن. جٿن ٺاڪر مندر جي شيوا گهڻي پريم سان ڪجي آهي تٿن گهر

هتڏ ني ڪٿان اچي سکهيو؟ هنن جي اٿين سمجهڻ جو ڪارڻ اهو هو جو اُهي، سمي ٿلع اچا پورو وسيو ڪوله هو ۽ ستسنگ جي آستان وارو ٻلاڪ سيني پلاٽن کان پريرو هو. پر جٽن جوڳي، جي مڌر مرلي ٻڌي واسنگ ٿالگ ڌوهن لان ڪهندو ڪهندو اچي اُلي پرگهت ٿيندو آهي اُتوا جٽن مرليڌر پڳوان جي بسري ٻڌي گوپيون، گوال ۽ گاڏون ڪٽان ڪٽان ڪهي اچي ڪنا ٿيندا هوا، لٽن سوامي جن جي وچن روپي مڌر مرلي، پر اهڙي ڪا آڪرشن شڪتي هٿي جو ڪبتراڻي ستسنگي پنڌ جي پرواه نه ڪري پري پري هنٽن لان ڪهي الڪ ماريڪبت، هيراباد ۽ ڪاري ڦٽ ڊي جي پرٻان رهندڙ ستسنگي نه هڪ ٻه ميل پنڌ جا لتاڙي اچي گوٺي اُمنگ سان موهن جي من موهيندڙ مرلي ٻڌلدا هوا. پلا گل لورونئي پٽوت اچڻ لاء ڪنهن ڪي لولو اُلوا لياپو موڪليندو آهي. سون اُلوا چالدي، واري زميـن لورونئي ڪنهن ڪي چوالي موڪلندي آهي ؟ مون وٽ اچو. جڏهن ڪوڙي ڏن جي ڪماٿڻ ڪاڻ منش ستٽي سمنه پار ڪرڻ لاء سندرو ٻڌي ٿو، تڏهين هن سچي ڏن جي ڪلي ڪرڻ ڪالر پريمي ڪي ميل لتاڙي اچن ته اچرج ني ڪهڙو!

گورو مهاراج جن پنهنجي اُپديشن ۾ سدائين ڪرم، ڀڳتي، ڀڳتي ۽ گيان جو ڪٽن پٽارت رهت سان ڪندا هوا. ويدانت فلاسافي اهڙي ته سندر ۽ سولي سنڌي ۾ درشٽانتن ۽ پرماٽن سان کولي سمجهائيندا هوا، جو

چاڙهيندا. ٻهر ٻن ٻهر ٻن ستسنگ جي آستان لاءِ سهايتا جو الڳ جيڪو پريو سو سري ستگورن. پڻهن جي ٻولر هتن سان پنج سو روپين جو الگ پري پئسا ٻوءِ سيڪريٽري ڏالهن ڏياري موڪلياڻون. ٻوءِ ستسنگين غريب لوڙي شاهوڪارن، وڏن لوڙي لنڍن، ار لوڙي ڻارين چندا چاڙهيا. ستگورن جي اهڙي ديا ٿي جو جهٽ رقم وڏي چڙهي ويئي ۽ ٻار هاڪو ٿي ويو. پئسن گڏ ٿيڻ لي آستان جي اڏاوت جو ڪم هڪ ٺيڪيدار کي ڏاو ويو ۽ الجي سنڀال جو ڪم شري رگهومل سيڪريٽري هڪ شرڌالو ستسنگي شري گلا ٻراءِ شامداس جي مدد سان ڪندو رهيو. گورو مهاراج جن پڻ ٻههڄو ملهائتو سمي اچائي پيا نگهباني ڪندا هوا. ليٽ جڏهين آستان ڪتا ڪرڻ جي يوگيه ٿهي ويو تڏهين ٣ سيپٽمبر ١٩٤١ع جي ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جن جي ورسيءَ جي شڀ ڏينهن لي وڏي ڌام ڌوم سان هوَن، جپ، ڪيرتن ۽ ستسنگ ڪري الجو مهورت ڪيو ويو ۽ الني "ستسنگ آشرم" ناو رکيو ويو. جن جن پريمين هن شڀ ڪارڻ لاءِ ٿورو کي گهڻو ڀاڱ پتوڙيو هو سي ٻههڄا لايا سڄايا ڏسي گڏ گڏ ٿيڻ لڳا ۽ جڻ آنند جي اڇرا سدن سيئي جي سنگهاسن لي اچي براجمان ٿي آهي.

جڏهين ستسنگ جي آستان لاءِ ڦلع ۾ پلاٽ ورلو ٿي ويو، تڏهين ڪيترن ستسنگين ۽ ستسنگياڻين ٻيءِ دل من هنيو ته ستسنگ لاءِ ايترو پري اڪيلائي ۽ اُوجهڙ جي

۽ هڪ ڏڪيائي سامهون آئي ٿي. اها هيءَ هئي ته هرهڪ پلاٽ اٽڪل ڇهه هزار چورس فوٽن جو هو، جنهنجي ولڙ ڪري پٽ جي پئسن لوڙي جڳهه جو ڙائڻ بابت وڏيڪ خرچ ٿي آيو. انهيءَ ڪري ڏهالو ستگورن کي لوڏن ڪئي ويئي ته لوهان کي ۽ پنهنجي گهر لاءِ جاءِ گهرٻل آهي ۽ جيڪڏهين لوهين قلع ۾ جاءِ جوڙائڻ چاهيو ۽ پلاٽ مان ڪجهه ڀاڱو انهيءَ ڪم لاءِ ڪٽندا ته ٻوءِ اسان جي ڏکيائيءَ مٽجي ويندي. سوامي جن ويچار ڪيو ته قلع ۾ گهر جي جاءِ ٻاڻ ڪليل، هوادار ۽ ايڪانت واري لڀندي، تنهنڪري هين اها ڳالهه جهٽ سٽبڪار ڪئي ۽ پلاٽ جو نيون ڀاڱو ولڙو ڪيو. ليٽ تاريخ ١٠ آڪٽوبر ١٩٣٩ع لسي ڏياريءَ جي شب پرب تي قلع ۾ پلاٽ لمبر ٤٧ شري وگهومل جيوترام ستسنگ منڊل جي سيڪريٽريءَ جي نالي خريد ڪيو ويو. انمان ٤١٠٨ فوٽ ستسنگ آستان لاءِ رکيا ويا ۽ ٢٠٥٤ فوٽ گورو مهاراج جن پئسا ڏيئي پنهنجي لاءِ ڪنيا ۽ اُن لسي پنهن جي گهر جي جاءِ ۽ پنهن جي خرچ سان ٺهرايائون. ستسنگ جي جاءِ تي خرچ پٽ جي پئسن سميت ڀرپائين اٽڪل ٢٠ هزار روپيه ڪتيو ويو. انهيءَ مهل تائين ستسنگ فند ۾ جيڪا ڪلي ليل موڙي هئي سا پٽ جي ولڙ لاءِ مس پوري هئي. پر هن پرڪار جي شب ڪارن جي سڌيءَ ۾ ڪرتار سهائي ٿئي تو. سو ستسنگين کي اهڙو ليبر اُتساهه اچي جاڳيو جو ستيا جو سندرو ٻڌي ويا هڪ ٻئي پٺيان چندو

رهندو هو. جسودا نواس ۾ جڏهين ستسنگ ڪندي ڏهاڪو مهنن کان به وڌيڪ سمو لنگهي ويو، تڏهين ستسنگي سڄڻن جي شرڌالو هردن ۾ گهڻي ويگ سان سنڪلپ اُٿيو ته گهٽ ۾ گهٽ ورهيه ٻيا آهن جو هڪ هنڌان ٻئي هنڌ ڊرمائو جاين ۾ ستسنگ پئي ڪيو اٿئون ۽ جڏهين ٻوئين ٻيري ڪا ڊرمائو جاءِ نه ملي سگهي تڏهين ٻي واهه نه ڏسي سوامي جنجي گهرواريءَ جاءِ ۾ ئي ستسنگ ڪٽي ڪيو اٿئون. هو تمام ڊيالو آهن ۽ ڪڇن ڪونه ٿا پر هنن کي ڏکيائي اوس ٿيندي هوندي. تنهنڪري هنن ويچار ڪيو ته چولا پنهن جي مڙسيءَ سان پاڻ ۾ پئسو ڪٺو ڪري ستسنگ لاءِ ڪا نهيل نڪيل جاءِ وٺون اتوا ڪو پٽ وٺي اُتي ستسنگ لاءِ جاءِ جوڙائون، جنهن ڪري وري وري جي لڏ پلاڻ کان ڇٽي پئون ۽ ٻهنجي سهنجي به ٿئي. سگهوئي اها رٿ مئنيجنگ ڪاميٽيءَ ۾ آندي ويئي جتي مڙني اُها ٺڪراءَ پاس ڪئي. سوامي جن پريزيڊنٽ صاحب جي ڏيان ۾ آندو ته جاءِ وٺڻ ۾ مکيه ويچار اهو رکڻ گهرجي ته مڃهس سوجهرو، اُس ۽ هوا چڱيءَ ريت هجن. پهرياڻين شهر ۾ نهيل نڪيل جاءِ هٿ ڪرڻ لاءِ گهڻو اُدم ڪيو ويو پر ستسنگ جي گهرج سارو وڏي، کليل ۽ گهرال سهنجن واري جاءِ هٿ ڪانه اچي سگهي، اڪوا هڙو پلاٽ ڏسڻ ۾ آيو. تنهنڪري ليٽ سوامي جن جي آگيا پٽاندڙ قلع ۾ پلاٽ وٺڻ جو ٻهو پچايو ويو، جتي اُنهيءَ سمي پلاٽ نيلام پئي ٿيا. پلاٽ وٺڻ

ستسنگ آشرم ۽ سار سکياڻون

پريمين جو پرشاد پورن نيت وجي ڦلدايڪ ٿيو،
ڦلع اندر ڪرتار اچا سان ستسنگ جو آستان اڏيو،
ڌرم ارٿ ۽ ڪام موکش جا ويا خزانا خوب کلي،
من وانڇت ڦل پائي هرڪو ستگور ڪان مستان ٿيو.

مٿي ڏيکاريو ويو آهي ته هياتاليس ستسنگ ڏومالو جڳهن ۾ لڳندو رهيو ۽ پورا سادا ٣ ورهيه پالي ٽيڪمداس ٽالڪرام ڪرلس اسڪول ۾ به هليو. جڏهن اسڪول وارا اسڪول هي جاءِ وڌيڪ سمي لاءِ نه ڏيئي سگهيا، اڏهن ستسنگ ڦيرائي خاطو يندن واري گهٽيءَ ۾ سوامي جن جي رهڻ واري جاءِ حوڏا لواس ۾ ڪيو ويو. مٿهن ٻه مهل لوڙي سچو سهار ۽ ديالو ستگور ۽ ٻههنجي رهڻ جا ڪمرا ۽ ستسنگ لاءِ والدا ڪري ڏيندا هوا. ستسنگ جي ٽيلي آدڪ هلي جيڪو خرچ لڳندو هو ان جا پئسا پاڻ ڀريندا هوا ۽ آن لڳڻ لي ۽ ڪڏهين ڊ ورتالون. هيم ڳالهيم جو برهمي ستسنگين کي گهڻو وچار لڳندو

٦. ذوق آهي سنسنگين جي هن مٺان آسيسا نت،
ساڌ سنگت جو رهي سندر سچو شيوڪ بڻي.

اڄ ۾ سري سندر شام جو منوهر مکڙو ۽ وڻندڙ
لچڻ ڏسي سنسڪي اها آشا پيا رکن ته هي ۽ ۾ جڳت ۾
وڏي هوادي هڪ اوچ مورتي ٿيندو.

بود ۽ پرجـــي آيو جيءُ آيـــو
۱۰. مات پتا جا سڀ ڳڻ ڏاري،
پريتـم پاڻ پڌاريــو، جيءُ پڌاريو
۱۱. داسـن داس جــو آخـر سـڌڙو،
پريوءُ پاڻ اونايــو، جيءُ اونايو

شريمان ڏوقيرام ناراڻداس سنسڪيءُ سوامي جن ڏي بالڪ جنم جي واڌائيءُ جو پتر موڪليو جنهن جي اُتر ۾ سُوامي جن ڪبس هيٺيون شبد لکيو.

مشڪندي پريو آيو مورت ڏري هيءُ موهڻي،
گيان آنند جـــا خزانا پاڻ سان آيو کڻي؛
۱. شانت ۽ تپسي بڻي هي گرب ڪٽيا ۾ رهيو،
گرب مان نڪتو ڪندو هي اوم اوم جي ڌني؛
۲. هر نئيـن بالـڪ ۾ ظاهر پاڻ آهــ پرماتما،
مورتي بالڪ جي آهي ان سبب سڀ کي وڻي؛
۳. هر نئون بالڪ آهي شڌ، سڌ، يوگي ۽ رشي،
موهه ممتا کان رهت نج آتمانند جي مڻي؛
۴. ساج شيوا لئہ سندس ٿو ڪيو سوڌو تيار ٿئي،
سچ پون پرٿوي ورڻ سڀ ڪن خوشامد ٿا گهڻي؛
آد ستگور جي ديا سان گيان ۾ لنت ٿئي مگهن،
ٽيلاڳ ۽ تپسيا جي بڻجي مُورتي هيءُ موهڻي،

اج سپاڳو سو ڏينهن آيو
روپ نندي ۾ پرپو آيو، جيءَ آيو
١. وَريون واڌايون چئني طرفن،
گيت خوشيءَ جا ڳايو، جيءَ ڳايو
٢. برهم روپ سري هيمراج جي،
گلشن گيان لڳايو، جيءَ لڳايو
٣. ستگور پرمانند سوامي،
واهه جو باغ سجايو، جيءَ سجايو
٤. مها گياني بوڌراج جي،
شيوا سان ڀڪايو، جيءَ ڀڪايو
٥. ستي ديويءَ جي ڪکه ۾ گوهر،
عجب نظر هڪ آيو، جيءَ آيو
٦. سن اوڻيهه سو ايڪيتاليهه،
پنجويهين مارچ آيو، جيءَ آيو
٧. منگل رات ڏهين لڳي،
ٻائيتاليهين منٽين جائو، جيءَ جائو
شام رکيو ويو نالو،
گرهن جنم بنايو، جيءَ بنايو
سنگي خبر پڌي هيءَ،

ڏيندا هوا، تنهن ڪري هنڪي چيائون ته "پڪو ته عام
جي آشا پوري ٿيندي ۽ دلجاءِ ڪريو." پڪ هئي ته پڻ
سنڪلپ جي دارُ هئي "سندس وڃڻ پاڻي لهڻ بلڪ جاءِ
پر هندو." سو ليڪ پڻ ورهيه جي ٿڪيا مهني جي ٢٦
تاريخ سنبت ۱۹۹۷ برابر ۲۵ مارچ ۱۹۴۱ جي منگل ڏينهن جي
رات جو پوڻي ۱۰ بجي ستگورن جي ٺوڙ ۾ هڪ مهاسندر
بالڪ پرگهٽ ٿيو. جنهن مهل جا سندس چهري ۽ چمڪ
۽ مک ۾ مرڪ هئي اُن مان سمجهيو ٿي آيو ته هي ڪو
وڏو اپسوي ۽ تپسوي ليٽو آهي. هڪ ته مارچ مهني
۾ اڳيئي پرماتما بسنت رت کي جوڀن ۾ آڻي، ٿلهن ٿلهن،
وڻن ٽڻن، جهڙ جهنگ، ٻهارن ۽ ميدانن جي ٻوٽن ۽ ٻوٽين،
وڻندي جنسار جي هر شيءَ کي نئون ۽ ڪرندڙ روپ
ڏئي، وري جو هيءَ ٻهاريءَ کي ٻهاريءَ ۾ آڻيندڙ موهيندڙ
بالڪ پڌارپو تنهن ته سڄي پرش جي هر دل کي عيڪاري
هرش ۾ آڻي ڇڏيو. اُنهيءَ سمي سوامي جن عالموند
گهٽيءَ حيدرآباد ۾ جسودا لواس ۾ رهندا هوا. ستسنگ
۽ اُنهيءَ جاءِ ۾ ٿيندڙ هو. جنهن ڏينهن چلي لبرالي رٿي
۽ ستسنگ جي جاءِ کي چليءَ بعد سيڪاريو ويو. شري
رگهومل جيوترام ستسنگ منڊل جي سيڪريٽريءَ چليءَ
جو هيلپون پٽن ناهي ستسنگ ۾ پڌايو. چليءَ جي ڪري
ستسنگ ۾ پرساد وراهيو ويو ۽ غريبن کي به دان ڏنو ويو،
بالڪ جو نالو چليءَ موجب سندرشام رکيو.

ساڌوءَ جي ڪاڏي پيتي ۽ ٻي شيوا جو ڪم توهان ڪ
ماتا سرهائيءَ سان اُها شيوا ڪرڻ لڳي. ساڌوءَ جڏه
٢-٣ ڏينهن ماتا جي پر ۾ سان شيوا ۽ سچو ڀاءُ ڏٺو تڏهن
سوامي جن کي وندنا ڪري چيائين ته ڌن آهيو اوهين
ڌن آهي توهان جي ڌرمپتني. ماتا کي ته هٿ جوڙي
چيائين ته مولڪي ڪميا ڪجهه جو مون اوهان کي هلاڪيءَ ۾
وڌو. مون جيڪي ڏسڻ گهريو ٿي سو مون اوهان ۾
ڏٺو ۽ پڇاڙيءَ سوڌو نه وسرندم. ٻي ڏينهن ستسنگ ۾
پنهنجو ڪجهه وياکياڻ ڪندي اها ڳالهه به آندائين ته جي
ڪڏهين گرهست جي اندر مون اڄ تائين ڪو آدرشي
جوڙو ڏٺو آهي ته اهو آهي سوامي جن جو.
سوامي جن جي وهاڻءَ ڪالپوءِ ۵ ورهيه کن لبري ويا پر
گهر جي اندر اُس جو ڪو واڌارو نه ٿيو. هن ڳالهه جي
ڪري سدن ويجهن مائٽن ۽ پريمين ۾ ڪجهه چوُ پڇوُ
ٿيڻ لڳي. نيت سدن کن ويجهن ستسنگياڻين کين وري
وري وينتي ڪئي ته ڪرپا ڪري اسان کي هڪ لعل
پنهنجي وندر لاءِ ڏيو. سدن چاچيءَ به به ٽي پيرا کين
لت جوڙي چيو ته مرڻ کان اڳي اها آس اٿم ته اوهانجي
ر ۾ اوهان جو لعل پينگهي ۾ جهوُلندو پسان. اها ٻيڪ
هان کان منگان ٿي جا ڪرپا ڪري ڏيو. سوامي جن
ڪسي ڳالهه کي ٽاري ڇڏيو. نيٺ هڪ جهولي ۽
ٻ ڀاءُ واري ستسنگياڻيءَ کين گهڻيءَ سڪ سان اهيءَ
لاءِ ليلايو. گورو مهاراج جن هنجي ڳالهه کي مان

ڪيالون؟ ٻنهي کي ڇپالون نه لون رکو پنهنجي لاءِ رسولي لاءِ ۽ منهنجي لاءِ نه لاٿم. جڏهن مالا سٽي ڏيويءَ جي موتي اڇلا جو سمو ولهوو آيو لاٿم ٻنهي کي سمجهائي جڏهالون که رسوليءَ جي ٿالهه ڪنهن سان نه ڪيم. مالا سٽي ڏيويءَ موتي اڇلا ٿي ٻنهي کان ٻچا ڪئي نه "ڪٺن سبب ڪم ليڪ بي هلبو ڏ، ۽ ڪاڏو سليءَ راس ۽ ڇڪيءَ سان لاهي ڏٺ ٿي ڏ، ۽ ڪين وٺيو ٿي ڏ، ڪا ڪهت وڏائي نه ڪاڏ ٿي؟ ها جنهن کي جهل ليل هئي سو آءٌ ٿالهه ڪري نه ڪئن! ليک گهٽي ڪوٺ ڪالبوءِ ڪيس ٻني مان ٻتو بيو نه اهي ڏهئي ڏنهن سوامي جن ڪڇهه نه ڪاڏو نه ورتايو آهي. لاٿم سندس دل کي ڏاڍو ڏڪو آيو ۽ انهيءَ ڏينهن کان ولي ٻيڪي نڪتو کان ٻان ٻري ڇڏيائين.

آتيءَ (مهمان) جو آدرستڪار ۽ شيوا نه ڪو ٻڌي کان سگهي. هڪ ٻيري هڪ اداسين ساڌو سوامي سيتلداس صاحب سوامي جن وٽ آيل رهيو. سوامي جن سندس ٻرٻر سان رسولي ٻالڪيءَ جي شيوا ڪندا رهيا. هڪ ڏينهن انهيءَ ساڌوءَ کي هردي ۾ سنڪلپ آيو نه ڏسان نه رکو ٻالا سيا مهاٻرش آهي ڪنهن سدن ڏ رمعني ٻڇ ڪا مڙولي آهي. سو سوامي جن کي ڇپالين نه ڪرپا ڪري اوهين هلاکي نه ڪريو ۽ رسولي اڳيادڪ جي ڪاڙاڻ لاءِ مالا کي لي هئي ڇڏيو. سوامي جن ساڌوءَ جي ڀاوَ ڪا سمجهي ورتي ۽ گهر ۾ آڪا ڪيالون نه اچ کان ولي

لاءِ پرارٿنا ڪندا هوا ۽ جڏهن تہ اُهي ڳالهيون ڪين وڻنديون تہ هيون تہ ٺهڪري ڪين ڀڄڻ ٻاهر نڪرندا هوا. جي ڪڏهين ڪو ستسنگي وري چولڊو هون تہ هنکي دلاسي ۽ رکندا ايندا هوا ۽ هن جي گهڻي زور پرڻ تي روٽي کائڻ سٽيڪار ڪندا هوا. اُني ڪاڏي جي اندر جيڪي ساديون اٽوا هلڪيون شيون هونديون هيون سيئي گرهڻ ڪندا هوا. جيڪڏهين ڪو ستسنگي ۽ ٻہ ٽي وٺيہ پاءُ سان ٻين شين ورتائڻ لاءِ ٻہ چولڊو هون تہ هن جي پرستنا لاءِ انهن مان ٿورو ٿورو کائيندا هوا. اِهو سندن نيم هوندو هو تہ جڏهين ٻہ پنگت ۾ کائيندا هوا تڏهين ٿورو کائيندا هوا جنهڪري پنگت کان اڳيئي روٽي کائي واندا ٿي ويندا هوا.

هڪ ڀيري ماتا ستي ديويءَ جي موڪل لاءِ سندس مائٽن گهر ڪٺي ۽ هن وڃڻ جي نہ ڪئي، چاڪاڻ تہ سمجهيائين تہ هڪ تہ پتي ديو جي شيوا کان نراس رهندس، ٻيو تہ پنيان اهڙو ڪو ماڻهو بہ ڪو نہ هوندو جو سندن روٽي ٺاهڻ اِلياد ڪ جي شيوا ڪري. ۽ مائٽ موڪل گهرندا رهيا ۽ هڪ ڀيرو ٻہ ڏياري موڪليائون اِهيءَ لاءِ تہ گهر جي ٻهاري ۽ چِلهہ ٺوڪ بہ ڪري، سوامي جن لاءِ رسوئي ٺاهي ۽ سندن شيوا بہ ڪري. ليڪن ماتا ستي ديوي سوامي جن جي آگيا ڪرڻ تي ڏهن ڏينهن لاءِ پيڪي وئي. ڪندا ويساهہ تہ اُهي ڏهئي ڏينهن سوامي جن ڪجهہ بہ ڪاڏو نہ واپرايو ۽ رکو پاڻيءَ تي نرواهہ

من جي سنجم لاءِ سوامي جن اپراس جا ڏاڍا ڪوڙبا هو ادا هوا. اولهاري جا مهنا رکو هڪ ولو منجهند جو ڪاليندا هوا ۽ رات جو رکو کير پيئندا هوا. تهن کان سواءِ هفتي ۾ هڪ ڏينهن ته ڪجهه ڪين کائيندا هوا. جڏهن لڳاتار ايندا ٿون لڌهين چار پنج ڏينهن جڙو کين جي ٿوريءَ رس ۽ کير تي گذارو ڪندا هوا. ڪڏهن ڪڏهن وري ١٥-١٥ ڏينهن سالده رکو ڦل آهار ڪندا هوا. هن جو اصولي مترو جيڪو مهاپرش ستراط جو هو.

پيا جيئڻ ٿا کائڻ ڪاڻ، مان کان ٿو جيئڻ ڪاڻ.

سوامي جن کي سادو کاڌو وڻندو هو ۽ سوادي ۽ اڇا کاڌا پسند نه پوندا هوا. لهڪري وٽن سدائين سادو کاڌو لهندو هو. ڦلڪا ٿالهن تي سيڪيل کائيندا هوا. بصر ۽ ٿوم سان سندن واسطو نه هوندو هو. ڪڏهين ته پاڻ گهر ۾ الهن نه چانورن ڌ اچ هيءَ ڪيي هيءَ پاڇي لاڳيو. جيڪو به کاڌو کين کائڻ لاءِ ملندو هو سو برابر سان کائي ايندا هوا. پرمانما جي ليلا اهڙي جو سوامي جن جي سنگ ۾ رهي ماتا ستي ديويءَ ۾ به اهڙي سمرتي اچي وئي جو جنهن ڪڏهين ڀڪي گهر ۾ هڪ ولو به کاڌي کان نه ٿارپو، سا اچ ڀتي ديو جي پوري پوءِ لڳي ڪرڻ لڳي. آهار جا لڳي هڪ ڪرمل ڪاٻا واري ڪيا، جا لڳن هي ڪين ورتا!

ڪيترا سٽسنگي سوامي جن کي گهر ۾ هلي رڌي کائڻ

لاءِ ٻرار لنا ڪندا هوا ٻر جئن نہ اهي ڳالهيون ڪين وڻنديون نہ هيون لنهڪري ڪين ڀهر ٻالين نہ ناري ڇڏيندا هواہ جي ڪڏهين ڪو ستسنگي وري چولدو هون نہ هنگي د لاسي ۽ رکندا ايندا هوا ۽ هن جي گهٽي زور برڻ اي روني ڪاڻا سٽيڪار ڪندا هواہ الي ڪاڏي جي اندر جيڪي ساديون انوا هلڪيون شيون هولديون هيون سيئي گرهڻ ڪندا هواہ جيڪڏهين ڪو ستسنگي پر ٻہ ۽ وليہ ڀاو سان ٻين شين ورتائڻ لاءِ ۽ چولدو هون نہ هن جي ٻرستنا لاءِ الهن مان تورو تورو کائيندا هواہ اهو سدن ليہ هولدو هو نہ جڏهين ٻہ ٻيڪسہ ٻہ کائيندا هوا نڏهين تورو کائيندا هوا جنهڪري پيڪسہ کان اڳيئي روني کائي والدا تي وبدا هواہ

هڪ ڀيري ماتا ستي ديوي‌ءَ جي موڪل لاءِ سدس مائٽن گهر ڪئي پر هن وڃڻ جي نہ ڪئي، چاڪاڻ نہ سمجهيائين نہ هڪ نہ پتي ديو جي شيوا کان نراس رهنديس، ٻيو نہ ٻنيان اهڙو ڪو ماڻهو ۽ ڪو نہ هولدو جو سدن روني لاهڻ اِلياد ڪ جي شيوا ڪري. ٻر مائٽ موڪل گهرندا رهيا ۽ هڪ ڀيرو ۽ ڏاڍي موڪليائون اُهيءَ لاءِ نہ گهر جي ٻهاري ۽ چنب ڦوڪ ۽ ڪري، سوامي جن لاءِ رسوني ناهي ۽ سدن شيوا ۽ ڪري. ليڪ ماتا ستي ديوي سوامي جن جي آگيا ڪرڻ لي ڏهن ڏينهن لاءِ پيڪي ويئي. ڪندا وساه نہ اُهي ڏهئي ڏينهن سوامي جن ڪجهہ بہ کاڌو نہ واپرايو ۽ رکو پاڻيءَ لي لرواهہ

من جي سنجم لاءِ سوامي جن اُپواس جا ڏاڍا ڪوڏيا
هوندا هوا. اونهاري جا مهنا رڳو هڪ ويلو منجهند جو
کائيندا هوا ۽ رات جو رڳو کير پيئندا هوا. ٿڌن کان سواءِ
هفتي ۾ هڪ ڏينهن بنهه ڪجهه ڪين کائيندا هوا. جڏهن
نوميون ايندي هيون تڏهن چار پنج ڏينهن چڙو ٿلن
جي ٽوريءَ رس ۽ کير تي گذاره ڪندا هوا. ڪڏهن
ڪڏهن وري ١٥-١٥ ڏينهن سالده رڳو ڦل آهار ڪندا
هوا. هتن جو اهو نيم منوهر جيڪو مهاپرش سقراط جو هو،

پيا جيئڻ ٿا کائڻ ڪاڻ، مان کان ٿو جيئڻ ڪاڻ.

سوامي جن کي ساڌو ڪاڌو وڻندو هو ۽ سوادي ۽ اُچا
ڪاڌا پسند نه پوندا هوا، ٿلهڪري وٽن سدائين ساڌو ڪاڌو
ٺهندو هو. ڦلڪا ٿالهن تي سيڪيل کائيندا هوا. ٻصر ۽
ٿوم سان سندن واسطو نه هوندو هو. ڪڏهين ا، ٻاڻ گهر
۾ الين نه چيائون ته اج هيءَ ڪي هيءَ ٻاجهي ٿاهجو.
جيڪو ۾ ڪاڌو ڪين کائڻ لاءِ ملندو هو سو پرلم سان کائي
الندا هوا. پرماتما جي ليلا اهڙي جو سوامي جن جي سنگ
۾ رهي ماتا ستي ديويءَ ۾ اهڙي سمرتي اچي ويئي
جو جنهن ڪڏهين ٻکي گهر ۾ هڪ ويلو به کاڌي کان
نه ٿاريو، سا اج پتي ديو جي پوري پوءِ لڳي ڪرڻ لڳي.
آها! ڇا لڳي هڪ ڪومل ڪايا واري ڪيا، ڇا لکن هي
ڪلن ورسا!

ڪيترا ستسنگي سوامي جن کي گهر ۾ هلي روني کائڻ

غلام همت آنمکہ زير چرخ کبود،
زهرچه رنگ تعلق پزيرد آزاد است.

ارٿ:-
ڌن مهاپرشن جي همت حوصلي کي ڇا چوان،
با ادب قدمن ۾ تنجي ٿو پنهنجي سر کي ڌريان؛
پر سدا نرليپ نيارا ٿا رهن آڪاس جي هيٺان رهي،
ٿا ملن سڀ سان رلن گل ڪنول جان.

همن جيتوڻيڪ ٻاهران سڀ ورتارو ڪيو پي، ڇا اسڪول جي اوڪري ڏيڻ، ڇا آئي وئي کي منهن ڏيڻ، ڇا گهر جو ڪم ڪار ڪرڻ، ڇا گهر ۾ پاليل ڳائن جي ٽهل شيوا ڪرڻ، ڇا گهر لاءِ قلع ۾ ٽئين جاءِ جوڙائڻ ڇا ٻاهر جي ستسنگين جا لکپڙه رستي ٠ولجهارا مٽائڻ، پر سندن چت سڀ کان اسنگ هو ۽ هر ڪنهن ڪريا جي پوري تيڻ لي آرسيءَ جيان بنھ اڇو ۽ اُجرو.

بولت چالت بئنت اوُنت
پيوت کات هون سوڌت سواسي،
اوُپر تــو وهار ڪري سڀ
پيٺــر سڀن سمان جــو پــاسي؛
ڪر تير پتــال ڪو ساڌت
مارت هــي پُن ڦير آڪاســي،
سدر ديهہ ڪريا سڀ ديکت
ڪوئڪ پــاوت گياني ڪو آسي.

لمولي ٻنا چوڻ جي ٻنو ليندو هو. ٻوء چون ته ڇا چون؟ گهر ۾ آئي وٺي ڪي مالا اهڙو ته آدرستڪار ڏيندي هئي ۽ اهڙي ته پريم ۽ ڀاوه سان اُنهن سان ورلندي هئي جو هو دل ئي دل ۾ سندس ساراهه ها ته ڪ ٻنا رهندا هوا ۽ اهڙو ورتاءُ وري ڏسڻ لاءِ ٻيا واجهائيندا هوا. لنهه ته وري ڪيس اهڙي جو ڄڻ لنهه جي ديوي ساکيات روپ ڌاري آئي آهي. سندس اکيون سدائين ڏرلي مالا جي درشن ۾ ۽ ٻئي ديو جي ٻولڻ چرن ڪمل ۾ ڪتل. جهڙي هئي ٻاهران ٻنا لاٿ ۽ ڏيک ويک جي ۽ سادي سوڌي لهڙي هئي اندر جي ٻرمل ۽ اُجل.

ٻنهجي ٻئي ديو کي آڳر لڳ ۾ رلل ڏسي ۽ سنسار کان سندن ورلي سٽل ٻسي، هيءَ ٻاڻ ٻرسن ليندي هئي ۽ اهڙا اُپاءُ ولندي هئي جو ٻاڻ سوامي جن لاءِ هڪ هٿرو ٿڄي ٻيٺي. سوامي جن جيتوڻيڪ ٻاهران گرهست آشرم ڌارن ڪيو هو، تڏهين ٻه هو ڪنول ڦول وانگر گرهست جي ڪچڻ کان سدائين آجا هوندا هوا. ڀلا گرهست جي ڪچڻ ڪي ڪهڙي شڪتي جو سندن پلو پڪڙي سگهي؟ چندن کي به ڪڏهين نانگ جي وڪ جو اثر ٿي سگهي ٿو انوا جواهر به ڪڏهين پاڻيءَ ۾ ٻسي الوا ڳري سگهي ٿو؟ هنن کي ته هو سچي راس ڌاريءَ وانگر ٻنهجو ٻارٽ ٻورو ڪري ٻين لاءِ درشتانت ٿڄڻو. جنن هڪ ٻارسيءَ واري چيو آهي:-

كٺي ڌارن كٺي جو هرڪو ڏندين آڱريون ڏيڻ لڳو
من کي چنچل بڻائيندڙ، سنتوش ۽ شانتيءَ جي سمپدا کي
لٽائيندڙ، آپي ۽ اهنڪار کي اُڀاريندڙ ۽ چت کي چنتا
جي چکيا ۾ جلائيندڙ مڻين کي هن لاهي كٺي ڦٽو ڪيو،
سوامي جن ته سادگيءَ جي وڏائيءَ لي هيٺيان سندر وچن
چيا آهن.

خوف خطري ۾ وجهن ٿا سون هيرن جا مڻيا،
ٿي سدا من کي رکي نربيءِ اڳوندر سادگي؛
زيورن ۾ آهه سڀ کان سهڻو زيور سادگي،
تو رهي قايم سدا مڻيو وڻندڙ سادگي.

ڇا جا پٽ پٽيهر ڇا جا ڪيخواب، سيني کان منهن
موڙي كٺي ٻاڪي سڀئي شيواڌارڻ بڻايائين. ڀلا هن کي
مڻين ۽ اُچن وسترن سان ڪم ئي ڪهڙو؟ هنجي جيوت
جو آدرش ئي هو پتي شيوا. ٻوءِ ٻيءَ ڳالهه ڌالهن سندس
ڌيان ڇڪجي نه ڇو؟ هن سهاڳڻ شبد جو سچو ارت
پورن ريت پروڙيو هو.

سامي سائي جاڻ سهاڳڻ سڄڻ جي،
جنهن پرچايو پرينءَ کي ارپي پنهنجو پاڻ؛
سنسي ري شيوا ڪري سڪ صبوريءَ ساڻ،
پوري تنهنجو پاڻ خاوند خالي نه ڪري.

سو هن ديويءَ سون ۽ جواهرن جا ٻاهريان مڻيا لاهي،
اُنهن جي بدران كٺي حياءَ ۽ هيٺائين، مرڪ ۽ ميٺاج،

پينگهي ۾ پيارو

هو صاحب سڏين جو اڳيئي جتي،
نصيبان هيءَ نوند ۾ ڀتي آئي ؛
تسي ميل محبت جو مڪمل طرح،
اچي ڀهتو هڪ ديوتا پڻ هتي.

هڪ ڀ گورو مهاراج جن اڳيئي هوا سيبي سڏين ۽ ڪٿن جا پنڌار، وري جا هيءَ سڃي نوند گهر ۾ آلي ڪٿي لڏيون آيا، تهن ڀ گهر جو روپ ئي ڦيرائي ڇڏيو، جٽ سون جي منڊيءَ ئي جواهر جي نڪ جڙجي وئي. سرڳ جي محلاتن ۾ اهن سڪه ۽ پوڳه سرير ڪي ڙ ٻل ۽ ۾ اڏين ڪندڙ ۾ هتي هوا شوا ۽ سادگيءَ جا سامان من ڪي ٻاوان ۽ ڙ اڏين ٽائيندڙ. پوءِ سرڳه جي محلاتن جي هن گهر سان ڀيٽ ڪٿن ڪجي؟ ستي ساوتريءَ وانگر پتي ديو جي سادي جهوپڙي هن. نوند ديويءَ سرڳه جي محلاتن کان سرس ٽائي ڇڏي. هتي اچڻ سان هن آڻائي آڏنبر ـــ لائق ۽ ڏيکه ويکه کي لوڪر هٽي، اهڙي ڀ سادگي

هئڻ ڪري سندن وائيءَ ۾ به رس پيدا ٿي ويو، جنهن ڪري پڙهندڙن کي ڏاڍي رسدار لڳندي آهي. هنن کي سندن وچن دل سان لڳندا آهن ۽ سندن پرمارٿ پريم کي وڌائيندڙ آهن.

کي پچائڻ واري، وشين ۾ وڪارن کان آجو ڪرڻ واري، سنسار جو سچو سروپ ٻڌائڻ واري، خيالي مولهارا ميٽڻ واري، پاڪي سدائين پرڪاش ۾ ٽڙيل رکڻ جي پرپور ڪرڻ واري ۽ انترمکي ابياس ۾ لڳائي پرمالم پد تي پهچائڻ واري آهي. اهڙيءَ ڪري سوامي جن جا شاستر جگياسن کي ڏاڍو پيارا لڳندا آهن. هي شاستر پڙهي ڪي پريمي ته ڪتاب ڪٿي اچي سوامي جن جو درشن ڪندا هوا. سنڌ ڪهڙيءَ ڪي رهڻيءَ سان پيٽي اڄ ۾ پنجي ويندا هوا. انهن جو لاڏا هوا ته جڏهن پڙهيو سون سوسنع پنج اکين سان اچي ڏٺوسون. سنڌ واڻيءَ ته رڳو هندن کي چڪ ڪئي پر ڪي مسلمان ته انکي پڙهي سنڌ جي لن ۾ سبس لوائڻ لڳا. هن جو ڪارڻ اهو آهي جو سوامي جن مدد کان ئي پهچي ورليءَ کي پاهرمکتا کان هٽائي اندر جي پاسي لاڙ ٻيندا ويا. اهڙيءَ لاءِ هنڪي اپترو ته پرپر ۾ امنگ هو، جو جنهن لنهن ريت سان پهچو سمو اچائي اهڙيءَ پاسي لڳائيندا هوا. اپترا ته اولها ۾ ڳجهي سمي لائين اهي اپياس ڪيانون جو آپي کان ٻنه آجا تي ويا ۾ سنڌ ورلي سدائين آتم آڪار رهندي هئي. پن ڳالهين کي جيڪڏهن منهن ڏيڻو پوندو هون ته پاهرولي ريت ڏيندا هوا ۽ ان کان جلد آجا ٿي پهچي پاڻ مکهن گذاريندا هوا. سنڌ اليڻ ته اهڙو اوچ ۽ اڳاڙ ليو جو ڪنهن ته پرمارٿڪ ڳالهه کي ڪولي سمجهائڻ ۾ ڪين [illegible] ٿيندي هئي. سنڌ ورلي سرودا رسمي

سان من ۾ پيچي اندر ڏاڍهن لاڙو ڪري ٿو ۽ اپياسي ت
الم مؤج جي پينگهه ۾ جهولڻ لڳي ٿو.

ڪوِتا

هن جو هر آلاپ ٿو رڳ رڳ کي راحت سان ڀري،
فرش تان من کي کڻي ٿو عرش ڏان اُڇلي پري؛
ٿو سڄي سڌ ٻڌ وڃائي جيؤ جوني جڳت جي،
پاڻ پنهنجيءَ آرسيءَ ۾ ٿو ڏسي مورت سچي؛
جو مزو مستان ٿو هن جي اچي ويچار سان،
سو گهڻو آهي پري ورنن ڪرڻ واڻيءَ ڪنان.

”سچو ساٿي“ پستڪ جو سوامي جن جو تورو اڳ جو
رچيل هو ۽ ٻه ڀيرا اڳي ڇپجي ٻه چڪو هو سو سال ١٩٣٩
۾ نيون ڀيرو ڇپيو. سچ پچ ”سچو ساٿي“ آهي ۽ سچو
ساٿ ڏيڻ وارو. هيءَ پستڪ ماڻهن کي ايترو ته وڻيو
آهي ۽ ايتري نه اللاء چڪ ٿيندي رهي آهي جو هيلتائين
ڪيترائي ڀيرا ڇپجي چڪو آهي ۽ ديس ديسانتر هنجو
قتلاء ٿيو آهي. نه رڳو ايترو پر ڪيترن پريمي پرشن وري
پنهن جن پيارن مترن جي لمت ڇپائي ورهايو آهي.
ڪن ڀوڪ سيلرن موڪل وٺي ڇپائي پاڻوت ڪري
لاء رکيو آهي. پستڪ لنڍي سائيز جو هجڻ ڪري ڪيئي
۾ وجهي سگهجي ٿو ۽ ڪنهن مهل ٻه گهرج پوڻ لي
منجهانس مدد وٺي سگهجي ٿي.
ماڻهو ڪهڙي ٻه دکن جي اولهي دريا ۾ ڦٽ هندو

٣٦. ٻوڌ پد نرباڻ جو واٽيءَ سان ورنن ڪئن ٿئي، ذوق سان پر سٺر آهي بي خوديءَ بي خيال جو.

سال ١٩٣٨ع ۾ سوامي جن جي اڳاڏ آيتو مان ”الدر جو آلاپ“ نالي پڄن جو گرلت لکري لرواز ٿيو. جهڙو آهي هن پستڪ جو نالو تهڙو ئي آهي منجهس پريل اُجيالو. جهڙيءَ ريت گيتا سري ڪرشن ڀڳوان جي هردي جو گيت آهي، تهڙيءَ ريت الدر جو آلاپ سوامي جن جي الدر جو آلاپ آهي. هنجي مڌر آلاپن جي گڙاج ستل وويڪ کي جاڳائي امر جيوتس جو آنند چکائي ٿي. هن ۾ هر پرڪار جي جگياسوءَ جي اُنتيءَ لاءِ پرمارٿ جي ٻيچري حون لمبروار منزلون وڌل آهن. هيءَ گرلت هردي مدر، برهمچريه، ويراڳ، سداچار، پريما ڀڳتي، سهن شلتا، جاگرتا، خيال جي فلاسفي، آلم گيان ۽ پرمپد جا آلاپ آلاپي ٿو. جيتوڻيڪ هيءَ پستڪ پڄن ۾ آهي، جنهن ڏاڍهن ڪس ماڻهن جو لاڙو گهٽ لبدو آهي، پر ڪوتا جهٽ سمجهه ۾ اچڻ جهڙي آهي ۽ منجهس ڪمائيءَ جون وانون اهتريون ۽ اهڙو ته سوليون بتايل آهن ۽ سندس وچنن ۾ اهترو ته رس ۽ لاپ پريل آهي جو پرهمين ۽ اڀياسين ۾ تمام پيارو ٿيو آهي ۽ ٿوري سمي الدر لاکس ڏاڍي چڪ ٿي آهي. هيءَ پستڪ مالڪن جي لاڀ لاءِ گورمکي اکرن ۾ به ڇپايو ويو آهي. ڪوتا جي ٻورلتا ۽ آليو جي رشالتا جي کهڙي ڳالهه ڪجي! هنجي وڇارڻ

۾ اڪيلو آهي ليسين روئي لتو، ۽ جائين اُتان لڪتو مس
نه رئڻ لڳي ويو. لڻن جو ايڪانت جي ڪنڊ چڏي ٥ي
۾ وڃي وهي تو اُنکي ڇو نه پڇتاءُ ٿيو هوي؟ ايڪانت جي
ڪنڊ کي ستسنگ ۾ ڪبير جي خزاني ڪان نه وڌيڪ ملهائتو
ڪري ڇوندا هوا. ستسنگين کي پرپرتا ڪندا هوا نه ساري
ڏينهن ۾ ڪولهه ڪو سمو ٻچائي ايڪانت جي موج ماڻيو.
ايڪانت بابت سندن اُلم ويچار هيٺين ٻچن ۾ پريل آهن.

ڪنڊ ۾ ايڪانت جي، ڏي ويهه ڏاري ڏوشڻي،
صحبتن سيني ڪان آهه ايڪانت جي ڪنڊ موهڻي؛
١. ٻج وڻي گوشو وڃي، ايڪانت ۾ وينو جڏهين،
نڌهين اُنجي مونهن ۾، گلزار جي ٻهڪي مٽي؛
٢. برڪتون ايڪانت جون، ٻڌ سڀيءَ ڪان ويهي وتس،
بوندجنهن برڪت ڪري، ويئي منجهس موني ٻٽي؛
٣. گذر ڪر ايڪانت ۾، پرساد ڪاءِ سنتوش جو،
آنماند پيءِ اُمبرت ، ڪوهه سيني ۾ ڪٽي؛
٤. رات هڪڙي منهن لڪائي، چنڊ گوشي ۾ رهيو،
ٻئي ڏهاڙي ڪان وڌڻ، اُن ۾ لڳي جوتي گهٽي؛
٥. هڏن جي پيري بدن ۾، ڏي گيان جي جوتي رهي؛
سالڪن کي سچ برابر، ناهه ڏس وسٽي وٽي؛
٦. نظر ۾ آڪاش جي، مورت رکي نهاريو جڏهين،
ميڙ ۾ ايڪانت جي، مورت ڏني مون مرڪٽي؛

٣٦. ٻوڌ پد نرباڻ جو واٽيءَ سان ورنن ڪئن ٿئي، ذوق سان پر سڳر آهي بي خوديءَ بي خيال جو.

سال ۱۹۳۸ع ۾ سوامي جن جي آڪاڻ آليو مان ''الدر جو آلاپ'' نالي ڀڄن جو گرلت لکري لروار ٿيو. جهڙو آهي هن پستڪ جو نالو تهڙو ئي آهي منجهس ڀريل اُجالو. جهڙيءَ ريت گيتا سري ڪرشن ڀڳوان جي هردي جو گنبد آهي، تهڙيءَ ريت الدر جو آلاپ سوامي جن جي الدر جو آلاپ آهي. هنجي مڌر آلاپن جي گونج ستل وويڪ کي جاڳائي امر جيوتي جو آنند چکائي ٿي. هن ۾ هر پرڪار جي جگياسوءَ جي اُنتيءَ لاءِ پرمارٿ جي پيچري جون لمبروار منزلون وڌل آهن. هيءَ گرلت هردي مندر، برهمچريه، ويراڳ، سداچار، پريما ڀڳتي، سهن شيلتا، جاگرتا، جيال جي فلاسفي، آتم گيان ۽ پورڻ پد جا آلاپ آلاپي ٿو. جيتوڻيڪ هيءَ پستڪ ڀڄن ۾ آهي، جنهن ڏاڍهن ڪن ماڻهن جو لاڙو گهٽ ٿيندو آهي، پر ڪوتا جهڙ سمجهه ۾ اچڻ جهڙي آهي ۽ منجهس ڪماليءَ جون وائون اپتريون ۽ اهڙو ته سوليون ٺاهل آهن ۽ سندس وچن ۾ اپترو ته رس ۽ لاپ ڀريل آهي جو پريمين ۽ ابياسين ۾ تمام پيارو پيو آهي ۽ اوري سمي الدر لاڪس ڏاڍي چڪ لي آهي. هيءَ پستڪ مالالن جي لاپ لاءِ گورمکي اکرن ۾ به ڇاپيو ويو آهي. ڪوتا جي پورنتا ۽ آليو جي وشالتا جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! هنجي وچارڻ

۶. خيال پنيان ٻوڙندي وڙرت ويٺي ساري عمر،
پٽڪنا ۾ ڏس ٿيو نقصان ڪيڏو مال جو؛
۷. ٻعر مان ٿي لهر ٿئي ۽ لهر مان لوڏو اچي،
آهه هي ڦوٽو سڄو سنسار سنڌ جي چال جو؛
۸. آپ مان ڏو آهه اُپري اهه مان ڦرٽو ڦري،
تو ٿئي ڦرٽي منجهان آرنيپ جڳ جنجال جو؛
۹. خيال جي ڦندي ۾ ڦاسي جيو صدما ٿو سهي،
حال جٽن بيڙو ٿئي تو راند ۾ فٽ بال جو؛
۱۰. جيوُ ٿي ڦرني جي وس ۾ تو ائين بيحال ٿئي،
دل اندر جڻ تو اچي ڏوڏو وڏو پوُن چال جو؛
۱۱. وِرتِ جڏهين ٿي وشيء آنند جي ويجهو وڃي،
من کي سچ پچ تو لڳي جهٽ موچڙو رومال جو؛
۱۲. ٿي اِڇا جڏهين اُٿي گمراهه تو من ٿئي تڏهين،
جڻ ٿئي تو جيوَ کي آويش ڪنهن وِئتال جو؛
۱۳. خيال جي آڌار کي سوچي سياڻ سان صحيح،
مات من ۾ ٿي اچي ٿئي خاتمو تو خيال جو؛
۱۴. مات ۾ اِستر ويهي بڌ گفتگو نت مات جي،
مات مان ئي تو ملي آخر اُتر سڀ سوال جو؛
۱. آتما ۾ ڪا اِڇا اُپرڻ ائين آهي غلط،
سچ جي هستيءَ منجهه پاسي ٻعرجٽن بينگال جو؛

ساکر- پلي هيءَ پيڙي سون کي،بري لوهي کي جان؛
دونون بنڌن روپ هيءَ، تياڳو دوئي سجان.

الڪري ورليءَ کي وشيشتا ڏاڍون وچڙ کان روڪيل ڏسي، اوهانجي ٻتريڪا جي اثر ۾ ڪڇھ ۽ سٿر جو بيان لڪو ڏجي. فقط التر مکنا ۽ ليسنا ٻاهمه ڪڇھ وڌن اوهان هي شيوا ۾ عرض رکي سکهان ٿو. آن مان دلي مراد حاصل ڪندا ۽ سٿر طاهريءَ بدلي سٿر الدروليءَ جو رس ولندا.

سٿر آهي جڳت جو سڀ سٿر پنهنجي خيال جو،
خيال بن ٻيو روپ ناهي جڳت ٻائيتال جو؛

۱. سٿر ٻاهر جو ڪندي ويو سٿر هردي جو پلي،
براهمڻ جي بدلي جڻ درشن ٿيو چنڊال جو؛

۲. سٿر ٻاهر پل ڪجي پرمن هجي هردي اندر،
گڏهہ جي هستيءَ ۾ ٿئي درشن تڏهن گوپال جو؛

۳. نيتر رکجن مرکليل نسجي نہ ڪجهہ ٻاهر اندر،
ٿو ائين انيڙ اندر ٿئي پل سچي ننگپال جو؛

۴. درشٽ کليل پل هجي ٻر من هجي نرآسري،
پد انهيءَ ۾ جيڙ ٿئي ٿو روپ خود رکپال جو؛

۵. جاگرت ۾ جو سمهي سو يوگين ۾ آهي اُتم،
[illegible] اندريون چڏي وچہ ڪري ٻرتال جو؛

دل جي مٿاڇري تي واٽي ۽ سنڪلپ جو شور لڳو اچي
ٿو پر سندس تري ۾ سدائين ماڻ جو راڄ جاري آهي.
جڏهين لڳو مٿاڇري تان ڪجهه اندر وڃي ٿي تڏهين
ماڻ ڪالسواءِ نه ڪجهه سجهي ٿو ۽ نه ڪجهه رهي ٿو.
جيڪي به لاڀ تيڻو آهي سو اُنهي تري هيٺ مان. دل
جي سمنڊ جي فقط مٿاڇري تي ٿاڦوڙا هڻڻ مان ڪجهه
ڪين وريو. اصل ماڻڪ جي پراپتي ته تري ۾ ٽبي هڻڻ
سان ٿئي ٿي.

سالها در طاعت بي عمل بوُدن سوُد نيست،
ساعتي بي خود شدن ظاهر کُنَد رازِنهان.

ارٿ- ورهين جا ورهيه ٻاهرين جپ تپ ڪرڻ
مان ڪجهه ورڻو ڪونهي. رڳو هڪ گهڙي هردي جي
تري ۾ ٽبي هڻي آپي رهڻ تيڻ سان ڳجها راز پڌرا ٿي
پون ٿا.

الهيءَ حالت ۾ سنڌ جي ٻن ٻن شين ۽ حالتن جو ويش
ورڻن ڪرڻ ڪان دل رڪجي رهي آهي. لام روپن کي
چاهي ڪيتري ۾ ڪٽي ڳيان جي پوشاڪ پهرائجي نه ته
گڏهه آخر گڏهه ئي رهي ٿو. ڪٽي ڪيمخاب ۽ اطلس
پهريل هجيس. رواجي طرح سڀ هندن گڻ ڪٽڻ جو اڀياس
سنو آهي پر طالب جنهنکي دل جي تري ۾ بي خوديءَ
جو الله ولڻو آهي اُن لاءِ اِها وشيشتا ۾ ٽياڳڻ يوڳ آهي.

دل خالي جي خالي آهي. اصل ۾ ٿه آهيئي هڪ آتما، اُهولي جُدا جُدا روپن ۾ ڀاڱيل رهيو آهي. ٻي وستو آهيئي ڪاله، ڪڏهن دل ۾ ٻيو ڇا سمائجي سگهندو؟ دل جي خالي ساز تي اوچائجي پريم جو هڪ لڳو آهي مگر دل جي هر تند ۽ تار ۾ هڪ ماڻهه جو آلاپ ڀرجي چڪو آهي. اهو آلاپ بدلجي ڪنهن وشيش سُر جي صورت وٺڻ لڳو آهي. جا ماڻهه آڪاس جي صورت ۾ آد کان سڀني کي وڻندي وڻي آهي سا سڀ ڪنهن کي معلوم ٿئي ٿي.

بہ قول ساقي:-

هرچه در عوامِ الناس نا معلوم هست
عارفان آن ذات را بينند هرجا بي گمان.

(الغمهٔ توحيد)

ارٿ- جنهن وستوءَ جي ساڌارڻ ماڻهن کي خبر ئي ڪانهي، تنهن وستوءَ کي گياوان ٿرسندڙ جتي ڪٿي پورڻ ڀسن ٿا.

لڪشمي توحيد جي لغمهٔ (ايڪتا جي راڳ) ۾ ماڻهه ۽ گرشدگيءَ ڪان مٿي ٻيو ڪهڙو آلاپ ٿي سگهندو؟ اصل ۾ ته دل ٿي آهي لغمهٔ. هن مان هر وقت ٻي خودي واريءَ ماڻهه جو سُر آلاپجي رهيو آهي. گفتگوءَ جا راڳ مناجاتي ٿي ٻڌجن ٿا. جنهن سمنڊ جي مناجاتي ٿي هوا جو ڪوڙ آهي مگر ٿري ۾ ماڻهه ٿي ماڻهه، تن

نيل لاءِ چوڻ ۾ ايندو آهي ته انهن اها شڪتي آهي جو
جنهن ۾ قت قرڙيءَ کي لڳائجي پوءِ کيتري ۾ ڪٽي
جهوُلي چولہ هجي ته ، جهٽ پٽ آرام اچي ويندو. سوامي
جن اُنهيءَ نيل جون ڪجهه شيشيون ڀري ڪٽي آيا هوا.
آهن. انهي مندر ۾ جيڪو مهاپرش رهندو هو سو وڏيءَ
ڪلا وارو هو. هدن سوامي جنکي سچاٽي سندن ڏاڍو
سنڪار ڪيو ۽ هنن سان اهڙو نہ سنبند تي وين جو هتي
سال ميلي جي سمہ لي (جو ١٢-١٢ مهني ٿيندو آهي)
هنن کي پيوُلي لفافہ ۾ وجهي پرساد ڪري موڪليائون.
هتي پرساد پيوُليءَ جو ڏيڻ ۾ ايندو آهي. هيءَ اُستان
بلڪل رمٽيڪ ۽ چت کي چٽن ڏيڻ وارو آهي. ترناوليءَ
مان ٿي سوامي جن پالنڊيريءَ ۾ اروَند گهوش جي آشرم
۾ ويا، جتي جو سارو سڌ سماءَ ورتائون. پوءِ مونسي
حيدراباد آيا.

هڪ جهولي ۽ اپياسي ست سنگي شريمان ڏوقيرام
نارائڻداس جنهن جو سوامي جن سان خط پٽ جو رستو
هوندو هو تنهن اُنهن سنڌ ن جو ورتالت ڪاڻن پڇيو جنهنکي
هينيون اُتر ڏنائون.

٣١ جنوري ١٩٤٠

اوهان پنهن جي نرمل سنياءَ جي وس تي سنڌ جو
ورتالت گهريو آهي. پيارا! هن ڀيري نہ ڪجهه بہ ڪين
ڪيو ويو، لڪي سنڌ بابت ڪجهه لکڻ لي قلم هلي ٿو.

٦. جڳت جي سڄي راس منڊل ۾ ويهي،
رچايان تو هر روپ ۾ راند رم جهم.
٧. نرالا ذريا پوڻ مون روپ آهن،
شووهم جي آهي سين ۾ اگر گر.

اُن کان پوءِ سوامي جن وري بئي ورهه ڪشمير گهمڻ ويا ۽ موٽندي مسوري امرتسر مان ٿيندا آيا. سال ١٩٣٨ ۾ لاهور ۽ ڪلڪتي گهمڻ ويا. سال ١٩٣٩ ۾ جلهين گهمڻ لڪتا اڏهين بمبئي، ناسڪ، گوداوري، پونا ۽ ڪيج گام جو سفر ڪيائون. ڪيج گام ۾ هڪ مهاتما رهندو هو جنهن جي ڏاڍي هاڪ هئي ۽ اُن جو درشن ڪيائون. اُنڪاڻ‍ڪري ٽن ڏينهن ترناولي ويا. اُتي ۾ هڪ اوچ ڪوٽيءَ وارو مهاتما رهندو هو جنهن جي ستسنگ جو لمولو هو ماڻهو جيڪي ۽ ستسنگي ايندا هوا سي ماڻهن تي ماڻهو ۾ ويهي، من کي ايڪاگر ڪري موج ماڻيندا هوا. هيءَ ستسنگ جو لمولو سوامي جنڪي ڏاڍو وڻيو ۽ اُنجو آڻلب پهنجي ستسنگ ۾ ڪرڻ ڪاڻ ڪتا سماپت لمڻ لي ۴ منٽ شانتيءَ ۾ وهڻ جي آگيا ڪئي هوائون. ترناوليءَ کان هو اُرڻاچل پربت تي چڙهي ويا جو ڏاڍو اُڀاهون آهي. جبل جي چوٽي سڌي هئي ۽ سيڙهي پاسا هڪجهڙا هوا. ڏاڍي ڏکيائيءَ سان مٿي چڙهي سگهيو آهي. سوامي جنڪي ۽ سوا ۾ ڪلاڪ چڙهڻ ۾ لڳا. اُتي جي رواج موجب هئن هو،، ڪيو ۽ ساري مندر کي پرڪرما ڏنائون. هتي جي

نه ڪي هر پٿر ۽ پتي، ندي ۽ لهر، پهاڙن ۽ غارن، وڻن ۽ ٻوٽن ۾ پکڙيو پيو آهي؛ ڪٿي نه ساوڪ ۾ ڪيئن سولهن جو سلطان، ڄڀان ۾ استريا جو لڙڪان، ايڪالت ۾ سنسان، لهرن ۾ جولان، پکين جي ٻولين ۾ اوم جو تان، ماترين ۾ مؤج جو مُکان، ٻن ٻن ۾ پيار جو پيمان ۽ تر تر ۾ ترلوڪي جو آڌشتان ڏسڻ ۾ آيو آهي؛ ڪٿي نه پٽن جي ڇيرن مان ۽ ڇهرڻن جي ڇهر ڇهر مان شووهم جو مڌر آلاپ ٻڌو اٿن، ڪٿي نه اهو منو سر ٻڌي سرير کي پلائي وراٽ رُوپ ڌارڻ ڪيو اٿن. جنهن مهل اُهي مؤج ۾ آيا آهن اُن مهل هينئون منوهر شبد سندن مکارونڌ مان لڪتو آهي.

شووهم شووهم، شووهم شووهم،
مچي وشو ۾ تي شووهم جي رم جهم.
١. گهنگهٽ نام ۽ روپ جا پاڙ پائي،
نچان تو ڪري مان شووهم جي چم چم.
٢. ستارن ۾ بهڪان تو سج منجهه چمڪان،
وهان مان ئي جهرڻي ۾ جل تي تو نم نم.
٣. پهاڙن تي برفاني پوشاڪ پهري،
وجهان ناچ برسات ۾ مان تو جهم جهم.
٤. دنيا درد ۽ دک جو ساگر سجوئي،
منهنجي نظر جادو سان تني جهت تو گم چم.
٥. ڪٿي پنهنجي نندا ڪٿي ڪريان اُستت،
مچائي مون آهي سڄي پاڙ ڌم ڌم.

ڪوتا

پرم پد پهچڻ لِيءِ يڪتين سان پريل پنڌ آهه،
پنڌ ۾ برهمڻ جو سارو ڏنل وستار آهه؛
سُر ناهه ڪشمير جو ۾ سُر آهي دل سندو،
رنگ ۾ بي رنگ جي ديدار جو اظهار آهه؛
ساکي ٿي سنسار جي وهنوار ۾ ڪٿن ڙرڪجي،
سهج ۽ سولي نموني ۾ ڏنل ويچار آهه؛
هر سمي هر جاءِ هر شيءِ ۾ پسو پرماتما،
اهڙي آلر گيان جي يڪتن سان سو تمثار آهه.

هن گرنٿ ۾ ڪشمير جي بالرا آلوڪ ڍنگ سان ورنن ڪيل آهي. جڳياسين جي ڪيائن کي کولڻ واري آهي. هرهڪ ابياسي ۽ موکي پد کي چاهيندڙ ۾ بيهي جي پڙهڻ وٽان آهي، جو اُنهيءَ جي ويچارڻ سان موکي پد جي پائڻ ۾ گهڻي سهايتا ملي ٿي. هنجي هنداڻ سان گڻ گراهڪ ورلي اُهن لئي لي جا چمي کي گندگيءَ مان ڪڍي گلزار ۾ ڪيو وڃي. دڪن جي اوڙاهه مان ڪڍي سکن جي ساگر جي مؤج وٺائي ٿي. باهرمکتا جي ڪيڻ مان ڪڍي اَنترمکتا جي سيج پلنگ لي سمهاري ٿي. آکهوڙ لند ۾ ستل من سجاڳ ٿيو پوي. آنگ آنگ اَمنگ سان پرجيو اچي. روم روم هرش سان پرجيو وڃي. من آپي رهمي لي مور جيان پسو ليجي. هيءَ بالرا ڪندي ستگورن هرهڪ وستوءَ ۾ ڪيائين پرماتما جو درشن ڪيو آهي، ڪٿن

گورو گساديءَ مٺان گورمکہ
پڏاريو اڄ پڏاريو اڄ
تخت کي تيج پنهنجي سان
سينگاريو اڄ سينگاريو اڄ

۱- ڪري هيءَ سوال سنگت ٿي
سچيءَ سڪ پريم شرڌا سان
پياري نام جو امرت
جئاريو اڄ جئاريو اڄ
۲- ممت مايا سڀا سنسا
ستائن ٿا سدا چت کي
امر اُپديش پنهن جي سان
نواريو اڄ نواريو اڄ
۳- سوين جي ستسنگي پياسي
رهن ٿا پاؤ پيگتيءَ جا
اُنهن کي پريم جو پيالو
پياريو اڄ پياريو اڄ
۴- وجي وڃ سير ۾ وهندي
سچي ست سنگ جي پيڙي
بڌيءَ پل پاجهہ پنهنجي سان
اُڪاريو اڄ اُڪاريو اڄ

ڪراچي
۱۷- آگسٽ ۱۹۳۵ شام

مهنجا پيارا ديوان صاحب

' پتريڪا لوهاڻيجي سوامي ٻوڌ راج صاحب جي أپديشڪ گورو جي أستاپنا جي سڳوري خبر پهچاڻ واري ملڻ تي ڏاڍي خوشي ٿيرہ هيءَ گورياڻي هڪ پرمارڪ پد آهي جنهن جا سوامي جن پنهنجي گڻن جي ڪري ئي أڌڪاري آهن. مان لوهاڻڪي ۽ سيني ستسنگين کي إتلاءَ پنهنجون واڌايون ٿو ڏيان. ڪرپا ڪري منهن جي سرهائيءَ جو سماچار سوامي جنکي ڏجو ۽ مهنجي سچي پراٿنا آهي ته شل پورن ستگور ديو جي ڏاوڪ يادگيري ۽ هنن پر أٽل شرڌا جر چٽ سوامي جنجي مستڪ تي ٻهڪندو رهي ۽ شل هو هن ٻوڙ سنسنا جو جهاز پنهنجي سموري سڳوري جيوَن پر اهڙي سڦلتا سان هلائين جنهن مان سند ۽ ٻين ملڪن جي منشن جو أرته ۽ پرمارته جو ڪلياڻ ٿئي.

' مونکي ارمان آهي ته هيءَ ليڪ پڙ مونکي ديرِ سان پهتو آهي. لنهن هولدي به إلين سمجهندا ته مهنجي آتما ۽ دل هن ألسو پر حاضر ٿي ألسو ملهائي رهي آهي.

' سري ستگور ديو جن پنهنجي ٻوڙ موجودگيءَ سان هن سڳوري ڪاربہ جي پڪ اگوائي پيا ڪندا ۽ پنهنجي آمڪ هٿن سان هيءَ شڀ ڪاربہ واس پيا ڪندا.

آمين آمين

شڀ ڀاونائن سان ۽ سدئيو لوهاڻ سان لوها

۵

KARACHI

17th August 1935 Evening

My Dear Diwan Sahib,

I was greatly delighted to receive your letter conveying auspicious news of the installation of Swami Bodhraj as Upadeshak Guru, a sacred position which he meritedly deserves. I offer my congratulations to you and all the satsangis. Please convey my happiness to Swamiji with the sincere prayer that the crown of sacred memory of and abiding faith in the Puran Sat Guru Dev may glorify Swami Bodhraj's head and may he steer the ship of the holy mission prosperously throughout his propitious life to the temporal and spiritual amelioration of human beings in Sind and other countries.

2. I am sorry that the information has been received late for me. Consider my soul and heart present and enjoying the function.

The holy presence of Sri Sat Guru Devji will surely be presiding and performing the blessed ceremony with spiritual hands.

Amen-Amen

With best wishes, Ever with you

Your own self

Doulatrai

ڏني سگهندو؟ اوهان کي سڌ آهي ته پرين پوڻ مهل وڏا "چِتَ" اکر ڪم آڻبدا آهن. "چت" اکر جو ارٿ ڇا آهي؟ وڪارن کان ڇٽڻ، ڌيهه ايمان کان ڇٽڻ، سچو چونڪارو آهي. پيرين پوڻ جو پورو پرايوجن اهو آهي ته پاڻکي اوگڻن ۽ آپي کان آجو ڪجي. الهيءَ پرپوجن کي پهچڻ لاءِ پرشارٿ ڪريو. اهوئي سچو پرين پوڻ آهي. جيڪڏهين ستسنگي پاڻ مهنجي الهن ٻن وچنن کي اولائيندا ته موکي ڏاڍي پرسنتا ٿيندي".

پوءِ پنڌاري جو ڪم چالو ٿيو. آيل ستسنگين پرپر سان پرساد پاڻي پنهنجي تن من کي پرسن بڻايو. پي ڏينهن لي شهر جي گهرجالو ۽ جڏن کي ۽ وڏي اسپتال ۽ چرين جي اسپتال جي بيمارن ۽ آناٿ آشرم جي ٻالڪن کي کارايو ويو.

هن اُسو کي وڏيڪ شوڀيڪ بڻائڻ لاءِ سمس سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جنجي وڏي سپتر پوجنيه مهاراج ملڪ دولتراءِ صاحب جن، جي الهيءَ واسطه ڪراچيءَ هوا، تن کي چرن گهمائڻ لاءِ ليند ڏليي ونتي هئي، پر سنجوڳ اهڙو بڻيو جو هنن کي ليند پتر مهل لي پهچي نه سگهيو، جنهن ڪري هو اُسو لي اچي نه سگهيا. هنن سوامي بودراج جنجي گرو آستاپنا تي جيڪو سرهالي ۽ آسيرواد جو پتر ديوان نهارام ڏالهن الگر پوءِ پر ڪرپا ڪري موڪليو هو اهو هن هيٺ ڏجي ٿو. پالڪن جي سمجهڻ لاءِ اُن جو سنڌيءَ پر ترجمو به اُلجي هينان

ستگور ديو سوامي پرمالند صاحب جن به . اس پس ائين ڪري ڏيکاريو.

۲- گورو اپديش جو من کي هر ريت سوجهرو ڏيندڙ آهي سو سيکڻ ٻار ٻئي، ننڍي وڏي کي هردي ۾ هنڊائڻ گهرجي. ستگورن جي سکيائن جو سار اهو آهي ته پنهن جي هردي کي سچي ڀاوَ سان ٻري ٻراڻي مالڪ کي پرمالمر روپ لسچي ڪجي. سري شالتي سروؤر ۾ ٻڻ فرمايل آهي:-

جڳ پسنڪ بهه ٻانت وچاريو، ايڪو رام لکيجي.

الهيءَ ڪري وبري واهروُ جو ڀاءُ من مان ميساري سيني کي آلمر رام سمجهي ورتڻ گهرجي. گورن جو سچو شيوڪ اهو آهي جو پنهن جي وبريءَ سان به آلسر ڀاءُ رکي پيار ڪري تو؛ پرکيا جي ساهه ۾ سون وانگر چمڪي تو.

۳- پچاڙيءَ ۾ منهنجي اوهان سيني ستسنگي ڀائرن کي وينتي آهي ته منهنجي ناني جي جتڪار ڪڏهين نه ٽلايو. گورن جي جتڪار ۾ ئي منهنجي جتڪار آهي.

۴- ٻي هيءَ به منهنجي وينتي آهي ته ڪو به ستسنگي مون کي پيرين نه پوي. مولکي اها ڳالهه تمام اڻ وڻندڙ لڳي ٿي. سچو پيرين پوڻ اهو آهي جو اهنڪار جي ڪنڌ کي جهڪائي آپو وڃائجي. جو گورن جو اپديش ڪمائي تو سو پيرين پوڻ ٻنا به ڀؤ ساگر مان تري پار پوي ٿو، پر جيڪو اپديش ني لتو هلي سو پيرين پوڻ مان به ڇا

آئي هيڏي وڏي مهڙ اڳيان ڳالهائي سگهان ٿو. مان هڪ ننڍ ٻالڪ جي ڳالهه جيان هر لڏو هوس جنهن جو ملهه دمڙي به نه آهي، پر اهڙي ڳالهه ڪئي جنهن ڪنهن ڪاريگر جي هٿ ۾ اچي ٿي، تڏهن هو پنهنجي ڪاريگريءَ سان هنگي گهڙي ٿاهي اهڙي روپ ۾ آڻي ٿو جو هسريءَ جي ڳالهه سان سڌجي ٿي. پوءِ جا ڳالهه ڪنهن ڪم ڏيڻ واري ڳالهه هئي تنهن مان آهي ملا منا سر ۽ آلاپ ڪرڻ ٿا جي پڌيو هرد و پيو لڙي ۽ پڌڻ جي وڏيڪ ۽ وڏيڪ چاهنا پيئي ٿئي؛ ٿس مان ڀيرائيس ننه اٿجاڻ ۽ ڪرو هوس. جڏهين پورن ستگورديو روپي ڪاريگر جي شرڻ ۾ آيس نه هتن مهر ڪري مولکي هر پرڪار جي اُپديش، اڀياس، گهيڻ گڇهن ۽ ڳوڻ پيدن پڌائڻ ۽ انهن موجب هلڻ ڪرائڻ سان لپي ٿاهي هاٺوڪي روپ ۾ آندو. جنهن سري رامچندر مهاراج جي چرڻن چهڻ مالڪ تي آهليا پٿر مان پري ٿڇي پيئي تئن مان ستگورن جي چرڻن ۾ رهي جڙ پٿر مان منجي سڌن شوا جو اڌڪاري ٿيو آهيان. اِها سڀ سڌن وڏائي آهي.

مُرده را آب حَيوا مي دِهَند،
خاک را خورشيد نوُري مي کُنَد.

ارٿ:-
ستگورو امرت پياري جان مردن منجهه وجهن،
خاڪ کي سورج جيان هستي ڏيئي پرڪاش ڪن.

پيٺا رکي ڳورو ڏارڻ ڪيو. اُن کان پوءِ ڪيترن ئي ستسنگين به ائين ڪيو. ڪي شرڌالو ستسنگي سڄڻ سري ٻوڏراج جنجي سان ساراهه ۾ ڏار ڏار سڙن ۾ ڪوتا ۽ شبد ڳائهي آيا هوا جي هن اُنسو ئي ڳايا ويا. ستسنگين جي چاهنا تي سري ٻوڏراج جنجي ڌرمپتني سندن پرسان سنگهاسن تي وهاري ويٺي. هيءَ دل اُتارينڌڙ ۽ روماچ ڪڙو ڪندڙ درشيه ڏسڻ وارن کي جيڪو آنند آيو اُنجو ڪير ڪٿن ڪري؟ جن ستسنگين کي هن اُنسو ڏسڻ جو ڀاڳ پرپيو سي اهڙو آنند دائڪ سمو ڀلائي نه سگهندا!

پوءِ سري ٻوڏراج جنکي اُرداس ڪئي ويئي ته ڪرپا ڪري پنهن جي پولر مکارولد مان ڪجهه وچن ٻڌائي ڪرتارٿ ڪريو. تنهن تي جيڪو هنن ڀاشڻ ڪيو تنهنجو تالپرج هيٺ ڏجي ٿو.

”ڀاڳوان ستسنگي سڄڻو! ستگور شيوا ۽ آگيا جي وس ٿي ۽ ڪيترن پريمي ستسنگين جي ٻار ٻار چوڻ تي مون هيءَ شيءِ پنڊن پاڻ تي کنيو آهي. سري ١٠٨ ستگور ديو سوامي پرمانند صاحب، جي اَلست گٽن جا ڀنڊار هوا اُنهن جي سنگ ۾ رهي جيڪا مون سندن مهما ڄاتي آهي سا مکه سان ورنن ڪرڻ کان مٿي آهي. منهن جو سڀاءُ اڳي ڪنواري ڪنيا وانگر هوندو هو. ايترو لڄارو هوندو هوس جو عام ماڻهن ۾ پورو ڳالهائي ڪين سگهندو هوس. هيءَ سڀ ستگورن جي ڪرپا آهي جو پنهن جو پرڪاش مون تڪر جي ڏئي دواران پڌرو ڪيو اٿن، جنهن ڪري تريٺ

جنکي مچايو ۽ ١٨- آگسٽ ١٩٣٥ آرتوار ڏهاڙو گورو استاپنا جي اُنسو لاءِ رکيو ويو.

اُنهيءَ ڏينهن جي جشن جو وستار ڪهڙن اکرن ۾ ورڻن ڪري سگهندو؟ ڪٿان ڪٿان جا ستسنگي اچي گڏ ٿيا. سمت سنگت جي جڳهه کي گلن ڦلن ۽ جهنڊين سان چڱيءَ ريت سينگاريو ويو ۽ ڏوپ واس ۽ بتن اوڙين سرهاڻين سان سگنڌمت ڪيو ويو. سري بوڌراج جنجي سنگهاسن کي سينگاري آديت نموني جهلڪايو ويو. هرهڪ پريميءَ پنهنجي پريم ۽ شرڌا جي وس ٿي ٻي سجاوٽ ڪئي. ڀلا جو ڪم پريم لڳي ٿو سو ڪهڙي نه اُمنگ ۽ هرش مان ڪيو وڃي ٿو! اُنهيءَ ڏينهن ستسنگ ۾ اِيترا نه گهڻا ماڻهو اچي گڏ ٿيا جو ڪر چنڊ جي به جاءِ نه هئي. هن اُنسو تي شهر جا پڻ ڪيترا ماتر سجڻ آيل هوا. اُنهيءَ شب گهڙيءَ تي سري بوڌراج جن سنگهاسن تي اُلس ٿي لڳا جنهن ديوتائن جو گورو ورهسپت سنگهاسڻ تي ڏسڻ ۾ ايندو آهي. اُنسو تي ڪيترن ستسنگي سجڻن جهڙوڪ شريمان نهلرام ٻصرمل، شريمان ڏاللومل خالچند، شريمان ٺاڪرداس آسودومل، شريمان ليکراج خوبچند، سيوهڻ مان آيل شريمان وشنداس، شريمان رگهومل جوتلرام ۽ شريمان چارام نيتولمل سري بوڌراج جنجي گڻن، اُليو ۽ جرگهن تي پنهنجي پنهنجي نموني سندر ۽ دل ڇهائيندڙ واکياڻ ڪيا. پوءِ منڊل جي پرڌان شريمان نهلرام ٻصرمل سري بوڌ... ۾ شوڀيڪ گلن جو هار پاتو ۽ ناريل ۽ پتاشا

[illegible] ١٨

[illegible] ١٩٣٥ [illegible]

[illegible] ١٠٨ [illegible]

[illegible]

سمسنگ کان ٻراس ڪرڻ سري لوڏ راج جن ليک ۾ سمجهيو ۽ سنگهه کي ماڻ ڏيڻ اچڻ چاڻي، ڀاڻي رو ڊيرام برمانند جي ڏرمالو جگها جا ستسنگين هت ڪئي هئي آن ۾ ستسنگ ڪرڻ ستڪار ڪيو. سندن هاڪار ٻڌي ستسنگين جا ڪومايل هردا ٽڙڻ لڳا. جئن آسائمل کي آب، ٻڌي کي شاب (جواڻي)، ڪنگال کي مال ۽ وڇڙيل کي وصال ملي ۾ آنکان وڏيڪ هن لاءِ ٻي ڪيڙي سرهائي ٿي سگهي ٿي، تئن ستسنگي ۾ ڏاڍي هرش ۾ اچي ويا.

ڪيتري سمي کان پوءِ من موهن جي مڌر مرلي ٻڌي ستسنگين ۾ ٽئين سر جولي آئي ۽ کڊ کڊ ٿيڻ لڳا. ڪچهه سمو ستسنگ لاهيءِ جاءِ لي ليندو رهيو، جنهن کان پوءِ ڀائي وليرام پيرومل جي ڏرمالو جگها ۾ ٿيڻ لڳو. آنکانپوءِ وري شهر جي ٻر سڌ دالي ٻرش ڀائي ٽالڪرام ميگهراج جي أدار تا سان سندس سرڳواسي پٽ ڀائي ٽيڪمداس جي ٽالي آستابن ڪيل چوڪرين جي اسڪول ۾ مولي ٻير جي گهٽيءَ ۾ ليندو هو. أتي ستسنگ چگي سمي تائين هلندو رهيو.

ستسنگي سڄڻ هائي آساهه ۾ ٻرجي اٺا ڳالهه ٻاڻ ۾ وري وري هلائڻ لڳا ۾ سري ٻوڏ راج جنکي گورو گديءَ لي وهارجي. ليڪ جنهن کي ۾ ٿي ٻيرا وينتي ۾ ڪمالوں ٻر جنهن ڳالهه کي ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري ڇڏيو. هڪ ٻيري جيترو ۾ انهي ڪرڻ جي ڳيرج ڪيڙي آهي، جڏهين ستصوور ڪر هوءِ ۾ سليءِ ريت هلي رهيو

١

اوستا ڏسي ڪجهہ مهل نہ وڏي وچار ۾ پئجي ويا ۽
ڪين ٻئي ڳالهيون ڪريون ٿي لڳيون، پر ستت ئي هنن
ست سنگين کي ڪي آتت ۽ دلاسي جا وچن ٻڌائي
جنهن ڪنهن ٽاري ڇڏيو. ست سنگين ڪان وري نہ رهيو
نہ ٿيو. تورا ڏينهن رکي هووري ٻاڻ ۾ گڏيا ۽ ٻڌي
ڪري ٻنهن جي روء سوء ست سنگہ لاء هڪ ڌرماءُ
جڳهہ هٿ ڪيائون. پوء گهڻا ست سنگي ميڙ ڪري
سري ٻوڌ راج جن وٽ آيا ۽ اچي لماٽائيءَ سان وينتي
ڪيائون تہ اسان ٻيو ڪو چاڙهو نہ ڏسي ست سنگہ لاء
جڳهہ ۾ ڪئي آهي. هاڻي جنهن وٽيو ٽن آتي هلي ستسنگ
ڪريو ۽ اسان جي ويڳاڻن ۽ سڪايل هردن جي سڪ
پوري ڪريو. سري ٻوڌ راج جنڪي هيءَ ڳالهہ ٻڌي
اسچرج وني ويو ۽ چيائين تہ مهنجي مڃتا ٻنا هيءَ توهان
چا ڪيو؟ ائين ڪڏهين ڪين ٿهندو. توهين ڪريا
ڪري اِهيءَ ڳالهہ تان لهي وڃو ۽ جڳهہ ڌڻين کي موٽائي
ڏيو. منهن جي لاء هرو پرو اڻ وڻندڙ اوستا اُلپس نہ
ڪريو. هيءَ جواب ٻڌي ست سنگي ويچارا تہ هڪاٻڪا
ٿي ويا. پهريائين تہ ڪجهہ ڳالهائڻ اُڪلين لئي، پر پوء
دل ٻڌي سري ٻوڌ راج جن کي وينتي ڪيائون تہ اسان
جڳهہ هٿ ڪرڻ ۾ ڏاڍي مشاڪت ڪئي آهي. اسالڪي
نراس نہ ڪريو. جهڙا سپاء جا دپالو آهيو تهڙي اسان
تي دپا ڪريو. ڪجهہ مهل رد بدل هلندي رهي. نيٺ
گهڻين منٿن ميڙين ڪان پوء هيڏي ميڙ کي موٽائڻ ۽

ڇا گوڪل ۽ مٿرا ۾ ٻيا ماڻهو ڪونه هوا، ٻوءِ نه سگهيؤن ۽ گوال ٻال ڇو ڪرشن جي پٺيان چريا هوا؟ تنهن ڪري دنيا ٻالي اوهين مندر ۾ ڀلي ڪتا ڪريو ۽ اسان جي من جي پياس پوري ڪريو. سري پوڏراج جن ڪين پريم ڀري واڻيءَ سان چيو ته پيارا! مندر ۾ ڪٿ پٽ آهي تنهن ڪري ئي مندر ۾ ڪٿا ڪرڻ کان پاسو ڪرڻ مون ٺيڪ سمجهيو آهي. مون کي ڪرپا ڪري ان لاءِ نه چئو. وچارا ست سنگي، سري پوڏراج جنجي وچن جا پرم پياسي، ڪيئائين سندن وچن کان واقف رهي سگهندا؟ سو ڪجهه ڏينهن ترسي وري پاڻ ڪٿا تي وٺي آيا ۽ اچي پرارٿنا ڪيائون ته مندر ۾ پرابر ڪٿ پٽ آهي ۽ اسي توهان کان ڪٿا ڪرڻ ٻڌندي نه ڪاڻ، تنهنڪري اسان جي منوڪامنا پوري ڪرڻ لاءِ ڪرپا ڪري ٻئي ڪنهن هنڌ تي ستسنگ ڪريو. ٻڌهين ته به سري پوڏراج جن هنڌ کي سمجهايو ته اهڙيون ڳالهيون ڪرڻ ٺيڪ نه آهن. ٻه ست سنگ جا آستان تهن لئا. توهان کي مندر ۾ ستسنگ پراپت آهي، تنهن ڪانسواءِ جڏهين جڏهين مون وٽ اچو ٿا ڏهين وچن ولاس ته لئي تو اهو بس آهي. هن ۾ ڪي اهڙا به ست سنگي هوا جنکي نه رڳو سري پوڏراج جنجي وچن ولاس ٻڌڻ جو وچهه ڪونه ملندو هو پر درشن به پراپت نه ٿيندو هو. اُنهن ڪين گهڻو ليلايو ۽ سندن اڳين مان پريم وچان پاڻي وهي آيو. ڇسل هردي وارا سري پوڏراج جن هيءَ

سري ٻوڌراج جن تہ پاسو ونيي اُسنگہ گهارڻ لڳا
جيڪي پريمي ۽ شرڌالو ست سنگي سندن وچنن روپي
منوهر مرلي ٻڌي موهت ٿي چڪا هوا اُهي مات ڪري
وهن تہ ڪٿن! هنن جا سڪدائي وچن سندن ساري ڏينهن
جي اُڪاوت لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اُداس من هرش
۽ اُتساهہ سان ڀري ڇڏيندا هوا، سندن دکي هردن جا
سور سميتي ڇڏيندا هوا ۽ سندن ايڪ چنتائن کي چڪچور
ڪري ڇڏيندا هوا. اُهي ويچارا سري ٻوڌراج جن جي
جٿن وڃڻ وگانءِ بنا. پلا پاڻيءَ کان سواءِ مڇيءَ جو جيابو
ڪٿي ٿيندو؟ ليڪ اُهي رهي نہ سگهيا ۽ سري ٻوڌراج
جنکي گهر وڃي وينتي ڪرڻ لڳا تہ ڪرپا ڪري وري
پنهن جي ڪٿا چالو ڪري اسان جي اُسائيل هردن جي
اُڃ لاهيو. هو ڪين اِهائي ورندي ڏيندا هوا تہ پنهنجي
مندر ۾ ڪٿا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ اِهو بس
آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چيو ته تو تہ اسانکي
اُنهيءَ ڪٿا مان اُهو رس ڪونہ ٿو اچي جو توهان جي مان
ايندو هو ۽ نہ من تي ڪو چنبو پوي ٿو. اسانجي دل
تہ اوهان سان ئي ٻڌجي ويئي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
سان ٻڌون؟

دل جو دلبر هڪڙو سوين ڪين ڪجن،
دل بہ تنجي تنهن هڪ کي مرسوين سڌون ڪن؛
اُهي چلولا چئجن جي ڏرڏر لائين دوستي.

ڪماليت نه هئي ۽ ڦٽي جو سچو سڪ پاتي، ڪٿي سنڌن
وتراڻ سمان ورلي سڪوپ جي سيج تي سمهي ها،
جنهن مان "آلم امرت" جهڙو آنند ميءِ ڪرلت جڳت جي
جهوليءَ ۾ پوي ها، جنهن کي پڙهي ۽ هندالي ڪٿين
نر ناريون پنهنجي جيون کي جوتي ميءِ بڻائين ها، ڪرسمن
۽ ڪسنگ جا ڪيڙا لڪ چلن ۽ نرمان بڻجي ملاڪن
ڪان مٺائون پد پراپت ڪن ها، سنسار کي ڌرم، ارٿ،
ڪام، موڪش جا چارئي پدارٿ مفت ۾ ملن ها، جڳياسو
جيوَ هن امرت کي پان ڪري، تن من ۽ سنسار جي سڀني
پدارٿن کي ڀلائي، آتما ۾ استٿ ٿي ۽ شانتي جي سيتل
سروور ۾ سنان ڪري اجرامر بڻجن ها ۽ ايڪ السالن
جون خشڪ دليون ڀڳتي، پريم، شرڌا، نمرتا الياد ڪ
ديوي سمپردا جي رلڪين ۽ سڳنڌت پوٽن سان سايون
۽ سرسبز ٿين ها، ڪٿي "مالڪ ورت مالها" جهڙو
مولين سان مڙهيل، اکٽ گيان سان ڀريل، اوچ عمل جي
سڙڪن سان سٽيل، سچ ۽ ڪوڙ کي ڪسوٽيءَ تي پرکڻ
لاءِ ۽ پنهنجي اوستا جي امتحان وٺڻ لاءِ، جڳياسين کي
مٿي ۽ مٿي چاڙهي چڙهڻ لاءِ آساهه ۽ امڪر ڏوکيندڙ،
ڪام ۽ ڪنچن کان ساوڌان ڪندڙ، آتمڪ مارگ ۾ سچو
رهبر هٿ اچي ها. مطلب ته ڪٿي سري پوڏراج جي
جهڙي ڪوملتا، سوڀيا، رلڪيتي ۽ سڳنڌيءَ سان ڀريل
گل مان ايڪ جڳياسين روپي ڀؤنرا واس ولي ارڌ ۽
سڌ ڪن ها.

سري پوتراج جن تہ پاسو ونسي اَسنگہ گھارڻ لڳا پر
جيڪي پريمي ۽ شرڌالو ست سنگي سندن وچنن روپي
منوهر مرلي ٻڌي موهت ٿي چڪا هوا اُهي مات ڪري
وهن تہ ڪٿن! هنن جا سڪدائي وچن سندن ساري ڏينهن
جي ٿڪاوٽ لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اُداس من هرش
۽ اُتساهہ سان ڀري ڇڏيندا هوا، سندن دکي هردن جا
سور سمپتي ڇڏيندا هوا ۽ سندن ايڪ چنتائن کي چڪچور
ڪري ڇڏيندا هوا. اُهي ويچارا سري پوتراج جن جي
ڪتا بنا ڏاڍو اُداس ٿيڻ لڳا ۽ پاڻ کي ائين سمجھڻ لڳا
جڻ ڏيچ و گانءِ بنا. پلا پاڻيءَ کان سواءِ مڇيءَ جو جياپو
ڪٿن ٿيندو؟ ليڪ اُهي رهي نہ سگهيا ۽ سري پوتراج
جنڪي گهر وڃي وينتي ڪرڻ لڳا تہ ڪرپا ڪري وري
پنهن جي ڪتا چالو ڪري اسان جي اُساٿيل هردن جي
اُج لاهيو. هو ڪين اِهائي وراڻي ڏيندا هوا تہ پنهنجي
مندر ۾ ڪتا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ اِهو بس
آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چيو ڏاو تہ اسالکي
اُنهيءَ ڪتا مان اُهو رس نٿو اچي جو توهان جي مان
ايندو هو ۽ نہ من تي ڪو چنبو پوي ٿو. اسانجي دل
تہ اوهان سان ئي ٻڌجي ويئي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
سان ٻڌون؟

دل جو دلبر هڪڙو سوين ڪين ڪجن،
دل ٻہ ٿجي تنهن هڪ کي مر سوين سڏون ڪن؛
اُهي چلولا چئجن جي درد لائين دوستي.

ڪمالي نه هئي ۽ هُتي جو سچو سک پالي، ڪٿي سنڌن
وڻراڻ سمان وڻي سڪوپند جي سيج تي سمهي ها،
جنهن مان "آثر امرت" جهڙو آنند مئي گرلت جڳت جي
جهولي ۾ پئي ها، جنهن کي پڙهي ۽ هنداڻي ڪٿين
نرڏارن ٻنهي جي جنتن کي جوڙي مئي ٻٽالين ها، ڪرسمن
۽ ڪسنگ جيسا ڪيڙا ليک چلن ۽ نرمان ٻٽي مالالڪن
کان مٿاڻون پد پراپت ڪن ها، سنسار کي ڏرم، ارٿ،
ڪام، موکش جا چار ئي پدارٿ مفت ۾ ملن ها، جڳياسو
جيو هن امرت کي پان ڪري، تن من ۽ سنسار جي سڀني
پدارٿن کي ڀلائي، آتما ۾ استت ٿي ۽ شانت جي سيتل
سرووَر ۾ سنان ڪري اجر امر ٿيجن ها ۽ اليڪ السان
جون هشڪ دليون ڀڳتي، پريم، شردا، نمرتا ۽ اهلاد ڪ
ديوي سمپردا جي وڪلپن ۽ سڳنڌت ٻوٽن سان ساهون
۽ سرسبز ٿين ها، ڪٿي "مالڪ ورت ماليها" جهڙو
موتين سان مڙهيل، اکت گيان سان ڀريل، اوچ عمل جي
سڙڪن سان سٿيل، سچ ۽ ڪوڙ کي ڪسوٽي ۽ تي پرکڻ
لاءِ ۽ ٻنهي اوستا جي امتحان وٺڻ لاءِ، جڳياسين کي
مٿي ۽ مٿي چاڙهي چڙهڻ لاءِ آساه ۽ اُمنگ ڦوڪيندڙ،
ڪام ۽ ڪنچن تان ساوڌان ڪندڙ، آتمڪ مارگ ۾ سچو
رهبر هٿ اچي ها. مطلب ته ڪٿي سري ٻوڏراج جي
جهڙي ڪوملتا، سونها، ونکي ۽ سڳنڌي ۽ سان ڀريل
گل مان اليڪ جڳياسين روپي ڀؤنرا واس وٺي ارٿ ۽
پرمارٿ سڌ ڪن ها.

سري پوڊراج جن تہ پاسو ونـي آسنگ گهارڻ لڳا
جيڪي پريمي ۽ شرڌالو ست سنگي سندن وچنن وي
منوهر مرلي ٻڌي موهت ٿي چڪا هوا اهي ماٺ ڪري
وهن تہ ڪٿا هنن جا سڪدائي وچن سندن ساري ڏينهن
جي اُڪاوت لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اُداس من هوش
۽ اُتساهہ سان ڀري ڇڏيندا هوا، سندن دکي هردن جا
سور سميٽي ڇڏيندا هوا ۽ سندن ايڪ چنتائن کي چڪچور
ڪري ڇڏيندا هوا. اهي ويچارا سري پوڊراج جن جي
ڪٿا ٻنا ڏاڍو اُداس ٿيڻ لڳا ۽ پاڻ کي ائين سمجهڻ لڳا
جڻ وڇڙو گانءِ ٻنا. ڀلا پاڻيءَ کان سواءِ مڇيءَ جو جيابو
ڪٿن ٿيندو؟ نيت اهي رهي نہ سگهيا ۽ سري پوڊراج
جنکي گهر وڃي وينتي ڪرڻ لڳا تہ ڪرپا ڪري وري
پنهن جي ڪٿا چالو ڪري اسان جي اُسائيل هردن جي
اُڃ لاهيو. هو ڪين اِهائي وندي ڏيندا هوا تہ پنهنجي
مندر ۾ ڪٿا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ اِهو بس
آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چيو ڏاڍو تہ اسالکي
اُنهيءَ ڪٿا مان اهـو رس ئئو اچي جو توهان جي مان
ايندو هو ۽ نہ من تي ڪو چنبڙو پوي ٿو. اسانجي دل
تہ اوهان سان ئي ٻڌجي ويئي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
سان ٻڌون؟

دل جو دلبـــر هڪڙو سويـــن ڪيـــن ڪجن،
دل ۾ تجي تنهن هڪ کي مرسوين سڏون ڪن؛
اُهي چلولا چئجن جـي درد لائين دوستـي.

ڪمالي نه هئي ۽ ڦٽي جو ڇپرو سڪ بالي، ڪٿي سدين
ونرانت سمان ورلي سڪوپعه جي سيج تي سمهي ها،
جنهن مان "آلم امرت" جهڙو آلڊمي ۽ گرلٽ جڳت جي
جهولي ۾ ٻوي ها، جنهن کي ڏسي ۽ هندالي ڪٿين
نه ناراڻ پنهنجي جيون کي جولي ۾ ٻاٽين ها، ڪرسن
۽ ڪسنگ جسا ڪيڙا ليڪ چلن ۽ نرمان ٺٽي ملالڪن
ڪان مٿاهون پد پراپت ڪن ها، سنسار کي ڏرم، ارٿ،
ڪام، موڪش جا چار ئي پدارٿ مشٽ ۾ ملن ها، جڳياسو
جيو هن اُمرت کي پان ڪري، نه من ۽ سنسار جي سڀني
پدارٿن کي ڀلائي، آتما ۾ استٿ ٿي ۽ شانت جي سيتل
سرووَر ۾ سنان ڪري اُجر امر ٿيڻ ها ۽ ايڪ انسان
جون ڪنڪ د ليون ڀڳتي، ڀرڀر، شرڌا، نمرتا ۽ ايار ڪه
ديوي سمپردا جي رنگين ۽ سگنڌت ٻوٽن سان ساهون
۽ سرسبز ٿين ها، ڪٿي "مالڪ ورت مالها" جهڙو
ورلين سان مڙهيل، اڪت گيان سان ڀريل، اوچ عمل جي
سڙڪن سان سٽيل، سچ ۽ ڪوڙ کي ڪسوٽي ۽ تي پرکڻ
لاءِ ۽ پنهنجي اوستا جي امتحان وٺڻ لاءِ، جڳياسين کي
شي ۽ مٿي جاڳي چڙهڻ لاءِ اُساهه ۽ اُمنگ ڏيکيندڙ،
ڪرم ۽ ڪنهن ٿان ساوڌان ڪندڙ، آتمڪ مارگ ۾ سچو
رهبر جهڙو اچي ها. مطلب نه ڪٿي سري ٻوڏراج جن
جهڙي ڪومل، سرپيا، رنگيني ۽ سگنڌي ۽ سان ڀريل
... ڪ جڳياسي، وڃي پورا واس رلي ارٿ ۽

جو عمل ستسنگ جي اندرئي ڪرايو وڃي ها، ڪٿي ٻوڌ
آسڻ ۽ سماجڪ سڌاري جي منڊلين جو مالڊائو منڊجي
ها، ڪٿي ڏکين ۽ دردمندن جي ڏک دور ڪرڻ لاءِ
دوائن جو پربند ٿڻجي ها ۽ ڪٿي هرمهني ۽ هرشيوار
تي هوم ۽ هون سان اوم جو اکنڊ جاپ جپجي ها؛
ڪٿي سري پوڌراج جن جو ڪشمير جي سفر تي وڃڻ
ٿئي ها، جنهن مان ”گيان ياترا“ جهڙو جواهرن سان
جهنجهيل شاستر لکري تيار ٿئي ها ۽ ويدانت، جو
ڏکين سنسڪرت شبدن ۾ لڪل هو، سو سرل ۽ سهڻي
سنڌيءَ ۾ سپشٽ ريت سان پرگهٽ ٿئي ها؛ ڪٿي
سندن اندر مان آتمڪ، آلوڪا ۽ اُمرت ڀريل آلاپ ”اندر
جي آلاپ“ جي روپ ۾ روُلما ٿين ها ۽ اهڙو رمڻيڪ
گرنٿ تن من جي روڳن کي لوارڻ وارو، اندر جا سڀ
اِسرار کولڻ وارو، ويدن جو نچوڙيل تت سارو ۽ تت
گيان جو آکت ڀنڊارو پريمين جي ڀليءَ ڀڙي ها؛ ڪٿي
سنسار کي ”سچو سائي“ جهڙو سچو ساٿي سهج سڀاءِ پراپت
ٿئي ها، ڪٿي هرهڪ ست سنگي گهر ۾ ويٺي، ستسنگ
جو اُمرت پئي ها ۽ هر سنڪٽ سمي سديو سهائڪ، سکن
۽ سچي آنند جو دائڪ، سدائين ساڻ رکڻ لائق، ارٿ
۽ پرمارٿ جي يڪتين سان ڀرپور، يگتين ۽ گيان جو هيءَ
ڀرپور ڀنڊار، ڪٿي عام جي اگيان اچي ها، ٻارهن ڀيرا
هيءُ ڀيد، گرنٿ ويو آهي ڇاپجي ۽ سڀني ستسنگين جي
سيني ۾ ويو آهي سمائجي، سندس هڪ ٿي وچن کو

ريشم جواهر ڪٽي متيءَ ۾ پيو هجي، لوڙهي راجا جي مڪٽ ۾ لڳل هجي، پنهنجي هند ساڳيءَ جهلڪ سان چمڪي ٿو؛ لڳن سري بوڌ راج جن ۾ راڳ ديکي ڪان لبارا، پنهنجي لج مستيءَ ۾ متوارا نظر آيا ۽ چيائون ته اسانکي ايڪالسه ۽ النرمڪما جو آليءَ آنندايڪ سنگهاسڻ مليو آهي.

پالڪن کي اڳتي هلي پڙهڻ سان لڳي ٿُبدو ته هن ريشم رچنا رچڻ ۾ ڀڳوان ڪا ڀلاني ڀري هئي. ڀلا جي سري رامچندر جي راج گدي ملڻ مهل ڪيڪئي جي ڪندي لي ڪمتي سوار نه ٿئي ها، ته ڪٿي هيڏو سارو رامائڻ رچجي ها، ڪٿي ڪوروڻ جا ڪشت ڪٽجن ها، ابتڪ پتمس پاوُن لين ها، ڀڳتن جي ڀڙ لهي ها، داسن ڪسي درشن ڀرايس لين ها، دشٽن جي دل جو سنگهار ٿئي ها، ديوتائن جي ڏر جو جنڪار ٿئي ها. لڳن جبڪلهبن سري بوڌراج جن ۾ ايڪالس ۽ اُپرامتا اختيار نه ڪن ها، ته ڪٿي سرڏالو ۽ سڪايل ستسنگين جي ڪين مجالڪي شهر جي ڏار ڏار پاڙن ۽ گهٽين ۾ ستسنگ جو پرچار ٿئي ها، ڪٿي ڪلهوڙن جي قديمي ڪوٽ ۾ ٿڻون مندر لرولر ٿئي ها، ڪٿي قلع جي ايابان واري سڄي ۽ پڙپالگ پڙمي ستسنگ جي سڪبائن هو پيچ روپ پاٽي يي پر قلمت ۽ آباد ٿئي ها، ڪٿي آلي جي آسپاس جو هرهڪ پريمي ستڪورن جي سڪيا جي سڳنڌي ڦهليل ڏسي، ستسنگ ۾ چڪهي دلشاد ٿئي ها، ڪٿي لڳن لڳن پريمن کي پرمارت جي پند ۾ لڳايو رجي ها، ڪٿي ستسنگ جي سندر سڪيائن

چولڊيو آهي سو هر پرڪار جي مٽيا سان پُوشت ۽ الهيءَ پد لاءِ پورن آڌڪاري آهي.

سال ١٩٣٣ جي پڇاڙيءَ ڌاري سوامي جن جو سرير وري ڪجهه ڍلو ٿيڻ لڳو ۽ سال ١٩٣٤ جي منڍ ۾ سند ان ٿورا ڏينهن ڇرن گهمائي اچڻ ڪان پوءِ، هنن ڪي سرير جي ساٿ جو سهڪار ڏيهون ڏينهن گهٽجندڙ ڏسڻ ۾ آيو. انهيءَ ڪري هنن کي ويچار اٿڻ لڳا ته پنهنجي وديهه ڪان پوءِ پنهنجي مشن جي مندرن جي سنڀال لاءِ هدايتون ڪري ڇڏجن. مظفرگڙه جو مندر، جايون ۽ زمينون ته ستگورن جي شخصي نالي لي ۽ سندن حوالي هيون. انهن لاءِ ڪين ويچار آيو ته شري راماننداً، جنهن کي اسان ڪيتري سمي ڪان پنهنجي شيوا ۾ لڳايو آهي، سو مندر جو ڪم ڪار سٺي نموني سنڀاليندو ٿو اچي ۽ سندن پرم پنهنجي مدر ۽ رسيلي واڻيءَ سان ڪتا ڪيرتن ڪري ستسنگين کي پرسن ڪندو رهيو آهي ۽ پورن گور ڀڳتي، گيان ۽ گيالي ۽ هر پرڪار يوگيه آهي، تنهن ڪري اهو مندر اِليادڪ ان جي حوالي ڪجن. ليڪ اهڙو پڪو سنڪلپ ڪري تاريخ ١٦ مارچ ١٩٣٤ جي مظفرگڙه جو مندر، جايون ۽ زمينون ۽ انهن ۾ لسبت سڀ پرڪار جون هدايتون ۽ نصيحتون شري راماننداً جن جي نالي وصيت جي طور لي لکيائون، پر اُن ڪاغذ ۾ اجا ته ڪي ڳالهيون سوچي ويچاري لکڻيون هيون، جنهنڪري پنهنجي صحيح ان ٿي نه پاتائون ارثالت

سنڌن ۾ جون داسيون ٻئي ڀيون. سنڌن اليءَ جي ڪلا جي ورب ڪهڙي ڳالهه ڪجي! اُتا ۽ وٽي ٻهچ جي چندرما مان وڌندي پورڻماسيءَ جي ڪلا کي پهچندي. روز جي ستسنگ ۾ اهڙا ته آسچره اپديش، آڪائيون ۽ اُديش لعه ثين لمولي ۾ لرٺ ڪندا هوا، جو ٻڌندڙ ڏندين آڱرين ڏئي چوندا هوا ته ڇا لڳي هيءَ گيروُ جوان، ڇا هن ۾ ٻرال آهي آتاهه اليءَ جي شڪتي ۽ گيان! سري ٻوڌراج جن جي ورلي گهٽو سميه اُتمڪي رهڻ ڪري سنڌ واڻيءَ ۾ اُترو ته ميناچ ۽ رس ڀريل هو، جو ٻڌڻ سان ستسنگين جو روم روم ٻرپر ۾ پلڪائمان ٿي ويندو هو ۽ ٻلهار ٻيا ويندا هوا. الهن سمن ڪري ڏهاڙي نيڻ واري ستسنگ ۾ ۽ ستسنگي هر روز ڪنان ڪنان ڪجي ستسنگ ۾ گهٽي اُلساهه ۽ اُمنگ سان اچي امبرت روپي ڪٿا جو رس پان ڪندا هوا ۽ سندن تعداد وڌندو هو وڌندو. سري ١٠٨ ستگور ديو سوامي پرمانند صاحب جن پنهنجي پياري شش کي سڀ ڳالهه ۾ آسچره اُتي ڪندو ڏسي ۽ ستسنگ جي قلواري ڏيهون ڏينهن وڌيڪ پرڦت ٿيندي ڏاڍو پرسن ٿيندا هوا ۽ کيس گهٽي ليئي تي نگهه سان ڏسندا هوا. پنهنجون اهي ڀاونائون ستسنگين سان پرگهٽ ڪندا رهندا هوا، نه سري پوڌراج جي ڏئي لڪيل چلين ۾ ۽ اشاري ۾ ... هوا. جڏهن پوءِ تن سنڌن هردي ۾ پورن رهسّ روپ ته ستڌ ٿيءَ جو اپديشڪ گورو اسان

ڪيس ائين ٻه فرمايائون ته اسان جي وڏڙن تيرٿ ني پرگهٽ ڪري انهن موجب هلت ڪجو. سري ٻوڌ راج ڪي ٿوريئي سمي ڪالپوءِ ڪتا ڪرڻ ناهس ۽ پيا انترڪ ٻيڌ پڻا اکي مو ڪليائون.

ڊبو اچا سان سواميءَجن جي سرپرڪ ڪشٽ ۾ قيرو اچڻ لڳو ۽ ڪجهه سمي اندر سندن سرير ڪليف کان بلڪل آجو ٿي اڳي وانگر نيڪ ٿي ويو ۽ هو پنهنجي ڪم ڪار کي مهن ڏيڻ لڳا ۽ سند ۾ ستسنگين جي ٻريم پريل چڪ تيرٿ لي دستور موجب پنهنجا سڳورا چرن گهمائيندا رهيا.

هيڏانهن سري ٻوڌراج جن جي سيني پاسي وڏڪ الٽي تيرٿ لڳي. ٻرماتم ٻرير جي ٿار ته اڳيئي لڳل هين. انهيءَ ڪري جيڪو سمو اچندو هون سو الترمکي ٿيي لڳاٿار اوتها اپياس پيا ڪندا هوا ۽ مدوبت جي مهران ۾ ٽبيون هڻي، ويندا هوا اکيچار اُلهه ماٽڪ هست ڪندا. ليت رام جي رنگ ۾ اهڙو ته رڱجي ويا، جو ڪين ٿن من ۽ سنسار جا سڀ پدارٿ ٻلجي ويا ۽ جيڏانهن ڪيڏانهن پريتم ئي ٻرپتم پسڻ لڳا. آتم سروپ جا سنسڪار، جي گورن جي سنگ ۾ رهندي مدي کان وئي ڪين پوندا رهيا هوا ۽ هيلتائين پڪا ٿي چڪا هوا، ٿن جي اپياس ۾ ورني وراڻ سان هدن کي سڀ آتما جو چمتڪار ارٿالت پنهنجي ٻاڻ جو پسارو پسڻ ۾ آيو ۽ انهيءَ اپياس کي وڌائيندي وڌائيندي آتما ۾ استيءَ جي موج ماڻڻ لڳا. هاڻي شانتي، ترپتي، آسنگتا ۽ پرسنتا سرودا

تلـن تـور مان مست مستان ٿـي،
ڏيـڻ پراڻ سمجهين سچڻ ڪان ثـواب .

اُنهيءَ رہمت سري بوڌراج پنهنجي سرشت رکڻي، ڪيڏي ۽ اُلمڪ اُتيءَ جــي ڪري سيني ستسنگين ۾ شروشتــي ٿيڻجي چڪو هو. لنهن ڪان سواء سوامي جن سندس ڪتا ۽ اپڊ جي هاڪ جڙن ٻسوء لئن وڏيڪ بڌ للدا رهندا هوا . هنن جي ڏبان لي آيل هو ۽ ستسنگي ڏبري ڏبري وڏي ڏيڍ سؤ ڪـس ڏهاڙي ستسنگ ۾ ايندڙ آهن . ستسنگ جي اهڙيءَ روڻق مان هنن ليکو لڳايو ۽ سري بوڌراج جي ڪتا ڪيتري قدر نہ رسدايڪ، موهـنداڙ ۽ اپڙ سان پربور ٿيندي وئي آهي . اُنهيءَ ڪري سندن چمڪ هيڪاري باغ بهار ليو. هنن مڙلي ڳالهين جو سوامي جن لي جڙن ٻوء لئن گهڻو براءِ بولدو رهيو ۽ ليت سري بوڌراج جي ٻوڪتا جو چتر سندن چمڪ لي چٽجي وبو. جڙن ٻڌيوان، آگياوان، ڪلوان ۽ ستيوان ڪماشتي لاءِ سيٺ جي اندر ۾ سنيهه ۽ سنمان اُلهن ٿيندو آهي ۽ هن جي پوري قدردالي ڪرڻ لاءِ وجهہ پيو ڳوليندو آهي، اُلوا جڙن ستيل ۽ لائق پتر کي سندس پتا سڀ ڪجهہ سؤنپڻ چاهيندو آهي، لئن سوامي جن کي ۽ سياوبڪ چاهنا اُلهن ٿي ۽ سري ٻوڌراج جهڙي ٻرم ٻوگيـــ شش لاءِ ڪجهہ اُوس ڪرڻ گهرجي .

ڪجهہ مهنا اڃا لبريا ٿي ڪين ۽ اوچتو سال ١٩٢٣ ۾ سوامي جن جي سرير ۾ ڪجهہ ڪشت اچي اُلهن ليو،

٥. لنگهي ٿو آگہ مان جڏهين ٿئيڻو سون نج تڏهين
ڪرڻ جي قرب ڪندن سان ڳلن جي ٿئي سيجا تنهنجي
٦. وساري ڇڏ وچن سيئي سهارو جي نہ ٿئي توکان
وسارڻ، دل جي دردن لئہ آهي وٽندڙ دوا تنهنجي
٧. پيهي اگنيءَ منجهان سينا جا نڪتي صاف پوترتي
ڳلا جي آگہ ۾ هنتي تي پريکيا ٿئي اِها تنهنجي
٨. ٻڌي آواز نندا جا سدا ڪر دل پنهنجي سرهي
نہ نندئي پوڏ چنڊ وانگي رهي وڌندڙ ڪلا تنهنجي.

جي تنوليءَ جو شڪار ٿيڃي ويا. اهڙو ڪوبہ ڪونہ ٿيو جو سنت ڏنا ڪان ٿيڃي سکهيو. سري رامچندر ۽ ڪرشن مهاراج جهڙن اوتاري پرشن کي بہ هنن ماٺهن ڪونہ ڇڏيو. پوءِ ڀلا ڏنا ۽ ساڌ ته ڀي لاڙڪ اڪر اهن. انهن کي پڌو اٿ بڌو ڪري ڇڏڻ ڄڳائي. منهن جي درشت ۾ نہ آهي سناي نہ سنسار جو سامان. پوءِ انجو ڇا ربهي ڪجي ڏيان؟ مان توهان کي نہ اتا صلاح ڏيندس نہ توهين هنن ڳالهين تي ڪونہ ڏيان نہ ڏيو. ڳالهہ جي ڳجهہ مان ڪنهن لکهي بار ٿيجي تنهن آءِ جينتي شبد ۾ تمام ڪارائتا ويچار ڏسيا آهي.

سچ سو سچيہ توں پنهنجو ڪريٿو جو ننڌا تنهنجي
ڪيئي ڪن ٿيو منجهان تنهنجي ڪريٿو دل صفا تنهنجي

١. تن کي توڪهي آخر تہ تڙڻ لئہ ياڻ ڪجهہ گند و
تولکي اي ڳل! ڪندي سرشو سگند ڍريو ڳلا تنهنجي
٢. نرڏس توں نظر نترت سان ڳلا جي وڃن چوندڙ کي
بهاريءَ سان اٿو من جي ڪري پيو شڌ ڪتيا تنهنجي
٣. چڙهيو منصور سوريءَ تي پڪاري اُن چيو تڏهين
منصرتي ڪري سوريءَ سڄڻ تي حت ثنا تنهنجي
٤. تنظ آواز آ خالي ننڌا اُستت سڀي جڳ جي
اُبيو آواز ڪان اعليٰ آهي سيجا پرا تنهنجي

آهين اي ديوي ٻون ۽ ڏن آهن تنهنجا پاڇا! لوڪا
وڏيڪ هن سنسار ۾ ٻيو ڪير پاڇيه شالي هوندو؟ ڇ
چنتامڻي ملڻ کان پوء ڪنهن شيء جي درڪار رهي
ٿي؟ اي ديوي! تنهنجي هن يوگ کي ڏسي سرڳ جون
ديويون به تنهنجي ريس ڪن ٿيون.
هن سنسار جي اندر پالت پالت سياون وارا جيو رهن
ٿا. ڪي سدا ۽ سرل ته ڪي ڪوڙا ۽ ڪريل، ڪي ٻُڙ ٻُڙ
ڪندڙ ته ڪي موُن ڏاريندڙ؛ ڪي چنچل ته ڪي اَچل،
ڪي آشاوان ته ڪي ورڪت ۽ ساوڌان، ڪي گڻ گراهڪ
ته ڪي اوگڻ واچڪ. سو جڏهين ڪن اوگڻ لوُسيندڙ
ماڻهن ڪي هن وهاڻ جي سڌ پيئي تڏهين هنن سري
بوڌ راج جن جي جيء پري گلا ڪئي. پر هنڪي لدا ۽ ساراه
سان ڪهڙو پر يوجن؟ سورج جي ڪو گلا ڪري ته ڇا،
جي ساراه ڪري ته ڇا. هو هر سميه پنهنجي جوتيء سان
پرڪاشمان آهي. سري بوڌ راج جن ته اَنتي پهر پنهنجي
هردي جي سندر باغ جو پيا سئر ڪندا هوا ۽ ايندا لهن
ڏيان به ڪوا هون. هڪ ڏينهن سندن هڪ شرڌالوء
لوهان جون ڳالئون پيا ڪن ۽ اُن سان گڏ اسان ڪي پڻ
پيا لوئين. تنهن تي سري بوڌراج جن مشڪي ڪيس
چيو ته پيارا! هتي ايڪ اوتار، رشي، مني، سنت، سادو
۽ مهاپرش آيا پر لدا جي لگري بيماريء کي لگهوُ سار
ڪري نه سگهيا. اهي سڀ ڪنهن نه ڪنهن ڳالهه ۾ لوڪن

ٻجهائي هئي، ڪيترن ئي ڏکين جا ڏک ڪاٽيا هوا ۽ ڪيترن جي هيڻين جي لڳت لورت ڪئي هئي، ڪيترن جو ٻنهنجي سٽ اُپديش سان اُڌار ڪيو هو، ڪيترائي سنلس درشن ڪري گدگد ٿيندا هوا ۽ ڪيترائي سندس وچن جي منوهر مرلي ٻڌي ٻلهار ويندا هوا. اهڙي ٻرم ديو جي نت درشن ۽ شيوا ڪرڻ جو هن ٻاڳوان لولڻ کي وجهه مليو. شايد هن ديوي ۽ پاربتي والڪر ڪا ڪٺن تپسيا ڪئي هئي، جنهن سندس ماتا پتا جي ليبر اچا هئي ته ڪو ٻوگيشور لالي مليئون تنهن لولڻ ۽ اُلڊر ۾ اهڙي ور ملڻ لاء ٻي سڏوُن ڪيون. اح هنجي منوڪامنا سڌ ٿي. ڏسو هن سچيءَ لولڻ کي ڪهڙي نه اوُچ سمجهه آئي! ٻين شاهوڪاري ڪنيائن والڪر اُنين ڪين چيائين ته چا منهنجو شاهوڪاري شان، چا هڪ سادي سوُدي ماستر جو درجو ۽ مان! ڪٿي آهن منهنجي گهمڻ لاء موٽرون ۽ گاڏيون، ڪٿي آهن منهنجي شيوا لاء داسيون ۽ ٻانهيون؟ ڪٿي آهن منهنجي لاء شيشم جا پلنگ ۽ سنگمرمر جا محلات، ڪٿي آهن منهنجي لاء هيرا، پکراج ۽ ڪيمخواب؟ ڪٿي آهن منهنجي ڪاڏي لاء چٽيا ٻرڪارن جا ڪاڏا، ڪٿي آهن منهنجي ولڊر لاء سرلدا ۽ ٻاجا؟ جهڙيءَ ريت پاربتيءَ شنڪر ڀڳوان کي سادي سوُدي روپ ۾ ڏسي ۽ هنڪي سچيءَ دل سان ٻنهنجو پاڻ اُرپڻ ڪيو هو، تنهن هن سچيءَ لولڻ ۽ سري ٻوڊراج جن جي سه سادي ڏسي ۽ ڪين پاڻ سمرپن ڪيو. ڏسن

پوجنيہ مهاراج ملڪ دولتراء صاحب جنڪي هن ڪاريہ ۾ سڳورا چرن گهمائڻ لاء گهڻي پريم ڀاؤ سان وينتي ڪئي ويئي سي پڻ ڪرپا ڪري هن اُتسو ۾ پڌارِيا. هنن کي سيا جو پرڌان صاحب بڻايو ويو. آها! اهو ڪهڙو نہ سندر ۽ سياڳو ڏينهن هو. سيا ۾ ويٺل سيني پرشن ۽ استرين جون دليون هرش ۽ آنند ۾ ڪڙڻ ۽ ٽڙڻ لڳيون. سندن رڳہ رڳہ مان پريم جي ڌارا وهڻ لڳي. جنهن سري پارٻتيء شنڪر ڀڳوان کي ۽ ماتا سيتا سري رام چندر مهاراج کي، تنهن سچي تولند سري پوڌراج جنڪي سيا جي وچ ۾ اچي ورمالا پاتي. سري پوڌراج جن ۽ تولند ديويء کي گلن جي هارن ۽ ٻين هارن سان جهنجهيو ويو. هيء سرٻشت جوڙو سيا جي وچہ ادهم چرچ جي ليچ ۽ پراڪرم سان ڀڪيو پي ۽ هردي جي ساتوڪتا، ڪوملتا ۽ نرملتا جي ڪري شوڀيڪ ۽ آنند دايڪ پي لڳو. پوجنيہ مهاراج ملڪ دولتراء صاحب پاڻي ليڪراج جن وارو ڇپايل پترو سيا ۾ پڙهي پڌايو جو سڀ پڌي ڏايو پرسن ٿيا. اُنڪاپوء ست ڌرم سمرليء اُاُوسار ۽ ويدن ۽ سمرتين جي اچارن سان سيني ست سنگين ۽ ٻين حاضرين جي روبرو هيء پوتر وواهہ جو ڪارج راس ڪيو ويو. سري سچو ساتي پستڪ جنهن جو ٽورو ڀاڳو ڇپايل هو سو سيا ۾ ويٺل مڙني ماڻهن ۾ ورهايو ويو. پڇاڙيء ۾ پوجنيہ مهاراج ملڪ دولتراء صاحب ۽ ٻين جوڙي کي آسيس ڪئي ۽ سيا سماپت ٿي.

جنهن ست پرش ڪئين جڳياسين ۽ پريمين جي پياس

الدرجي آلاپ اچڻ لي سري بوڏراج جن هن سالوڪ سنبند کي سنيڪار ڪيو ۽ وچ وارن مائهن اعو شپ سماچار پاڻي ليڪراج کي پڏايو. پاڻو تا ته اهڙي سماچار ملڻ تي پاڻي ليڪراج ۽ سندس ڌرمپتنيءَ کي ڪيڏي نه سرهائي ٿي هوندي؟ سندن برسنتا جو پار نه رهيو. سڄي گهر ۾ شادماليون ۽ جشن ٿي ويا.

ڪن وڃهن سمہ سنگين کي هن ڳالهه اچرج ۾ وڌو ۽ سري بوڏراج جن ڪان پڇيائون ته هي ماڻتي برابر ڪريو تا جا، جي هالو ته ويهي ويهي توهان پنهنجا وچار ڪٿن قيرايا؟ هين کين ۾بر سان سمجهايو ته پيارا! مهابرش جو چوڻ آهي ته جيڪي سهج سپاءَ ۾ لرنتن بٺڻي اچي ٿو اُهو سپ کان سلو ۽ سکدائي ثيندو آهي. هن سنبند سان نه اهي ساڳيون ڳالهيون اچي لاڳو ٿيون. وڏي ڳالهه نه پاڻي لمکراج واريءَ ڌر ابستائين نه هرڪ هار بو هو جو هوءَ اهيءَ ڳالهه ٿان پتيءَ مڙڻ واري نه هئي. لنهنڪري مولکي الدر واري چيو نه اهڙي سهج ۾ سالوڪ آڄ سنيڪار ڪرڻ گهرجي.

ليٺ ١٥ مي ١٩٣٥ع ۾ڏر جو ڏينهن هن شپ وهانءَ جي ڪارج لاءِ مقرر ڪيو وبو. اُهو منگليڪ ڏينهن به آيو. حاطوبدن جي گهٽيءَ ۾ پاڻي ليڪراج جي گهر جسودا نواس ۾ سوبن متسنگي، مت مالت ۽ متر (استري ۽ برش) هس ڪارج ۾ شريڪ ثيڻ لاءِ اچي ڪٺا ٿيا. سمہ سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جنجي وڏي سپتر

پائي ليکراج ۽ سندس ڌرمپتنيءَ ٻوءِ ڄڻا ڪيو جو
هڪ پترو هنديءَ ۾ ڪٿي ڇپايائون ۽ اُهو سري ٻوڌ راج
جنکي ٻه موڪليائون ۽ پنهن جي مٽن مائٽن ۾ به ورهايائون
پتري جو تاپرج هيءُ هو ته جئن راجا جنڪ پرن ڪيو
هو ته مان پنهن جي جالڪي اُهيءَ کي ڏيندس جو
شو مهراج جي ڏال ڏنش ٻاڻ کي ٽوڙيندو، تئن اسان ٻه
پرن ڪيو آهي ته:-

مٿن سگلي سنڌڙي جوئي، يوڳيه نه ڏنر ڪوئي.
١- جِم سيتا جنڪ دلاري، ڪئي پرنگيا پياري؛
جب ڌنش توڙينگا ڪوئي، سيتا لي جاوي سوئي.
٢- تِم نونڌ جسودا ڪماري، ڪئي پرنگيا هيءَ پياري؛
يوڳيه ور مليگا ڪوئي، نونڌ لي جاوي سوئي.

اهيءَ پتري ڪان ٻوءِ پائي ليکراج، سندس ڌرمپتنيءَ
۽ پائي نولراءِ سري ٻوڌ راج جن کي ميڻاڻ لاءِ ور ور
ڏيئي وينتيون ڪيون ۽ پڻ ڪيترن مترن ۽ سنبنڌين
هٿان کين گهٽي قد... ايو. پلا مهاپرش ته آهن قدرت
جي، پکراج جا... ري ٻوڌ راج جنکي نيت الدر

هوا پنهن جي ڪنيا لاءِ آڌڪاري ور جي ڳولا ڪندا، پر هيلتائين ڪين اهڙو ور هٿ نه آيو هو. اچ سري پوڌراج جنجي ڇهري روپي چندرما کي پسي سندن هردي روپي چتائٽي پگهرڻ لڳي ۽ اهڙي آسد پر اچي وٺا جو ڪپڙن پر نه پيا ماين. هنن کي هاڻي ڪجهه آشا ٿي نه وڏاڏا اسان جي ڪل پرلڪيا پوري ڪندو ۽ اسان جي منوڪامنا سڌ ڪندي. هو پوءِ مرڪلائي گهر هليا ويا. هنن جي چاهنا ٿي ته سري پوڌراج جهڙي سهاوڻ ۽ الڏ روڙلي اوچ جي ٻڪيءَ رهمه سڌ پوپٽن نه ڇگو. لنهن لاءِ هنن ڪجهه ڏينهن رکي ڪول ڪو پڊهن ڪري هنڪي اڄ وقت گهر پر گهرايو ۽ سانس گهاٽو سمبنڌ ٻڌايو. حڏهين هنن کي ٻڌائي ته سري پوڌراج جن برهمچاري، رهڻي وان ۽ اُلم پرش آهن لڏهين هنن پنهن جو هرڪ هارڻ پر ونپرم ني ڪالر ڪلي ۽ هن ڏالين اُلهيءَ پريم ۽ نيهن جي نگاه سان نهاريو حنهن سان سهرو ۽ سس پهنجي سالر لاليءَ کي ڏسندا آهن. هنن کي اُليکي وچار آيو ته هرڪ نه هاريوسن پر هن کي مجالڻ لاءِ پر نه وڏو يتن ڪرڻو آهي، چو ته هنن انهن نه ٻڌو هو ته سري پوڌراج جن هيلتائين گرهسٿ الڪڪار ڪرڻ کان ٽاليندا رهيا آهن جنهن مان شڪ پئي جاڳين نه ڪين سدائين لاءِ برهمچاري ٿي نه رهڻو آهي. سو الهيءَ ڪم کي راس ڪرڻ جو ٻار ٻالي لسڪراح ڪجهه ٻاڻ ٿي ۽ ڪجهه پنهن جي ٻاءُ ٻالي لولراءِ ٿي رکيو.

مٿي ٽـي لٽن سري پوڌ راڄ جن جي ڀوهڻي مورس
جوليـي مڻ للاٽ پسي ڀائي ليڪراج ۽ سندس ڌرمپتني
جي هردي روُپي ساگر ۾ پرڀام ۽ هرش جون لهرون اُٿڻ
لڳيون ۽ سندن روم روم لـسري پيئي. ڀلا جواهر جي
چهاڪ کي ڏسي ڪنهنجو چمن نه اُن ڏانهن ڇڪبو؟ ڀلا
چقمق جي ويجهو اچڻ سان سُئيءَ ۾ هل چل ٿئي اچي؟
هنن جي هيٺري هرش جو ڪارڻ اهو به هو جو سندن
گهر ۾ ڪماري لڏ لڏ لالي ڪنيا وهانءَ پوڄي ويٺي هئي.
سچ پڇ جهڙو هو سندس لالو تهڙي ئي هئي سچي لڏ لڏ.
چٽڪ وڌاتا مجهس لوڪي للڌيون واهي پراون هيون.
ديوي سمپردا جا سڀ گڻ هن ڪنيا جي اندر پرپور
هوا. لڇ، جو ڪنيائن ڪالر سڀ کان سرشٽ سينگار
آهي تنهن جو سروپ هئي. سندس موهيندڙ گڻ ۽
سباجهي رهڻي ڏسي ڀائي ليڪراج ۽ سندس ڌرمپتنيءَ
پرن ڪري ڇڏيو هو ته هيءَ لولڌ اُن جي ئي پلوءَ ۾
وجهنداسين جو هن جي پوڳ هولدو.

نہ تيسين ڪنيا دان ڪنهن کي ڪنداسين،
نہ جيسين ڪو يوڳيہ رتن هٿ ڪنداسين؛
جـــو هـوندو رڌين ۽ سڌين جـــو ڏٺي،
هيءَ نوَنڌ اُنهيءَ کـي ئي آرپـــڻ ڪنداسين.

جيسنائين اهڙو اَڌ ڪاري ور نہ هٿ آيو آهي ليسنائين
ڪنيا کي پرڻائيداسون ڪونہ. اِهيءَ ويچار کان ولدا

اچي پهتي اَندر حي پياس پڇائيندا هوا. ڀائي لولراء کوتچند ڪرپالاڻي اُنهن مان هڪ هو. جيءُ سڄي حيدرآباد جي پرسڌ مهاڳيائي ڀائي مولچند صاحب عاج واري جو پوٽو هو. ڪيس هندستان اَندر پهچايا ڪارخانا هـوا. ستسنگ ڪندي هو سري نوڌراج جن جي رسيلي ۽ اَلياوڪ ڀائي ۽ شانت سروُپ ۽ لبجسوي مورتيءَ ڏي آڪرشڪ ٿي پيو هو. مڄهس ڏاڍي شرڌا جاڳي هيس. سندس اِهي اکر هوندا هوا ته سري نوڌراج جن لوهاڻ وڻ لڪل لعل آهن، جنهن جي ڪن ٿورن کي جاڻ هوندي ۽ ڪنهن ورليءَ کي پورو قدر هوندو. هڪ ڏينهن پهتي لنڊي ڀاءُ ڀائي ليکراج سان سري نوڌراج جن جي اوُچ رهڻي، ڪهڻي ۽ اسٿتيءَ جي مهما پر اچي ڇڪيو. جن جي اثري ساراه ٻڌي ڀائي ليکراج جي اَندر ۾ سندس درشن ڪرڻ لاءِ اُڪر جاڳي. سو هڪ ڏينهن سڄي ڪٽنب سميت ستسنگ ۾ اچي لڳو. هو سري نوڌراج جن جي چوڏهينءَ جي چندرما جهڙي شالتي ۽ سيتل مورت ۽ پرڪنڌڙ ڪرانتي ٻسي ۽ سندس اُمرت ڀريل واڻي ٻڌي ڏاڍا پرسن ٿيا. ستسنگ سماپت ٿيڻ تي به ڇڙ وينا رهيا ۽ سري نوڌراج جن سان پرمارٿ تي سندن ٿوري سمان هلي. سري نوڌراج جن جي دل کي وڻندڙ پتارٿ ۽ لنڊڙن اُنهن ڀائي ليکراج ۽ سندس ڌرمپتني شرلمتي جسودا ديويءَ جي من کي ٿيڪو ڇڪيو. جيءُ چوڏهينءَ جي چندرما کي ڏسي آنند ساگر جي لهرن ۾ اُٿل پٿل

مٿش گرهست ۾ رهي ، پرم پد جي پراپتي ڪري سگهي ٿو، اُر ٿالت هــــيءُ مهاپرش اهڙو پورڻ ٻڌجي جنهن جو درشٽانت ڏسي سنسار جا منجهيل مٿش وري سنئين دڳ لڳي اچن. نيڪ جيو اٿن ته جڏهين ايشور کو به ڪاريه ڪرائڻ چاهي ٿو تڏهين پاٽڪان پاٽيهي سڀ ڳالهيون ۽ اوسٿائون اهڙو روپ اچيو وٺن جو اُنهيءَ ڪم جو ٿيڻ جيتوڻيڪ تمام ڏکيو ٻلڪ اُڻ ٿيڻيءَ جهڙو ٿي پائيو ويو هجي تڏهين به سولائيءَ سان سڌ ٿيو پوي. جٿن سري رامچندر ۽ سيتا ماتا جي وهانءَ جو يوڳ ٿيڻو هو ته ڪيئن نه شري رامچندر وشوامتر رشيءَ سان گڏجي اچي راجا جنڪ جي درٻار ۾ سهڙيو ۽ ڪيئن نه اُلسي ڌنش ڀاڻ ٽڪرا ٽڪرا ڪيائين، جنهنڪري وهانءَ جو يوڳ ٻڌجي ويو! سو سري پوڌراج جن جي وهانءَ جي يوڳ لاءِ به ايشور جي پاسي کان هن ريت اچي رچنا ٿي.

سري پوڌراج جن جي رهڻي ۽ آلمڪ اوُچ جي سڳنڌ هيٺئر ڪستوريءَ وانگر هر هنڌ ڦهلجڻ لڳي. ڀلا هريءَ جو سنت به ڪڏهن لڪو آهي؟ جٿن ڪيتري به متاڪت ڪندي سورج ٿريءَ هيٺان ڇپي لڪو سگهي لٿن هريءَ جو سنت به ڪيترو يتن ڪندي لڪي لڪو سگهي.

پيگت ڪري پاتال ۾ پرگهٽ هوءِ آڪاس،
رجب ٽينوُن لوڪ ۾ ڇپي نه هر ڪو داس.

سري پوڌراج جن جي سٽسنگ ۾ سوين جگياسو ۽ پياسي

ڳالھ چوريندي ھئي. ٻر سري ٻوڌراج جن کي سڌ ھئي ته اچا وھاڻ ۽ جو ٻوڳ ٻرو ته ٿيو آھي ، سو مالا کي چولدو ھو ته

جڏھن ٻوڳ ٻڄي آمڙ منھنجو ايندو ،
اندر مان اُنھي دم سو آواز ايندو ؛
نه اُٺ ڪرڻ اندر ٻر ڪا ڏاريو آوھين ،
وقت تي اِھو ڪاج خود راس ٿيندو .

ٻر مالا جي اڪير کي اھي اکر لاھي نه سگھيا. ھن جي ڏاڍي آٻلاڪا ھئي ته ٻنھن جي جيٺري اھو شبھ ڪارج اڪين سان ڏسان. سو ڪيترن تي ٻنھنجي مٽن مائٽن ۽ سري ٻوڌراج جن جي مٽن کي اٻلاء ڇيائين. ٻر جڏھين سري ٻوڌراج جن کيس ٢-٣ ڀيرا نمرتا ڀاڻ سان سمجھايو، لڏھن ھوء شانت رھي ۽ اُن ڳالھ جي چرڇا ٻند ڇڏي ڏنائين .

مالا جي سرٻر ڇتيءَ ڪالپوء سري ٻوڌراج جن جي وڏي ڀاڄائي جا ستھ سري ١٠٨ سوامي ٻرمالند صاحب جن جي آڪيا موجب ساڻس گھر ٻر اچي رھي ھئي سا رھندي آئي. ٻنج ورھيه ڪن اُنين نمرتا ڪالپوء ايشور اڇا موجب سري ٻوڌراج جن لاء گرھستھ آشرم اُنگيڪار ڪرڻ جا اُھڃاڻ ڏسڻ ٻر اچڻ لڳا. ايشور چاھيو ٿي ته ھي ۽ مھاٻرش ٻه سري رامچندر مرٻادا ٻرشوتم وانگيان گرھستھ ڌارڻ ڪري ۽ اُنھن ھن جيان ڏيرليتي ۽ مرٻادا ٻوري ڪي ھلي سنسار کي سڌ ڪري ڏيکاري ته ھن ڪلجڳ جي ڪن ڪال ٻر به

شادي

سمي تني ٻٽي يوڳ آيو اهو،
گهٽي ڏيرڪان جنهن جو چرچو هيو؛
سرهائي ٿي آڪاش پاتال ۾،
بسنت خود اچي ٻوڌ ۾ پاڻ ويو.

اها ڪهڙي ماتا هوندي جنهن کي جوان پٽ هجي ۽ اُنجي شادي ڪرائڻ جي اُڪير نه ٿيندي هجيس؟ پر جنهن ماتا کي سري ٻوڌ راج جهڙو سرڳڻ سمپورڻ سپتر هوندو سا نه سندس شاديءَ لاءِ سوين ڀيرا وڌيڪ واجهائيندي! هن لاءِ اِلهيءَ کان وڌيڪ سرهائيءَ جهڙي ٻي ڪهڙي ڳالهه ٿي سگهي ٿي؟ هيڪي نه، اُوس سگهو ٿيندي نه ڪاهين مهن جو لالن ڪرشن ڀڳوان وارو مڪٽ مٿي تي رکندو ۽ ڪڏهين پنهنجي پتني وٽي اچي گهر کي شوڀائمان ڪندو. سچ آهي ته ماتا جي جيون ۾ پٽ جي وهانءَ جو اُوسر نه تمام آنند دائڪ ٿئي ٿو. سو هيءَ سدوري ماتا به رکي رکي سري ٻوڌ راج سان پيٽي گهٽلي جي

سهايتا ڪرڻ لاءِ تيار آهن، ڏکيو اسانجي بزرگ ۽ شردا سان
هنن جي اوٽ ولڙ جي گهرج آهي. هنن جيڪي اڻٿس
لاڀ اسان کي پهچايا آهن تن جو وڏي وستار سان ورڻن
ڪيائين. ستين ڏينهن تي مٺئر هڙ ۾ سوامي جن جي
تالي پکيه ڪيو ويو جنهن ۾ هزارين سنت سنگين ۽ برهمڻ
پوڄن ورتايو. جڏهن ستسنگي سنڌ ۾ موني آيا، تڏهن
اُهن ۾ حيدرآباد ۽ ڪراچيءَ جي سنت ڏرم منڊپن ۾
سوامي جن جي تالي پکيه ڪياه

چڏيو ته اسان جي هيءَ سنڌ جي ياترا پڇاڙيءَ جي سمجهن
سال ۱۹۳۴ ۾ هنن جي ديھہ ۾ اچي ڪشٽ ٿيو جو ڪڏهن
گهٽ ته ٿيندو هو پر بنھہ لهي ڪونه ويندو هو. دوا دره
گهڻو ڪري ڪونه ڪندا هوا. ته بہ ج ۽ پرسنتا سان د
سهندا رهندا هوا. مي مهني ۾ روڳ وڌي ويو ۽ انهي
مهني جي ۱۸ تاريخ منجهند جي مهل پاڻ چيائون ته هاڻي
اسين سرير ڇڏ يندا سون. ڏيڍ بجي ڌاري پنهن جا پران
برهم ۾ لين ڪري وجي ويرامت ۾ سمايا. هيءَ سماچار تارن
۾ پهچايو ويو. جتي ڪٿي دک جي لهر ڇانئجي ويئي.
سنڌ ۽ پنجاب مان ديس ديسانتر جا ڪيترائي ستسنگي
اچي مظفرڳڙه ۾ سوامي جن جي دربار ۾ گڏ ٿيا. حيدراباد
ڏاڍي پريم ڀاو سان ڪتا ڪيرتن ۽ ڀڄن ڀاو ٿيندا رهيا.
آيل ست سنگين مان رڳو سري پوڌ راج به هو.
وڏائيءَ ۾ هڪ موهيندڙ ۽ دل پچائيندڙ وياکيان هندستاني
پوليءَ ۾ برابر ڪلاڪ اٿي بيهي وڏي آواز سان تمام
چيدن اکرن ۾ ڪيو، جنهن جو بڌلڙن تي تمام گهرو پرڀاءُ
ٿيو ۽ ڪين آسچر يہ ۾ وجهي ڇڏيائين. هن وياکياڻ دواران
سڌ ڪري ڏيکاريو ته سوامي جن اسان کان وڇڙي ڪونه
ويا آهن. رڳو هنن سرير ڪ چولو لياڳي ويرات سروپ
ڌاريو آهي. جنهن مهل اسين کين ياد ڪندا سون تنهن مهل
هو اسان ساڻ ئي پرتيت ٿيندا. هو هر سمي اسان جي

ساري وشو جي ڌار ڌار شهرن ۾ قتليل هوا تنهن ڪري هيءَ پتر اُلي ڀڄي کين آنند ڏيندو هو.

سري ستگرو ديو سوامي پرمانند صاحب جن جو سرير وڏي اوستا جي ڪري سال ١٩٣٣ کان ولي ڍلو ۽ نربل ٿيڻ لڳو. تنهن هوندي به اٿاهه آتم بل جي ڪري هنن جي ڪنهن به ڪرپا ۾ ڍلائي ڪانه آئي. جنن اڳي ڏهاڙي پرڀات ۽ سانجهن جو گهمڻ ڪرندا هوا ۽ لمب راهه جو ستسنگ ۾ ڪٿا ڪندا هوا تن لئي اهو نيم پوريءَ ريت پالبدا آيا. پرامي ست سنگين کي جڏهن سوامي جن جي سرير نربل ٿيڻ جي سڌ ملي، تڏهن هنن سوامي جن کي وليه پورڪ لکي موڪليو جنهن ۾ هنن سوامي جن وٽ اچي سندن درشن ڪرڻ جي اڀلاکا پرگهٽ ڪئي. سوامي جن ويچار ڪيو ته هيترن سارن ڀڳتن کي مظفرڳڙهه تائين ڪهي اچڻ جو ڪشٽ ڏجي تنهن کان بهتر ٿيندو ته اسين پاڻ وڃي کين درشن ڏيون. سو پنهنجي ڪشٽ جي پرواهه نه ڪري نه سنڌ جي سفر لاءِ نڪري پيا ۽ حيدرآباد، ڪراچي ۽ ٻين هنڌ وڃي ست سنگين کي درشن ڏيئي نهال ڪيائون ۽ پنهن جي امرت وڪا وسائي هنن جي تن من کي ٺاريائون. اهو سچ آهي ته سڌ پرشن کي اهڙين ڳالهين جي سڌ اڳواٽ پوي ٿي، سو سوامي جن نه سمجهڻ لڳا ته سنسار ۾ سندن نواس جو سمو سماپتيءَ کي ويجهو پهچندو ٿو وڃي. تنهن ڪري هنن ڪن تمام ويجهن ست سنگين کي ٻڌائي

ست سنگي جي حيدراباد کان ٻاهر رهندڙ هوا تن کي ست سنگ پراپت نه ٿيڻ ڪري هيءُ پتر ڏاڍي موج ۽ رس ڏيندو هو ۽ جيئن ٽيڪ مهيني مهيني لکرندو هو تڏهين ٻه هنکي وڏي وٽ ڪري پالڻيندا هوا. اڃا هڪ پتر پڙهي لاهيندا هوا ته ٻئي پتر جي واٽ نهارڻ لڳيندا هوا. ڀلا جنهن پتر ۾ سري ٻوڏراج جي اوچ آتمان لکتل پرسنگ هوندا اهو پتر ڪنهنکي نه موهت ڪندو؟ جڏهن کان هنن جي اها آندر جي توري وڌڙ ۾ بند ٿي ويئي تڏهين کان هو پاڻکي اباڻڪا سمجهڻ لڳا. ڪيترين ئي وليه پتر ڪائون سري ٻوڏراج کي پتر وري چالو ڪرڻ لاء لکيائون، پر اُهيءَ سمي ڪم هلائيندڙ شيواداري نه هئڻ ڪري، سيمي کي لاچار تراس ڪرڻو پيو. ٻاهر جا ستسنگي ٻوءِ ۾ رکي پتر وري کيڻ لاء پيا لکندا هوا ۽ ڪي روبرو ڳڏجڻ تي ٻه چوندا هوا. نيٺ جڏهين پتر جي ڪم هلائڻ جو پربند ٿي ويو ۽ شري ڏاالدومل خانچند ۽ شري رگهومل جيوترام پريمي ستسنگين پتر جي ڇپائڻ ۽ وراهڻ اِيادڪ جو ڪم پاڻ تي کنيو تڏهين پتر وري چالو ڪيو ويو. سمپادڪيءَ لاء سري ٻوڏراج کان وڌيڪ اَڌڪاري ٻيو ڪوله هو، تنهن ڪري هوهر مهيني پتر ناهي ڏيندا هوا. پياسي ستسنگي پتر کي وري پنهن جي هٿن ۾ ڏسي گد گد ٿيڻ لڳا ۽ سڀ پرڪار جا اُپديش منجهس پڙهي لاڀ وٺندا هوا ۽ ستگورن ۽ سري ٻوڏراج جا ڌنيواد ڳائيندا هوا. جئن نه ستسنگي

سکهو سالباهو ڪريو. هن اچرج ۾ پنهنجي پڇيو ته هان،
مالا جي سر ۾ لباڳيو؟ ته هين سري پوڌراج ڇيس هائو،
اچرج ڪالڻ حي ڪيڙي ڳالھ آهي؟

چنتا تاڪي ڪيجئي جا اَن هوني هوء،
اِھ مارگ سنسار ڪا نانڪ ٿرنهي ڪوء.

سندس مالا جي سرڳواس ٿيڻ کان پوء سندس پاڄالي‌ء
جي بيماري ۾ وڌلدي ويئي ۽ هوء پوء گهٽو سمو ڪالھ
رهي. ۾ مهنا ڪن لمرپا ته هن جو سر ۾ ۾ چتو. سري
پوڌراج حي وڏي پاءِ سري وڙ هيمل جي ڏ رمپتني جا
گهٽي سمي ڪان ڪالئن ڌار رهندي هئي سا ڪڏهين
ڪڏهين وٽن ٻيٺي ايندي هئي. لنڊي ڏ براٺي‌ء جي
د بهالب ڪان پوء هوء سندن گهر ۾ وڌيڪ اچڻ لڳي.
پاڻ گهر ۾ اڪيلي هئڻ سبب ۽ سري پوڌراج جي ۾
اڪيلي ٿيڻ ڪري هن چاهيو ته مان هاڻي ساڻس گهر ۾
ڪڏ رهان. هن سلو وجھ سمجهي سمت سري ١٠٨ سوامي
پرمالند صاحب جن کي ٻڌنتي ڪئي ته سري پوڌراج
هاڻي گهر ۾ هڪڙو جڻو آهي ۽ روٽي ڪري ڏيڻ وارو
۾ ڪوٺ الس. مون کي ڪرپا ڪري آگيا ڏيو ته مان
وٽس وڃي رهان. سوامي جن سري پوڌراج کان پڇي
ڪيس اهڙي موڪل ڏني. سري چتومل پوء ڀيڻن جا
ٻار ايا ڳوٺ چڏي آيو.

پرپر اتر جو اڳي سال ١٩١٧ع ۾ ڪڍيو ويو هو سو
هليدو رهيو ۽ پوء بند لي ويو. ڪيترائي پرهي

ڪار ڪرڻ گهڻو ڪري ڇڏيندو ڪين هو. اهڙي اوستا ۾ ڪم ڪار ۾ مدد لاءِ ماڻهو ٻئي گهرج محسوس ڪئي ويئي. اِنهيءَ لاءِ سري ٻوڌراج جي پرم شردالو ست سنگي سري چيتومل ليڊولمل هالن پراڻن واري سندس ماتا جي بيمار ٿيڻ کان ڪيترا مهنا اڳي سندن گهرو ڪم ڪار ۾ ونائڻ لاءِ پنهنجي ٻارن ٻچن سميت اچي ساڻن گڏ رهڻ لاءِ گهڻي پرير سان آڇ ڪئي هئي جا سري ٻوڌراج سوڪار ڪئي ۽ سري چيتومل اچي ساڻن گڏ رهيو هو. چداڪاشي پراتر منڊليءَ جا ٻالڪ پڻ سيوا ڪرڻ ۾ ڪين گسندا هوا. سري ٻوڌراج جي ماتا جي دوا درمل پيئي هلندي هئي ۽ جنهن جو داڪٽر دلگيءَ مان پورو ٿي چڪو هو اُنکي ڪيترو ڪرسائي سگهبو.

راتو ڏينهن چڪي ٿو چڙهيو ڪال ڪلهن تي،
سمي سان سيڪنهن کي نيندو ساڻ ڏکي؛
ڏاريو جنهن سريرکي سو اِستر ڪڻن ٽڪي،
ٽوڙي وجهي ٽکي ڪوساهي لنڪا ڪوٽ ۾.

ليڪ هيءَ ڌرم ديوي سشيل ماتا سنه ١٩٢٩ جي آڪٽوبر مهني ۾ پرلوڪ پڌاري ۽ وڃي ويراٽ ۾ سمائي. جيتوڻيڪ سري ٻوڌراج کي ماتا لاءِ پيار ۽ سنيه هو نه ته اِنهيءَ مهل اهڙو نه ساوڌان هو جو کهڙي ڳالهه ڪجي! ٻاهر سري چيتومل بيٺل هو اُنکي ساوڌانيءَ سان ڇيائين ته ماتا سرير ٿياڳيو آهي، سندس ڪريا ڪرم جو

جي وڃهو وهڻ ڪندو ته ڪٿي آهي؟ پر هيءَ ماتا جو
سڀاءُ اهڙي اڻڪيءَ ۾ نه ڪسڻ وارو ته هو، لڪي هنجي
ٻالڪن کي پالڻ وارو هو. پلا جنهن ماتا جي سکيا ۽ آسيسا
سان هو سچو ”پوڌ راح“ ٿيو هـو آن جا لورا ڪٿي
وساري؟ هيءَ ٿي مهل هئي جڏهن هو ماتا جي ٻالڪن
جي موت ۾ ڪجهه ٻيو ڀري سکيو ٿي. سو رالين جون
راليون جاڳي پهن جي ماتا جي شيوا ڪندو هو ۽ هيٺاڻيءَ
جي ڪري جو ڪيس ڳڌڙيون اچي پولديون هيون ٿهن
لاءِ ڪيس وري پڙوئن ڏيندو هو. مجال آهي
اک جي پلڪ جو شيوا ڪندي ڪٿي ٿڪ جي ڪري اوُنجي؟
ڪڏهن مهل ڪيس رسيلا ٻچن ٻڌائيندو هو ته ڪڏهن مهل
سکياڊالڪ ڪهاڻيون ٻڌائي سندس دکن ۽ گهڙيون کي
مٽائيندو هو. ڪڏهن ڪيس سر ٻر جي موهه کان آجي
لڪڻ جا پرسنگ ٻڌائيندو هو ته ڪڏهن وري ڪيس دک
سک کي سمان سمجهي، ٻيون اوستائن ۾ پرسن رهڻ جي
مڌر مرلي سٽائيندو هو. ڪڏهن ونس وڄي سري
سکمڻي جو پاٺ ٻڌندو هو ته ڪڏهن وري سري گيتا،
سري مد ڀاڳوت اٿوا سري رامائڻ مان ڪيس ڪي آڏيا
تتري ڏيري ٻڌائيندو هو، جنهن سندس چت کي دک ۽
پيڙا جي مهل وسرام رهي. سندس ٻاجائي سري رامچند
جي ڏرمپتني جا سائن گڏ هوندي هئي سا ڪيترو
ت...سڀي لڳ اچڻ ڪري ڪڏهن بيمار ڪڏهن
ي هئي ۽ هن کان جنهن پوءِ ٿي گهر جو ڪم

جس پنيان اُپجس، مان پنيان اُپمان، لاڀ پنيان هاڃي، سوڀي پنيان اولڌاهي، ڏيهن پنيان رات، سياري پنيان اونهارو اِلياد ڪ؛ اِها ڦير گهير آد ڪان هلندي اچي ٿي. جو جيئو ديهه ڌاري ٿو سنسار ۾ سُر ڪري آيو سو هڪ ڏينهن ديهه ڪي ڪياڳي پنهن جي ياترا پوري ڪري هليو ويندو. هن اٽل نيم اڳيان ڪنهن نه ڪنڌ جهڪايو؟ سري رامچندر ۽ سري ڪرشن اِلياد ڪ جهڙا اوتار؛ سري ڪبير، سري ترلوچن، سري نامديو اِلياد ڪ جهڙا ڀڳت؛ سري گورو نانڪ، سري گورو گوبند سنگهه، سوامي رام ڪرشن، سوامي رام تيرٿ اِلياد ڪ جهڙا اوچ مهاتمائون؛ سڀ هيءَ پاهريون سرير ڇڏي ونسرامت ۾ ولين ٿي ويا. هن جڳت جي رچنا ئي اهڙي ئي لڳ ٿي رچيل آهي جو ڪنهن جي به نيهه رهڻ جي آس رکي نٿي سگهجي.

جنسي جل ڪي بد بدا اُپجي بنسي نيت،
جڳ رچنا تئسي رچي ڪهه نانڪ سن ميت.

سمو آيو ڇڏهين سري پوڊراج جي منڙيءَ ماتا جو سرير پوئتي پوڻ لڳو. نيڪ چيو اٿن نه "جهونو ٿيو جهاز سُت نه جهلي سڙهه جي." پيرايي سان گڏ هيٺائي آئي؛ بيماري نه پنهن جو منهن ڪڍيو. سندس ماتا کي پهرياڻين نه پيٽ ۾ سور پوڻ لڳو. پر پوءِ ليت اُن سور ڦري آليسار جي دستن جو روپ ورتو. جن کي هن لڳري بيماريءَ جي جاڻ آهي تن کي سڌ آهي نه اهڙي بيمار

سلبلڊين جو سرڳواس

رام ڳيو رالوڻ ڳيو جاڪلہ ٻہ پروار،
ڪهنالڪ ٽرڪيو نهين سپني جلوُن سنسار.

هي؛ سرشٽيءَ جو اٽل نيم آهي ته هرڪا وستو ۽ هرڪا اوستا بدلجي جي سمي لي ٿوري بدلجي جي ائنز اوستا کي ڌارڻ ڪري ٿي. جو جالو آهي سو اوس هڪ ڏينهن مرندو. جو آيو آهي سو اوس هڪ ڏينهن ويندو. جو ڀيو آهي سو اوس هڪ ڏينهن ڊهندو. جو ٽڙيو ٽڙيو بيٺو آهي سو اوس هڪ ڏينهن ڪومائجي ويندو. جو اڄ سالو ۽ سرسبز آهي سو سڀاڻي سڪل ۽ لوڙهه آهي. جو اڄ چاڪ چڱو ڀلو آهي سو سڀاڻي اڳهو ۽ بيمار آهي. جو اڄ سندر ۽ شوڀيڪ آهي سو سڀاڻي ڪوجهو ۽ ڪروُپ آهي. جو اڄ سوُرويرو ۽ جوڌو آهي سو سڀاڻي لسو ۽ هيڻو آهي. جو اڄ للهو ليبرو آهي سو سڀاڻي سهو سڀڪ آهي. جو اڄ لوُءِ جوڀن ۾ آهي سو سڀاڻي پڊاپي هي ڪري ڇڏو ۽ لاچار آهي. جيئن جون الدر تون اڄ ۽ ڀسپر آهي سي سڀاڻي ڪر ڪري ڪان جواب ڏيئي ھي سڪ ٻليان ڊڪ، ٻينلا لي ۽ ٻليان ڪتالي،

جيڪي ڪو ڪري ٿو، سو پاڻ سان ٿو ڪري. انهيءَ اُصول جي اونهي اَرٿ کي ٻروڙڻ سان ماڻهوءَ جا ڪپاٽ کليو پون ۽ ڄڻ ته سرو آتم درشٽي منجهس اُڀرڻ تيو پوي. اها درشٽي تمام پوتر درشٽي آهي. تڏهين آدر جون اکيون کولي جت ڪٿ دئيءَ جا ديدار ڪريو. انهيءَ اوچ وديا پٽاندر پنهن جي رهڻي ناهڻ دواران پنهن جي اولاد کي ديوتائن جهڙيءَ [illegible] بدويءَ تي پهچايو.”

گليش اجا ٻنجن ورهين جو مس هو تہ هڪ ڏينهن ٻلي‌ءِ سان راند ڪندي، ڪيس ڳالھ لاءِ رهندو ياد ڪيائين. مالا پارولي‌ءِ پريان وڃي سمورو رنگ ڏٺو. ٻنهن جي پياري پٽ کي آلم رود يا جو اوچ سبق سيکارڻ جي ارادي سان اهڙي ڪٿي ليلا ڪيائين جو سندس پورو ڳالھ مان رت وهي لڳو. گليش مالا جي ويجهو اچي چا ڏسي تہ مالا جي ڳل مان رت پيو لڙي. آسچرج ۾ پڇي مالا کان پڇيائين تہ "اما توکي ڪنهن ڌڪ هنيو رت ڪنهن ڪڍيو آهي؟"

پارولي- پٽ! تو ڪين هيئر موکي رهندو پالو.

گليش- تہ اما! ڪڏهين ڪڏهين؟

پارولي- اڇهو! هينئر ڪين ٻلي‌ءِ کي رهندو ياني رت ڪڍيئہ. پٽ! مان آهيان جڳمعہ جنني. سڀ پراڻي منهن جو روپ آهن. ٻئي جو دک سو منهن جو دک!

مالا پارولي‌ءِ سروَ آلم درشٽي‌ءِ جو ڪهڙو نہ سندر سبق، ڳالهين ڪندي گليش کي سيکاري ڇڏيو! اها آهي سروَ آلم درشٽي، جا هر هڪ معش کي ڏارڻ جڳائي. آلما کان سواءِ ٻي ڪا هستي آهيئي ڪانہ. ڪڏهين پالڪي تہ ڪوبہ دک ڏيڻ نٿو چاهي. سڀ روپ ٻنهنجا روپ آهن. پوءِ وير رکجي تہ ڪنهن سان؟ ڪروڌ ڪجي تہ ڪنهن لي؟ لڳي ڪجي تہ ڪنهن سان؟ ڏک ڏجي تہ ڪنهن کي؟

ڪشي ڪان ڪمان مان، جو تو هٽين مون؛
مون ۾ آهين تون، متان تنهنجو ئي توکي لڳي.

پاڻ کي وساري ڇو پنهن جي پاڇي پٺيان پريشان ٿيا آهيو؟ جيڪي به ٻاهر پسو ٿا سو سڀ آتما جو پسارو آهي. ناحق منش هن اڻ هوندي ايڪتا جي پرپنچ ۾ دکي ۽ دين ٿي رهيو آهي. پاڻ پڇاڻڻ سان دئيءَ جي درسني پڇي پوي ٿي ۽ هرهند آتما جو ئي جلوو ڀاسي ٿو.

دنيا آهي تصوير، منهنجي حسن جي؛
نهاريان جتي ٿو، پسان پاڻ کي ٿو!
(سري لعمۂ توحيد)

سري ستگور ديو مهاراج سوامي هيمراج صاحب جن جڏهين اچا ڏهن ورهين جا هوا ته کين ڏرمي سکيا پرائڻ لاءِ پنڊت پولانات وٽ وهاريو ويو. هو پنڊت هو شو شنيوءَ جو اُپاسڪ. هن ٻالڪ کي به شو جي مورتي ڏيئي اُنجي اُپاسنا جي وات ٻتائي. به ڏينهن هن ٻال رشيءَ شنيوءَ جي اُپاسنا ڪئي ۽ ٽئين ڏينهن ئي کيس اسنگ آتم سروپ جو اهڙو اُڇيي جهڙو اُليڦ آيو جو اُها مورتي موٽائي پنڊت جن وٽ کڻي آيو ۽ کيس آتم اُليڦ جو آسچريه لکتو پڌاپائين. کيس صفا ڇيائين ته مورتيءَ کي مان ئي من ۾ ڌاري پوءِ هن جو ڌيان ڌريان ٿو. پوءِ مورتي وڏي ٿي کين هن کي ڌاري ٻڌ ڪرڻ وارو. سچ پچ اُپاسنا جو ڦل اِهو ته پنهن جي پاونا ۽ مشق موجب ٿو ملي، پوءِ ڇوته پاڻ کي پروڙ جي جنهن جي آڌار ڪانسواءِ ڪابه شيءِ هستيءَ جي صفحي تي اچي نٿي سگهي.

جگت پوج ماتا پاروتيءَ جو پرسنگ اچي ٿو ته جڏهين

ڪنهن جا سج ٻج ۽ سڪ سروپ آهي رهيو آهيا.

ڪڪرو وانئڙو سٿر ڪندي اچي ڪڪري وڃي ليٽي ٿي. ڪٿي ته سيڙ ٻو. پاڻيءَ ۾ ٻهاري ڇا ڏسي ڪنهن ٿو ته ڪڪرو چنڊو ٻيو چمڪي. هٿ وجهي چنڊ کي ڪنهن ڇڏيائين. ڳڻتي نه هٿ هلاپاليو ۾ ڪنڊو هٿ ٿي نه اچيس. انهي ۾ اچي ڪو داناءُ آڻي لنگهاڻو ٿيو. وانئڙو ڏي ڳالهه بڌي اٿيءَ داناءُ مٿي وڃي ڏکي ڳوڙها ڳاڙيائين ته چنڊو آلي هڪ تاريءَ ۾ تنگيو ٻيو آهي جنهن جو رنگ ٻاهر ٻيو ڪڏ ۾ ٻوي. ٻوءِ وانئڙو ڪي اچيءَ منجهه سڃ وانئڻ ڪيائين ۽ سندس دل جي پريشانيءَ ۽ وهم کي وڃائي چنڊو هٿ ڪري ڏنائيس. سچو چنڊو ته آهي آڪاس ۾ جنهن جو ٻاڪ. اُن جو ٻاهو سنسار روپي ڪڏ ۾ ٻوي ٿو ۽ جيو پنهنجي ٻاڪ کي ڇڏي سنسار جي ٻيان ٻوي ٿو ته ملس ڪجهه نه ٿو. سچي سنگور جي اُپديش سان ڪيس آهي روپي چنڊو ٻاڪ ۾ لي پرايمه ٿئي ٿو. اي دوستو! توهين اهو سورج آهيو جنهن جي جوت جڳت جو روپ وٺي بيٺي آهي. توهين اهو ساگر آهيو جنهن جون لهرون سنسار جو روپ ٿيون بيٺيون آهن.

تون چندا جڳ چاندني، تون ديپڪ جڳ روپ؛
تون ساگر جڳ لهر ٿيءَ، تون سورج جڳ ڌوپ؛
ليرو روپ اڌول هيءَ، نرپيءَ اچل اکنڊ.
پؤل آپکو سهت هي ڪوپ ٻوڙ ار ڏنڊ.
(سري اڌوڀت سالمه)

رشي الهيءَ اُپنشد جي هڪ شرلي ٻڌائيس تہ جنهن مان
اِها سندر سکيا ملي ٿي تہ سرير ۽ پدارٿن جي چتونا بدران
پنهن جي آتما جو چنتن ڪريو. سنسار جون ڪوڙيون
ڳالهيون ٻڌڻ کان منهن موڙي، ساکي سروپ آتما جو گيان
ٻڌو. مٿيا سمبنڌن ۽ ڇڻ ڀنگر پدارٿن جي قرٻن کي اُٿارڻ
بدران امر آتما جو ڌيان ڌريو. جيڪي هيلتائين سرير
جي درشٽيءَ سان پئي ڏٺو اٿو سو سڀ آتما جي درشٽيءَ
سان ڏسڻ سکو.

سنسار جي پدارٿن ۾ سک رکيءَ ماڻهو ڪو لهي. ڪو
سک جي ڪلپنا ڌن ۾ تو ڪري تہ ڪو وديا ۾، ڪو
وري سائنس ۾ تہ ڪو حڪومت ۾. اهڙيءَ ريت ماڻهو
پنهنجي پنهن جي ٻرڻ پدارٿن ۾ سک جي ڪلپنا ڪري،
سچي آنند سروپ آتما کي وساري ويٺا آهن. هن مان
پروڙي تو سگهجي تہ هيءُ سڄو مالداٽو خيالي ۽ من گهڙت
آهي. جا شيءِ هڪڙي جي خوشيءَ جو ڪارڻ آهي سا
ٻئي جي دک جو سبب بڻجي پيهي ٿي ۽ جا شيءِ هڪ
مهل سک ڏيندڙ پيئي ڀاسي سائي ٻيءَ مهل دک ڏيڻ لڳي
ٿي. الهيءَ هولدي ٻہ اڳيان جي زور ڪري ماڻهو وري
وري پيو ڪوڙن پدارٿن ۾ سک جي ڪلپنا ڪري.
ڪڏهين مالها قيرڻ ۾ خوشيءَ جي ڪلپنا ڪري تہ
ڪڏهين ليرت پيئڻ ۾، ڪڏهين پاٺ پڙهڻ ۾ تہ
ڪڏهين مؤن ڌارڻ ۾، ڪڏهين سنگت ۾ تہ ڪڏهين
ڪالت ۾، ڪڏهين خوب کائڻ پيڻ ۾ تہ ڪڏهين ورتن

لمام جهولي ۽ وڏي برو ڏي برهدار ٿيڪ اپشد بر برسنگ اچي لو ۽ رشي ياگولڪ جڏهن پڻ و لئي لو لڏهين پنهن جي پهرين استرين مترين ۽ ڪاليائيءَ کي سڏي چوي لو ۽ منهن جي سموري ملڪيت ياڳ بر وراهي ڪار ۽ مان هاڻي سنياس ڌارڻ ڪندس. تنهن تي مترين جنهن کي ڪجهه وڌيڪ جي اڳهو آهي سا لي پڇيس ۽ "رشي! ڏاهن پدارٿن ملڻ ڪري مان امر ٿي سگهنديس؟" تڏهن رشي ائين ڏنيس ته "ڪلل ڏا! مؤمد جي ڊڪر ڪان آهي لنڱ لاءِ آلڙ گيان ڪان سواءِ پڻ ڪو مارڳ آهيئي ڪو ڏ." مترين تڏهن چوڻس لي ۽ "ٻن ٻوي اهڙ و مال ملڪيت ۽ مو لکي اهو آلڙ گيان ڏيو جو مون کي مؤمد ڪان ڇڏائي سگهي." رشي تڏهن ڪيس اپديش ڪري لو "استري پتيءَ کي پيار ڪري لي، ڏ پتيءَ لاءِ بر پنهن جي لاءِ پتي استريءَ کي پيار ڪري لو، ڏ استريءَ لاءِ بر پنهن جي لاءِ پتا پت کي پيار ڪري لو، ۽ پت لاءِ بر پنهن جي لاءِ ماڻهو ڌن کي پيار ڪري لو، ڏ ڌن لاءِ بر پنهن جي لاءِ. ماڻهو ديوتائن کي پيار ڪري لو، ڏ ديوتائن لاءِ بر پنهن جي لاءِ. اهو پاڻ جنهن جي لاءِ سڀ ڪجهه پيارو لڳي لو تنهن کي لو چئجي آتما، جو اُلادي، اُجر، امر، شڌ ۽ گيان سرؤپ آهي. اهو آتما ئي درشن ڪرڻ يوڳيه آهي، اهو آتما ئي سرؤڻ ڪرڻ يوڳيه آهي، اهو آتما ئي منن ڪرڻ ۽ اهو آتما ئي لڌياسن ڪرڻ يوڳيه آهي."

پل بہ ڪيس جڙڻ نہ ڏئي. هيءَ جيوت آهي مرتيوءَ جو گرھہ. اِهيءَ هوندي بہ هيءَ بقا جو خيال ڪري ٿو ۽ دل ٿي دل ۾ پاڻ کي اَمر سمجهي ٿو. ڪنهن وڏي بيماريءَ ۾ قاتل هوندي بہ هن کي اَمر جيابيءَ جو اھڃاڻ آسرو آهي جو مرتيوءَ کي ڪجهہ بہ نتو ليکي. هيءَ منش پاڻ سکہ سروپ آهي ۽ اَبناشي آنند جو ڀنڊار آهي، پر اِهيءَ ڳالهہ کي نہ ڄاڻي پاڻ کان ٻاهر وشين ۽ پدارٿن اِلياڊڪ جي بيابان ۾ اڻ هوندي سکہ لاءِ واجهائي ٿو، جي سراسر ڇڻ ڀنگر ۽ ناسونت آهن. سندس حقيقت بہ اُهيءَ هرڻ وانگر آهي جنهن کي پنهن جي اندر مان ٿي ڪستوريءَ جي سگند اچي ٿي پر اُنجي ڄاڻ نہ هئڻ ڪري ڪستوريءَ جي ڳولا ۾ وڃي ٿو جهنگ جهاڳيندو ۽ بن ڀٽڪندو. هماءَ (اَلل پکي) ۾ وري اِها برڪت آهي جو جنهن جي مٿان سندس پاڇو پوي سو بادشاهي ڪمائي! هو بہ پنهن جي وڏائيءَ کان اڻ واقف هئڻ ڪري ايڏي آڪاس ۾ اڏامندي سدائين پريشان ۽ سرگردان آهي. منش جي بہ هوبهو اِهائي حالت آهي. سمورو سکہ پاڻ ۾ ٿي ڀريل اٿس پر هيءُ وڃي سکہ کي پاڻ کان ٻاهر ٻين شين ۾ ڳوليندو ۽ اُنهيءَ کوجنا ۾ هن ڌرتي آڪاس هڪ ڪري ڇڏيو آهي.

جئن هو هرڻ هماءَ، سرگردان سنسار ۾؛
هو پگهہ نہ ڌري پنڌين، هو ڌر سرڌري نہ ساءَ.

ڳالهه نه ڏڪئي پر سنگ هوندي به اُنکي تمام سولو ۽ سپشٽ
۽ سيئي جي سمجهڻ يوڳيه بڻايو تنهن هڏلڏرن کي وڏي
آشچريه ۾ وجهي ڇڏيو ۽ سندن ڪماٽ کولي ڇڏيا.
گيانوانن کي انهن نه لڪي ٿيو ته هن پنهنجي سروپ
کي جنيءَ رهت ۽ جنم جو تئن جالو ۽ اليڙ ڪهو آهي، ۽
سندس ورلي آتما جي رنگ ۾ رنل آهي. هيءَ وياڪيائن
ٻين وياکيائن والنگر ڏار ڪتکي ۾ ڇپايل آهي. منجهس
ويدانت جو سار سمايل آهي ۽ پڙهڻ ۽ ويچارڻ سان
جگياسوءَ جي هٿين ئي اڪرجيو وڃي ۽ هو ٻاڻ کي
سمت چمت آتد سروپ آتما ۾ لبمع ڪرڻ لڳي ٿو. انهيءَ
ڪتکي مان مکيه پاڱا هيٺ ڏجن ٿا جنهن مان پالڪ نه
پنهنجو پنهنجو لاڀ وٺي سگهن ٿا.

"هيءَ منش پليکي کان انهن پنو پائئي ته مان هيءَ
سرير آهيان، منهن جو نالو، ورڻ، آشرم، ڪل، ڏرم
۽ جانس فلاڻي آهي، مان هنن ڪي هنن ويچارن، سٺاون
۽ ڪرمن وارو آهيان، مان شاهوڪار الوا غريب آهيان،
منهن جون هي الوا هوءُ حالتون آهن انياد کان. پر سچ
اهو آهي ته هيءَ انهن مڙني ڳالهين کان نيارو، ساکي، شڌ
آنڊ سروپ آهي. هن جي اندر مان نه اهي اشارا پيا اچن
ته هيءَ پنهنجي واستو سروپ موجب پالکي اُٿاشي ۽
آنند سروپ پيو مڃي پر اُن جي ڪيس ڪل لي ڪاله
ٿي پوي. هن ناستواسع جگمع ۾ جيڪڏهين ڪيس بئا هو
ڪرشمو نظر نه اچي ته نااُميدي ۽ مايوسي هوند هڪ

ڪي آڳيا ڪيائون ”۽ انهن کي سنڌيءَ ۾ مڪمل ڪري ڇاهي ڇپارايو ۽ آتم گيان جي وشيه تي ويا کيان توهين پاڻ ڏاهيو ۽ اهو سميلن ۾ توهين ڏجو. هن مان پڌرو ٿيندو ته سوامي جن منجهس آتم گيان جو پرڪاش پرجلت پسي ۽ ڪيس هر طرح اڌڪاري سمجهي اهو ڪٺن ڪم هنکي سونپيو، نه ته آتم گيان جهڙي اوچ وشيءَ تي هيڏي وڏي سڀا اندر ڳالهائڻ ڪا جهڙي تهڙي ڳالهه نه هئي.

سميلن جي تاريخ کان هڪ ٻه ڏينهن اڳي سنڌ ۽ پنجاب جي ڌار ڌار شهرن ۽ ڳوٺن مان ست سنگي ڳهٽي انساه سان اچڻ لڳا. ڪل ۳ سو کن ست سنگي اچي گڏ ٿيا. هنن لاءِ شهر ۾ ڌار ڌار هنڌن تي جايون هٿ ڪري ڪئمپون لڳايون ويون هيون جن ۾ هنن کي رهايو ويو. هنن جي کاڌي پيتي ۽ ٻئي سهنج سک جي پربنڌ لاءِ کيترائي شيواداري ست سنگي والنٽيئر ۽ ڪئپٽن ڪري رکيا ويا. سميلن ۾ وياکيان ڪرڻ لاءِ منڊپ جي لڳو لڳ ڊاڪٽر تاراچند جي اسپتال جي ڪمپائونڊ ۾ هڪ وڏو منڊپ کڙو ڪيو ويو جتي ۳ ڏينهن سالده وياکيان ٿيندا رهيا. سري ٻوڌراج سوامي جن وٽان مليل آڳيا موجب آتم گيان تي پنهن جو ڇاهي تيار ڪيل وياکيان ڪٺن ڪيو. ڪلاڪ کان ڪجهه سمو مٿي هو وياکيان ڪندو رهيو. هن اٺياوڪ جوان جنهن تمولي هن گوڙهي وشيءَ کي ايڪاگر چت ٿي کولي چٽيءَ ريت ورلن ڪيو ۽ ڪيٽي ٻڌندڙن درشنانت ۽ پرماڻ ڏيئي پنهن جو آشو سڌ ڪيو ۽ وڏي

جاري ٿيو آهي لنهن ۾ ۾ ڪي ۽ ڏور ڪجي. سو اهيءَ رٿ جي پڪ ڪري سال ۱۹۲۹ع جي فبروري مهني ۾ ست سري ۱۰۸ سوامي پرمالند صاحب جن کي حيدراباد پڌارڻ لاءِ پرار ٿيا ڪئي ويئي. ڏيالو ستگور ديو پنهن جي برهمن جي گهٽي چڪ جي وس ٿي حيدراباد پڌاريا.

هڪ ڏينهن پراٿهه جو جٿن لت لير موجب سوامي جن گهمڻ لاءِ لڪتا لٿن ساٿن چاليهه ڪن ست سنگي سنڌ جي ڏار ڏار ڳوٺ وارن سمبت هوا. وجهه ڏسي سميلن جي مکيه اپا ڌار پنڊ ۽ ست سنگي شريمان ڏو ڦيرام ٿاراٺڌاس روهڙيءَ واري جيءَ رٿ سوامي جن جي اڳيان رکي. سوامي جن سيني حاضر ست سنگين ڪان هن بابت رايا ورتا، جي هن ڳالهه کي پسند ڪري رٿ سان شامل ٿيا. سوامي جن ۽ هن رٿ کي پاس ڪيو. سميلن جي تاريخ ۲۹-۳۰-۳۱ مارچ ۱۹۲۹ع مقرر ڪئي ويئي ۽ سنڌ ۽ پنجاب جي سيني ست سنگين کي لينڊ پتر موڪليا ويا ۽ ٻيا هر پرڪار جا سانباها سميلن لاءِ ڪيا ويا. سميلن جي آجيان ڪاميٽيءَ جو چيئرمن هو راءِ صاحب ديوان ڪرمچند ليلارام هنگوراڻي ۽ جنرل سيڪريٽري هو شريمان مسٽر جهمٽمل ميوارام لوٽاڻي.

سميلن ۾ وياکياڻ ڪرڻ لاءِ سوامي جن ڪن چونڊ ست سنگين کي مقرر ڪيو ۽ اُهن جي ٻوليتا موجب ڌار ڌار وشيون چونڊيون. اهي وياکياڻ سوامي جن ڀاڻ اڙدو ٻوليءَ ۾ سنکيپ ريت لکي تيار ڪيا ۽ سري پوڏراڄ

چڊاڪاشي سميلن

ونون واس گڏجي ڪنا پونئر تي،
ٿيون مست محوينت جي امرت ڪي ٻي؛
سچي گور جي سنمکہ ويهي سڀ سنگي،
وندیون پريم هڪ ٻي ۾ مستان ٿي.

ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب ۽ ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن جي امرت واڻيءَ جي بسري ٻڌي ڪيترا سنڌ ۽ پنجاب جا سجن پرش سندن شرن ۾ آيا هوا، پر اڄ تائين اهڙو ڪو اوسر نہ ٺهيو هو جنهن ۾ سڀ ستسنگي پاڻ ۾ گڏ ٿيا هجن ۽ سندن ميل ميلاپ ٿيو هجي. ڪن پريمي ست سنگين جي چاهنا ٿي تہ هڪ سميلن حيدراباد سنڌ ۾ سڏائجي جنهن ۾ سڀئي ست سنگي هڪ هنڌ ڪنا ٿي پرالري ڀاو ۽ ميلاپ جي موج ماڻين ۽ گڏو گڏ گيان چرچا پاٺ ڪري پنهن جي اڀياس، آليو ۽ آنتيءَ جون وار تائون هڪ ٻئي کي ٻڌائي پنهن جو الد رولي واڌارو ڪن. الهيءَ سان گڏ هيءَ بہ اُبلاڪا هئي تہ چڊاڪاشي اکر ٻڌي ڪيترن ماڻهن جي دلين ۾ جو سنسو اُپين ٿيو آهي تہ هيءُ ڪو نئون پنت

ڳالهين لاءِ سڪايل ٿي لهار پندا هوا. سري بوڌ راج ته ساڳيو پرپر ڏ ٻڪاري هنن سان ڳالهائيندو هو جنهن ڪري هنن جون دليون وڏيڪ پرپر ٻڌجي وينديون هيون. ڪي اهڙا ته مست سنگي هوا جي سبب سنگ پر سندس رسيلي ۽ دل ٻهائيندڙ وچن جي مونهن مرلي ٻڌي مٽس موهت ٿي پيا هوا. ڪلاڪن جا ڪلاڪ سندس گهر جي چوڌير پيا ڦرندا هوا ته من ساڄن جو درشن پراپت ٿيئون ۽ هن جا ٻه وچن ٻڌي ٻنهن جي هنئين کي ٺاربون. جڏهين سري بوڌ راج جو مڪڙو پسندا هوا ته هنن جي پرسنتا جو پار نه رهندو هو ۽ ڦوليا نه سمائيا هوا. سندن منهن مان ڪواڪر نه اڪلندو هو پر شيوا جي اڱيا ملڻ لاءِ سڪايل ٿي پيا لهار پندا هوا. سري بوڌ راج ڏيري ڏيري هنن پر اهڙا سنسڪار وڌا جنن هنن جو پرپر ڦري پرمالما پراپتي ٿئي. آرلوار اتوا موڪل هي ڏينهن ٿي پراپتي جو سوپر سدائين ٿيمط جو لير هوندو هو ۽ ڪيترائي پرپمي سبب سنگي ۽ سبب سنگي بالڪ جي ڪل ويهارو ڪن ٿيندا، گيڻي آساه سان سائس گڏجي ويندا هوا. وات ٿي پرمالما جي ليلا جو ڪٿن اتوا پي پرمارٿ وارتا لاڀ ڪندا ويندا هوا.

۾ سندس منهن ۾ گهنج اتوا ڪاوڙ نه ڏسڻ ۾ آئي. ڀٽي
کي ڏ ڪارڻ نه پنهن جي جاءِ رهيو پر ڪنهن جي اوگ
اتوا گهٽتائيءَ جي ڳالهه به ڪڏهين سندس واتان ٻڌڻ ۾
نه آئي. هو چوندو هو ته اُنهن اُنهن سان پاڻ وڌيڪ پريم ڪرڻ
گهرجي جيڪي مهانديءَ اتوا سياوُن جي ڪري وٽندڙ
نه لڳندا هجن. سندس ورتاو اهڙو هوندو هو جو سيني
کي موهي وجهندو هو. هر ڪنهن جي اِها چاهنا ٿيندي
هئي ته سري ٻوڌ راج وٽ اچا ۽ ويهي موج وٺان. الهيءَ
ڪري ڪانئس ڏار ٿيڻ ڏکيو پيو لڳندو هو. شري رگهومل
جيوترام، شري چتومل ٽيٺونمل ، شري ايسرداس ليکومل
شري رتنچند ريلومل، شري دهلانومل ٻاشومل مندر
نواسي ۽ ٻيا ويجها ستسنگي جن سان گڏ جي هو ڏهاڙي
شام جو گهمندو هو اُنهن کي ڪنهن ڏينهن جي ڪڏهين
هو نه گڏبو هو ته هنن جو هردو ڪومائجي ويندو هو.
جڏهين به هو مندر ۾ ست سنگ ڪان پيءَ ڪنهن مهل
ايندو هو ته سڀ مندر نواسي پنهن جو ڪم ڇڏي سرهائيءَ
وچان اچي سندس چوڌاري مڙندا هوا ۽ گهڻي لمرتا ۽
پريم ڀاوَ سان ساڻس ملندا هوا. ست سنگي ٻالڪ الهيءَ
ڪان هڪ وک اڳتي وڌي ويندا هوا. هو لڪا ڪندا هوا
هم لڪا تم، اُمالڪ هرش ۾ ڀرجي ٻ ووڙي ايندا هوا
سري ٻوڌ راج وٽ. جڻ ڪو وڏي ڏجا ملي اٿن. ڪيترن
۾ نه ٻيا ماپندا هوا. چرن وندنا ڪري سندس اڳيان پريم
۾ ٻيهي ويندا هوا ۽ نماڻن ليڻن سان هن ڏانهن پريم ڀريل

هوندو هو تنهن کي سري ٻوڌراج پاڻ سان گڏ آسڻ تي وهڻ لاءِ چوندو هو. هو ستسنگي شردا ۽ مان وچان هٿ ڄوڙي اٿين ڪرڻ کان لنائيندو هو پر سري ٻوڌراج نيٺ هن کي مڃائي پاڻ سان وهار پيدو هو. متان من گهمنڊ پر پرڀي اٿين نه سمجهي ته آءٌ ٻين کان وڏو آهيان ۽ الهيءَ ڪري مولڪي وڏيڪ مان ڏنو ويو آهي الهيءَ کي روڪڻ لاءِ هو اهڙا هلت ولندو هو. ڪوٺ ڪنڊڙ ستسنگي اڄر پرڀتي من پر چوندو هو ته ڇا ڏجي سري ٻوڌراج جي اوستا ۽ ڇا ستسنگين جي اوستا، ڪٿي هن ۽ ڪيتري نرمالتا جي واٽ تو وٺي! اهو ڏسي سري ٻوڌراج پر هنجي شردا هيڪاري وڏيڪ ٿيندي هئي. ٻين هند پر جتي ستسنگين سان گڏ ٿو هو آني اُنهن سان برابريءَ پر وهندو هو. جي ڪڏهين ڪو ست سنگي آڌر ستڪار جي وبچار کان ڪاٺس هيٺ پرو وهندو هو ته اها ڳالهه هن کي نه وڻندي هئي ۽ جيسين هڪجهڙائي نه ٿيندي هئي ليسين ماٺ ڪري نه وهندو هو اٿوا لاچار اُتان اٿي ويندو هو.

سري ٻوڌراج ساڪيات پرڀر جي مورتي هو. سدائين پيو مرڪندو هو. ننڍڙا ٻالڪ جن جو هردو سياويڪ شڌ، نشپاپ ۽ نڏڪپت ٿيندو آهي اهي سندس پرڀر ميءَ سڀاءَ ڏسي جتي ڪ وچان ساڻس مليون مليون ٻوليون ڪندا هوا ۽ ڪين چنبڙ ندا هوا تئن ڪيس مؤج ايندي هئي ۽ هن کي وڻندڙ ڳالهيون ٻڌائي وندرائيندو هو. ڪڏهين

ڳتڪي جو نالو ٿهڙو آهي سچ پـچ منجهس پريل آتـم سگهنڌ ۽ سوپيا جو اُجيالو.

ڪجھه ورهين کانپوءِ ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن هڪ گرنٿ ”گيان پنڌار“ نالي رچيو جنهن ۾ بار پڌي، نر ناري، گرهستي ليالي اِليادڪ کي پنهنجو پنهنجو ڌرم پالڻ لاءِ ڏاڍو سنڌر سکيائون ڏنل آهن. اِهـو پستڪ به سري پوڌراج سهڻيءَ سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪري سنڌواسين جي سيوا به رکيو.

سري پوڌراج اسڪول جي وئڪيشن ملڻ تي اُنجو گهڻو ڀاڱو گهڻتي ڀيرا پنهنجي ستگورن جي چرنن ۾ سنڌن دربار مظفرڳڙه ۾ وڃي رهيو هو. اُتي هنـن جـي شيوا ڪرڻ سان گڏو گڏ هنن وٽ ڪوله ڪو اُڙدو ٻوليءَ ۾ گرنٿ به اُڏين ڪندو هو. گورو مهاراج جن به هن جي اِستتي ڏسي پنهن جي اَگاڌ اِنو کي وڌيڪ ۽ وڌيڪ اُمنگ سان کولينڊا هوا ۽ سروپ اِستتيءَ جون ولکين پڪتيون کيس ڏسيندا هوا. اِنهيءَ ريت سري پوڌراج جي اِنترڪ اُنتي ۽ ڏينهون پوءِ وڌندي ويئي.

جڏهين سري پوڌراج کنهن شرڌالو ۽ پريمي ستسنگيءَ جي سڪ سان پريل وينتيءَ تي سندس گهر ڏينهن جو ستسنگ ڪرڻ لاءِ ويندو هو تڏهين هن سان ڪجھه ويجها ستسنگي مرد ۽ پالڪ به پڄن ڪرڻ لاءِ ويندا هوا. ڪوئنيندڙ ستسنگي هنکي وهڻ لاءِ سياويڪ سنڌر آسڻ ڏاڍو وڇائي ڏيندو هو. وانجهن ست سنگين مان جيڪو هڪ به جهولو

سري نوڌراج کي هن پستڪ جي پڇاڙيءَ ۾ سست سري سوامي هيمراج صاحب جسن جي سندر سنيهن ۽ سکيائن جو سار ۽ سنکيپ ۾ آٿو هو لکهن لاءِ هن سوامي جن جي اوچ اوچ گرلئن کي جگيءِ رهيءَ سوڌي اُلهن جو لت لپوڙي ڪڍيو، جنهن کي هيلين پنجن ڀاڱن ۾ ورهائي الر سوامي جسن جا سنبها ۽ سکيائون هن ريت ڏنيون.
(۱) عملن جو سڌار (۲) اورم جسو اُکند اُچار (۳) اُڏول آلرال جي پراپتي (۴) قدرت ۾ قادر جا ڪرشما (۵) ناياب لڪتا.

پوڙنين ۾ رهڻيءَ کي سڌاري اوُچ ۽ سکداليي بنائڻ لاءِ سوامي جن جون بتايل سندر واڻون ڏسيائين. پڻي ۾ اورم جي اَکنڊ اُچار جي آتاهم اُپما ڏيکاري پرڀين کي ان ۾ پرورت ٿيڻ لاءِ گهڻو اُتساهت ڪيائين. ٽئين ۾ لوڪن کي پنهن جي سروپ جي سپشٽ سوُجهي ڏيئي هنن کي بندي ٽڇڻ کان باز اچي شينهن وانگر گرجنا ڪري پنهن جي آلما جي لرپتا جو لعرو هڻڻ لاءِ للڪارائين. چوٿين ۾ پرمالما جي مها آسچريه ليلا جي رنگيني ڪسي وچتر لمولي ڇنيائين. پنجين ۾ سوامي جن جا چوللا وچن ۽ لڪتا پرشن ۽ اُلرن جي روپ ۾ ناهي پيهار ٻائين.
اُلو جيتوڻيڪ لمام نورن اکرن ۾ آهن ته به اُهن ۾ اُرٿ گهاگهر ۾ سمنڊ سمان سمايل آهي. اِهو سمورو پرسنگ ستڪ جي پڇاڙيءَ ۾ وڌائين ۽ اُنجو ڌار ڳُتڪو به ڪيائين بالو رکيائين ”روحاني گلدستو“. جهڙو آهي

آڳيا ماڻ لي سري پوڌ راڄ ترجمو ڪري سولـــي ۽ نجه سنڌيءَ ۾ آندا .

سوامي جن ڪي ليکڪ لکيا هوا جـــن ۾ تئين روشنيءَ وارن ماڻهن کي سمت ڏيڻ ۽ سنئين مارڳ لي ڇڪڻ لاءِ اُترائتيون آڪاڻين جي روپ ۾ سنڌر سکياٿون ڏنل هيون. سري پوڌ راڄ اُهي ننڍ سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيا ۽ اُنهن لي "گيان ويراڳ" ڀاڱو ڀهريون، ٻيو ۽ ٽيون ناالا رکيا ويا .

تنهن کانپوءِ سري پوڌ راڄ کي سمت سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن جي جيون چرتر لکڻ جي آڳيا ٿي . آها ! کهڙي نه شرڌا سڪ ۽ دلي پاونا سان هڪ چت ٿي ويهي هيءَ پستڪ لکيو اٿس! کهڙي نه آشچريه رنگ ۾ ٻه لگه سان ۽ اوتهي اُيوَ مان سوامي جن جي جيوَن جو آڪت فوٽو ڇٽيو اٿس ۽ کهڙي نه ڇيدي، سهڻي ۽ دل ڀڃائيندڙ سنڌي ڪتب آندي اٿس! هن سمي ڌاري هـو ڪوَتا ۾ گهڻو چترتي ڇڪو هـو تنهن ڪري هيءَ رچنا ڪوتا جي د رشٽيءِ ۽ ويچارن سان ڀريل آهي ۽ ڪوَتا ٻه ڏاڍي اوچ ۽ منوهر لڳي اٿس. جنهن هڪواريءَ اِهيءِ پستڪ کي پڙهيو آهي تنهن جو پڙهڻ سان ٿي روم روم ترٻو آهي ۽ منجهس پرمالم پريم جـــو ديپڪ ٻريو آهي. ڇا لڳي هيءَ سڌو ساد و ۽ لماڻو نوجوان ۽ ڇا سندس لکڻي ۽ اُيڻ ! سيٺي پستڪ پڙهي پي سند س اوَچ اُيو ۽ آلم شڪتيءِ کي ساراهيو. سيٺي پي ڏالهس پـــريم ۽ شرڌا سان نهاريو.

إليادك عنديءِ اکرن ۾ ڏيئي انهي اکرن جو اُوٽ ۽ بوءِ
سڃي جو آوٽ ۽ انهن سان لاڳاپو رکندڙ سکيائون سڀئي
سنڌيءَ ۾ ڏنيون اٿس. انهن جي هينان وري ڪڪين
جي ڏانءَ وٽان، وٺندڙ ۽ انرانتيون آکاڻيون وڌيون اٿس.
انهيءَ ريت پستڪ کي اُهڙو نه منوهر ڪري بيهاريائين
جو پاٺي بولينڊ کي ڏاڍو پسند آيو ۽ هن انکي درسي
ڪتاب ڪري اسڪول ۾ رکيو. انکانپوءِ جنهن جنهن
انهيءَ پستڪ کي پڙهيو آهي تنهن کي ڏاڍو وڻيو آهي ۽
انهي لاهيندڙ جي آسچريه ناهٽي ۽ لکٽيءَ جي وڏائيءَ
جي واه واه ڪرڻ کان رهي نه سگهيو آهي.

ڪڙيا

سنڌي سهڻي ۾ سارڪتاولي ستگور سوڌي ناهي آه،
انيڙو وارا آرٿ ڏيئي سا سولي ۾ سمجهائي آهِ؛
سهجي سيڪر سمجهي تنهنکي پريمسان جيهو پاٺ ڪري،
آکاڻين ۽ تجب ڪهاڻين سان سا خوب سجائي آهِ.

سد سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن جا ٺهيا نه
سڀ پرڪار جا شاستر رچيل هوا، رکو استرين ۽ ڪنيائن
لاءِ ڪو ڏاڍ پستڪ ڪو نه هو. انهن لاءِ شاستر لاهي
ڏيڻ ڪارڻ سنسڪيع سد سري ١٠٨ سوامي پرمانند
صاحب جن کي ونتي ڪئي جنهن لي هنن استرين لاءِ
”استري ڌرشڪ“ ۽ بالڪين لاءِ ”ڪنيا سکيا“ نالي شاستر
ٺهيم جي انهن نانم هنديءَ ۾ رچيا. اهي پستڪ ۾

پستڪ ٺاهيو ويو جنهن جو ٿالو رکيو ويو پارت درپن ۽ هن رمڻيڪ گرنٿ جي پڙهڻ سان چڱيءَ ريت سڌ پيندو ته سچو سڱ ڪنهن کي ۽ سرشٽيءَ جي هرهڪ شيءِ مان گڻ گراهڪ ٿي ڪئن سگهيا پرائجي. گرنٿ جي ساراهه ڪرڻ پيندو سج کي ڏيائي ڏيکارڻ. هيءُ ترجمو سري پوڌراج هڪ معمولي اهڙو نه ايتو جي اولهائيءَ سان ڪيو آهي جو ڪيترا ليکڪ ۽ گرنٿڪار ڪيس ساراهڻ کان رهي نه سگهيا. جن پاڳوان سڄڻ جي نگاهه مان هيءُ پستڪ لنگهيو سي پاڻ ائين چوڻ کان نه رهيا ته هن ٢٢ ورهين جي گڀرو جوان ترجمي ڪرڻ ۾ ڪيڏو نه ڪمال ڪيو آهي ۽ ڪهڙي نه چولب، سرلٿي ۽ منوهر سنڌي ڪم آندي اٿس.

سري سارڪناولي جا آڳي ڏکي هندي ٻولي ۽ ڪوتا ۾ نهيل آهي الڪي تمام سليس ۽ سندر سنڌيءَ ۾ لکي ڏيڻ لاءِ پائي ٻولچند ٽولارام مئنيجر "ٽولارام گرلس اسڪول" ۽ پريزيڊنٽ "ست ڌرم سڀا سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي حيدراباد" سري پوڌراج کي پريرنا ڪئي. پائي صاحب جي مرضي هئي ته اهو ليکيءَ جو سندر پستڪ بالڪين کي پنهن جي اسڪول ۾ پڙهايان، جئن هنن ۾ سندر ويچارن ۽ ڌرمي ڀاوَ جو ٻج چنجي. سري پوڌراج سرهائيءَ سان اها سيوا سنڀالي ڪئي ۽ گهڻي محنت ڪري پستڪ کي تمام سولي سنڌي ۽ ڏاڍي وڻندڙ نمولي ۾ ٺاهي تيار ڪيائين. آخر پهرپائين اصلوڪا چند

اِختلال ٿالي پستڪ جو ٿارن کي سداچاري ٻالڪن لاءِ تمام
ڪارائتو آهي؛ تون سمجهين لاءِ پڻ ڪمائتو آهي، اهو
سري ٻوڌراج سيٺي سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو؛ مٿس
ٽالرڪيا ٿالو رکيو ويو. اهو پستڪ سنڌواسين کي اهڙو نه
پيارو لڳو جو جلد جلد ڪهي ويچ ڪري ڪيترائي ڀيرا
ڇپجي چڪو آهي. ان کان پوءِ سري ٽلرام مالي پستڪ
جيهن جا ٻه ڀاڱا به ڇمن سنڌيءَ ۾ "آلر ديدار" جي
ٿالي سان انگريزي ترجمت لي ڇپيا هوا. انهي رهيل ٻن
ڇمن جن مان هڪ آلرڪيان؛ ٻيو ڪيالوان جي اوستا
ٿابعه پرش الرجي روپ ۾ گوڏو نمولي لکيل آهن انهن
کي سري ٻوڌراج سولي؛ ولندڙ سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو
؛ اهو سڄو پستڪ پوءِ گڏي آلر ڦلواريءَ جي ٿالي سان
ترجمت ڪيو ويو. هيءُ پستڪ جگياسن؛ ايپاسين لاءِ
اهڙو نه ڪارائتو، ؛ ڏاڪي وار اوچ اپديش، پڪتين
؛ گوڏو رهسيه سان ڀريل آهي جو هو اُن کي هنئين جي
هار جيان ڪري سانڍيندا آهن. اُن لاءِ گهڻي گهر لڳ
ڪري وري ڇپجي چڪو آهي. ڪيترن لي ڏرم
هي مدلين ومد اهو پستڪ ڏسڻ ۾ ايندو آهي؛ هو
الڪي گهڻي چاهه سان پڙهي ويچاري لاڀ ولندا رهندا
آهن. سري آليد هند گرلت مان پڻ ڪجهه ڀاڱو سري
ٻوڌراج سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو؛ انچو ٿورو ٿورو اڪر
ڪري ماهوار پر پر پتر ۾ ڇپيندو آيو. جلدهين اهو پتر
بند ڪيو ويو لڏهين اُن مان اهي ٽڪرا گڏ ڪري هڪ

پستڪ ٺاهيو ويو جنهن جو ٽالو رکيو ويو پارت دربن
هن رمٽيڪ گرلت جي پڙهڻ سان چڱيءَ ريت سڌ ٿيندي
نه سچو سٽر ڪٿن ڪجي ۽ سرشٽيءَ جي هر هڪ شي
مان ڪڻ گراهڪ ٿي ڪٿن سکيا پرائجي. گرلت جي ساراهه
ڪرڻ ٿيندو سڀ ڪي ڏياٿي ڏيکارڻ. هيءَ ترجمو سري
پوڏراج هڪ مؤٿي اهڙو نه اپو جي اوتهائيءَ سان ڪيو
آهي جو ڪيترا ليک ۽ گرلت ڪار ڪيس ساراهڻ ڪان
رهي نه سگهيا. جن پاڳوان سڄڻ جي نگاهه مان هيءَ پستڪ
لڪتو سي پاڻ ائين چوڻ ڪان نه رهيا. نه هن ٢٢ ورهين
جي ڳڀرو جوان ترجمي ڪرڻ ۾ ڪيڏو نه ڪمال ڪيو
آهي ۽ کهڙي نه چولڊ، سرلي ۽ منوهر سنڌي ڪم
آندي اٿس.

سري سارڪتاولي جا آڳي ڏڪسي هندي ٻولي ۽
ڪوٽا ۾ تهيل آهي الڪي تمام سليس ۽ سندر سنڌيءَ ۾
لکي ڏيڻ لاءِ پائي بولچند ٽولارام مئنيجر "ٽولارام گرلس
اسڪول" ۽ پريزيڊنت "ستڌرم سيا سوامي هيمراج
صاحب چداڪاشي حيدرآباد" سري پوڏراج کي پريرنا
ڪئي. پائي صاحب جي مرضي هئي نه اهو ليتيءَ جو
سندر پستڪ بالڪين کي پڻهن جي اسڪول ۾ پڙهايان، جنن
هن ۾ سندر ويچارن ۽ ڌرمي ڀاوَ جو ٻج ڇٽجي. سري
پوڏراج سرهائيءَ سان اها سيوا سٽيڪار ڪئي ۽ گهڻي محنت
ڪري پستڪ کي تمام سولي سنڌي ۽ ڏاڍي وڻندڙ
لمولي ۾ ٺاهي تيار ڪيائين. اُبر پهرپائين اُصلوڪا چند

اِمثال ٿالي پستڪ جو ٻارن کي سداچاري بڻائڻ لاءِ تمام ڪارائتو آهي ۽ ٽون ستسنگين لاءِ ٻڻ ڪمائتو آهي، اِهو سري ٻڌراج سيٺي سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو ۽ مٿس ٽالرڪيا ٽالو رکيو ويو. اِهو پستڪ سنڌواسين کي اهڙو ته پيارو لڳو جو جلد جلد ڇپي وڃڻ ڪري ڪيترائي ڀيرا ڇپجي چڪو آهي. ان کان پوءِ سري ٽلزار مالي پستڪ جنهن جا ٻهرباب ٻه چمن سنڌيءَ ۾ ”آلم دبدار“ هي ٽالي سان اڳيئي پرگهٽ ٿي چڪا هوا اُنهي رهيل ٻن چمن جي مان هڪ آلم ٽيان ۽ ٻيو ڳيالوان جي آوستا ٻاٻيه برشن آلم جي روپ ۾ ڪوڙد لمولي لڪيل آهن اُهن کي سري ٻڌراج ستولي ۽ وٺندڙ سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو ۽ اِهو سڄو پستڪ پوءِ ڪڏي آلم ٽلواريءَ هي ٽالي سان پرگهٽ ڪيو ويو. هيءُ پستڪ جگياسن ۽ ابهاسين لاءِ اهڙو ته ڪارائتو، ۽ ڏاڪي وار اوچ ابديش، ڪٿن ۽ ڪوڙد رهسيه سان ڀريل آهي جو هو اُن کي هنئين جي هار جيان ڪري سانڍيندا آهن. اُن لاءِ گهڻي گهر لڳڻ ڪري وري وري ڇپجي چڪو آهي. ڪيترن لي ڏرم جي منڊلين ومت اِهو پستڪ ڏسڻ ۾ ايندو آهي ۽ هو الڪي گهڻي چاهه سان پڙهي ويچاري لاڀ وٺندا رهندا آهن. سري آليد هند گرنٿ مان ٻڻ ڪجهه ڀاڱو سري ٻڌراج سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو ۽ اُهو لورو لورو نڪر ڪري ماهوار پرپر پتر ۾ وجهندو آيو. جڏهين اِهو پتر بند ڪيو ويو تڏهين اُن مان اُهي نڪرا ڪٺا ڪري هڪ

٣- حال ۾ رهه خوشحال سدائين،
ميٽي ڇـڏ مستقبل ۽ ماضي.

٤- ٻوڌ مگهن رهه نت نج سک ۾،
ڪڏهين نه ڪر ڪجهه آزي نيازي.

اهڙيءَ رياضت ۾ پريڪٽيڪل (اڻ وٽندڙ) ڳالهين جو پڻ من تي پرڀاءُ ٿيڻ نه ڏيندو هو ۽ سدائين سم چت رهڻ جو جتن ڪندو هو، جهڙيءَ ريت ڪنهن مهل ڪتان لنگهڻ تي ڪپڙن تي ڪما چنبڙا لڳي پوندا هئس اتوا ڪپڙا ڦاڙي پوندا هئس اتوا سرير جي ڪنهن انگ کي ڏڪ لڳندو هوس اتوا سرير ۾ پيڙ کو ڪشٽ ٿيندو هوس اتوا ڪنهن پر ڪار جو نقصان ٿيندو هوس ته ڏيرج ڌاري اوڏانهن ڪوبه ڌيان نه ڏيندو هو، بلڪ چت ورتيءَ کي آتمي پاسي کان موڙي ڪنهن نه ڪنهن اُتمي وچار اتوا ڌنيءَ ۾ ليلائيندو هو جتن آيل اوستا پلجي وڃي ۽ من انجي ڏنگ کان بچي پوي. اهڙين اوستائن ۾ من کي آوش ڪيڊ ٽڪيتو جنهن کان ڇٽڻ لاءِ هيءُ ڪارائتو اپاءُ آهي.

ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن جا ڪيترائي شاستر اڙدو ٻوليءَ ۾ رچيل آهن. ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن ورتان آگيا مطابق سري ٻوڌ راڄ آلهن مان ڪي شاستر سنڌين جي لاڀ ڪارڻ سنڌيءَ ۾ ڏيري ڏيري ترجمو ڪيا. هن جي سنڌيءَ ۾ لکڻي ڏاڍي سندر، وڻندڙ ۽ چيدي هئي. پهريائين تعويد

ڇا ڇوڪري جو ڦوڙهه جويئي، ڇا سندس وڇڙائيءَ ۾ ڪيل وهانءَ، سندس آسون من جون من ۾ ئي رهجي ويون؛ ان ڪري لڳو ٿو ڪالدار جن." سري بوڌ راج چيس ته "اهي سڀ اڳيان جون ڳالهيون آهن، مهل ئي پاڻ سنڀالڻ گهرجي؛ جي ڪڏهين وچار ئو ڪجي ته ٻه ڏک ڪرڻ لاءِ سڀ ئي ڪوڙ ئو ملي ڇاڪاڻ ته سنسار ۾ اهڙا مرليو ڪيئي ئيا هوندا ۽ ڪيئي ٻيا ٿيندا، رڳو اسان سان اهڙي اوستا ڪاڻ ئي آهي؛ هڪڪي رواجي ڳالهه ڪري سمجهڻ گهرجي ۽ جيڪي پرماتما جي طرفان اچي ٿئي تنهن کي ملو ڪري ڀوڳڻ گهرجي." ڌن آهيو سري بوڌ راج! ڌن آهي توهانجي ترموهه اوستا، ڌن آهي توهانجي آسڪتيءَ کان آجي چت ورتي ۽ ڌن آهي توهانجو جبل جهڙو حوصلو! جوان پاءُ جي ناڙڪ ۽ اوچتي مرليوءَ جي گهڙيءَ ۾ به توهين ترسنديهه ڏاڍا ساوڌان آهيو! هن باٻت پاڻ هيٺين هڪ ننڍي ڪوتا ڇٽي اٿس جا سري الدر جي آلاپ جو هڪ ڀڃن آهي.

بٽيءَ ئي رهه پيارا راضي،
هاريل اِئين ٿون کٽنديِن بازي.

١- سوُرهه ٿي سهه صبر ڪري سڀ،
رک دل هردم پنهنجي ٽازي.

٢- هر حالت ۾ ڌر ٿون ڌيرج،
ڪاءُ نه ڪڏهين غوطو غازي.

ودِيا لاءِ آڌاپڪ هو. هن وقت ست سنگي سڄڻ ست شاسترن جو ويچار ڪندا رهندا هوا.

سري ڀوڄ راڄ جو ننڍو ڀاءُ شري سنتداس جو ڪراچيءَ ۾ ڪسٽمس آفيس ۾ ڪلارڪ هو سو شادي ڪري پنهن جي استريءَ سوڌو ڪراچيءَ رهڻ لڳو. اٽا ٨-١٠ مهنا ڪراچيءَ وٽي مس ٿيا هئس ته اوچتو سري ڀوڄ راڄ کي ڪراچيءَ مان سندس چالاڪي جي تار اسڪول ۾ پهتي. هن تار پڙهي اوڏي مهل ڪيسي ۾ وجهي ڇڏي ۽ ڪيس ڪوبه لهر لوڏو نه ٿيو، ڄڻ ڪا رواجي ڳالهه ٿي آهي. جڏهين رسيس ملي تڏهين هو ڪلاس کان ٻاهر اڪتو ۽ سري ڏالدومل خالچند اپيندائي جو ساڳئي اسڪول ۾ چوٿين درجي جي سي پارٽ جو ماستر هو سو ڪيس گڏيو. هو مندر ۾ ستسنگ ۾ ايندڙ هو ۽ اُني سري ڀوڄ راڄ جو سنگ ڪئي اٽا ٿورو سمو ٿيو هوس پر تڏهين به هن ۾ چڱي شرڌا ۽ پريم هوس. سري ڀوڄ راڄ اُها تار سري ڏالدومل کي پڙهڻ لاءِ ڏني جا پڙهي هو گهڻو ماٺجي ويو ۽ ڄڻ هنجي هٿن مان ڪجهه ڪري پيو. هنجي اِها اوستا ڏسي سري ڀوڄ راڄ هن کي چيو ته "ڏالدومل! ڇو لهڪارجي ويا آهيو؟ ايترو ويچار ڪرڻ لاءِ ڪو ڪارڻ ئي ڪونهي." تڏهين سري ڏالدومل جنهن جي دل ڀرجي آئي هئي تنهن پلڪڙو مٿهن ڪري چيو ته "سائين! هيءَ دل ڏاريندڙ مرليو آهي، ڪو جهڙو تهڙو نه آهي، وري اُنجو سماچار به اوچتو ٿي اوچتو مليو آهي؛

پرئل ٻاهرمکي ڪم جڏهن سچي شيوا ڪرڻ، ٻاهرئان پرتوسا جڏهن ايشور ۾ سچو وشواس ڌارڻ اِليادڪ پهچي آئيو مان لاهي ڏيندو هو جي مدد لِيءَ جا ٻالڪ مندر ۾ ڏاڍي اُساه سان ڪري ڏيکار پيدا هوا. اُهن ڪيلن ۾ جنسي اوستا جتي ڏيکارڻ سان ست سنگين ۾ اُهو سنو پرڀاءُ ٿيندو هوءُ لوان اوان پرڀي ست سنگ ۾ اچڻ لڳندا هوا. گڏن سان ٻالڪي شوپنيڪ ٻالڻ لاءِ پرارٿنا جو هڪ سندر ڀڄن ٻالڪن کي لاهي ڏلو هوائين جو هيٺينءَ رِيت آهي.

گڏن جي ڪري شال گل گل ٿيان،
منٺي ٻول واري مـان بلبل ٿيان.
١- ڏٺي مهر سان ڪر مونکي گڻ عطا،
نهنو نماڻـو رهـان مان سـدا.
٢- سدا شال سڀ مونتي پرسن رهن،
خوشيءَ سان آسيسون دعائون ڏين.
٣- رهان ٿي مان مندر جو شيوڪ سچو،
مهر مونتي مالڪ اِهائـي ڪجو.

هيءَ سداچار آشرم برابر چار ورهيه هلندو رهيو جنهن ۾ ٻالڪن گهڻي گڻ پرايا. اُنکانپوءِ وڌيڪ سمو آشرم کي هلائڻ لاءِ ماڻهن جو ٻورو جاهه نه ڏسي ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن اُنهيءَ کي ڦيرائي ست وديا آشرم ڪيو جنهن جو اُڌگهاٽن مسند ٻولچند ڪيولرام کي ڪيائون جو اڳيئي سداچار آشرم ۾ راڳ وديا ۽ ڌرمي

۽ سنسڪارن سارو ڏيندا هوا ۽ ٻچاڙيءَ ۾ ٻاڻ ترلوُ ڪري
سمجهائيندا هوا. جي ڪڏهين ڪنهن ست سنگيءَ ڪسي
ڪا شنڪا ٿيندي هئي ته هن سان به مٺيون ليمر لاڳو
ٿيندو هو. گهمڻ لاءِ لڪرڻ مهل اِهو ليمر ٻڌائي ڇڏيو
هوائين ته سيٺي هڪ ڪلاڪ شالتيءَ ۾ هلندا ۽ اُهو سمو
ٻت سڏو رکي اوم جو اُچار اٿوا ست سنگ جي سکيائن
جو من ڪندا هلندا. ٻالڪن کي سياويڪ گهمڻ جو گهڻو
چاهه ٿيندو آهي، ويتر جو هن نمولي سچو سچو ڏيهن
سري ٻوڌ راج هنن کي گهمائيندو ۽ ولدرائيندو هو، تنهن
ڪري اُنهيءَ سميه ۾ جيڪا پرمارٿڪ وارتا هلندي هئي
تنهن ۾ هو چت لائي ڌيان ڏيندا هوا. هن پرڪار جي
پرشارٿ سان ڦل اِهو لڪتو ته ڪيترائي ٻالڪ ٻاڻ ۾
سنا گڻ ڌارڻ ڪري سچا سداچاري ٻڻجي پيا. ٿوري
ئي سمي کان پوءِ سري ٻوڌ راج هنن ٻالڪن جي هڪ
منڊلي ٺاهي جنهن تي نالو رکيائين ”چداڪاشي پرالر
منڊلي.“ انهيءَ منڊليءَ جي سنڀال لاءِ هڪ منڊرلواسي
ست سنگيءَ کي مئنيجر ڪري استاپن ڪيائين. منڊليءَ
جو مکيه ڪم هو ست سنگ ۾ پڇڻ ڪيرتن ڪرڻ ۽ ساز
وڄائڻ، ست سنگ ۾ ٻاٽي پيارڻ ۽ وڇڻو هڻڻ ۽ منڊر
جي ٻي شيوا ست سنگ جي شيواڌارين سان گڏجي ڪرڻ.
سري ٻوڌ راج ورهيه ۾ هڪ ٻه ڀيرا ڌرمي ۽ اوُچ سکيائن
سان ڀريل کيل جهڙوڪ ڪريتين کي ڪيڏڻ، وشين ۽
اوگڻن کي ڇڏي سنا لڇڻ ڌارڻ، سنسن ۽ پرمن سان

ڪري ھن ڪي ھيٺين ڳالھين بابت سوليون ۽ ڪاڻائيون سڪيائون ڏيندو ھو. (١) پنھنجي پيءُ ماءُ اوڙي وڏن ڪي آڳيانالن ۽ شيوا سان برسن رکڻ، (٢) ٻاڻ ۾ ميل ميلاپ ۽ ايڪو ڪرڻ ۽ ھڪ ٻئي ڪي ڪم اچڻ، (٣) ٻنھن جا فرض ڪھڙا آھن ۽ انھن ڪي پالڻ جو پڪو پرڻ ڪرڻ. (۴) چنچي، بيڙي ۽ بين لشيدار شين ڪان پاسو ڪرڻ، (۵) سر ٻر ڪي لروبو ۽ ٻلوان رکڻ لاءِ ھلڪو پراڻايام، ڪثر تون ۽ يوڳ آسڻ ڏھاڙي ڪرڻ. ھن ڪي اھي ڪثر تون اتياد ڪ سيڪار ٻندو نہ ھو. برھميرہ پالڻ جي اُوشڪتا ھس ڪي امار پگيءُ رہت. وري وري سمجھائيندو ھو. آشرم جي ڪمن جي ابياس لي بوريءُ رہت ڏيان ڏيڻ لاءِ ھن ڪي اُتساھت ڪندو ھو. مندر ۾ رھندڙ ستسنگين سان ڪڏھي ٻالڪن ڪي سياري ۾ ۽ اولھارتي ۾ چيڙالن ڏيھن لي ڳھٽو ڪري ھر ڪنھن آرتوار لي ڪجھہ ميل پنڌ ڪري ڪنھن نہ ڪنھن گوٺ ۾ گھمائڻ وٺي ويندو ھو جتي سچو ڏيھن گذار يندا ھوا. اُني مٿيون سڪيائون ڪين پڪيون ڪرائيندو ھو ۽ اُنھن ۽وجھ پنھنجي رھت ڪيستائين لاءِ آڏو لنھن بابت نہ ڪاڻن پڇندو ھو. سڀ سنگہ ۾ بدل سڪيائن بابت ڪاڻن پرشن پڇندو ھو ۽ ھن ڪي چوندو ھو تہ انھن سڪيائن بابت الوا ٻي ڪنھن نہ برمار ڪ ڳالھہ بابت ڪنھن ڪي نہ ڪجھہ پڇڻو ھجي تہ ھو اُھيءُ بابت پرشن پڇي. پرشن لڀڻ لي سيکي پالڪ اُھيءُ جو اُن پنھنجي پنھنجي ٻڌي

٦. صفا سينڌُو ڪري پنهنجو ڪيم جان ڪنن ڪي سرلو؛
سين ڌرمن جي ٻنسين ۾، ٻڌ م هڪ راڳ روحاني.
٧. نه ڪنهن ڪان ٻوڌ رک نفرت، وسي سڀ منجهه ٿو سائين؛
نرالن شمعدانن ۾، آهي هڪ نـوُر نوراني.

ست سنگين جي ٻالڪن ۾ لڳي هوندي ڪان سنا سنسڪار چتڻ ۽ سداچار جو سلو اپن ڪرڻ جي وچار سان ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن سال ١٩٢١ ۾ ست ڌرم مندر ۾ هڪ سداچار آشرم کوليو ۽ سري ٻوڌ راج کي انجو سپر نٽينڊنٽ اُستاپن ڪيو. انهيءَ آشرم ۾ ٻارن کي هر پرڪار جي ڌرمي ودِيا، راڳ ودِيا ۽ ٻاجو ۽ ڌڪڙ وڄائڻ سيکاريا ويندا هوا ۽ هنن جي هلت چلت تي چڱو چوکو ڌيان ڏنو ويندو هو. انهيءَ سان گڏ وگڏ هنن کي وهنوارڪ وديا لاءِ حساب ۽ انگريزي به سيکاريا ويندا هوا. هو آشرم ۾ پراڀ جو سوير ايندا هوا ۽ رات جو ستسنگ سماپت ٿيڻ تي گهر ويندا هوا. وچ جو سمور و سمو آشرم ۾ وتيت ڪندا هوا. سري ٻوڌ راج کي لڳي نهيءَ وارن ۾ شڀ سنسڪار ڦوڪڻ جو چاهه هوندو هو. انهيءَ ڪري اسڪول ۾ پنهنجي ڪلاس اندر ڇوڪرن ۾ وجهه وٺي اهو ٻج ڇٽيندو هو. پر هن آشرم جي کلڻ تي هن سمجهيو ته انجي ٻالڪن ۾ سنا گڻ اُپن ڪرڻ لاءِ اسڪول کان. وڌيڪ وجهه آهي. تنهن ڪري هن انهيءَ پاسي لاڙنو رکيو. ٻالڪن کي ٻئي ٽئين ڏينهن گڏ

اُنهن کي سديو سدپاوتا سان ڏسندو هو. جيڪڏهن ڪٿي اُنهن جي مٿن سان ڪي مٺ پيد هوندا ۽ هوا ته ۽ اُنهن کي پاسي رکي اُنهن مان رڳو ڳڻا جو پاڳو ڳرهن ڪندو هو. هڪ پيري برهمي سمسڪرتن جي ونتيءَ تي سنڌ جي ڪن شهرن ۾ سندس وڃڻ ٿيو. اُنهن هڪ شهر جو ڏلو خيرپور ناٿن شاهه هو. اُتي سمسڪرت ۾ اڻڙو پرسنگ لڳو جنهن ۾ آريه سماجين جي ڪن مٿن ۽ ڳڻن کي اڻرو ته ساراهيائين جو پڌندڙ آسچرج ۾ پئجي ويا. سندس سدپاوتائن جا ويچار هيٺئين شبد ۾ پريل آهن جو سري الدر جي آلاپ ۾ آيل آهي.

ٿوکي اي دل! صلح ڪل جي، پڌايان اِج ته نشاني؛
نظر ڳڻ ڳراهڪي جي رک، ليئي لعل لاثاني.

١. صبر سک ڪرست کان پيارا، حليمي هلت هندن کان؛
اهنسا ٻوڌ مت کان سک، مسلمانن مان مهماني.

٢. سناتن ڌرم مان شرڌا، ته آرين مان دليري سک؛
پرارٿنا پاڙ برهمڻ کان، سکن کان سبق قرباني.

٣. شيعن کان پاءِ بزرگ جو، سُنين مان مانُ ۽ مروّت؛
درشٽي دوش ڏوئي سک، قرب قانون قاد پاني.

٤. اصل مذهب جي نيشاني آهي، سڀ ڳڻن جي رهٽي؛
مچايو مٺت ۾ آهي، مذهبن ڪوڙ گهمساني.

٥. اصل آدم آهي ذاتي، ڇڏي ڪنهن پارسي پاڻي؛
پسي جو جوت سڀ ساڳي، اُهو بيشڪ آهي گياني.

ڏيري وري پيري پوڻ لڳا.
هڪ نرالي ۽ مهما ڪرڻ ۾ وڪيه مٽيا سري ٻوڌ راج جي ستسنگ جي اها هوندي هئي ته ڪڏهين به سندس ڪتا ۾ ڪنهن به ڌرم، مت متانتر اٿوا سيا سماج جي ڪنهن جو ڪو وچن نه لکيو. ڪڏهين ڪڏهين ڪنهن سيا سماج جي ڪن ڪن ڳالهين لاءِ ديس ۾ چؤ ٻولو اٿندو هو تڏهين به هو اهڙين ڳالهين ۾ پلجي به نه پوندو هو. هوَ سيني ڌرمن ۽ سماجن کي سنمان جي درشٽ سان ڏسندو هو ۽ هنن کي هڪ پرماتما جا مت ڪري پائيندو هو. مسلمانن جي پيغمبر کي حضرت محمد، يهودين جي نبيءَ کي حضرت موسيٰ ۽ ڪرستانن جي اولياءَ کي حضرت عيسيٰ ڪري چوندو هو. ڪڏهين به گهٽ نالي سان اُنهن کي نه سڏ ٻائين. ساڳيءَ ريت هندن جي اوتارن کي سري رامچندر مهاراج، سري ڪرشن ڀڳوان ۽ ڀڳوان ٻڌ ۽ سنتن مهاتمائن کي گوسوامي تلسيداس، جڳت گورو شنڪر آچاريه، ڀڳت ڪبير صاحب ۽ شاهه صاحب ۽ سکن جي ڏهني گورن کي گورو صاحب جي نالي کانسواءِ ڪڏهين به نه سڏيندو هو. گورو نانڪ ديو کي جڳت گورو ڪري چوندو هو. اِنهن مڙني اوليائن، اوتارن، مهاتمائن ۽ گورن جا چرتر ۽ واڻيون ۽ سکيائون پنهنجي ڪتا ۾ درشٽانتن ۽ پرمائن وانگر ڪم آڻيندو هو ۽ ڏاڍي ساراهه ڪندو هو. اِنهيءَ مان سڌ پوندو ته هن جي دل ۾ ڀين مت متانترن لاءِ ڪو به ڀيد ڀاؤ ڪونه هو ۽ بلڪ

ڪنهن مهل ٻيو ڪو ھار آڻيندا ھوا جي سري ٻوڏ راڄ کي
ٻيڙي ٻوڙڻ مهل پائيندا ھوا. جڏھين سري ٻوڏ راڄ ڏلو
ته وري جهلڻ سان به ستسنگي لٿا رهن تڏھن
ستسنگ جي پريمءَ سڀا ۾ لماٽائيءَ سان وينتي ڪيائين ته
لوهالجو ٻيڙي ٻوڙڻ نه ڏهي ٿو، نه مولڪي وڏي ٿو. ستگورن
کي ٻلي ٻيڙي ٻولدا ڪريو جن کي ٻوڙڻ جڳائي ٿو.
ٻلائي ڪري مولڪي ڪڏھين نه ٻيڙي نه ٻڏو ۽ نه ھار
پايو. رکيو ٻڙي کان اوم لمه ڪندا ڪريو. اهڙيءَ ريت
ستسنگ ۾ ھڪ پيرو نه ٻر ٣-۴ پيرا چيائون ۽ لبت ھڪ
ٻيري نه اکين ۾ پاڻي آڻي ستسنگين کي لبلا پائون ته ڏيا
پالسي ٻيڙي ٻوڙڻ بند ڪريو نه ته مان ٻهو ڪو رستو
وٺندس. تنهن تي ستسنگين ٻي وس ٿي ڪجھه مهنا ٻيڙي
ٻوڙڻ بند رکيو. ٻر اھا ڳالھ گھڻي سمي لاءِ ڪيئن ٿي
ٿي سگهي؟ ٻلا جن کي ھوُ ڏهاڙي امبرت جا پيالا ٻر
ڪري پياريندو رهندو جن مان اهڙو رس ٻيو ايندن
جو سرير جي سڌ ٻڌ به ٻلجي ويندن ۽ مکهن ٿي آنند ولندا
رهندا، سي قدردانيءَ وچان هن جا چرن چمڻ کان پاڻکي
ڪيئن ٿا روڪي سگهن؟ جئن ساتوڪ جي لکي درياه
جي اٿل روڪجي نه سگهندي آهي، اٿکي روڪڻ لاءِ
ڪهڙا به زبردست بند اڳي اڳبان ٻڌايو ته الهن کي ليسله
ٻڃي ڪر ڳالهه ڪري اڳتي وڌندي آهي، تئن شرڌا جو
ويگ به ڪيترن روڪن سان روڪجي نه سگهيو ۽ ساڳئي
السله سان وري جاڳي اٿيو. آهي. ڪاٻل ستسنگي ٿا ٻري

ڪرڻ ڪاڻپوءِ ستسنگ سان اهڙو نہ پڌجي ويندا هوا جو
لت جـا نيمي بڻجي پـولـدا هـوا. ڪي ستسنگي
ڏيڍ ميل بلڪ ٢ ميل مندر کان پري رهندا هوا پر سري
پوڌراج جي منوهر ڪٿا جي اهڙي ڇڪ تيندي هين
جو سمي تيڻ لـي وڏي پنڌ جي پرواهہ نہ ڪري بہ
ستسنگ ۾ ستون پائيندا ايندا هوا. هن ڳالھ جو ڪجھ اِهوءِ
۾ هوندو هو نہ سري پوڌراج جي اُلم رهڻي وان ۽ ساڌن سيل
هئڻ ۽ چت جي ايڪاگرتا سان ڪٿا ڪرڻ ڪري پڌلڊڙن
لي ڪٿا جو اهڙو پرڀاوُ تيندو هو جو آنند ۾ اچي ويندا هوا.
سري پوڌراج جي ڪٿي وري اهڙي سندر ۽ ڇيدي
پولڻ ۾ هولدي هئي جو پڌلڊڙن کي تمام وٽندي هئي
۽ سمجهوءَ ۽ پڙهيل پرش نہ اُنجو ڏاڍو قدر ڪندا هوا.
ڏيري ڏيري ستسنگين ۾ سري پوڌراج لاءِ سڪ ۽
سرڌا ڌاڍي اُڀن تيندي ويئي، تانجو ڪي ستسنگي پاڻ
ڪي روڪي نہ سگهيا ۽ پرلم ڀاوُ سان پرجي ڪيس ستسنگ
۾ پيري پورڻ لڳا. هو هنن ڪـي چوڻ طرح چولدو هو
جنهن لي هو ڪجھ ڏينهن روڪيا بہ هـوا پر آلڊر ۾
اُمنگ هئڻ ڪري وري بہ دل نہ رهندي هين ۽ ساڳيو
ڳي وانگر پيري پورڻ لڳندا هوا. سڪ نہ پين بہ گهڻن
ستسنگين کي پيري پورڻ لاءِ تيندي هئي پر سري پوڌراج
ي جهل جي ڪري پيا پاڻ پليندا هوا. نيٺ الهن جي
مر بہ جهل ڪانہ ڏلي ۽ هو بہ متو ٽيڪي پنهنجو منورٿ
رو ڪرڻ لڳا. ڪي ستسنگي پاڻ سان گلن جا هار ۽

سدائين وڃائڻ پربل هوندو هو. انهيءَ ڪري ڪتا جو ڪهڙو به پرسنگ هلندو هو ته اُن وڃائڻ جا وجن اُوس ايندا هوا. جڏهن لج وڃائڻ جو پرسنگ هلندو هو تڏهن چلطي مايا، سپهن ڏين، مترن ۽ پُوڄ پدارٿن جي ڪوڙي ڏيک، متبائطي ۽ اُسترا جو چت اهڙو ته چٽائيءَ سان چٽيندو هو جو ٻڌندڙ تڏا سيڪارا پيا پرايندا هوا ۽ سندن ورلي سنسار کان ڪتي ٿي ايشور ڏي ڇڪجي ويندي هئي. سندس آسط جي استرا جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! مجال آهي سرير جي ڪنهن به انگ کي جو ڪتا هلڻ مهل ڏورو لي نٽي چري؟ سندس سرير پهاڙ والگر اُچل رهندو هو. چڻ منجهانس چرير بڻ لڪري وئي آهي. آسچرج جي ڳالهه اِها هئي جو چمس اهڙو ته ايڪاگر ڪري ڪتا ڪندو هو جو اکيون به ڪونه ڇپيندو هو. ستسنگ مان هڪ ڏينهن به ڪڏهين ڪونه گسايائين. جي ڪڏهين ڪا ٿوري رلجهه ڪنجهه سرير ۾ ٿيندي هيس الوا ڪن مهين ڪالبوءِ لبس ٿبندو هوس ته به اُنکي ته لبکي ستگور آگيا کي سامهون رکي ستسنگ ۾ اُپديش ڪرڻ جي شيوا اُوس اچي ڪندو هو. لکو گهروُ ڪم ڪارن جي ڪري انهيءَ شيوا کان ڪڏهين به گتو. سندس امبرت پري ٻاڻي رسيلي ۽ آلند دايڪ هئڻ ڪري ستسنگي ٻڌي گد گد پيا ٿيندا هوا ۽ هڪ چمس ٿي ڏيان ڏيڻ وارا ته مگهن ٿي ويندا هوا. جيڪي برلمي ٿئينءَ سنئينءَ ستسنگ ۾ ايندا هوا آهي ڪجهه ڏينهن سالده ستسنگ

پروڙيو ته هاڻي سري پوتراج جي هردي مان اگيان جي
اولدهه لڪري ويئي آهي ۽ اُنجي جاءِ تي گيان جو سورج
پرڪاشمان ٿيو آهي. ٻڌهين ڪان وٺي هن ڪيس ست ڏرم
مندر جي اُپديشڪ جي سنگيا ڏاني ۽ لڪپڙه ٿوڙي ڪن
ڳالهين ۾ هن لاءِ اهڙو پـد ڪم آڻيندا هوا. ستسنگين ۾
به اُنهيءَ ڳالهه جي پڌراڻي ڪري چڱ ڀائون جا پڌي هو
گد گد ٿيڻ لڳا.

چا پتا جي اها چاهنا نه ٿيندي آهي ته منهنجو پتر وڏيڪ
۽ وڏيڪ گڻوان بڻجي؟ ساڳيءَ ريت ديالو ستگور ديو سوامي
پرمانند صاحب جن چاهيو ٿي ته سري پوتراج اهڙو ته لاڪيڻو
لعل بڻجي جو پاڻ نه پرَ ساگر ڪان لنگهي پار پوي پر سندس
اوٽ ۾ آيل پاپي جيو به تري وڃن. سو هن سري پوتراج
جي اُجاگر پڌي ڏسي ڪيس گوُيو گيان ۽ سهج اُوستا جي
ڳجهن ۽ رهسيه سان گهايل مايل ڪرڻ جو ويچار ڪيو.
جنن ويچاروان پتا پنهنجي اُڌڪاري پٽ کي ڏيري ڏيري
ويندو آهي پنهنجو ڌن ۽ مال ۽ پنهنجي ڪاروبار سؤنپيندو
تنن هي به ويا سري پوتراج کي پنهنجو اُکٽ آتم ڌن
دان ڪندا. پنهنجي گورن ۽ ٻين اوچ ڪونيءَ وارن
مهاتمائن جي رچيل گرنٿن جو سار پڻ ڪيس سمجهائيندا
ويا ۽ ڪجهه ڏينهن رکي انهن گرنٿن مان سوال پڻ ڪانئس
پڇندا هوا. اُنهيءَ ريت جنن سري پوتراج ويو اوچ وديا
کي گرهن ڪندو تنن سوامي جن به ويا ڪيس وڏيڪ ۽
وڏيڪ پيد ۽ ڳجهه سليندا. پلا چڪور به ڪڏهين چاهيندو

اُپديشڪ آوستا

جو مَن کو مَن وچ پاوي ھيءِ •
تون مَن دي وچ ملاوي ھيءِ؛
مَن نون چوڙي آپ سماوي ھيءِ،
سو ھيمان بوُجھن ھارا ھيءِ •

سري بودراج پرآلم گيان جا سنسڪار پڪا ليندا بي
وبا ؛ انھن جو قل پرگھت ٽيڪ لکو ھو. اُن ڪالھوءَ سکھوني
سند سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جڏھين حيدرآباد
پڌاريا تڏھين پنھنجي لگاپل بوني کي پرلت بسي
ججي مالھيءَ والکر پنھنجي پورھئي کي ٿاب پيل ڏسي
پرستا وچان سري بودراج کي ھاردڪ آسيرواد ڏيئي
لکيا ھا اھڙيءَ اوستا پر ڪنھن کي ڏ سرھائي ليندي؟
جوڻ جيئڪي اسين پاليون ٿا ؛ ڪي اڪر الرا سئون
سيکاريون ٿا اھو جڏھين اھي ساڳيا اڪر بوريءَ ربت
آيا. بونڌھين اسانکي ڪيڏو نہ آنند ٿو اچي! تن
ھم پيري سري بودراج جي اوچ وچار
الجرکتا کي ڏسي ٿاڻو پرسن ليا. ھن

پدارٿن جو ملوميءَ ۾ پرم متيا ۽ انهن هولڊو ڀاسڻ لڳو. هر شيءِ ۾ پنهنجي آتما جو درشن ٿيڻ لڳو. مان ۽ هو ۾ ڀيد نه رهيو. هر هنڌ سر پاڻ ڏسڻ ۾ اچڻ لڳو.

ي - يار تي غير نـــہ رهيا ڪوئي،
جڏ آپ نُون آپ سَنڀاريـا مئِن؛
دويت روپ پُرپنچ نہ رهيا ڪوئي،
جُڏ اِڪ نـوُن اِڪ وچاريـــا مئِن؛
ڀيد ڀـــاوَ اَپـــاوَ دا نـــاس هويا،
جُـڏ سَت نـوُن سَت چِتاريا مئِن؛
هيمراج نہ اوچ نہ نيچ ڪـوئي،
جـڏ سروَ هـــي برهم نهاريا مئِن.

(سري لعمة توحيد)

سوامي جن جي اڙدو شاستر ن چشمهٔ طهارس، لمعهٔ توحيد، آئينه هند، آفتاب حقيقت ۽ مڪاشفهٔ پارسيءَ جو اڀياس ڪري سگهجو. انهن شاستر ن سان گڏ بين ويدانت جي اوچ وچار وارن مهاپرشن جا لاهيل پستڪ جيئڙوڪ ديوان صائب، ديوان حافظ، مولانا رومي، عمر خيام، شمش تبريز ۽ ٻيا پڻ پڙهندو ۽ وچاريندو رهيو. سنت سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن سان سندس لکيل اڙدو بولي ۽ اکرن پر لبدي هئي جنهن مان نه ڪس انهن اکرن سمجهڻ پر چڪي هئي آلي.

سنت سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن جي ستسنگ پر آلم گيان جا پرسنگ سري بوڌراج وري وري ٻڌندو رهندو هو. تنهن کان سواءِ گهمڻ جي مهل الوا سالڄهن جو نه سوامي جن التوڪي سنت سنگين جي گڏ لڳ لي سدائت ڪتاڪش شاستر دوارا سروپ گيان جو اوچ لمولي ڪٿي ڪندا هوا. من جي ترملتا ۽ چمه جي ڪؤ ايڪاگرتا جي ڪري هي گيان جا اوچا سنڪار سري بوڌراج جي اندر پر جهٽ جهٽ واسو ڪندا ويا. وتر جو هڙ ويدانت شاستر جو اڀياس ڪندو رهندو هو تنهن سندس اوديا جو اندڪار ٻه اڏاڻي جهڙو ۽ متجس گيان جو سورج پرڪش چمڪڻ لڳو. ديهه اڌياس روپي پوت پهه پائي پيو. تو ٻه جي وچارن جي ٻڙي ادوينه جي آلاه ساگر پر ٻڏي ويئي. جنهن لئه مان سجاڳ لڳ لي سپني واري سرشٽي جي موجي تن هنڪي سنسار ۽ اتهي

١. آهن قدرت جي پسنڪ مڙئي پنج پرت تنوَن جا،
پڙهڻ اُنهنجو ڏکيو ناهي کپي ٿي چاهنا تنهنجي.
٢. بنيِ جي گهرج ڪجهہ ناهي ضرورت علم جيِ ڪانهي،
آرت انهيِ جي سمجهڻ لئہ کپي بس پاونا تنهنجي.
٣. وڏو پسنڪ آهي قدرت آناديِ گيان سان پريل،
وگهن اِنهيءَ جي سمجهڻ ۾ وڏو آه واسنا تنهنجي.
٤. پڙهين جي ٻو ڏ پريتيءَ سان ڪليل هيءُ ويد قدرت جو،
تہ سڦليِ سهج ۾ ٿيندي سموري ساڌنا تنهنجي.

ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن جا رچيل شاستر گورمکي ۽ اڙدو اکرن ۾ آهن. انهن مان گورمکي سري ٻوڌ راج کي اڳيئي ايندي هئي جو هو ننڍي هوندي منڙي ماتا کان سکيو هو. انهيءَ جي آڌار تي سوامي جا گورمکيءَ ۾ گرنٿ جهڙوڪ اَدويت سڌانت، سڌانت بنپڪ، سڌانت پرڪاش، هري پريم مالا، شانتي سرو ۽ ست ڌرم سمرتي اَدين ڪيائين. اڙدو ٻولي ۽ اکرن جي سکڻ لاءِ پارسي جا اسڪول ۾ پاڙهيندو هو تنهن مان مدد مليس. جڏهين اسڪول ۾ ۴ درجي انگريزيءَ تي ڪيس رکيو ويو تڏهين شاگردن کي پارسي بہ پاڙهڻي پوندي هيس. اسڪول ۾ پڙهندي بہ پارسي سندس اڳيئي سکيل هئي پر انهيءَ کي گهڻو سمو ٿيري چڪو هو تنهنڪري وري پارسيءَ جو ڪجهہ ايياس ڪرڻو پيس، جو ٿوري سمي ۾ پورو ڪري ورتائين. اِنهيءَ ريت

البن برليس ليندو هو ته جڏ اُن شاستر جو ڪرتا دروه
روپ آڌاري هو رهيو ڪيس سولو ڪري سمجهائي
رهيو آهي. جيڪو شاستر پڙهندو هو اهيءَ جي وچ وچ
۾ الڪي ويلو ويچاريندو هو. موڪل جي ڏينهن تي ڪو
پوءِ شاستر ڪلي بري ٻاهر نڪري ويندو هو ۽ ڪنهن
لطاري واريءَ جاءِ تي اڪيلائيءَ ۾ واڳي شاستر ته
ويچاريندو هو ۽ نرمل آڪاس جي نيلائي الوا وهندڙ درياه
جي سيتلائي الوا سهڻي سارڪ جي خوشنمائيءَ سان چمه
ڪي برس ڪندو هو. اهي ويني حڪ مهل هينئون ايمه
اچاريو الس:-

چڏي سنگم ۽ ساٿ بي تاب ٿيان مان،
اڪيلو ونـــي اوت وڻ وٽ وهان مان؛
هجي بريم تنهنجو هجي يا نه پوٿي،
اِنـــهيءِ ذوق ۾ بوڌ قائم رهان مـــان.

قدرمه جي پستڪ پڙهڻ جو ڪيس گيطو چاهه هوندو
هو ۽ ڄاڻ جو لدو هو ته جي الدو تي سب شاستر سمايل
آهيه ويو هنجي پڙهڻ جي ڪنهنڪي انڪل اهي. هن
ذمه حڪ ڪرتا جيءَ الس ها سري الدر جي آلاپ
مريچ ڪري وڌل آهي.

شعور قدرت سندو پستڪسجي سڌ ڪاپنا تنهنجي،
ويچاريءَ-ان اُنجي ڪي نالس ٿيندي ڪلپنا تنهنجي.

سچ سچا تو جن سي ڪوه ڪريندا ڪوڙ ڪي،
مرگھ ترشنا جي جل ۾ ساهي ڪين رهن؛
رتا رنگ رهن سدا سپيرين جي.

هري نام پيان لنو لڳڻ ڪري سري ڀوڄراج جو ٻرلم ٻين سيتي پاسي گھڻجي ڏکو گھرج مالڪ وچي ٿيو. سرير جي ڪاڏن ٿان ٻه سندس چاهه گھڻجي ويو. ماءُ جي هٺ ڪري ورت رکڻ ۾ سندس ويچار آوس رکڻو ٻولدو هوس ڇر لڌهين ٻه جيڪو اپواس رکڻ جو وچهه ملندو هوس سو هٿان نه وڃائيندو هو. سندس لنڍي ڀاءُ سنتداس کي ڪراچي ڪسٽمس آفيس ۾ نوڪري هولدي هئي ۽ جڏهين اسڪول جي اونهاري جي وڪيشن ٿيندي هئي لڏهين سندن ماتا گھٽو ڪري سنتداس وٽ ڪراچي ٢٠ ڏينهن کن وڃي ٽڪندي هئي. سري ڀوڄ راج کي چولدي هئي ته لون پنهنجي سؤٽن جي گھر ۾ روٽي کائجاڻ ٻر هو چولدو هوس ته آءٌ سٽ سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب جن جي مندر ۾ کائيندس. جڏهين سندن ماتا روالي ٿي ويندي هئي لڏهين ڪنهن وٽ ٻه ڪوله کائيندو هو ۽ الهيءَ ڏينهن کان وٺي اپواس ڪٽي رکندو هو. جڻ مور ڪڪرن جي گجگوڙ ٻڌي ٻوڊ ۾ اچي ويندو آهي لئن سري ڀوڄ راج کي ٻه اپواس رکڻ جو وجهه ملڻ ڪري ڏاڍي پرسنتا ٿيندي هئي. ١٠-١٢ ڏينهن ورت رکي وري ٻاٽڪي هلڪي ۽ ٿوري

١- برھ جو چڙھيو عرش ۾ آفتاب،
ويو دل مان اندڪار تي ھاڻ چڪچور.
٢- دواتون، قلم، مس، پنا پوٿيون سڀ،
پيا سيئي ڪوڙا قلمدان چڪچور.
٣- نہ شيشو صراحي نہ پيالو بچيو ڪي،
نشي ۾ گتيوال ٽيو پاڻ چڪچور.
٤- نہ پيائي رھي نڪي ايڪتائي،
سڄي تي ويئي ٻو ڏچڪتاڻ چڪچور.

ھن سمي لاءِ سري ٻوڌ راج جي ابتري قدر التي لي چڪي ھئي جو جڳت جي ٻن ٻن اوستائن ۾ ٻاٽڪي استر رکي سگھندو ھو. جھڙيءَ ريت ٻرڻويءَ لي ڪيڏي ۽ جوالا اگن ۾ گھت لئي ۾ آڪاش جي استر لا ڪي لر جيترو ۽ ڏلائمان ڪري لئي سگھي لئن سنسار جي لڏي ڪوسي ڪيس چلائمان ڪري لئي سگھي. جئن لتل لئي لي ٻاٽي ٻوڻ سان اوڏي مھل ني سڪي ويندو آھي لئن سندس جت روبي لتل لئي لي ڪام واسنا روبي ٻاٽي ٻوڻ سان جھت سڪي لي ويو. جھڙيءَ ريت رليا ڪي ڏسي شڪ منيءَ جو ھردو رلپڪ مالر ۽ ڊاوادول ڌ ٽيو لئن سنسار جا ايڪ موھيندڙ پدارٿ ڏسي اُھن ڪي گرھن ڪرڻ لاءِ سندس جت ۾ رليءَ مالرچڪ اُھن ڌ ٽيندي ھئي.

تي ويٺون. هاڻي امرت جي ڌارا سريرَ ۾ وهڻ لڳي جنهن ڪري سارو سريرَ ڪنچن (سون) والگر چمڪڻ لڳو ۽ چيتن رس جو پنڊاز ٻڌجي پيو. تيج پاڻ آڪار وٺي سندس سيني جي سونهري سنگهاسن تي براجمان ٿيو. جو پَن منجي ٻالڪپڻي جي روپ ۾ آيو. ساري سريرَ ۾ سينلتا ڇانئجي ۽ آنند ۽ شانتيءَ جو پرپور پنڊاز ٻڌجي پيو.

عجائب اِسرار گوروءَ لڪايو گيان سان،
ڌرتي چڙهي آڪاس تي لکيو دسئون دئار؛
اچي جاڳايو پاٽيهي لنوَ لنوَ اونڪار،
ساکي سرجڻهار سامي ڏسي سپ ۾.

ڪنڊلني شڪتي جي ڪلڻ جو ورتانت سري ٻوڌراج پولي جي پريان لونلاويلا شهر ۾ هڪ ٿياڳي ۽ مهاودوان ساڌوءَ سان گيان چرچا ۽ پنهنجي ايياسن جي ڳالهه هڪ ٻئي سان هلائيندي ڪيو هو. سال ١٩٢٨ جي پڇاڙيءَ ڌاري هو جڏهين بمبئي گهمڻ ويو هو تڏهين اُتان پولو ۽ اُلجي ويڇهو لوناويلا به وڃي ڏٺا هوائين. اُنهيءَ ساڌوءَ جو لوناويلا ۾ آشرم هو جتي اها وارتالاپ ٿي هئي سري ٻوڌراج ۾ جڏهين پرمانم پريم جو ويگ اُجهل هو تڏهين، هينيون شبد اُچاريو هوائين جو سري اندر جي آلاپ

اڙ ٽالن اَڇيا ڄاپ هن جي رڙدي پراسرت لئي ويو. ٻرٻوءِ
سان اٽڙي لٽ لڳايائين جو ڪيس اڇاٽي لوري لڳي بيٺي
هوندي هئي. ڪنڌين ڪنڌين هيءُ گهر کان ٻاهر لڪري
جيڪب للاءِ جو جيل جي ٻرسان اوله پاسي آهي اِتي
ايڪالت ۾ ٻرٻوءِ سان رنگ لڳائي ويندو هو. هڪ پيري
سهائي رات جو هن هو اُتي ٻرتم جي ٻرٻر ۾ سماڌي
لڳائي ويٺو هو ته هڪ ٽانگ هوريان هوريان سندس
سر ٻر ٽان چڙهي سندس ڳچيءَ ۾ لپيٽجي ويو. سماڌيءَ
مان اُٿڻ کان پوءِ ڏٺائين ته ٽانگ سندس ڳچيءَ ۾ هار وانگر
پيو آهي. ٽانگ کي ٻرٻر سان ڳچيءَ مان لاهي پاسي ڪري
ٻاڻ ڪير ڏانهن هليو آيو. واهه ٻرٻر لٽهنجي وڏائي! لولاءِ
ٻٽر ٻلنگ ٺڄيو ٻون، وڪ ٻرٻل ٽانگ مولين جو هار ۽ سمير
ٻرمع ڪنول جي ڦولن جو ڍير ٺڄيو ٻوي ۽ آڪاهه ساگر
جو جل ٽانگهو ليو ٻوي. لڳاٽار نامر جي اڀياس جو ڦل اِهو
لڪتو جو سندس منهن ٻراچرح جهڙي مٽيا ٻرڪهت ٿي.
سندس هلت چلت ۽ ڳالهه ٻولهه مان شانتي، ڌيرج، مٺاج،
ٻر سنتا ۽ اُسنگتا ٽڪندا رهيا. اڀياس مٺل آسڻ اٽڙو ته
اِسٽر هوندو هوس جو مڃال ڪوانگ چري الوا اڪ جنجي.
وڏي ڳالهه ته نامر سمرن جي اوٺهي اڀياس ڪرڻ ڪري
سندس ڪنڊلني شڪت جاڳرت ٿي جا ڌٻري ڌٻري
چڙهندي ٽاپيءَ کان هردي ٻر، هردي کان ڪنٺ ٻر ۽
ڪنٺ کان ٻرهم اِندر الوا دسمي دتار وچي پهتي.
ڪنڊلني شڪتي ڪلڻ لي سر ٻوجون سڀ ڪليون ٻلڪالمان

ڇت تي چندا چاڙهيائون. ٻوري تي سمي اندر ڳنج
جيتري رقم گڏ ٿي ويئي. پوءِ جاءِ لاءِ ڳولا ڪري
ايرلدي ڪئمپ ۾ ڊاڪٽر تاراچند جي اسپتال جي لڳو لڳ
اڪيجن برهم چريه آشرم واري وڏي جاءِ ست سنگ لاءِ
پسند ڪئي ويئي ۽ سوامي جن کان ٺهال ڪرائي سال
۱۹۱۹ ۾ خريد ڪئي ويئي. انهيءَ جاءِ ۾ تمام گهڻي ڦير ڦار
ڪرائڻ جي ضرورت هئي جا پڻ ٻورن مهن اندر ڪرائي
انجو نالو ست ڌرم مندر ست سري ۱۰۸ مهاراج سوامي
هيمراج صاحب پرڪاشي رکيو ويو. ست سنگين مان هڪ
سڀا ٺاهي ست ڌرم سڀا پڻ استاپن ڪئي ويئي جنهن جو
پريزيڊنٽ ڀائي اوليچند ٿولارام ۽ وائيس پريزيڊنٽ ڀائي
حشمتراءِ چيلارام مکيه ۽ هنڌوڪي ست سنگي چونڊيا
ويا هئا. پوءِ سڄي پوشن مندر جي سموري
ڦيرڦار جو ڪم پنهنجي ملهائتو سيوا ڏيئي پنهنجي سر تهي
ڪرايو ۽ ان مان ڏن سان مندر جي شوڀا ٺڪاڻا سان
ڪئي. هاڻي ست سنگ هن مندر ۾ ٺيڪ لڳو ۽ ڪٿا جو
ڪم اڳي وانگر سري اوڌراج پرڀو ۽ اڀياس سان ڪندو
رهيو. ته ست سنگ تمام ڪري ڀاڳ ستسنگي
ٻورا ايندا هوا ۾ سري ٻوڌراج جي آگياڪ ۽ رسدايڪ
ڪٿائن جي ڪري سکيوتي انهن جو تعداد وڏي ويو.
جئن جئن سري ٻوڌراج ابياس ڪندو ويو تئن تئن
ڪيس اهيو ٿيندو ويو ته جيڪي اندر ۾ اڃائون اچا پيلون
آهن، جيڪي من کي ڪي ٻاهريان آسرا ۽ اوٽون آهن،

پـرِ ۾ پَڇي پـرَ لئہ هئہ هَنجُون هارين،
سڄڻ جي سارين نن رويو وهامي رانڙي.

جنهن کي ڪجھ ڪان ئي پريم جي اولي ڙ پئي هئي ۽ جو نندي هوندي ئي پريم جي گود ۾ پليو هو. جنهن جي هاٿي هڪ هڪ ناڙي ليڪهن جي االي ٻڌي ڄڪي هئي. هڪ هو برهم چريہ جو اُڪيچار بل، ٻيو هو نام جو لشو اُجهل تنهن جڻ سون ۾ سڳندي گڏي ڇڏي.

هيل تائين ست سنگہ لاءِ جڳہ پنهنجي نہ هئڻ ڪري ست سنگہ هڪ جاءِ ڪان ٻي جاءِ تي ٿيندو رهندو هو. نيٺ هڪ ڏينهن مکيہ ست سنگين کي ويچار آيو نہ هن پتڪنا ڪان سٺو ٿيندو نہ سڀ ست سنگي گڏجي چندو چيرو ڪن جنهن مان ست سنگہ لاءِ ڪا جاءِ ونجي ۽ پاڪي ٽائيڪو ڪجي. ڀلا اهڙي شڀ سنڪلپ کي ڪا اَڪائي آڏو اچي سگهي ٿي؟ رڳو اُنہ پڪي ارادي جي گهرج آهي. اهڙن اُنہ ڪارين لاءِ پاڻ پرماتما سهاءِ ٿي اُنهن کي راس ڪريتو. ڀلا اها ڪهڙي ڳالهہ آهي جنهن لاءِ پريمي جن سندرو ٻڌن ۽ پرماتما اُنہ سهايتا نہ ڪري؟ هنن پاڻ ۾ صلاح ڪري پنهنجو ويچار ڪلئي ست سنگہ ۾ پرگهٽ ڪيو ۽ سڀ ست سنگي اُنجي پنيرائي ڪرڻ لڳا.
پوءِ ست سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن سان لکپڙه ڪري جاءِ ونڻ لاءِ آڳيا گهري ونئي جا هنن نہ پہ ڏني. سڀ ست سنگي اِها ڳالهہ ٻڌي ڏاڍو پرسن ٿيا ۽ اُدار

لاءِ سدائين پيو واجهائيندو آهي تن هيءَ ته رات جي اڄڻ جي وات پيو لهار بندو هو.

پيئي رنڙي اِهه چمڪن تاري،
جاڳهه سنت جنا ميري رام پياري.

(گورو گرنٿ صاحب)

ڀڳوت سري ڪرشن ڀڳوان گيتا ۾ چيو آهي ته جا پين مڙني لاءِ رات آهي سو يوگيءَ لاءِ ڏينهن آهي. هن سچي يوگيءَ کي ته نس پس ائين ڀاسندو هو. پريتم جي پريم جي لار وچان هن جي اکين ۾ ننڊ پوري ڪانه هوندي هئي. ڀلا جنهن جي هردي ۾ پريم اچي پير کوڙيا اُنکي ننڊ ۽ آرام اچي ته ڪئن؟

اکين آلس چڏيو نيڻن ننڊ نه ناهه،
عشق عالي جاهه آيو جڏهانڪر جيءَ ۾.

رات جو ٻيءَ ڀاڱو سچڻ جي سڪ ۾ لهرندو هوس. سندس هردي ۾ ستگور جي مورتي براجمان هئي. دل جي ٻڪ ٻڪ سان اوم جو اچار چالو رهندو هو. سواءِ پريمءَ جي ٻيهار جي ٻيو ڪي ڪم اجهندو هوس. الهن ڀوَرن ۾ ٻرپات لتي ايندي هئي. پرالهه ٽيڻ لي اسڪول لاءِ لبار. آها! ٻين کي کهڙي سد ته هيءَ پريم جو پتلو کهڙيءَ رهت تو رات گهاري.

سگهن سڌ نه سور جي ڪه گهايل ڪئن گهارين،
مل پاسو پسڻ ڪسي واڍ وڙيل نه وارين،

پڇندي ڳجهيءَ طرح شيوا ڪندو هو. شيوا بابت سندس سند ر ويچارن مان ڪي هينين سٽڙي ڪڍيا ۽ پيش ڪيل آهن.

شيوا آهي سندر ڳهٽو

١. هڏ هلائڻ ۾ سک آهي،
ٿوُت ٿيڻ مان ناهي ورٽو؛

٢. شيوا مان ٿئي تن من سرهو،
پورهئي ۾ ناهي ڪجهه مهٽو؛

٣. پريم پيري دل سان ڪر سيڪجهه،
جو جو ڪم توکي آهي ڪرٽو؛

٤. رام روپ جي پانئين پاٺي،
هر مندر ٿئي تـو لئه رڏٽو؛

٥. شيوا ۾ ڪر پل پل سڦلو،
پوڏ شيوا آهي امرت جهرٽو.

جو ست نام جو پو تو ست سري ١٠٨ سوامي پر مانند صاحب جن سري پوڏراج جي هردي جي کيت ۾ لڳايو هو اُهي پر گهور لهڻ ۽ اُلکي اُسرائڻ لاءِ هيءُ سندرو پڏي پيتو. جيڪو به سمو والد ڪائيءَ جو ملند و هوس تنهن ۾ پنهنجي گهر واريءَ جاءِ ۾ ماڙيءَ تي الدران تاڙي پائي ويهي نام جو ايپاس ڪندو هو اتوا ود ياليه اسڪول جي پڙيان تڪريءَ تي ايڪانت ۾ ويهي نام سان من جوڙ پندو هو. پر پنهنجي پريتم سان پريم ڪرڻ جو سڀ کان سٺو سمو هن لاءِ هو رات. سو جڏهن چڪور چنڊ جي لڪرڻ

شيوا ڪندا هوا لنهن جي ڪري ۽ ڪلهن ڪين ڳسندا هوا. گهرن جي اندر جي ڪيس ليل هوا اُلي ۽ ڪلاڪ بن ڪان پوءِ بيمار جي اوستا ڇاچڻ لاءِ وڃڻ، سندس دوا درمل جو بربند ڪرڻ ۽ پنهنجي شڪتيءَ سارُ سندس ٻين ڪيرجن جي پورالي ڪرڻ، هنن پنهن جو ڪرلوڻ ڪري سمجهيو. ڪير ۽ دوائن جو خرچ ستسنگ فند مان ڪيو ويندو هو. اهڙي سمي ۾ جڏهين هزارين ماڻهو ڪالرا جي ڏپ وچان شهر مان لڏيندا ٻي وڃا لڏهين هي مالجهي مڙس سر لڙيءَ لي رکي بيمارن جي شيوا ڪندا رهيا. جيتوڻيڪ هن بيماريءَ جي ڪري ستسنگي گهڻيئي وڃا لڏهين ۽ سنت سنگ جنن جو لڏن چالو هولدو هو. جڏهين هيءَ سموري سڌ سنت سري ١٠٨ سوامي برمانند صاحب جن کي ڏني ويئي لڏهين هو ڏاڍو ورسن ٿيا ۽ برنم ۾ اچي سري بوڌراج کي سپهي ڪر ڪندڙ سنت سنگين لاءِ ڏليواد پتر لکيائون جنهن ۾ جاٿاباٿون ۽ سچي سنت سنگيءَ جو اعولي ڪرلوڻ آهي. اسان کي گهڻي سرهائي آهي جو اوهان ۽ ٻين سنت سنگن اهڙي اثر ۽ ڪتن ڪاره ۾ دل سان ڀاڱو ورتو آهي.

سري بوڌراج لشڪام شيوا لاءِ سنت سنگين ۾ ڪتا ڌارام جگو اُساعر قوڪيدو هو. هو ڪمن ڀڏاليدو هو ۽ ... جي مال ميتڻ ۽ ايمان کي آڏاڻا لاءِ هيءَ اڻ گس ... لشڪام سيوا جي آسري من مالي اُتي لي ... اڻا شيوا جو ڪوڏ پو هولدو هو ۽ وس

خرچ ٿيندو هو اولهه وٽي پتريڪا جو چندو رکيو ويو. جهڙو هو پتريڪا جو نالو، تهڙو وٽي هو منجهس پڙهڻ مصالح. جا ڏو م ليتي، جا ماڻهپي ۽ پل ماسائيءَ سان پاڻ سينگارڻ، جا پريما پگهتيءَ سان ڀرپوءِ کي ريجهائڻ، جا آلم گيان سان پاڻ سجاڻڻ بابت اهڙا نه سندر ليک سهڻي سنڌيءَ ۾ پوندا ، هئا جڻ سيڪو پڙهندڙ انهن کي سولائيءَ سان سمجهي سڀ ڀر ڪار جي اتني ڪري سگهي. جن کي اهڙي سندر پتريڪا پڙهڻ جو وجهه مليو هوندو تن کي جڻ گهر ويٺي ست سنگ پراپت ٿيو هوندو، جنهن مان چڱو سوجهرو ۽ رس آيو هوندو.

ديو سنجوڳ سان سال ١٧-١٩١٨ع ۾ حيدراباد ۾ اچي ڪالرا پيئي ۽ جهٽ پڪڙ جي وئي. انهيءَ ڪري ڪالرا ۾ ورتل ماڻهن جي شيوا جي تمام گهڻي گهرج ٿي. سري ڀوڏراج جي رت ڏيڻ ٿي هن شيوا لاءِ شيوا ڀاءُ وارن ست سنگين جي منڊلي ٺاهي وئي جنهن جا ڪم هلائيندڙ هوا ديوان چگتراءِ ايسرداس شوداساڻي، ڊاڪٽر آسودومل شراف ۽ سري ڀوڏراج. منڊلي هن ڪم ڪرڻ ۾ جنبي وئي. هنن نه ڏٺي ٿي رات نه ڏٺي ٿي ڀربات، نه آڏي نه ماڃهي، مڙس ٿي ڪاهي پيا شيوا جي ميدان ۾. ذات پات جو ڪوبه ڀيد نه رکيائون. هندو هجي جا مسلمان، پنگي هجي جا ڀيد؛ ڇوت ڇات جو ويچار ڇڏي هي شيوا سمر ڀاءُ سان ڪندا رهيا. جا گهٽين ۾ جا گهرن ۾، جا اسپتالن ۾ جا مقامن ۽ مساڻن ۾، جتي به جيڪا

پرمانند صاحب هن جي امرت روپي وچنن جو رس
جيترا وڌيڪ ماڻهو پان ڪري سگهن اوترو چڱو. انهيءَ
لاءِ ٿولڊ ڏاڍو سنوڻي جي ڪڏهين اهڙو ڪو اُپاءُ ڪيو
وڃي جنهن ساري سنڌ جي جنتا اُنهن وچنن جو لاڀ وٺي.
اهڙي اڇا پرمکيه ڀاڱي وٺڻ وارو سنڌ جو اُتساهي ۽ لائق
ڪرمڪنڊي ديوان جڳتراءِ اڀرداس شوداساڻي وائيس
پرنسپال نرسنگهه ڪاليج مارمين حيدرآباد هو. تيئن انهن
پرميمن ڀاڳ پر صلاح ڪري رتا پياري نه هڪ ماهوار
پتريڪا جاري ڪجي جنهن جي آسري ساري سنڌ کي
سوامي جن جي اپديش جو امرت رس پان ڪرائجي.
اِها رتا پوءِ سوامي جن جي اڳيان رکي وئي جن اُنکي
سرهائيءَ سان سويڪار ڪيو ۽ پتريڪا لاءِ ڪجهه ليک
موڪلڻ جو ڪرپا پاڻي ڪيائون.

ڳرو رُ سَروَر سنت جن چرڻان پرسي ميهه،
پرسوارٿ کي ڪارڻي سنتن ڌاريو ديهه.

پڻا مياپرشن جو نه ڪرني اُهو آهي جو سورج وانگر
تنا سوارٿ جي وڻن جڳت جو ڀلو ڪندا ۽ ميگهه وانگر
سڀني جي هردن کي پرتلت ڪندا. پتريڪا جي
سمپادڪيءَ هي شيوا سري پوڏراج لي رکي وئي ۽
مئنيجريءَ جو ڪم ديوان جڳتراءِ لي رکيو ويو ۽ پتريڪا
لي ڏالو پريم پتر رکيو ويو. سنه ١٩١٧ع پريم پتر ٨ پترن
پر لکري نروار ٿيو. جيترو پتريڪا موڪلڻ لي نيال

بولچند جلد اچي ڪتا ڪري ته منهنجا پلؤ آجا تين؛ چاڪاڻ
ته سندس سنئي ڪتا جي ڪري ست سنگي ڪيس گهٽي
اُبما ڏيندا هوا جا ڳالهه ڪيس اڻ وڻندڙ لڳندي هئي.
ليٺ چاڪ تيڻ ڪانپوء ڊاڪٽر بولچند ست سنگ ۾ آيو.
هو اُهيء مهل آيو جنهن مهل سري پوڏ راج جي ڪتا
چالو هئي. جڏهين هن جي اليؤ سان پريل ۽ دل کي
موهيندڙ ڪتا ٻڌائين تڏهين پرسن ٿي سري پوڏ راج
کي چيائين ته منهنجي پڙ اوستا آهي ۽ سر ۾ هاڻي گهڻو
ڪري نيڪ لٿو رهي ۽ توهانجي ڪتا ۾ رس نه آهي،
لنهن ڪري اڳتي لاء هن شيء ڪاريه جي شيوا اوهين
پاڻ تي کڻو. ست سنگين جي ته دل وڻان اها ڳالهه هئي
تن نه ڪيس چوڻ ۾ ڪونه گهٽايو. سري پوڏ راج ڊاڪٽر
بولچند کي آيل ڏسي سمجهيو ته پگوان منهنجي ٻڌي
آهي؛ هاڻي منهنجي جند اُوس ڇٽندي. پر وچان ئي ٻي
ڳالهه ڏسي هن تنگ ڇانڻ لاء گهٽائي واجهه وڌا پر ستسنگي
ڪيس ڪٿي تا ڇڏين. ست سنگين جو اينرو پرير ڏسي
هن نه سندن چوڻ مو ٽائڻ نيڪ نه سمجهيو ۽ هاڻي ڏهاڙي
ڪتا ڪرڻ لڳو. پر هن نه ست سنگين کي وينتي ڪري
چڏي ته ڪرپا ڪري منهنجي ڪابه وڏائي نه ڪجو،
آءٌ توهان جو لنڍو پاءُ آهيان ۽ هيء توهانجي شيوا ڪري
رهيو آهيان.

هڪ پيري ڪن پريمي ست سنگين کي پراُپڪار
جي ڀاونا سان ويچار اُٿيو ته ست سري ١٠٨ سوامي

نڪري کلي ڪيترو به جتن ڪري نه مان پرلِيل
رهان پر مجهس جڏهين سوڀيا ۽ سگهندي پرجن ليون
لڏهين پاڻ کان ٻاٽيهي کليو پوي الوا جن پکي تل ليڻ
لي سندس سگهند اندر نئي سمائجي پر ڏوڪيو ٻاهر لڪربو
اچي نئن سري پوڙراج پنهن جي مٺيا کي پڇهو رکڻ جو
جتن ڪندي به پڇهو رکي نه سگهيو.

ڀڳت ڪري پاتال پر پرگهٽ ٿوءِ آڪاس،
رجب تينون لوڪ پر ڇپي نه ٿرڪا داس.

هن جو پرمالر پر پر جو دڪيل دوبهون اچ جوالا جي
روپ پر پرڪاشمان ليو. پن ماٺين کي ڪٻڙي سڌ نه
هيءَ راڻين جون راليون جاڳي جالب جو جوڳ پيو پيائي.
ڊاڪٽر بولچند جي نه اچڻ ڪري هيءَ ڪجهه ڏينهن
سالدهه ڪتا ڪندو رهيو. ڪتا مان رس ۽ آنند اچڻ
ڪري سڀ سنگي جن پوءِ لئن وبا وڌندا ۽ سڀ سنگين
جي هردي پر هن لاءِ شرڌا ۽ سڪ اُپن ٿيندي وئي.
پلا حتي ڪل آهن آلي پونر ٻاٽيهي لا اچن؟ الوا جيهن
جاءِ لي سون ۽ روپي جون ڪاٺيون آهن آلي ٿن چاهيندڙ
پاڻ کان ٻاٽيهي ڪهي لا اچن؟ ڏار ڏار ڏينهن لي الڳه
الڳه وشين لي اڙيون نه سندو ۽ رس دايڪ ڪتائون
ڪيائين جو سڀ ستسنگي اُئين پيا چاهيندا هوا نه سري
٥٠٠ڏراج ني ڪتا ڪندو رهي نه ڏاڻ وسلو. هوڏانهن
ٻ پوڙراج جي چاهنا هولدي هئي نه ڪئي ڊاڪٽر

ٻالي مل وارن جي ڪوٺيءَ لي ٽيندڙ هو ۽ ڪتا ديوان ٻولچند پدواٽي ڏندن جو ڊاڪٽر ڪندو هو. هڪ ڀيري ڊاڪٽر ٻولچند بيمار ٿي پيو ۽ ڪتا ڪوٺ اچي سگهيو. ست سنگي پاڻ ۾ ويچار ڪرڻ لڳا ته ڪتا ڪرڻ لي ڪنهن کي وهارجي. ليڪ هن ڀيرو جوان سري ٻودراج جي منهن ۾ مٽيا ڏسي ۽ لياقت سمجهي هنن ڪيس ڪتا ڪرڻ لاءِ ٻرٻرنا ڪئي. سري ٻودراج چيو ته مون کان گهٽيئي وڏا ۽ ٻوگيه ست سنگي آهن اُنهن مان ڪنهن کي ڪرپا ڪري وهاريو. پر ست سنگين ورڻي ٻه مٿس زور ڀريو. هن سنگت جي ورڻي چوڻ کي مان ڏيئي ڪتا ڪرڻ سويڪار ڪئي. اُنهيءَ سمي سندس آيو ۱۹ ورهيه کن مس هئي. هن لنڍي جوان کي ٻهريون ڀيرو ڪتا ڪندو ڏسي سيٺئي ٻوري ڏيان سان ڪيس ٻڌڻ لڳا. ڪنهن ٿي سمجهيو ته هن جوان جي اندر ڪو ايترو اپوريل هوندو؟ ڪتا ڪين هئي جڻ اوندهه مان سوجهري ڏي وني وڃڻ وارو ديپڪ هو. اُلجي سڻڻ سان ستل دليون ننڊ مان جاڳڻ لڳيون، ٽتل رڏن کي ٿار اچڻ لڳو، ٻڌندڙن جا ڪپاٽ کلي پيا ۽ آسچرڄ سان هن ڏانهن نهارڻ لڳا.

هو سندس واٽي ۾ ڪو اَمرت ڀريل،
جو ٻڌڻ سان ٿي مٽيو من جو خلل؛
هئي آپياسين کي اُتاريندڙ ڪتا،
گيان جي ٿنهن ۾ هئي جوتي جڳيل.

کولي نرئۃ کيائون جو هڏ لڏڙ الين سمجهي رهيا هوا ڌ
اسين برهم جو ساکيات درشن کري رهيا آهيون.

پوري گور کا سُن اُپديش،
پار بـرهـم نکٽ کر پيکر.
(گورو گرنٿ صاحب)

پرمي پنئگ سري بوڏراج جڏهن ڪٽا ٻڌي رهيو
هو لڏهن کيس اهڙي ڌ مؤج آئي جو سرير ڏان ٻي سڌ
لي وپو ۽ کٽا جي سماپت ٿيڻ جي ٻ کيس سمڪ ڌ
رهي. لبت کيس سجاڳ ڪيو ويو جنهن لي سندس مکه
مان هي وچن لڪتا "مڻن پي اَئسا هوگا". اُهيءَ مهل
سندس پرسان راء صاحب ديوان کرمچند لبلارام هنگوراڻي
رٽائرڊ ايڊوڪيشنل انسپيڪٽر ان سنڌ ويٺو هو. هن
سندس اهي اکر ٻڌي کيس چيو ڌ "اي پرمي! پنهنجا
اکر ياد رکج ۽ متان ڀلائي ڇڏين." هن وڏي جي اگيان
لم وچان ڪچيو کين ۽ لماڻائيءَ ۾ ڪنڌ کڻي ڇمت
کيائين. پر اڳتي هلي ڏسڻ ۾ ايندو ڌ ڪٿن ڌ اهي
وچن اکر ٻ اکر سچا سڌ کري ڏيکاريائين. جڏهين سمه
سري ١٠٨ سوامي پرمالند صاحب جن کي هن ڳالهه جي
سڌ پيئي لڏهين هو ڏاڍو پرسن ٿيا.

جٿن اڳي ٻڌايو ويو آهي لٿن سمه سري ١٠٨ سوامي
پرمالند صاحب جن جي پرپت ٻ سمه سنگه لمه ليرسان
... سال ١٩١٥ع ۾ سمه سنگه ٻاني ستراماداس

آڀياس ۽ اُنتي

سدائين گلزار گورمُکه رهي گيان سين،
ڪڍيائين ڪلپت سان وِڌ نِڪيد وهنوار؛
سمر ڏنائين سڀ ۾ ساکي سرجنهار،
لنوَ لنوَ اونڪار ساهي جبي زبان سان.

ست سنگين جي پريم ۽ سڪ پري ڪشش تي ست سري ۱۰۸ سوامي پرمانند صاحب جن سال ۾ ڪڏهين هڪ ڀيرو ڪڏهين ٻه ڀيرا حيدراباد سنڌ ۾ پنهنجا سدورا چرن گهمائيندا هوا. اُنهيءَ سمي ايڪ پريمي ڪتان ڪتان ڪهي اچي سندن وچن روپي اَمرت پي پنهنجي تن من جا روڳ مٽائيندا هوا. سري ٻوڏراج پنهن جي پاڙيسرين کي گهرن ۾ وچي پڌائيندو هو ته سري ۱۰۸ ستگورو ديو جن پڌاريا آهن. اوهين سويل ئي گهر جي ڪمن کان واندا ٿي هلي گورن جي اَمرت روپي واڻي ستو.

هڪ ڀيري جي وارتا آهي ته ست سري ۱۰۸ سوامي پرمانند صاحب جن برهم گيان جي وشيه تي ڪٿا پئي ڪيئو. برهم جو سروپ درشنائن ۽ پرماڻن سان اهڙو ته

جي ڀرڻ ۽ گهرجائن جي گهرجن پورين ڪرڻ ۾ لڳائيندو هو. پاڻ پنهنجي رهڻي سادي رکندو هو.

سري پوچراج کي پرمالما جي پريم جي تار لڳي پئي هوندي هئي ۽ جو سمو بچندو هوس سو الهيءَ پاسي جي اڀياس ۾ لڳائيندو هو. لڏهين ۾ اسڪول ۾ ماسترن لوڙي چوڪرن سان ورتاءُ مهل رواجي ماڻهن وانگر هلت رکندو هو ۽ ڪو به اهڙو لمولو نه وٺندو هو جنهن مان هنن کي رلي مالر ڪرڙڪ بوي نه هنجي دل پرمالما سان لڳل آهي اتوا ڪنهن پد لي بيتل آهي. هيءَ پاڻ اهڙو جتن ڪندو هو جئن هو ڪيس پاڻ جهڙو ڪري سمدين. ڏيکاءُ ڪرڻ جي نه هو بلڪل ورڻ هولدو هو. الين ڪڏهين ڪولہ ڪيائيس جو ماڻهن جي منهن لي هڪ لمولو ۽ سندن برپٽ بيو لمولو. ڪڏهين نه ٻين جي اڳيان هنکي مهالبو قيرائڻ اتوا ابر ناهه لوء. ڪرڻي نه پيئي. سندس رهت سڌي سادي هولدي هئي ۽ جهڙو الدر لهڙو ٻاهر ورلندو هو. اسڪول کان ٻاهر ماڻ وارن سان به سندس اهاڻي ورلڻا هئي. شاه عبداللطيف صاحب پٽائيءَ جو هيئيون بيت گهڻو ڀرو هولدو هوس ۽ وري وري پيو چولدو هو.

اندر رلا رليون ٻاهر پٽ پٽولا،
انهيءَ ڀر ڪاپڙي پولي جا پولا.
ٻاهر رلا رليون اندر پٽ پٽولا،
انهيءَ ڀر ڪاپڙي خدا جا گولا.

وياکياڻ ڪندي ڪڏهين ڪڏهين سري يوڄراج جي ڪٽن جي ساراهہ ڪندو هو. هڪ پيري ساتيڪي هلت چلت تي ڳالهائيندي اچي سري يوڄراج جي شانتيءَ جي ساراهہ ۾ چڙڪيو ۽ ايترو تہ اُتساهہ سان پرچي ويو جو ڇوڪرن کي چيائين تہ ”جي ڪڏهين ساتيڪ جي ساکيات مورتي ڏسڻي اٿو تہ ڏسو ماستر يوڄراج صاحب کي. مون بہ پنهنجي جيوت ۾ ڪيترا اُتم پرش ڏٺا آهن پر جا شانتيءَ اوچ گڻ هن ۾ ڏٺا اتم سي ڪنهن ورلي ۾ هوندا“.
ديوان پريداس جيتوڻيڪ برهمو سماجي هو تڏهين بہ سري يوڄراج جي ڪٽن جي وڏائي هيڏي ساري ميڙ ۾ ڪرڻ کان رهي نہ سگهيو. پلا جا مٺيا سچ کان وڌيڪ چمڪيلي تي پيٽي ڀڪندي هوندي تنهن جي ساراهہ ڪرڻ کان ڪير پاڻکي روڪي سگهندو؟
اسڪول ۾ ماستري ڪندي پراپڪار جي پاسي هن جي چت جو لاڙو پليءَ پالت هوندو هو. جن ڇوڪرن جون في معاف ڪرڻ جون درخواستون مئنيجر صاحب سوِيڪار نہ ڪندو هو تن مان جنکي هو اَڌڪاري سمجهندو هو تن جون فيون پنهن جي کيسي مان پري چڏيندو هو ۽ اُنهن ڇوڪرن کي چوندو هو تہ لوهاڻڪي في ڏيڻي ڪانهي. گهرجائو شاگردن کي پنا، پينسلون، ڪاپيون ۽ ڪتاب بہ پاڻ وٽي ڏيندو هو. ڪن کي ڳچهہ ڳوهہ ۾ ڪپڙا لهرائي ڏيڻ کان بہ نہ گسندو هو. اهڙيءَ ريت گهار جو ڪجهہ پاڱو ڇوڪرن جي اِلهيءَ سهايتا ۽ پاڙي

ايڪالس ۾ برماما سان رهاڻيون ڪرڻ لاءِ ٻري هلبو
ويندو هو. شري ڏاڏو مل ابتدائي جو سندس هڪ
تمام ٻريمي ۽ شرڌالو ست سنگي هوندو هو ۽ ود ياليه
اسڪول ۾ سائنس گڏ ماستر هو سو اهڙن ڏينهن ۾ سائنس
گهٽو ڪري گڏجي ويندو هو ۽ هي ٻاٻر الدر جي اڄار
۽ آلر گيان جي وارتا لاڀ ڪندا ويندا هوا. ڪنهن
ايڪالس جي هنڌ وهڻ جي جاءِ هٿ ڪري آلي ۽ ساڳي
رهاڻ واهي هلا ئبدا هوا. ٻر جهڙ ۾ سڄ جي سوجهري
جهڪي هٽڻ ڪري سري ٻوجراج جي ورلي سهجي
ٻاهر مسڪتا ڪان چڪجي الدر ڏي هلي ويندي هئي ۽
جلدي سماڌي آڪار ٿي ويندو هو. موڪل جي ڏينهن
ڪي هيءُ وڏي وقت سمجهي ٻڌهجي الثيءُ جو ٻوريءُ
رنص لاڀ وٺندو هو. سر ٻرڪ مالڪ ۽ آلمڪ واڌاري
لاءِ هر ٻرڪار جا ساڌن ساڌيندو هو. ٻرالهه ۽ سالڄهيءُ
جون ڪترلون، يوگ آسڻ ۽ ٻراڻاياما ڪرڻ ۽ آلر وچار
ڪرڻ ۽ سماڌي لڳائڻ سندس نس جو نيم هوندو هو.
ٻرمارٿ جا اوچ شاستر ۽ وئس لمولن لمولن جا هوندا
هوا جن جي اڀياس لي هو چڪو سمو ڏيندو هو.

اسڪول جا ماستر ۽ مئنيجر صاحب سري ٻوجراج
جي سٺي رهڻيءَ جي ڪري ڪيس گهڻي ٻريم سان ڏسندا
هوا ۽ آدر ڀاءُ ڪندا هوا. هيءُ ۽ انهن سان ٻريم، لمرتا
۽ ميلاپ سان ورتاءُ ڪندو هو. اسڪول جو مئنيجر راءِ بهادر
ديوان ٻريداس چوڪرن جي اسيمبليءَ ۾ ڏهاڙي جي

۾ اسڪول جو سرشتو ٺهي پوندو. ڇو ڇوڪرا به پنهنجي ڳالهه ٻان نه مڙيا ۽ الله ڏيندا رهيا. ليٽ ٻي ڪا واهه نه ڏسي لاچار سري يوجراج کي وري ساڳئي چوٿين درجي جي اي ڪلاس ۾ رکيو ويو.

جيڪي ڇوڪرا وٽاس پڙهي اڪرندا هوا تن جو پوء به چٽ ڏالهنس اهڙو ڇڪي ڏيندو هو جو جنهن به ڪيس ڏسندا هوا آئي گهٽي سڪ ۽ لڙت سان ساڻس ڳالهايا هوا ۽ پنهنجو سماچار به ڪندا هوا.

اسڪول جي مقرر مهل کان سدائين ڪجهه مدت اڳي اسڪول ۾ پهچڻ، اسڪول جي ڊيوٽيءَ ۾ هر ريت پورو رهڻ ۽ ڪلاس ۾ سورو سمو ڪم ۾ رڌل رهڻ، اهو سندس پڪو ليڪ هوندو هو. اسڪول مان ٻنا تمام ضروري ڪم جي ڪڏهين به موڪل نه وٺندو هو.

هن کي اندر ۾ پرڀوءَ جي لنوَ لڳل هوندي هئي، تنهن ڪري اسڪول جي رسيس لوڙي فري پيرئڊ (والڊ ڪاٽيءَ جو سمو) ۾ بين ماسترن وانگر ٽيچرس روم (ماسترن جي ڪوٺيءَ) ۾ ويهي اوپارين لهوارين ڳالهين ڪرڻ آئوا يت شت هٽڻ آئوا ڪل چرچي ڪرڻ ۾ سمو پورو ڪرڻ هن کي بنهه نه وڻندو هو ڇو هيءَ ٻاهر ڪنهن ايڪالت جي جاء تي اڪري ويندو هو ۽ آئي ويهي اندر ۾ ٽيون هٽڻ سان انترمکتا جو آنند وٺندو هو. جُهڙالن ڏينهن ۾ اسڪول مان سوڀل پرو موڪل ملڻ تي ڏاڍو پرسن ٿيندو هو ۽ وڻندڙ ڏينهن جي ڪري

جي ڪري اهڙو ته سائس ٻلجي ويندا هوا جو چاهيندا
هوا ته جي ٿي سگهي ته اسين هن ماستر وٽ ئي پڙهندا
رهون. هڪ پيري جي ڳالهه آهي ته اسڪول جي مئنيجر
سري يوجراج کي سندس لياقت جي ڪري ٿورن ورهين
جي اندر ئي ڪان چوٿين درجي جي اي پارٽ مان چاڙهي
پنجين درجي جي سي پارٽ جو ماستر ڪري رکيو.
جيڪي ڇوڪرا وٽائس چوٿون درجو اڳئين سال پاس
ڪري نڪتا هوا تن کي دستور موجب پنجين درجي
جي اي پارٽ ۾ ٿيابو ويو هو. هن کي جڏهن سري
يوجراج جي اِهيءَ ترقي جي سڌ پيئي تڏهن هيڊ ماستر
کي وڃي چيائون ته اسانکي ٻلاڻي ڪري پنجين اي جي
بدران سري يوجراج واري ڪلاس پنجين سي ۾ رکو.
ٻيا ڇوڪرا جن سمورو سال هن من موهن جي مٺي مرلي
ٻڌي هئي تن کي جي وري به مرلي ٻڌڻ جو وجهه ملي
ته اُنکي ڇڏين ته ڪٿان!

ٻڌي مڌر مرلي ٿيا مست جي،
ڏسي چال چستي ٿيا چست جي؛
سچي گل جي سوڀيا سگهندي ڏسي،
وڃن پوءِ ڪٿان پنهنجو دلبر ڇڏي؟

هيڊ ماستر ڇوڪرن کي چيو ته ائين ڪئن ٿي سگهندو؟
اسان توهالجي مرضي رکڻ لاءِ پنهنجا ليرو اهي ٽوڙيندا سون
ڇا؟ هن کي ٻه ٽاڪار ڪيائين جو سمجهايائين ته اِهي

الهيءَ ڳالهه کي اسانئي ڇڏيو. تنهن کان سواءِ جي ڪڏهين اسان توهان جو ڇوڪرن مڃيون ته تڏهين به وچار جي ڳالهه آهي ته ايترا سارا ڇوڪرا هڪ ماستر ڪئين پاڙهي سگهندو. الهيءَ لي کي مائٽ هيڊ ماستر جي ڳالهه مڃي ڪٽي مٿس ڇڏ يندا هوا. پر ڪيترائي ڇوڪرا لوڙي سندن مائٽ هوڏ ڀڏي پيهندا هوا ته اسانجي وٽني هر ويرو مڃيو. ليڪ ڳالهه ايستاءِ ويندي هئي جو ڪن ڇوڪرن جا مائٽ ڪليو ڪلائو ڇئي ڏيندا هوا ته جي ڪڏهين توهين اسانجي ڳالهه کي مان نه ڏيندا ته لاچار اسين ڇوڪرا توهانجي اسڪول مان اٿاري ٻي اسڪول ۾ وهار يندا سين. هيڊ ماستر هن ڳالهه مان اسڪول کي پئسي جو ڌڪ لڳندو ڏسي سياٽپ ڪري مڙي ويندو هو. الهيءَ ڪري ڇا ٿيندو هو جو سري پوڄراج جي ڪلاس ۾ ٻين ڪلاسن کان ڇوڪرا تمام وڌيڪ ٿي ويندا هوا. پر هيڊ ماستر کي اچرج الهيءَ ڳالهه جو لڳندو هو ته سري پوڄراج الهيءَ بابت ڏالهن به ڪونه ٿو ڪري بلڪ ٻڙڪ به ٻاهر ڪونه ٿو ڪڍي. الهيءَ ڪري هو پاڻيهي اوتو ڪري مي مهني پٺ لي واڌو ڇوڪرا وٺائس ڦيرائي ٻين ڪلاسن ۾ موڪلي ڏيندو هو. (اسڪولن جو اهو نيم آهي ته اپريل مهني پوءِ ڪو به ڇوڪرو ٻي ڪنهن اسڪول ۾ داخل ٿئي نه سگهي.)

ڇوڪرا جي هڪ ورهيه سري پوڄراج وٽان پڙهي ڪرندا هوا سي سندس ايڏ روپي آڪرشن شڪتيءَ

ڪرڻ جو ڪيٽو ويچار رکندو هو. تنهن ڪري ورهه ورس بابت
ڏانهن سندس تمام ڪيٽو ڌيان هوندو هو ۽ انڪري ڇوڪرن
کي جلد جلد سکيا ڏيندو هو ۽ انهي بابت مان اڄ ۽ توڙي
مان تنهان عشق جي دليل لئي ڇڳي ڏيندو هو.

هو ڪجهه وقت ودڌالي اسڪول جي ترقي ۾
هيڊ ماستر لڳي رهيو. انڪري هن کي بدلي ڪري وڏي
اسڪول ۾ آندو ويو جتي ڪيس چوٿين درجي مٿان رکيو
ويو. اسڪول جي انسپيڪٽر سندس ڪلاس جو نتيجو
ساراهه جوڳو ڏٺو هو ۽ هر ڪنهن سال کيس تمام سٺا
رپورٽ ملندا هوا. تنهن کان سواءِ ساليانا امتحان ۾ نه
چوٿين درجي جي سڀني ڇوڪرن سندس پاڳي جو نتيجو
ڏيٺو ڪري ڳوڙهه ڪتي وٺندو هو. سندس پاڙهڻي جي
اوچ ڏيکاري ۽ امتحان جي سٺي نتيجي جي ساک بڌي ۽
سندس اثر وڌڻي ۽ ڏاڍيڪ وڌڻ کي ڏسي ڇوڪرا
جي نئون درجو پاس ڪري نڪرندا هوا اهي لوڙي
سندن مائٽ انهن چاهيندا هوا ته اسان جا ڇوڪرا جولون
درجو سري پوڄراج وٽ پڙهن. انهي ۽ ڪيترا ڇوڪرا
مائٽن کان هيڊ ماستر ڏانهن چٺيون لکائي ايندا هوا ته
ڪيترن ڇوڪرن جا مائٽ پاڻ هيڊ ماستر کي اچي چوندا
هوا ته اسانکي سري پوڄراج جي پاڙهڻي ۽ وڌڻي ڏاڍي
پسند آهي، تنهنڪري اسانجي ڇوڪرن کي سندس ڪلاس
۾ وهاريو. هيڊماستر انهن کي سمجهائيندو هو ته اوهين
مهرباني ڪري اسڪول جي جوڙجڪ ڏانهن ۾ ڏيو

ماڻهپوئي منش کي ٿو خاڪ مان ڪيميا ڪري
آهه ري اِخلاق جي اِنسان پُرندن کان پري.

ٻوڪرن کي وري وري گلابي گل جو درشٽانت ڏئي سمجهائيندو هو ته جئن گل جي سرهاڻ، سولهن ۽ ڪوملتا ڏسي هرڪو منش ڏانهس ڇڪجي وڃي ٿو ۽ پرير سان هٿ پائي ڪيس سگهي ٿو ۽ پاڻ وٽ سانڍي ٿو ٻلڪ انهن گڻن جي ڪري هو ديوتائن ۽ مهاتمائن جي گچيءَ جو هار ٿئي ٿو لئن توهين به پاڻ ۾ پريم، نمرتا ۽ شيوا جا گڻ ڌارڻ ڪري پنهنجا لاڏلا ۽ گچيءَ جا هار ٿجو. جي پڙهيا ۽ ڪڙهيا نه ته ائين سمجهو ته پني پوکيو پر لٽيو ڪاله ۽ جي ڪڙهيا پر نه پڙهيا نه ته ائين سمجهو ته پني لٽيو پر اَن نه ڪاڏو. جي اوهان ۾ رهڻي آهي ته اوهين ڪٽنب، ديس ۽ جاتيءَ جي شيوا ڪري پنهنجو ۽ پنهنجي اسڪول ۽ ڪُل جو مان مٿي ڪري سگهندا. مارل پيرئڊ (نيتي سکيا جي سمي) ۾ ايڪ پرڪارن جون اُم سکيائون ڏيندو هو. جئن منجهن آگيا پالن، پل مالسائي سچائي، لهنائي، پريم، شيوا ۽ ديس ڀڳتي آدڪ گڻ اُلپن ٿين. ٻوڪرن جي سرير ڪي سگهائيءَ ڏانهن پڻ چڱو چوکو ڌيان ڏيندو هو. پاڻ چوندو هو ته چڱيلائي آهي ته ماڻهو پنهنجا لوڙي ٻئي جي ڀلائيءَ جا ڪم پورا ڪري سگهي ٿو پر بيمار ماڻهو ڪم ڪرڻ ته ڇڏيو پر ته رڳو پاڻ پيڙا ڀوڳي ٿو ٻلڪ گهروارن مٿي مائٽن ۽ مترن لاءِ به آپدا ٿجيو پوي. ٻوڪرن ۾ ڪٿرن ۽ والدين جو چاهه اُپن

مٿس ته اچرج ڪاڻيندا هوا ته شيلوڻيرو جنس ۾ ڪٿي آهه. جي پوڪر ماڻ پيءُ ۽ ٻي ڪجهه جي وڏن جو جوڙ بندو اڃ بندو ڪري چڙهندا هوا ۽ اُٺڪر هوندا هوا لي مان ٻڌا ۽ اُٺڙا گڏ ڪري ۽ سيٽ لي بيا جو ٻاڙارن کي ڏسي مٿن وٺي ويندي هئي. جنس جا مٿس اُنهي سمجهندا هوا ته جو مٿن ڪين ٻاڻي ڏسو ڪو اوچ

پرش آهي ۽ پوڪرن جي سڀاوَ جي سندس تيڻو ڏنائن آهي. جنهن ڪري سڀ ڏڪن ۾ اُٺڙا ٿيو آيا آهي اچيءَ جو ڦن اُٺو ڪوجو پوڪرن جا مٿس سري پرچاءِ جي ٽيڪي ميرمي ڪاٿ سر ڏسيو ٿئي. ٻه ٻئي پرش جي وٺي ۽ ڪيڻي ٻاڻي ڪري سگهي؟ ٻه ڦرجڙ ڪڙو وڏ ڀندن جي ٻرسن وٽي سڀل ۽ سگهندو هو ڪي؟

ڪري ڇا تتر ڏسن جو عمل،
ٻڪي ڦورن جو سڌين ڪُلي ستل؛
جڏهن جان ني جان ۾ ڦوٽيري،
تڏهين نيڪ تڪي جو ڦاتي ڪتل.

وٽي ۽ جو سڀ آٿتي سا ٻنجي. پرش ڏسوڻ مٿيو اُنهي آهي جنهن ٿيون جيب ڏسوڻ ٿيو ڪڪر ۽ ٽپو ڪان سواءِ رڌ وٽي آهي ء مٿيو کي مٿيو ٿي ٿئي ٿه ڏ مٿو ۽ ٻيوڙ ۾ ڦير هڪڙو؟ ٻه ٽي ڏسوڻ سڀڻ کي سڀ سڪي سگهيو؟

اُنهيءَ ڪجهہ ڪتي ئيل هئي سو جو ڏنائين تہ سهڻ سپاءِ ماستريءَ جي آچ ئي آهي جنهن ۾ مان سوالي‌ءَ سان پنهنجي آدرش کي پهچي سگهندس ۽ جنهن هيڊ ماستر کي مان هيلتاءِ مان جي لڳاهہ سان ڏسندو آيو آهيان اُهيءَ جي ۽ ئل برس ئيندي، سو اوڏي مهل ئي هيڊ ماستر جي آڇ ڪئي سويڪار ڪيائين. ئورن ڏينهن ۾ بئنڪ جي نوڪري ڇڏي اچي ودياليہ هاءِ اسڪول ۾ ماستري ڪيائين.

سندس متر مائٽ ۽ گهٽگهرن جي چاهنا هئي تہ سري پوجراج کي روليؤ بابي ڪنهن سرڪاري کاتي ۾ نوڪري وٺائي ڏجي جنهن مان بنسو ۽ وڏيڪ ڪمائيندو ۽ مان ۽ درجو وڌندو وبندس ۽ پچاڙيءَ ۾ پينشن بہ ملندس. پر سري پوجراج سڀني کي ٻرڀر ۽ نڙت سان جيو تہ "مون کي ماستريءَ جي نوڪري سڀ کان وڌيڪ وڻي ٿي ۽ بي ڪنهن نوڪريءَ ڪرڻ جو مولکي وبچار ڪرلهي، لنهن ڪري منهنجي لاءِ ڪو اُدم تہ ڪندا."

سري پوجراج ماستري ڪرڻ لڳو ۽ پنهنجي ڪلاس ۾ اهڙو تہ سندر انتظام رکيائين ۽ ڇوڪرن کي پيار ۽ ميناج سان اهڙو تہ وس ڪئي ڪيائين جو بيا جهونا ماستر بہ سندس ساراهہ ڪرڻ لڳا. سندس سالوڪ سڀاءَ جي ڪري ڇوڪرا ڪڏهين بہ اهڙو لمولو تہ هليا جو ڪنهن کي لڪڻ هٿڻ بابيءَ رهت مارڻ جو ڪيس سڀ ملي. پاڙهٺيءَ جي اهڙي تہ اُنوکي انڪل هيس جو ڏکيا ۽

مئٽرڪ پاس ڪري نان ٻوءِ سکوڻي ڪيس ڪراچيءَ
۾ ڊپٽي سيڪريٽري ڪمشنر جي آفيس ۾ ڪلارڪيءَ جي
ڪچي جاءِ ملي. اٽي ٻوري ٽيڪا لي ڪيس حيدرآباد
جي امپريال بئنڪ ۾ ڪلارڪي ملي. ٻر ايشور ڪي ٽن
ڪان اهڙو ڪو سنو ڏکڙو ڪرائڻو هو جنهن ۾ سنتترتا
هجي ۽ ڪم ۾ گهٽ محنت ٿين ٿي. انترڪ اتي ۾
ڪندو رهي. سو هڪ ڏينهن ساڃهن جو جنن بئنڪ مان
ٻي موڪلو نه ملين ۾ ودياليه اسڪول جو هيڊ ماسٽر ڳڏجي
ويس. سماچار ولڻا ڪان ٻوءِ هيڊ ماسٽر جهس نه ٻون ڪي
وڏيڪ سرهائي لئي ها جي ڪڏهين اوهان جهڙو هوشيار
ڇوڪرو وڏيڪ وديا پراپت ڪري ڪيهن اوچ لي
پهچي ها. سري پوجراج ڪيس جهو نه منهنجي گهرو اوستا
مولڪي اهڙي موڪل لئي ڏني ۽ لاهيءَ ۾ ني ايشور
منهنجي پالڻي سمجهي آهي. ادربوُرتا لاءِ ۾ انتري وديا
بس آهي. ٽنهن لي هيڊ ماسٽر جهس نه جي ڪڏهين
الين آهي نه ٻوءِ پلا اساڃي اسڪول ۾ پڙهوله اچي ماسٽري
ڪريو، جو سنتترتا وارو ۽ اوچ ڏکڙو آهي؟ مان سمجهان
ٿو نه اوهان جهڙن رهڻي وان پرشن سان نه رڳو اساڃي
اسڪول جو مان مٿي ٿيندو ٻر اسڪول جي اُنتي نه
ٿيندي. بئنڪ جي اوڪريءَ ۾ ڪڏهين ڪڏهين
اڪائونٽ ملائڻا لاءِ گهڻي محنت ڪرڻي پوندي هئي
۽ اوڪري نه وڏيڪ وقت ڏيڻي پوندي هئي ٽنهن
ڪري سري پوجراج جي بئنڪ جي اوڪريءَ مان دل

پرورت جو پسارو

جنهن کي سچ پلي سامي ڏنو ستگوروءَ،
سو رهي اليپ جڳت ۾ ڪوڙي ملڪ ملي؛
ساکي جاڻي سپ ۾ بنا چاهہ چلي،
جڻن جهاز هلي ڏروهہ تاري جي ٿيوءَ تي.

سري يوجراج سال ۱۹۱۳ ۾ جڏهين ۱۷ ورهين جو هو تڏهين ممبئي يونيورسٽيءَ جو مئٽرڪ امتحان پاس ڪيائين. پنهنجي پوڄيءَ ۽ مٺڙي ماتا جي آگيا کي ڏيان ۾ رکي هن وڌيڪ ودِيا وٺڻ ليڪ نہ سمجهيو ۽ اِن بابت سنڪلپ ٿي لاهي ڇڏيو. هيڪي جو ستگور ديو مهاراج جن کان مها منتر مليو هو اُنجي ڪمائي ۽ برهم وديا جي اڀياس ڪرڻ جو هن پڪو ارادو ڪيو. پلا هيڪي نہ هو سچو امتحان پاس ڪرڻو جنهن جي پاس ڪرڻ پڄاڻا پيو ڪو بہ امتحان نہ رهي.

آهي علم آڪري عشق ۾ رڪاوٽ،
نہ هرگز ڪري دور دل جي ٿڪاوٽ
علم سو سچو جو پسائي پريتم،
ٽٽي بند هستان ساري مٽا ست.

ماں ڦيرائي ٻوڌ راج رکيو جنهن جو اَرٿ آهي ”گيان جو راجا“. هو به سچ پچ ائين. ڀلا جنهن لي ستگوروءَ جي ڪرپا ٿئي ٿي سو ڇا ٿو ٿي سگهي؟ پورن گورن نيڪ ڇيو آهي.

چار ڪي پتري پرم گت پائي،
نانڪ جاهم سنت سهائي.

(گورو گرنٿ صاحب)

اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا شش کي ايڪ وشين روپي لالڪن جي ڏالڪن کان ڇڏائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا هردي جي اندر پرماتم پريم جو درياه وهائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا ڪن برمن کي سماڌيءَ جي موج ولائي ٿي ۽ الحد جو سرِيلو ساز ٻڌائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا شش جا سڀ ڪليش ڪاٽي جنم مرڻ جي ڦيري کان ڇڏائي ٿي. ستگورو آهي ڪرشن ۽ شش آهي مرلي. جهڙي ستگورو مرليءَ ۾ ڦوڪ ڦوڪي ٿو اهڙو آلاپ لکري ٿو. ستگور جي ڪرپا جي وڏائي ڪير لکي اتوا ڪير ڳائي سگهي؟ سو اچ ستگوروءَ جي ڪرپا سان سري ٻوڌ راج گيان جا راجا ٿيا ۽ ان ۾ آسڇرنه ئي ڪهڙو!

منهن جي مٺا ۽ من جي اوستا ڪجهه اور ئي ڏسڻ ۾ آئي. لڙاڙ مان ٻرندڙ جي ديڪ جي جوت وڌيڪ ٻرندس ڏسڻ ۾ آئي. هرهڪ ناڙي ربي مڪڙيءَ ۾ آنند جي سگندڙي ۽ شانتيءَ جي سويا پاسڻ لڳي. چئو ”لالڪ لطري لطر لهال“ چئي ۾ سري يوحراج لهال ٿي ويو.

من بيچي ستگور ڪي پاس،
تس شيوڪ ڪي ڪارج راس.

جڏهين سري يوجراج جي ورلي جا هيلتاءِ الدر ۾ سمالجي ويئي هئي سا باهر آئي تڏهين وري سوامي جن کي پاڙ سان پرجي مٿو ٽيڪائين. سوامي جن ڪس جيو نه پڇا اسين لهنجي اچڻ جو آيراءِ سمجهي چڪاسون ۽ لهنجي الدر جي سچي سڪ ۽ سرڌا ۾ پرڪي وياسون. پوءِ ڪيس وڌيءَ آڏوساڙ ۾ جو اڪت حوالو ڏان ڪياؤن. اهڙي اَملهه دان ڪسي پائي سري يوجراج کي اها آپار پرستا پراپت ٿي جا ڪنگال کي ڌن ملڻ سان، لڱڻي کي روٽي ملڻ سان، اڄايل کي پاڻي ملڻ سان، اکهي کي سکهالي ملڻ سان، سهيءَ کي بوند ملڻ سان پراپت ٿيندي آهي.

پرچي ڏنو پهه ستگور پنهنجي شش کي،
آڻندي وهندي عشق سان اور انهيءَ ۾ رهڻ،
ٿي راڄ رنديءَ جي سڀ ڪجهه سرلي سهه،
اچي شاهن شهه مطلب ڪنئي من جا.

پڇڻ ڏيڻ ڪان پوءِ سوامي جن سندس لالو يوجراج

سري يوڄراج کي سچيءَ سڪ ۽ سرڌا سان سرن ۾ آيل ڏسي، سندس هردي جي ڪيت کي ويراڳ جي هر سان کيڙيل ڏسي ۽ پريم ۽ اُلساهه سان ست سنگ جي شيوا ڪرڻ ڪري سندس دل روپي ڌرتيءَ کي ڪچري ۽ ڪکن کان نرمل ۽ اجل ڏسي، سوامي جن سندس سيني جي ڌرتيءَ ۾ ٻج ڇٽڻ يوگ سمجهيو. ڪجهه منٽن تائين هن جي اکين ۾ نهاريندا رهيا.

شيوڪ آزاري، آيو گور طبيب ڏي،
تنهن نار نهاري من جي، ديا درشٽداري؛
نپٽ ٻُرِتاپن جي، ڪڻ ۾ نواري،
لنوَ لنوَ سپ ڦاري، سيتل ٿيو ساهي چوي.

بس اکين جي آشچريه شڪتي سري يوڄراج جي اکين ۾ سمائي. سري يوڄراج تن من ۽ جگت جي سڌ ٻڌ ڀلائي. ڪجهه مهل تائين اِها اوستا رهي. پوءِ سوامي جن هن جي مٿي ۽ ڀنيءَ تي ٻه ٽي ڀيرا هٿڙا گهمائي هنجي سرير ۾ آتم شڪتي روپ بجليءَ جي ڌارا وهائي.

ستگور پرکه سجان رکيو هٿ مٿي تي،
مٿي ويئي من مون ساهي ڪنچا ناڻ؛
وسيو ميڻگهه مهر جو پريا نيهن نياڻ،
اڄي بيٺا پاڻ سنمکه منهنجي سپرين.

هن اُوريءَ مهل اندر سري يوڄراج ڇا ڏٺو ۽ ڇا اُنيؤ ڪيو اُنجو ڪير ورڻن ڪري؟ پر اُنهيءَ مهل سندس

ڏارا وهڻ لڳي. سندس سڪ ڀريون اکيون جهڻ نه هيڻ
ڇڏي رهيون هيون.

آيو مئن شرن تهاري ستگور

ملي سؤکه نام هر سوپيا چنتا لاهه هماري
اؤر نه سؤجهي دؤجي ناهر هار پڙيو تو دئاري
ليکا ڇوڏ اليکي ڇؤتهن نرگڻ ليهه اُباري
سد بخشند سدا مهروانا سينا ديهه آڌاري
نانڪ داس سنت پاڇي پريو راکه ليئو اِهه باري.

سري پوجراح جي واڻ لي ماڻ جي مهر لڳي وئي.
ڳالهاڻ جو جتن ڪندي ،، ڳالهاڻ نه اُکليو. اکين مان
پريم جي ڌارا اڳي کان اُڳري وهندي رهي.

روئي ڳل پيو ساهي سيوڪ گور جي،
ڏسي چل مايا جو ياري پؤ تيو؛
سهجهي رمز سهي ڪري ڪامل ڪرم ڪيو،
ونيءَ ٽٽ ويو جت پرم پولائو ناه ڪو.

پلا سچن سنتن کان ڪهڙي ڳالهه ڳجهي آهي؟ هو نه
ترلوڪيءَ جي جاڻڻ وارا آهن. سب ڪنهن جي دل جو
پاءُ چڱيءَ پر پروڙي وٺن ٿا.

پرکي جواهري جئن هيرو موتي لعل،
پريمي پرکڻ ۾ تئن ڪامل ڪن ڪمال؛
ڏسي عاشق اکيون پڇن ڪين سوال،
جاڻن سارو حال محبتي مستان جو.

جس مليئي من هوءِ انند سو ستگورو ڪهيئي،
من ڪِي دپڌا دور هوءِ هَـر پرم پد لهيئي.
(گورو گرنٿ صاحب)

سو سري يوڳراج سـت سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب جن ۾ پورن ۽ سچي ستگوروءَ جون سڀ وڏايون ۽ گڻ ڏسي سندن سرن وٽڻ جو ڀڪو پرڻ ڪيو. ليڪ هڪ ڏينهن هيءَ سنسار سڪه کان رورنل، پرپلپ پريم جي رنگ ۾ رنل، پرماڻ درشن جو اَبلاسي، امرا پوريءَ ۾ پهچڻ جو پياسي پنهنجي شڌ هردي جي سرووَر ۾ شردا جو امرت پري ايڪانت جي مهل ونئي سوامي جن جي دربار ڏالهن وڪ وڌايائين.

هئوُن آئي دوُرهَـنَ چاڪي، ڏڪي ٿئه سَرناءِ؛
آسا رکي چت ۾، ميرا سَپو دُک گنواءِ.
(گورو گرنٿ صاحب)

سري يوڳراج جلد اچي دربار ۾ پهتو. جڏهين سوامي جن جي سنمکه آيو تڏهين سندن درشن ڪنديئي سندس مکه مان هينيان وچن نڪتا:-

ڏنو مکه شهنشاه جو، منهنجي هينئڙي ٿيو قرار؛
وِيڙا روڳه سـرير جا، ڏسندڙيئي ديدار.

پرم شردا ۽ اکير سان سوامي جن جي چرن ڪملن تي سيس نوايائين ۽ اُن مهل سندس اکين مان پريم جي

تي ٻوري ڪرڻ لاءِ ستگورو ۽ جي ڪٿن نہ لوڙھ لبدي؟ گورو ۽ کان سواءِ پرمارٿ جي سوکير سوکير ڳالهين ۽ پنهنجي سروپ کي ٻوڙن رتيءَ سان پرورڻ مها ڪلن آهي. گورو ئي آهي جو جگياسوءَ جون ٻين ٻن شڪاوڻ لوڙت ڪري ڪبس آلر گيان سمجهائي پنهنجي سروپ جو ساکيات الهڙ ڪرائي ٿو ۽ امز آنند جو مزو چکائي ٿو، چاڪاڻ تہ هو مڙني اوستائن مان لنگهي چڪو آهي. سچي گورو ۽ جي سچائپ بابت گورو صاحب هيٺن فرمايو آهي.

ست پرش جن جاڻيا ستگور تِسڪا ناءُ،
تِس ڪي سنگه سِکم اُڌري نانڪ هرگن گاءُ.

سري يوجراج ست سنگه لت لبر سان ڪندو رهندو هو ۽ جيڪو سمو ست سري ١٠٨ مهاراج سوامي پرمانند صاحب چداڪاشي حيدرآباد ۾ اچي نواس ڪندا هوا اهو سمو تہ گهڻي پرلر ۽ آنساه سان سندن ست سنگه ۾ لت پرت وچي امرت وَرکا جو پان ڪندو هو ۽ ٻين مهلن لي ۾ هين جو آلر گيان بابت وچن ولاس سروَن ڪندو هو. سوامي جن جي امرت روبي ٻاڻي ۽ سندن اوچ رهڻي ڏسي سري يوجراج جي هردي ۾ سوامي جن لاءِ سڪ ۽ سرڌا اُلهن لبدي وئي. سچ پچ هو ملڌهين سوامي جن جي سمڪ ايندو هو لڌهين سندن درشن ڪرڻ سان هن جا روم روم لري پوندا هوا ۽ سندس من مؤج ۾ اچي ويندو هو.

گوروءَ جي گوڊ

جي سؤ چندا اُگوهہ سورج چڙهي هزار،
ايتي چانڻ هونديان گور بن گهور آنڌار.
(گورو گرنٿ صاحب)

اَرٿ:-

جي سؤ چنڊ ڪن چانڊني سورج چڙهن هزار،
هوندي هن پرڪاش جي بنا گوروءَ انڌڪار.

جڏهين جگياسوُ ست سنگ ۾ اچي ٿو تڏهين ڪجهہ سمي ڪاڻپوءِ پليءَ پٽ ڪيس چاڻ ٿيندي تہ هن مارڳ لئي پند ڪرڻ واري جون ڏکيون ۽ موڙيهارا لاهڻ لاءِ ۽ پرمالما سان ملڻ جي واٽ ٻتائڻ لاءِ ستگوروءَ جي ڏاڍي گهرج آهي. گورو نانڪ ديو جن بہ فرمايو آهي تہ:-

گور ڪيجتي گور منيجتي گور ڪا ليجتي ناءِ،
گور بن بابا نانڪا درگهہ ناهين ٿاءِ.

ڏٺو ويو آهي تہ ٻاهرين هنرن ۽ ڪاريگرين سکڻ ۾ بہ استاد جي اوس گهرج ٿئي ٿي تڏهين هن سوکير مارڳ

وجهندو هو ته ڪڏهن ۽ ڪٿي موٽي ڏورش ٻرابت ليندو، جي ڪي سڪيولي ٽڪڙي آبر ته اڻا مهيجي آپاڻا لڏهي ٻوري ليندي جڏهن مان ڪيهن ٻوڙن سڪوروءِ جي شرح ولندس.

ڏڪواڻ آهي اهي منش جن سنسار ۾ اچي مالش جنم سڦل ڪري ٿا، سنسڪرت جي اوت ورلي، رڏيڪ ٻاڳ آهي اُهي جا جي سنسڪرت جي سکيائي لي علي جڳتر ۽ انهي بنيادي ۾ جسم ته انڪايو، لبهڪاڻ وڌيڪ ٻاڳ شالي آهي اهي، جن ٻرمالما سان ٻرپمه جوڙي ۽ انهي لوڙ لباهي ۽ سنسار ۾ ڪنول کي سمان رهيا.

دل ونڻ لاءِ سري يوڳراج کي ڇپائون ته سڀ ڳالهه کان هروڀرو نهڻ نه گهرجي، نکي سدائين ماٺ ۾ گذارڻ گهرجي. جيڪو نمولو اڳي ورتندو هئين اهوئي رکي پنهنجي ماتا کي پرسن ڪر. جڳت ۾ الڳي پدارٿن کي جڻن او تاسي ۾ ڇن ڀنگر لڳي ڪيو آهي سو تمام نيڪ سمجهيو اٿئي ۾ اللاءِ پنهنجا پاڳ ڀلا سمجهه. هاڻي انهن جي اپائيندڙ اپناسي ايشور سان نيهن جوڙ. ڪجهه مهل ويهي ماتا ۽ سري يوڳراج سوامي جن کي مٺو نيڪي گهر ويا سوامي جن جي اپديش ڪاڻپوءِ سري يوڳراج جو سڀ ڳالهه کان نهڻ ۽ ڪنهن سان نه ملڻ جو نمولو ڏيري ڏيري ڦرندو ويو ۽ سڀ پاسي ٿورو ٿورو منهن ڏيڻ ۽ ڳالهائڻ ٻولهائڻ لڳو ۽ چت هريءَ سان جوڙڻ لڳو. سندس ماتا اهڙي ڦيل نمولي کي ڏسي پرسن ٿيندي ويئي. ڳچ سمي ڪاءِ جو ويراڳ هنجي اندر ۾ ڏيرو لڳائي ويٺو هو ۽ هن ۾ انڪي چڱو پڪايو هو تنهنڪري ويراڳ سندس پڪو سياءُ ٿيندو ويو. جيتوڻيڪ هاڻي هو جڳت ۾ سڀ سان ورتڻ لڳو تڏهين به ڪنهن سان پنهنجو چت نه بڌائين ۽ سڀ کان ڇتل ٿي گذارڻ لڳو. جي ڪڏهين ڪنهن به پدارٿ اتوا لڳه لاڳاپي ۾ هنکي ٿوري ٿي ڇڪ پاسندي هئي نه جهٽ ساوڌان ٿي هنکان بنه منهن موڙي ڇڏيندو هو. هنکي پرماتما جو پريم اندر ۾ اڇي اپڻ ٿيو ۽ پنهنجو چت انسان وتڻڪ ۽ وڌيڪ لڳائيندو ويو. نيٺ هنکي اڪير جاڳي نه مان پريوءَ جو درشن ڪريان ۽ واجهه پيو

جيڪي سنگتي اڳي وٽس ايندا هوا لن هو اڃڻ ۽ بند ڪري ڇڏيو اٿس. سڌني ٽئي ٻوي ۽ هنکي ڇا ٿي ويو آهي. الاجي ڪو ڏيپ لڳو اٿس اُنوا ڪا ڳلهي ولي ويٺي اٿس اُنوا ڪنهن دک ورايو اٿس جو منهن ڏيڻي لئو ڳولهائي ۽ ڇت لي ڪا سرهائي ڏسجيس ٿي. جي پڇجيس تو ۽ ابا لوکي ڇا ٿيو آهي جو لنهنجو من ڪنهن ۽ ڳالهه ۾ نٿو لڳي ۽ ورلدي اِهائي ڏني ته ڪجهه ڪود ٿيو آهي. جي وڏيڪ ڪرلڻ لاءِ پڇالس لي ۽ لڏهين هيءُ قريل لمولو لمهنجو ڇو ٿيو آهي ۽ ورلدي ڪالهه ٿو ڏي. مالا کي ڏاڍي ڇورا ڪورا لڳي ۽ پنهنجي پٽ جو ڪيڙو ٻلو ڪريان. ليڪ وِڇاءِ آهس ۽ هيءُ جنهن ست سنگ ۾ ويندڙ آهي اُلي جا مهاپرش ست سري ١٠٨ سوامي پرمالند صاحب هتي آهن، اُنهن سان وڃي هيءُ ورڪالت ڪريان ۽ من هنن جي سمجهاڻي سان ڇوڪري جي من ۾ ڪو ڦيرو اچي ۽ اڳي وانگر لهي هلي. سو هڪ ڏينهن سري پوڄراج کي ساڻ ڪري سوامي جن وٽ آئي ۽ هنن سان سموري ڳالهه اوريائين. سوامي جن ۽ هوا پرم پارکؤ جن پلڪ ۾ پروڙي ورلو ۽ جٽن پرمارت جي پالڏيڙو ءِ کي وِراڳه لڳندو آهي لٽن هنجي اوستا ۽ ٿي آهي جا ڪجهه سمي ڪالهوءِ اِڪي پاڻي لي ئي ويندي ۽ سندس لراڙ ۾ لرمل جوت ٻکندڙ ڏسي سمجهانون ۽ هو اڳتي هلي هڪ مهاپرش ٿيو. اُنين جاڻي پرسن ٿيا ۽ هن جي ٻلي ٿبرياٿون. مالا جي

اکيون ٻوري ڇهيئي ته پيو پڇائيندو هو. هنکي لڳندي ٿي ويو هو ته هي ۽ سنسار ٻه ڪوڙو ۽ ڇِن ڀنگر آهي. هن کي ڪو به جتاءُ ڪولهي. هنجا ٻڌارت ٻاهـران ڏاڍا هرڪائيندڙ ۽ اکين چڪن ڪندڙ آهن، پر آهن سڄ ٻچ اُلهي ۽ گولي ۽ والگر جنهنکي ٻاهران ڪند جي ڇت آيل هجي ۽ اندر رکيو وڪه پريل هجي، جنهن جي کائڻ سانَ نڪ گولي اندر ساهه ٻاهر. هنن ٻڌارتن کي ڀوڳڻ ڪالپوءِ هي ۽ جيو اُنهن جي ڪوڙ ڪي ۾ ڦاسيو هنن جو ٻڌو ٻالهو ٿيو ٻوي ۽ ايشور کان ٻه ٻي مڪه ٿيو وڃي. جڻ جيئري ئي مئل جي آچار ٿيو ٻوي.

سري يوڄراج جي ماتا ڪيترن ڏينهن کان پنهنجي پت جي هلت کي پيئي جاچيندي هئي. ڪيس اُهو وڏو ڦيرو ڏسڻ ۾ آيو، ڇاڪاڻ ته ڏٺائين ته هنجو ڪنهن به ڳالهه ۾ ٻريو نٿو لڳي. روني کائڻ مهل به جئن ڪا ٻري لاهڻي هجيس تئن لاهيو اُٿي. اڳي جو مون وٽ وٺهي ڳالهيون ٻولهيون ڪندو هو اُتوا ٻڌلدو هو سو ٻه ڇڏي ڏنو اٿس. رکيو مالي کائڻ مهل هيٺ مون وٽ اچي ٿو، باقي پيو سمورو سمو مٿي ماڙي ۽ ني اندران ڪڙو ٻايو وينو آهي. ٻت ۽ ڪپڙن جي ڳاهه ڏوهه جيڪا ٿوري گهڻي اڳي ڪندو هو تنهن ڏالهن ڌيان ڀئي ۽ ڪونه اٿس ۽ نه ڪپڙن جي اُڃائي اُجرائي ۽ جو ڪو ويچار رکي ٿو. جي مان مٿي وڃان ٿي ته سن ٿي سن لڳي پيئي آهي. ائين پيو ڀائنجي ته ڪنهن وڏي ويچار ۾ وينو آهي.

اُپمان جو ڏپ، بيٺلائيءَ کي کٽلائيءَ جو ڏپ، جوڀن کي ٻڍاپي جو ڏپ، بسنت کي سرڙ جو ڏپ. لُهنکري هي من! لوڀ سنسار جي ڪنهن به پدارٿ ۾ ٻاڌ نه اُڙاءِ. جنهن گورو نانڪ صاحب جن چيو آهي:-

ڀيءِ وچ پوَنُ وهي سدوار،
ڀيءِ وچ چلهه لکه درياهه.
ڀيءِ وچ اَگن ڪڍي ويگار،
ڀيءِ وچ ڌرتي دبي ڀار.
ڀيءِ وچ اِند ڦري سر ڀار،
ڀيءِ وچ راجا ڌرم دئار.
ڀيءِ وچ سورج ڀيءِ وچ چند،
ڪوه ڪروڙي چلت نه انت.
ڀيءِ وچ سڌ ٻُڌ سُر ناٿ،
ڀيءِ وچ اَڏاڻي آڪاس.
ڀيءِ وچ جوڌ مهابل سوُر،
ڀيءِ وچ آوهه جاوهه پوُر.
سگلئا ڀؤ لکيا سر ليکه،
نانڪ نربيءِ نرنڪار سچ ايڪ.

سري پوجراج کي متيان وچار ڪيعري سمي ڪان پيا ابندا هوا، جن مان ليت ڪيس ويراڳ جي اهڙي ڪا جهوري اچي لڳي جو جيڪو سمو ملندو هوس لنهن ۾

سنسار جا سڀ سنبنڌ ۽ سامان سڙا سمي جي ڪچي سڳي ۾ ٻڌا پيا آهن، جائين سمو پُڄو نه سڳو ڇنو. سڀ ٻانڌ ڪان ٻاٽيهي ناس تي آلوپ ٿي ويندا. جي ڪڏهين پدارٿن ۽ سنبنڌين ۾ ڪو سک پرٻل هجي ها ته ڇو گوپيچند ۽ ڀرٿريءَ جهڙا چڪروَرتي راجائون راڄ ڀاڳ ڇڏي وڃي ٻن ۾ لڪسيا ڪن ها. هنن وٽ ڪهڙي ڪمي هئي؟ سنسار جا سڀ ساڄ سامان، پٽ راڻيون سنتان، نوڪر چاڪر، لشڪر ڪٽڪ اِيادڪ وٽن مڙو هوا پر هنن منجهن ڪو به سک نه ڏٺو. اُلو اِهي سڀ هنن کي دک ۽ دوکو ڏيندڙ ٿي لڳا. سچ آهي ته جيترو هي پدارٿ وڌن ٿا اوترو من جو سک گهٽجي ٿو ۽ ترشنا جي باهه ڀڙڪو کائي اُٿي ٿي.

ترشنا آگه پدارٿ لڪڙي ڏال ڪاهي ڀڙڪائو،
ترشنا مُول نه تريتي ڪبهون يدپ ڪينڪ پائو.
(سري شانتي سرُوور)

ويچار جي ڳالهه آهي ته جڏهين ڪنديءَ تي لڳل انُي جي رلي ڪائڻ سان مڇي قاسيو پوي ۽ ليٽ اُلجو الٽ اچي ٿو، تڏهين جڳت جا هيترا پدارٿ جيو کي ڪهڙي اوڙاهه ۾ وڃي هڻندا؟ هيءَ سارو سنسار دک جي مها ساگر ۾ ٻڏو پيو آهي. جنم کي مرڻ جو دک، چگيلائيءَ کي بيماريءَ جو دک، ٻل کي هيڻائيءَ جو دک، سک کي دک جو دک، ڀوڳن کي روڳن جو دک، مان کي

ڏينده آکر ڏن کي ڇـل ول ساڻ ڇيھ،
ڏوري لھ سو ڏيھ، جتي تنهنجا سپرين.

آئي پاڻيءَ جي لهر ن سمان آهي. جوڀن جو جلوو الدلٺ والگر کن پر جو مهمان آهي. ڌن وڻ جي ڇانوَ جيان آهي. جڳت جي جنهن ۾ پدارٿ کي جاچيو ڌ مٿيا ڏسڻ ۾ ايندو. هي من! هنن مٿيا پدارٿن کي پسي اُن موڪ هنس والگر پنهنجي جان جنجال ۾ جوکي ۾ اڙائي رهيو آهين، جو ساگر جي اندر ڌارن جي ڇانوَ کي ڏسي ۽ اُنهن کي موتي سمجهي کين هٿ ڪرڻ جو ورٿ جتن ڪري رهيو آهي.

مٿيا تن ڌن ڪٽنب سڀائيا،
مٿيا هومــيءَ مـمتا مايـا.
مٿيا راج جـوبن ڌن مال،
مٿيا ڪـام ڪـروڌ ڀڪرال.
مٿيا رٿ هستي آشـو بسترا،
مٿيا رنـگ سنـگ مايا پيکھ هستا.
مٿيا ڌروهـ موهـ اُيمان،
مٿيا آپس اوپر ڪرت گمان.
اِستر پـگٽ ساڌ ڪي سرن،
ناڪجپ جپ جيوي هرڪي چرن.
(گورو گرنٿ صاحب)

٦. هنَّا سونهن ۾ جــي مثل چنڊ سورج ،
منڍ تي ويٺي تن جي سوڀيا صفائي .
٧. دلين جو آهي ٻوڏ دلبر سچو هــو ،
سدا اُن ۾ رکہ پريت دل جي سچائي .

جيڪي مٽر ۽ سڄڻ ، ساٿــي ۽ سنبنڌي آهن، سڀ پنهنجي پنهنجي سوارٿ سڌ ڪرڻ لاءِ مِٺ مِٺ ڪري پيا ڳالهائين ۽ تون ساڻين تون سائين پيا ڪن . جيسين ڪجهہ هٿ ۾ هوندءِ اتوا سوارٿ پيو لڳر لڏن ليسين خوشامد جا جهنڊا ڪنائي رهندا . جائين مايا ڏني پٺ ته مٽر بہ چڙهيا اُٺ .

جب لڳہ ديکين سوارٿ نِڪسي، تب لڳہ سبڪا پيار،
جب ديکين سوارٿ نهين نِڪسي، ڪوئي نہ پُوڇي سار .
جب لڳہ تيري پاس رپئيا ، سڀڪوئي تيرا يار،
نِردن ڪي ڪوئي نِڪٽ نہ آوي، اِہ ريتي سنسار .
ڪيا تون ڪرتا ميرا ميرا، تيرا ڪـؤن ويچار،
ڪهي هيمان تج پريت جگت ڪي، اپنا آپ سنڀار .

هن ڪي سچو ساٿي سمجهي اُلهن مان سڪہ جي آس ڪرڻ آهي پيرن کان پير گهرڻ . سامي صاحب ٺيڪ چيو آهي تہ :-

ڪوڙو جاڻ سنيہ سامي هن سنسار جو،
اچي ڏنگہ بازيءَ ۾ ڪري ويساہ نہ ويهہ .

ڪٿي سرُ، ڪٿي سبار و ۽ ڪٿي اولهارو، ڪٿي سهاڻي ۽ ڪٿي اولداهي، ڪٿي پيلاڻي ۽ ڪٿي ڪنلاڻي، ڪٿي چڪيلاڻي ۽ ڪٿي ناچاڪاڻي، ڪٿي لاهي ۽ ڪٿي چاڙهي. جو ڪالهه جسار جو پاتشاهه هو سو اڄ حمل جي ڪوڙيءَ اندر بي وس بانديءَ آهي. جن ڪي ڪالهه ڪروڙن منشن لمي لباز لي ڪيو اڄ اهيءَ لي قتڪارَ ۽ ڏڪار لي رهي آهي. سري پوجراج جڳمڻ جي هن پرڪار جي آگما پائي اوستاتن لي سري آندر جي آلاپ ۾ هيٺيون شبد چيو آهي.

دنيا ۾ نہ آهـــي ذري ڪا وفائـــي،
چڱـــي پر آهي عار فـــن آزمائـــي.

١. صبح جو ثريا گل چمن منجهہ جيڪي،
ڪوماڻيل ڏٺـــم سي جڏهن شام آئي.

٢. مکيون جام جنهن تي سڳنڌيون بدن ڪي،
ويا جيئن اُن ڪـــي قبر منجهہ ڪاٿي.

٣. هئو تاج جنهن جي مٿي تي جوهري،
اُها ڪوپـــري ڪينٽن ڪائـــي ڪپائي.

٤. رهيو ڪين نيشان ڪنهن جو دنيا ۾،
وڃـــي ڪين ۾ ڪين آخـــر سمائي.

٥. بدن خاڪ ۾ خاڪ ٿي نيٺ ويندو،
وڏائي نـہ ڪر اُنجي ڪوڙي آجائي.

هڪ ٻچان ڏيندڙ ۽ اپوتر ڦٽڙي مان ته هنجو آڏاٽو اڏيو
وري منجهس پرلو ڇا پيو آهي؟ منجهانس سواء مل مو
۽ رت روڳه جي بيو ڇا تولڪري؟ منجهس سدائين گهام
واڌ لڳي پيئي آهي. ڪڏهين چاڪ ته ڪڏهين بيمار،
ڪڏهين ٻلوان ته ڪڏهين ڏبرو ۽ لڪيدار، ڪڏهين
سنهو ته ڪڏهين مونو، ڪڏهين کرو ته ڪڏهين ڪونو،
ڪڏهين سندر ته ڪڏهين ڪوجهو، ڪڏهين بالڪ ته
ڪڏهين پيرو. تنهن ڪري سڀ پنهنجا وس هلائي سرير
مان سيبهه ڪڻ گهرجي. جڳت جي مان ۽ وڏائيءَ ۾
وري ڪهڙي سچائي سمايل آهي؟ سنسار جي عزت
آهي لعنت، سنسار جو مرتبو آهي مصيبت، سندس
ڪمال آهي زوال، سندس جمال آهي ملال، سندس
پيار آهي ڌڪار، سندس ياري آهي خواري، سندس
هوشياري آهي گرفتاري، سندس دلداري آهي بيقراري.
هيءُ سارو جڳتر اوديا جي بازار آهي. رنگ ۽ روپ جو
دل کي لپائيندڙ گلزار آهي. موهه ۽ ممت جي جار آهي.
هرج ۽ هلاڪيءَ جو پيدار آهي. سندس هر رنگ رلائڻ
وارو ۽ هر ڍنگ ڦاسائڻ وارو آهي. هنجي ڪنهن به ڪاريه
کي جتاءُ يا بيهڪ پتيءَ ڪانهي. هنجون اوستائون هڪ
ٻئي جي بنه ابتڙ آهن. ساڳئي سمي ڀي هڪ هند وهانءَ
جا سادنه سگهڻ پيا ٿين ته ٻي هند مرڻ جي ڪري ورلاپ
پيا ٻڌجن. ڪٿي بين باجا بجسي رهيا آهن ته ڪٿي
هاهاڪار ۽ روح راڙو مچي رهيا آهن، ڪٿي بهاري ته

لڳيون پيئون آهن. ڪڏهن لمبا ته ڪڏهن ننڍا سُر، ڪڏهن ڪگهه ته ڪڏهن بيت ۽ سُر، ڪڏهن ملوڪ ڪڏهن ڪوڙهه جو رولو، ڪڏهن سوري ته ڪڏهن قبضي، ڪڏهن لموليا ته ڪڏهن انڪلوئينزا. سدائين ڪانڌ ڪا آڳهائي لڳي ئي پيئي اٿس.

ديهه ڪان ملين آٿي بهوت وڪار پري،
تاهوُ ماجهه جرا وياڌ سرب دکه راسي هيءِ؛
ڪبهوُن ڪ پيٽ پير ڪبهون ڪ شربائي
ڪبهوُن ڪ آنکه ڪان مکه ۾ پيٽاسي هيءِ؛
اؤر هي اَنيڪ روڳ نکه شکه پوُر رهي،
ڪبهوُن ڪ سواس چلي ڪبهون ڪ کانسي هيءِ؛
اَيسو يهه سرير تاته اَپنو ڪئه مانت هيءِ،
سندر ڪهت يامين ڪؤن سکه واسي هيءِ.

سرير جي سولهن ڏسندي ڏسندي جهڪي ليو وڃي. ليسه آها ۽ ويل اچي وڃي جو هن ساڳي سرير ڏاهن ڪنهن کي نهارڻ ۽ نه وڻي. هر ڪو پوءِ پاڻين پيو ڀڄي. ڏڏهين هن سرير جي سولهن، سوبيا ۽ ڇڳيلائيءَ لي ڪهڙو ڀالور! هيءَ ته ساڻوڻيءَ جي درياهه والگر آهي، اچهو سيار و آبو ۽ درياهه سڪو. جنهن ڏينهن جو آهي چٽڪو. جالبن جوڀن جي سنڌ لڳي، تانين سولهن نه پوٻان پير ڪرڻ لڳي.

پلا ايهان ڇا لي ڪجي؟ هن سرير جي جوڙ ڇا مان؟

ڪال ٻالاوت ڪال پالاوت،
ڪال ڏالاوت ھي، ٻن ڪياتي؛
سندر ڪال مٿي تنھي پڻ،
برھم وچار ٻڙھي جب پاتي.

ھن سر ۾ جو ڇيڙو حال آھي؟ اتر ڪان نه اوڙو! اھڙي نه ھڇي رھيا آھي جو ڪيترن لتن ڪندي ۽ ھڪ جيڙو لتو رھي.

مصالح ڪچي مان بڻيو جو بدن،
ڪندين ڪيترو پيو اُنھي جو يتن؛
مٿي نيت ٿيندو سو ھڪ ڏينھن ضرور،
سچو سالڪن جو سمجھ ھي ۽ سخن.

ڏھاڙي ڪيس ڇيترا ۽ سٽيا ستايا ڪاڏا ڪاراء ۾ اچ جو ڪاڏو سيالي لي حرام. جيترو ھڪي سٽيو ستاتو ڪاراء اولر و مدپالس بيماري ۽ ٻڙس ۾ ڦاسي وڃڻا جو ڊپ ۽ ڏھڪاءُ. وڏو وشين جي رت ۾ لڙھندو. ھڪ اچ، بيماري ڦھلجي، دڪ سڪ، جمع مرڻا جي ڦيٽن لي سدائين پيو ڦري. مٿاڀرش ھن ڪي سڏاو ڻي آھي وڪارن روبي گڏوڙن جي پيڙا جي ڪڙھ. مٿيھس سدائين ڪن ۽ ڪير و ڪنو ليو ني پيو آھي. سدائين وڪارن روبي گھوڙا ھن جيو جي سواس روبي گاھ کي ھا کيھن وڇار جي کھاڻيندا نا رھن. روڪن ۽ پيڙائن جون ھن ۾ بلٿيون

جڏهن تہ ھن سرير روپي گهڙي مان سواس روپي جل تنگ ڪنگ ۾ گهڻو پيو وڃي ۽ ھڪ ڏينهن ليٽ ڪري پورو ٿي ويندو. ھن سرير روپي لترڪي ڪال روپي ٦از ڪئي نہ ٿي ڦياسيءَ سان چيچلائي ماري لو. ارمان وري ٦ءُو جو سڀ سنبنڌي ۽ سنگتي سڀ ڪهه ڏسندي بہ ٿي وس آهي ۽ ڪجهہ تا ڪري سگهن. الهيءَ ڪري تہ مجاهزش ھن سرير سان رليءَ جيترو بہ موه لنا رکڻ نہ گهرجي ڇو تہ ٿا سچين.

متبتي ميمان سدا جاڻن پاڻکي،
تسي ڪال ڪاين ڪي رالوڏينهان ساٿ؛
وکي نہ رکيءَ جيترومن ۾ ممتا ماڻ،
پڪي پد نرواڻ سيتل ٿيوساهي چوي.

ھيءُ سرير جو ڪال روپي درياه جي ڪناري تي جي ۽ ڪٽي رهيو آهي لهن جي ڪرڻ ۾ ڪهڙي وقفو چگيءَ ۽ جاچي ڏسبو تہ ھيءُ سرير آاولي آهي جنهنءَ جي مئاگر مان، رهي نہ پيو اُن جي اندر ۽ وري ڪي نہ اٿيءَ منجهہ ٿي ليٽو آهي. هنجي ساري ڪري نيتيءَ جي مياساگر اندرئي ٿي رهي آهي. جنهن لئہ:

ڪال اُپاوت ڪال کپاوت،
ڪال ملاوت ھيءُ گهہ ماٽي؛
ڪال کلاوت ڪال چلاوت،
ڪال سکاوت ھيءُ سڀ آٽي؛

هوندو هو لن کي ته جن ٻلڪ ٻاهڙو نه سوڙهو ڪٽي گهٽيائين جو ٻڇاڙيءَ ۾ آڻ مڇي ارمان جا هٿ مهٽيندا وياه هتي ڪنهن جي ته دال نه ڳري. پيا نه ڪٽي ڇڏيو، جيڪي جتي ۽ جوڳي، لپي ۽ تياڳي، مني ۽ مهنت، ساڌو ۽ سنت جن سنسار مان پنهنجي دل ڇڏائي ٻريوءَ سان جوڙي لن کي ته سرٻرڪ ڇڙلو ڇڏي سنسار مان هلڻو ئي پيو. ٻوء هتي رهڻ جي ڪير هام هڻي سگهندو؟

ڪري ڪُوچ ويا سيئي سنسار مان،
پير پيغمبر اوليا جن پنهنجا پنڌ ڪيا؛
گياني ڌياني گرهستي ساهي پنڌ پيا،
سيئي غيب ٿيا، تو ڇا جاتو پاڻ ڪي.

هيءَ نه درياه جو وهڪڙو پيو هلي. جئن درياه وهندو وهندو ليٽ وڃي ساگر ۾ سمائجي تو لئن هيءَ سواسن روپي سرجو (نديءَ جو لالو) ته اوس هڪ ڏينهن مرليو روپي مهاساگر ۾ وڃي سمائبي. هيءَ جيوت ڏسندي ڏسندي ائين اوچتو الوپ ٿيو وڃي جئن ٻرڀات جا تارا. اڄ ڪي سيان لڄهو نه هن ديهه روپي ديپڪ مان سواسن روپي تيل ڪتو ۽ الڌ ڪار متو. هيءَ سرٻر روپي قلواڙي هلي ئي پيئي ٻراڻن روپي پاڻيءَ جي آڌار ئي. جائين مرليو روپي مالهيءَ اِهو پاڻي بند ڪيو ڳائين هيءَ قلواڙي سڪي نوٽ ٿي ويندي. جئن قُتل گهڙي مان ڦڙو ڦڙو پاڻيءَ جو وهي نيٺ گهڙي کي ٺلهو ڪريو

منهنجا پيارا مائٽ ۽ مترَ هتان هليا ويا، مونکي ٻه هن سنسار جو سئل ڪري ڪنهن ٻه مهل هتان موڪلائڻو پوندو. جڏهن ڪو اُهڙو اپاءُ ڪريان جو مرڻ کان اڳ ۾ مري ڪال کي سوڀ پائيان؟

ساميءَ چئي ستت جپي وڻ جڳديش کي،
موتي اينديءَ ڪينڪي اهڙو هٿ وقت؛
ڇاڻي جوڙ جڳت کي ڪر ستيءَ جان سٽ،
پوءِ رئنديس رت، اکين مان عاجز ٿي.

ڏسان ٿيو ٿه ڪال رکو ٻڌن لئي پنهنجو وار لڳو ڪري پر لڏين لڏين ۽ ٻيرو جوانن کي ٻه چونڊيءَ کان ڇوليو ڪٽيو ڏسي. اهڙو ٿه ٿرڏئي ۽ بي قياس آهي جو جيڪي اُنهن ٻالڪ اڃا مڪڙيءَ جي روپ ۾ آهن ۽ جن وڏي ٿه سنسار جا کيل تماشا ڏٺا آهن ۽ نه موجون ماڻيون آهن تن کي پنهنجي چنبي ۾ جهلي جهٽ ڪري ڇڏي. هيءَ نه ڏسي ته غريب نه شاهوڪار، نه ٻڍو نه ٻار، نه نر نه نار، هر ڪنهن مٿان هلائيندو وڃي پنهنجي ڪاسائڪي ڪٽار. ڪنهن لئي به ڪهل ڪا آهي. جيڪو منهن سامهون آهس تنهن کي هن گوليءَ جو نشان بڻايو. وڏا وڏا راجائون ۽ مهاراجائون جن جي ٽالي ٻڌڻ سان ڪيترن جي ڏڪڻ ٿيڻي ڏڪندي هئي تن کي به هن اهڙيءَ ريت اڏايو جو اڄ تائين ڪنهن جو نالي نشان به نظر نه آيو. وڏا وڏا پهلوان ۽ جوڌا، وير ۽ ٻالڪا جن کي پنهنجي ٻچاڻن لئي ڏاڍو ناز

ويراڳ ۽ ورونهن

اِس سواس ڪر آيوُ جاوي، سمجهي نانهہ گنوارا،
ڪت هي سڀ لوڳ بناسي، جئن پرڀاتي تارا؛
پ ني ايٿوُن چلنا اِڪ دن، باج رهيا نقارا،
راج اِهہ بُد ڪو رچنا، آپ رچي ڪرتارا؛
سمي سڀ هوت پرايو، اَبهي چاڏ بکيڙي
نون ڪرتا ميرا ميرا، ڪو ڪام نہ آيو تيري
آبهي سمرو هر هر، ڪال نہ آوي نيري،
سار جڳت ۾ هيمان، بن سمرڻ سڀ جهيڙي.

ري يو جراج جئن وجي سمت سنگہ جا اُپديش پڌ لدو
جي هنجي چت ۾ سڀ ڳالهہ ڪان ڪٽائي ۽ اُداسيتا
بندي. هيءُ سمجهي ويو تہ هيءُ سنسار آهيٽي
جي بازار. جو آيو آهي سو اَوس هڪ ڏينهن
جو ٿيو آهي سو اَوس ڏهندو. هتي هر ڪو
پنهنجي واري لي بنا چتائڻ جي هليو ويندو.

ٿي هماري چل گئي هم ڀي چلڻ هار،
اگي ۾ باقي رهي تانتي لڳي نہ وار.

ويراڳ ۽ ورونهن

سواس سواس ڪر آيُو جاوي، سمجهي ناهه گنوارا،
ديکت هي سڀ لوڳ بناسي، جئن پرڀاتي تارا؛
سڀ ني ايٿوُن چلنا اِڪ دن، باج رهيا نقارا،
هيمراج اِهه بُڌ ڪو رچنا، آپ رچي ڪرتارا؛
انت سمي سڀ هوت پرايو، آبهي ڇاڏ بکيڙي،
ڪيا تون ڪرتا ميرا ميرا، ڪو ڪام نہ آيو تيري؛
تاتني آبهي سمرو هر هر، ڪال نہ آوي نيري،
سمرڻ سار جڳت ۾ هيمان، بن سمرڻ سڀ جهيڙي.

سري يوڳراج جئن وچي سَت سنگ جا اُپديش
تن وچي هنجي چت ۾ سڀ ڳالهہ ڪان ڪتائي ۽
اُنجي تيندي. هيءُ سمجهي ويو تہ هيءُ سنسار ا...
اچ وڃ جي بازار. جو آيو آهي سو اُوس هڪ ڏينهن
ڏانندو ۽ جو نهيو آهي سو اُوس ڍهندو. هنتي هر ڪو
پنهنجي پنهنجي واري لي بنا ڇتائڻ جي هليو ويندو.

ساٿي هماري چل گئي هم بي چلڻ هار،
ڪاڳر ۾ باقي رهي تاتني لڳي نہ وار.

پلا جڏهين نانڪ جهڙو گهاتڪ ٻراٽي ٻ مرليءَ جو آلاپ ٻڌي سڌ ٻڌ وڃائي ٿو وهي ۽ هرڻ سُرلدي جو سر ٻڌي اُبر مکهن ٿيو وڃي لڏهين جي ٻرٻر جي ٻالر منش مهاپرشن جي موهيندڙ مرلي ٻڌي ٻاڻ پلايو ن اُلهيءَ ٻ آشچرٻ ني کهڙو!

سري پوجراج ست سنگ جي شيوا گهڻي اُساه سان کندو رهندو هو. ست سنگ جي نشکام شيوا جهڙي هردي کي نرمل کندڙ، اِيمان کي اُڏائيندڙ، لوڀ لالچ کي لڏائيندڙ ۽ کام ڪرود جي اگنيءَ کي شانت ڪرائيندڙ ٻي ڪا ٻ شُتي سنسار ۾ ڪانهي. هيءَ اُمرشيوا وِڏاڻا جي ليک کي ميک هٽڻ واري، اليڪ جنمن جي ٽاٻن ۽ پاپن کي جلائڻ واري، جهن ۽ لبن جي گهرج کي ميٽڻ واري، ورلن ۽ ليمن جي کپ کان آجو ڪرڻ واري، سيني ليرڻن، لبن ۽ ٻکين جو کهر ويني ٿل ڏيڻ واري ۽ ٻرپو ٻرٻر جاڳائڻ واري آهي. سو ست سنگ جي سڪ سان کيل شيوا سري پوجراج جي دل کي ٻرم ٻوتر بڻايو. سندس ردو ست سنگ جي رنگ سان جڻن ٻوءِ ٿڻ رگيو ويو ۽ جت سنسار ۽ سنسار جي سکن کان کٽو ٿيندو ويو. ڏيري ڏيري هنجي اندر ۾ ويراڳ اچي واسو ڪيو ۽ کيس سنسار جي ڪاه ڳالهه ن وڻڻ لڳي.

پرمانند صاحب چڊاڪاشي براجمان هوا. ڏوُهر سال اوڻهاري ۾ سمع سنگتن جي ٻولي ۽ سڪ سان ڇڪ ڪري ٻي پنهنجي ديس مظفرڳڙه پنجاب مان حيدرآباد سنڌ ۾ ان ايائي مهمن لاءِ ايندا هوا ۽ ڏهاڙي سنع سنگ ۾ پنهنجي امرت واڻيءَ جي ورکا وسائي ڪيترن اُجاڙ هردن کي آباد ڪندا هوا. سندن واڻي اهڙي ٻرپاو واري هئي جنهن اَکهور لنب ۾ سڪل سريرن کي ڏولڏاڙي سجاڳ ڪيو. ڪيترن کي ڪمارگ مان ڪڍي سنتن واٽ تي آندو. ڪيترن وشن ۽ لشن ۾ اڙيل منشن کي انهن جي ٻنڌڻن کان ڇڏايو. ڪيترن پاپ آتمائن کي پاپ کان پلو آجا ڪرائي ڌرماتما بڻايو. نه رڳو ايترو پر هن پرهم چاري، پرهم گياني ۽ پرهم لشني پورن پرش جي اپديش ڪيترن جي اندر ۾ سچ جي ڪمائي ڪري لاءِ آشچرج امنگ اٿاريو. ڪيترن جي هردن ۾ پرمالر پريم جو مچ مچايو، جن مان سري پوجراح هڪ هو. اهڙا اَمولڪ اپديش ٻڌي سندس من ۾ ڪهڙيون نه اُمر اچاڻون اڀڻ لڳيون هون! دل تي دل ۾ چوندو هو ته ”ڪڏهن اهو سمو ايندو جو مان سنسار ۽ انجي سامگريءَ کي وساري پرهم جي ڌيان ۾ لين ٿي ويندس؟ ڪڏهين اهو سڀاڳو ڏينهن ايندو جڏهن منهنجي هردي مان دويت جو ڌنيت سديو لاءِ پڄي ويندو ۽ جنهن ڪنهن ۾ مولکي اَدويت پرمالما جو درشن ٿيندو؟ اهو ڏينهن منهنجي لاءِ ڪهڙو نه آنند دائڪ ٿيندو جڏهين ڪلا ۽ ساراهه ۾، مان ۽ اَپمان ۾،

کي الهيءَ ست سنگ ۾ پڪو ڪرڻ وارو هو شريمان جهمٽمل ميوارام لوناڻي جو اُنهيءَ سمي وديالي جي انگريزي اسڪول ۾ ماستر هو؛ جهونو ۽ پڪو ست سنگي هو.

ست سنگ ڪندي ڪندي سري يوجراج ڏٺو ته جي ڪڏهين من جي ميل کي ڪڍڻو آهي ۽ ايمان کان اڇو تيڻو آهي ته اُن جو سڀ کان سولو ۽ ڪارائتو اُپاءُ اِهو آهي ته ست سنگ ۾ پاڻ سان شيوا ڪجي. سو هن به ست سنگ ۾ ڪانڌ ڪا شيوا ڪرڻ جو پڻ پڇايو. اُهيءَ سمي ست سنگ مارڪيٽ ڪوارٽر ۾ ديوان ديارام گدومل صاحب جي جاءِ ۾ ٿيندو هو. ست سنگ جي آرليپ ٿيڻ کان گهڻو اڳي هيءَ پريمي اچي پهچي ويندو هو؛ ست سنگ جي استان ۾ بهاري پائڻ، گلم وڇائڻ، پاڻي ڀرڻ ۽ ٻيو به جيڪو شيوا جو ڪم هوندو هو سو اُتساهه سان پنهنجن شيوادارين سان گڏجي ڪندو هو. ست سنگ جي چالو ٿيڻ تي پاڻي پيارڻ جو ڪم پڻ ڪندو هو. پر رڳو پاڻي پيارڻ ۾ ڌيان نه هوندو هوس. "هٿ هاج ۾ دل يار ڏي" تنهن وانگر ست سنگ جي وچنن کي به چت لائي ٻڌندو هو. ڌيري ڌيري ست سنگين کان ماهوار چندو اڳاڙڻ ۽ اُنجي حساب ڪتاب رکڻ جو ڪم به پاڻ تي کنيائين. جلدي پوءِ ست سنگ استان جي پستڪن جي به سنڀال ڪرڻ لڳو.

ست سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جن جي گديءَ تي اُنهيءَ سمي ۾ ست سري ١٠٨ سوامي

۱. نمرتا ڀاو کي ڌاري ڪندس شيوا سدا سڀ جي،
حسد ۽ ساڙ جي اگني صبر جل سان وسائيندس.
۲. ڀلائي ديہ من چنتا ۽ مگهن ٿيندس مان آلم ۾،
رهي نشڪام ڪرمن ۾ سڀني سنتاپ ساڙيندس.
۳. اِڇا ڪانه ماف ٿي آجو خيالن کي ڪري خالي،
وڪلپن ڪان ٻٽي واندو ائين من کي مان ماريندس.
۴. سچائي جي ڪمائي سان ڪندس گذران مان پنهنجو،
ٿمي آهار کي تياڳي ستو شڌ اَن کائيندس.
۵. سچائي، سيل، جت، ست ۽ ڪميا، نرمانتا، سنتا،
اِنهن گڻن جو ناهي هار پريوءَ کي مان پائيندس.
۶. چڏي چشڪن ۽ چرچر کي تياڳي بحث بيهودا،
ڪڏي سڀ ويگہ تن من جا اچل آسن لڳائيندس.
۷. ڀاري ڀوڏمل من جي جڳائي جوت سوهم جي،
سندرگڻ گيان سان من ۾ مندر پريوءَ جو ناهيندس.

سري پوجراح سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جن
جي سمد سنگ ۾ ڀرپالن پهچي گهڻيءَ واري شري
پوجيا سان تڏجي ويندو هو. پوءِ الهيءَ سمد سنگ ۾
رهجي [illegible] وارو شرمان ڪندلمل ڏيپچند شوداساڻي آلند
الي سنديش وسالي جو ايڊيٽر هو. هو صاحب سڻن آدرشن
وارو ۽ سچو ستارڪ هو. سندس اڙچ وچارن جي سڌ
سندس رسالي مان لئي ۽ پڇي سگهندي. سري پوجراح

جني خود نہ پائي تہ پائي ٿئي
مڏيون مال ملڪيت اجائي ٿئي
ڪرين ڇو نہ مستان ڏيئي اُمنگ؟
مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ.

ست سنگ کي ايڏي وڏي مٽيا وارو لشڪي ڪري سري پوجراج مهو پنهنجو اٿل نير بڻائي ڇڏيو ۽ ڪهڙيون بہ رڪاوٽون اچن پر ست سنگ جي سيتل سرودر ۾ ڏهاڙي آوس اشنان ڪبو. ست سنگ جي اپديش سندس هردي ۾ اهڙو تہ سندر چٽ چٽيو جو هو ڪڏهين بہ ڪنهن بئي سنگ ۾ چڪجي نہ ويو.

ٿَرُو ساڌو ۽ سنگ پيا سڀ سنگ ڇڏي ويا
اچي ازغيبي لڳو لنوَ لنوَ آتم رنگ
ممتا مٽائي من جي ساهي رهي نسنگ
ڇا کي گهمي جهنگ، جنهن گهر لڌا سپرين.

پاڻ بہ پنهنجي رچيل شاستر سري الدر جي آ اپ ۾ هينيون پڄن اچاريو اٿس، جنهن ۾ ڏيکاريو اٿس تہ سچي ... کي ست سنگ سان ڪيتري سک ٿئي ٿي
... ڙيون پرلگيائون ڪري ٿو.
... ڪندي پنهنجي رهت اِهي ۽

مرياڌا ۽ نيتي ٻڌائي ٿو ڪير
سيڪي فرض پالن ڪرائي ٿو ڪير
رکي ڪير جڳ ۾ جڳت کان اسنگ؟
مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ .

[٦]

مفت ۾ ڪٿان روز امرت ملي
ٿو ويدن جو سارو سچو ڪٿ ملي
سچي شانتي ۽ سچو ست ملي
ڪٿان سک سچو ٿو هتي هُت ملي
ڪري ڪال جو بي اثر ڪير ڏنگ؟
مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ .

[٧]

ڪٿي ڪير ٿو ڪوٽ جنمن سندو
ڏري نيچ لي تاج شاهن سندو
ڏسي ڪير مارگ ٿو مُڪتي سندو
ٻٽائي بندو روپ ايشور سندو
ڏئي ڪير اوچو امر پد اينگ ؟
مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ .

[٨]

سمي انت جي ڪير سهائي ٿئي
۽ يو سنڌ تارڻ ۾ واهي ٿئي

مدين جا بنديل در ڪنٽان ٽا ڪان
ڪنٽان پاپ پاپين جا پل ۾ جان
ڏي ڪير آتم خماريءَ جو رنگم؟
مهاپرش يوگين ۾ سنتن جو سنگم.

[۳]

ڪنٽان صحت سالم آڪين ۾ اچي
ڪنٽان روشني ٿي آنندن ۾ اچي
اُڏامڻ جي شڪتي جڏن ۾ اچي
اُڪت پل پڏي نربان ۾ اچي
مٺائي وڏاتا جو ٿو ڪير انگم؟
مهاپرش يوگين ۾ سنتن جو سنگم.

[۴]

بغض جي ڪنٽان باهه سيتل ٿئي
گندو من هيءَ اُوجل ڪنٽان ٿو ٿئي
پڏي صاف نرمل ڪنٽان ٿي ٿئي
اُجڙ منش پرتل ڪنٽان ٿو ڏئي
چڏائي وشين جو پالا ڪير سنگم؟
مهاپرش يوگين ۾ سنتن جو سنگم.

[۵]

ڪسنگم ۾ ڪرڻ ڪان بچائي ٿو ڪير
سکيا صاف سهٽي سٽائي ٿو ڪير

ڪندڙ ٻيو ڪوبہ ڪير نہ آستان بہ تُوي ۽ لي ڪولهي. ست سنگ اُها سڙڪ آهي جنهن ڪان منش ٻنا ڪنهن ڏب ڏاوَ جي هلي پرم پد لي پهچي سگهي ٿو. سنتن جي سنگ سمان سک ڏينداڙ ٻيو ڪو بہ پدارٿ سنسار ۾ ڪونهي. ست سنگ اُها ڪامڌين ڳئو آهي جنهن ڪان جڪي گهر سو پلي ۽ پوي ٿو. ست سنگ اُهو ڪلپ برڇ آهي جنهن جي هينان ويهڻ سان جيڪا ڪامنا ڪجي سا پوري ٿئي ٿي.

ٔ ست سنگت نج ڪلپترسڪل ڪامنا ڏيت

اَمرت روپي وچن ڪهہ تهون تاپ هرليت.

ست سنگ جا چا لڇو ڪري؟

مسدس

[١]

پلا زهر کي ڪير اَمرت ڪري

يا سُوليءَ کي ڦولن جي سيجا ڪري

سيٽي سور سختيون ۽ مدما هري

نہ ممڪن کي ممڪن پلڪ ۾ ڪري

ڪري ڪير گلشن ٿو بريت ۽ جهنگ؟

مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ.

[٢]

ممت موهہ من جا ڪٽان تا مٽن

پرم پڙ ۽ پولا ڪٽان تا هٽن

سوامي جن جي رچيل شاسترن مان ئيندو هو. ڏيري ڏيري اِلهيءَ ست سنگ سان اهڙي ته دل ٻڌجي ويس جو پلي ڪهڙو به سيءُ اٿوا پارو جهوله پوندو هجي، ڪهڙو به مينهن اٿوا واچوڙو جهوله ايندو هجي، ڪهڙي به گرمي اٿوا گهٽ جهوله ستائيندي هجي، پر هيءُ هڪ ڏينهن به ڪين گسائيندو هو.

پوي جونه بارش ڪٽي زور سان،
سخت سيءُ پارو پوي شور سان؛
مگر هيءُ نه هستان مانجهي مُڙي،
اچي مشڪندو چنڊ جيان نور سان.

ڏهاڙي سکمني صاحب جي پاٺ ڪرڻ سان گورو صاحبن جو هيءُ اَمولڪ وچن سندس هردي تي اُڪرجي چڪو هو.

چار پدارٿ جيڪو مانگي ساڌ جنا ڪي سيوا لاڳي.

ست سنگ جي سنسڪارن پوندي پوندي هن لسچي ڪيوله جي ڌرم، ارٿ، ڪام ۽ موڪش جي موج ماڻڻي آهي ته بس ست سنگ ئي هڪ جاءِ آهي جنان اِهي سڀ پدارٿ سولائيءَ سان ملي سگهندا. سنسار روپي ساگر مان پار لنگهڻ لاءِ ست سنگ کان وڌيڪ ايڃاءِ وارو پيو ڪو به جهاز جڳت پر ڪوله آهي. جنم مرڻ جي ڦيري کان ڇٽڻ لاءِ ست سنگ سمان پيو ڪو اُپاءُ ڪولهي.
سنتن جي سنگ کان وڌيڪ هردي کي سيتل ۽ شڌ

سنگتن جو سنگم

ست سنگت ۾ پائيئي نرمل آتم بوڌ،
هيمراج تنج آن سنگم ست سنگت کو سوڌ.
سنت بڙي پرمارٿي آتم جانکا دان،
تم متاوين ردي کا هيمان ديکر گيان.

ڌرماتما پتا ۽ ڀڳتي ڀاءُ ۾ ڀيل ماتا جي وڏل شپ سنسڪارن جو ڀرڀاو سري پوجراج تسي لعام گهڻو ٿيو هو، ويتر جو سندس ماتا ڏهاڙي ڪيس مندر ۾ ولي و ٻندي هئي ۽ گهر ۾ ٻڌ ڪنهن نه ڪنهن ڀڳت جا چرتر رسيلي نمولي ۾ کيس ٻڌائيندي هئي، تنهن ڪري سندي هردي روني ڏرلي ۾ مهاپرش جي سنگ لاءِ سڪ جو سلو اڀريو. ننڍي هوندي کان منجهس ست سنگ ۾ وڃڻ جو ڏاڍو اڀير ٿيو. اسڪول ۾ جڏهن پنجون درجو انگريزي پڙهندو هو تڏهن ٿي ست سنگ ۾ وڃڻ لڳو. اهو ست سنگ ست سري ۱۰۸ مهاراج سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي جن کي مجھ وارن ست سنگين جو هو، جو هرُ ڏهاڙي شام جو گڏجي ڪندا هوا. ست سنگ ۾ ڪيتا ڪيرلن

اون الهن جي چار ٻه مٺان ڦاسين. اهڙيءَ رات من کي سمجهائي سري پوچراج گهبرايو ڪين، اللو وڏيڪ سهڻ شيل ٿي سمجهائين ته چنتا ڪرڻ مان ڪجهه ڪين ورندو.

چنتا تانکي ڪيجئي جو اَن هوني هوءِ،
اِهه مارگ سنسار ڪا ناڪ ٿرنهين ڪوءِ.

هاڻي سندن گهرو جيوت وڏيڪ ڏکائي ۾ سنجهه سان هارڻ لڳي ۽ سندن لرواه ڏينهون ٻوءِ البت ڏکيو ٿيڻ لڳو، پر ماتا دل نه لوڙهي. جيڪي ٿورو گهڻو سندس پيو لمبر پت ڪمائي ايندو هو الهيءَ مان هوءَ جئن لئن پورائو ڪرڻ لڳي. الهيءَ ريت پنهنجي گهر جي گاڏي ڪي پيٺي گهليندي هئي. اهڙين ڏکين اوستائن هوندي به سري پوچراج جو پڙهڻ چالو رهيو. سندس ماتا جي مرضي هئي ته ڪيس گهٽ ۾ گهٽ مئترڪ تائين پاڙهجي؛ تنهنڪري سندس پڙهڻ جي خرچ جو به پورائو ڪندي رهي.

چاهه دنيا جو نظارو ڏير واريءَ ڪانسواءِ،
چا دنيا مان تو ملي بس بيقراريءَ ڪانسواءِ.
١. آهه ويراني سراسر تا چون جنهنکي وسهن،
چا دنيا ۾ تو بچي ڏس! ڏيرواريءَ ڪانسواءِ.
٢. منت ۽ محتاجي بڻي مارڳ آهن مايا سندا،
ڪين پڙهيوڪنهنکي هت ڪجهه زيرباريءَ ڪانسواءِ.
٣. حيف بدبختيءَ ۾ اولانيا ڏين تا خود عزيز،
چا وٺيو ڪنهن دلبريءَ مان آهه زاريءَ ڪانسواءِ.
٤. باغ دنيا ۾ رهڻ سرهوجي چاهين گل مثل،
رک نہ گل مان ڪا خواهش خار زاريءَ ڪانسواءِ.
٥. دم بدم پاڇي مثل هت پائمالي ٿي رهي،
ڪين ڪجهه آيو نظر ناپائداريءَ ڪانسواءِ.
٦. گل ٿڙيا جي صبح جوو يا شام جو ڪومائجي،
چا ٿيو دنيا مان حاصل شرمساريءَ ڪانسواءِ.
٧. مير ماهر معتبر مايا منجهائي سڀ وڏا،
ناهه مڪريلڻ ۾ مٽيا ڪا مڪاريءَ ڪانسواءِ.
٨. ملتن ميلن ملاقاتن منجهان ڪنهن چا وٺيو،
خامشي خلوت جي ڪنڊ آهه ۾و ڏ خواريءَ ڪانسواءِ.

شري ۾جراج من کي سمجهائڻ لڳو تہ اي من! هي سڀ سنبنڌي ۽ پدارٿ وڻ جي ڇاڇي وانگر آهن، اگيالي جيو کي بدن ۾ بڌڻ لاءِ هت ڪڙيون آهن، تنهنڪري

ٻرڪيالون ايشور ٻنهجن ٻارن کان جڳان جڳ وڇڙيو هو ايجي. انهن ٻرڪيالن سان سچن برهمڻ جو ٻريم هڪاري پڪو ٿيو هو. سري ٻرچراج ٻرهو سلا سنسڪار ٻولدا رهيا هوا انهن هن ڳالهه ٻرٻنهجي ٻلاٽي سمجهي ۽ سندس دل روٻي دريا ۾ سنسار جي ناستي ۽ ان استرتا جون لهرون وري اٿڻ لڳيون. ٻاڻ کان ٻچڻ لکو ته:-

ڪٿي پوچ پيارو ويو ٿي روانو؟
ڪٿي پيڻ پائن ڪيو آشيانو؟
سڪيا بي بقا جي سيڪاري ويا،
جدائيءَ جو مستان ڏيئي بهانو.

سندس ماتا لاءِ هي وڏيون ٻرڪيالون هيون ۽ هڪ ٻئي ٻيان وڏا ڏک هوا، ٻر هوءَ ٻريو ٻرهمڻ هئي تنهن حوصلو نه هاريو ٻر دل کي آلت ڏيئي ڪرتار جو ٻاڻو ملو ڪري ٻوڳڻ لڳي. هوءَ سدائين انئن چوندي هئي:-
جوئرڪره سوئي ٻل همري - ٻيڪر ناڪ سکر چرناري.
سنساري حقن لاءِ سنبنڌن جا اهڙا وڇوڙا موهه جي ڪري تمام ڏکدايڪ ٿيندا ٻون. اهڙن موقعن تي هنن جون وايون ٿي بتال ٿيو وڃن ۽ من لڪاٽي نٿو رهين. ولو هاءِ گهوڙا مچائين، روح ۽ راڙو ڪري ايشور ڏاهن ڏک ڏورايا ڪن. انهن ٿا سمجهن ته ايشور ٻاڻ ٻلو آهي ٿيهڪري جهڪي ڪريٿو آهيءَ ٻر نه اوس اسالجي ٻلائي آهي ۽ انهي جو پيا ڪرڻ نه گهرجي. هن مان سواءِ ٻلائيءَ جي ٻيو ڪجهه ٿيڻو نه آهي.

وڇوڙي جي وڇور

نہ ڀُل دوست! پنھنجو ڏسي آب مان،
اٿئي وڻ جي پاڇي جي سيئي سمان؛
ڀيِيون حالتون ھَسٽ سدائين ڦرن،
نہ مستان ٿي پر اُٿي ڏي ڏيان۔

مٿي ڏيکاريو ويو آھي نہ سري يوجراج اچا ٨ ورھين جو مس ھو نہ سندس پتا پرلوڪ پڌاريو۔ سندس ماتا جي من تان اِھو ڦٽ اچا مٽيو ئي مس نہ سري يوجراج جو وڏو ڀاءُ جنھن تي سڄي ڪٽنب جي پالنا جو آڌار ھو اُھو سنہ ١٩٠٩ع ۾ ڦوہ جواڻيءَ ۾ سرڳواس ٿيو۔ سگھو ئي وري سندن ھڪ ٻي پياري ڀيڻ پرڻ سديو لاءِ موڪلائي ويئي۔

ديالو ايشور جيڪي ڪري ٿو اُن ۾ ڪانہ ڪا ڀلائي رکيل ھوندي آھي ۽ اِھيءَ ڀيد کي اُھو گرمکہ سمجھي ٿو جنھنجي ستگوروءَ ٻڌي نرمل ۽ اُجاگر ڪئي آھي۔ ڀيو نہ نہ سارو سنسار ھنجي ڳجھ کي نہ پروڙڻ ڪري ڪي جو ڪي وڦلي رھيو آھي۔ ھنجا رنگ ۽ ڍنگ ئي نرالا آھن۔ سندس ڪلا جو ڪير ڪاٿو ڪري؟ ھي

هري رام هري هري جي ڏني لڳائيندا هوا. ڪيترن
سمايل ليڪ لي جوڪرن کي ٻڪرا ۽ ٻوڙيون ڏيندو هو
جنن هو ڏاڍي ٻرٻر سان اچي ڪيرائن ڪن.

سڀئي ڏينهن جا ٿير اهڙا نه ناهي؛ چڱا هوائن جو
سدائين رنڌل ڏسڻ ۾ ايندو هو. رات جو نه ماٺا ڪي
ڇرلو لدلا ڪري ٻوءِ هنڌ اي ويندو هو ۽ ٻرارٽنا ڪرڻ
ڪالهوءِ سڀئي ٻولندو هو. سمهڻ مهل الين سمجهيندو هو
ته آءٌ ڌ ٻالو ايشور جي گود ۾ ليٽان ٿو.

اهڙيءَ رهڻ هيءَ ٻراويءَ جو ڪل سرڳ جي ڪلپ
ورک جي ڪل جيان ڦڪار ڏيڻ لڳو.

تون ميري پت تون هيءَ ميرا ڳهٽا،
تجهه بن نمک نہ جائي رهٽا.
تون ميري لالن تون ميري پران،
تون ميري صاحب تون ميري خان.

اک رهاءُ

(٢) جيٺُم تم راکهہ ڌوهي رهنا،
جو تم کهو سوئي موهہ کرنا؛
جهہ پيکهون تها تم بسنا،
نريٺم نام جپيٺم تيرا رسنا.

(٣) تون ميري نوند تون پندار،
رنگہ رسا تون منهہ آڌار؛
تون ميري سوپا تم سنگہ رچيٺا،
تون ميري اوٽ تون هي ميرا تکيا.

(٤) من تن آنتر تُهي ڌئائيا،
مرم تمارا گور تي پائيا؛
ستگر تي درڙئا اک ايکي،
نانک داس هر هر تيکي.

سانجهہ جو چوکرن کي کنو کري پنهنجي گهر جي متان ماڙيءَ تي وٺي ويندو هو؛ اُتي سڀ گڏجي شبد ڳائيندا هوا. کڏهين وري هري رام هري رام

سمجهندو هو. جي تندرستيءَ کان سواءِ ڌن، دولت، مان، پرتاب، سڀ سواد ڪهڙي ڪم جو؟ بيمار ماڻهوءَ کي ڪجهه به مٺو نه لڳندو. هن کي اهي سڀ پدارٿ ڏکيا ئي پيا لڳندا. هو ڀلا ڇا ڪري سگهندو؟ ڪهڙو ڪندو ڪرم، ڪهڙو ڪندو ڌرم؟ ڪهڙي ڪندو ديس سيوا، ڪهڙا پرئندو جاليءَ جا گهڙا؟ هن کان ڪجهه به ڪين پڄي سگهندو. سياڻن ٺيڪ چيو آهي "ايڪ تندرستي هزار نعمت." پرهيزگاريءَ جو پاڻ نه ڇڏڻ ڦينگهي ۾ ٽي ڪو ٻڌو هوائين. ڪڏهين به ٻين ڇوڪرن وانگر وات لي چرچر اتوا ڪمهلو کاڌو نه کائيندو هو جيڪي نه گهر ۾ ملندو هوس سو ٻرابر سان کائي اٿندو هو. چشڪي وارن اتوا رسدايڪ کاڌن لي دل کاڻ ڪيندي هيس.

پرڀات جو سويل جڏهن سنڌس ماتا اٿندي هئي تڏهن هو به اٿندو هو. ڀوڳهائين ماتا کي ڀرڻ پئي سندس آشرواد وٺندو هو. پوءِ ضروري ڪريا کان آجو ٿي اشنان ڪري وڃي ماتا سان گڏ پڄن ڪندو هو؛ سڀ کان سکيي اتوا سري گيتا جو پاٺ ڪندو هو. پڄن اهڙي نه پريم سان ڪندو هو جو سرير جي سڌ نه رهندي هيس. ايشور کي ئي پنهنجو سچو ماتا پتا ۽ آڌار اُجهو ڪري سمجهندو هو.

(١) ٿون ميرا سکا ٿون هي ميرا ميت،
ٿون ميرا پريتم تم سنگم هيت؛

اهڙي اوچ ٻڌي!

ڪو ٻه ڪم اُبهرائيءَ سان اٿوا اڏو گاٻرو ڪڏهين نه ڪندو هو. سڀ ڪريا تمام ڌيرج ۽ ٺهر سان پوري ڪندو هو. جيتوڻيڪ ڪپڙا سادا پائيندو هو پر سدائين اُڇو اُجرو پيو لڳندو هو. ڪڏهين به مَس پينسل اٿوا مس جو ڇنو ڏسڻ ۾ نه ايندو هو. سندس سچاوت ۽ سنڀال جي ڳهڙي ساراهه ڪجي. سندس صفح ۾ هر ڪا شيءِ ٺاٺيڪي ۽ تمام اوجل ۽ سوڌيءَ ريت رکيل ڏسڻ ۾ ايندي هئي. ڪنهن به مهل ڪا شيءِ ڳهرٻل تيندي هئي ته سولائيءَ سان پنهنجيءَ جاءِ تان ڪڍي سگهبي هئي. ڪتاب پڻ اهڙيءَ سنڀال سان ڪتب آڻيندو هو جو سڄو سال ڪم آڻڻ کان پوءِ به نئين جهڙا پيا لڳندا هوا. سندس رهڻ وارو ڪمرو وري اهڙو ته اُڇو اُجرو هوندو هو جو ڇڻ مکه پيئي نه ڪري. جڏهين اسڪول مان موڪل ملندي هيس تڏهه ڇپ چاپ سڌو گهر هليو ايندو هو.

ديسي ڪئرٽن سان دل هوندي هيس. الهيءَ ڪري نڊي هوندي ڪان ٺي سرٻر ۾ ڦڙت، سگهارو ۽ ٻولاٽو ڏسڻ ۾ ايندو هو. سندس اسڪولي ڇوڪرا به سندس ٻل ۽ ڦڙتيءَ ڪي ڏسي ڪيس ساراهيندا هوا. ڪاٻه پيٽ جي اٿوا ٻي ڪا سرٻر جي رنجهه ڪنجهه تيندي هيس نه الڪي ڪئرٽن جي آسري لاهيندو هو. جهڙي ٺهڙيءَ بيماريءَ ڪي نه هو ليکيندو ٺي ڪين هو. تندرستيءَ جي ڏاڍي سنڀال ڪندو هو. هنکي وڏي وٿ ڪري

چڙبو هو. اِهي ڪري هيءَ ٻاڙي وارن ۾ ڏاڍو پيارو لڳندو هو. هن بابت ٻاڻ هڪ هنڌ چيو اٿس.

پريم سان ڪر خلق جي دل پوءِ خوش،
تو مٿان مفتون ٿئي سارو جهان؛
جڏ اکيون پنهنجيون وڇائي فرش جن،
دوست دشمن کي ائين ڪر آجيان.

اهو ته هو پنهنجي ڪلاس ۾ ٻاڙيوارن سان سندس ورتاءُ. اسڪول جي ماسترن سان سندس جيڪا هلت هئي سا سڀ سڀلتا واري هئي. هو سدائين نمرتا، ادب، ۽ آگيا پالن سان ساڻن ورتندو هو. سندس سڀاءُ تمام مٺڙو هو تنهڪري رڳو گهرج مهل ساڻن ٿورو ڳالهائيندو هو. ڪيس اهڙو مٺڙو ڏسي ماسترن کي به دل ٿيندي هئي ته هيءُ منوهر ٻالڪ اسان سان به اکر ٻولي. ماسترن جو جڏن لاڙو ڏسندو هو اهوئي نموئو ٻاڻ ورتندو هو. جي ماستر ڪيس پاڙهيندا هوا سي سندس ڏهن ۽ لکي سمجهه کي ادب ۽ آگيا پالن، نهٺائي ۽ ٽڙسڀ جهڙن سلڻ سياون سان مليل ڏسي سندس ساراهه ڪرڻ کان ڪين رهندا هوا.

سندس مت مالت ڪڏهين هن ڪان ڪي پرشن پڇندا هوا جن جا اُتر هيءُ اهڙا ته سمجهه پرڀا ۽ ٿورن اکرن ۾ ڏيندو هو جو هو تهرس جي تلاءَ ۾ ترڻ لڳندا هوا ته ڇا لڳي هن ٻالڪ جي اوستا ۽ ڇا لڳي سندس

جيڪڏهين ڪي جهيڙا جهٽا ٿيندا هوا ته وچه ملڻ لي وچ پئي ٻنهي ڌرين کي کير کنڊ ڪري ڇڏيندو هو. ننڍي هوندي کان ئي سلوڪ ۽ شانتيءَ جو ڪانکي هو. پراپڪار، شيوا ۽ ديا جو انگ ۾ منجهس ڏاڍو هو. جيڪڏهين ڪو سندس ڪلاسي ڇوڪرو بيمار ٿي پوندو هو ته کيس پڇڻ لاءِ سندس گهر ويندو هو ۽ جيڪا شيوا هڪي. گهر بل هوندي هئي سا ڪندو هو. زالدين ڪندي جيڪڏهين ڪنهن ڇوڪر کي ڏک لڳندو هو اتوا پيو ڪجهه ٿي پوندو هو ته ديا جي اُڏبن ٿي سندس ملم پئي اتوا پيو ڪو اپاءَ ڪندو هو. ننڍي هوندي کان وٺي پئسو جيتي اتوا اجاين خرچن ۾ نه وڃائيندو هو. جيڪا کيس خرچي ملندي هئي اُها گڏ ڪري الهيءَ مان غريبن ۽ گهرجائو ڇوڪرن کي پنا، پينسلون ۽ ڪتاب وٺي ڏيندو هو. هڪ ڀيري جي ڳالهه آهي ته سياري ۾ جڏن صبح جو اسڪول ۾ پي ويو ته ڇا ڏٺائين ته هڪ غريب ڇوڪرو سيءَ ۾ پيو ٿڙ ٿڙ ڪنبي. کيس اُنهيءَ بالڪ تي ڏاڍي ڪهل آئي ۽ ٽڪا ڪيائين هر لڪا ٽر، نه پنهنجي سرير جو ڪو ويچار ڪيائين، نه ماءُ ۽ پاءُ جي ڪاوڙجڻ جو دپ چت تي آندائين ۽ جهٽ پنهنجو گرم ڪوٽ لاهي ڪٽي هن بالڪ کي ڏنائين. هنجو شيوا ڀاءُ ڏسي پاڙي جون زالون کيس پنهنجو هاج ڪم چوندا يون هيون جو هو خوشيءَ سان ڪري ڏيندو هون. ڏڏ، کير ۽ ڀاڄيون کين آڻي ڏيڻ، هن پنهنجو لت ليم ااهي

ايندو؟ اسڪول جي موڳي ۽ موڙهل ڇوڪرن جي هو ڏاڍي دل وڻندو هو. جيڪي سمجهه ۾ نه ايندو هون سو ڪين سولو ڪري ۾ ۾ سان سمجهائيندو هو. جڏهن ڪنهن ڇوڪر کي سندس ڪتاب، ڪاپي، پنو الوا پينسل کپندي هئي نه وڏيءَ دل سان ڪيس ڏيندو هو.

هڪ ڀيري سندس ڏيڍو ماڻا روئي تڪر تڪري ٿي ڪئي. پهرياڻين هڪ ڪانءُ آيو، هن پاڻ اکيلو اُٿا سموري روٽي ۽ ڪاڏي ۾ ڪان ڪان ڪرڻ سان ڪيترن ڪانن کي ڪٺو ڪري ٻوءِ پنهنجي ٻيءَ آهر اُنهان ڪاڏائين. هن ڳالهه جو سري پوڄراج جي هردي تي اثر و ۽ ۾ ۾ پيو جو الهيءَ ڏينهن ڪان وٺي جيڪا شيءِ نول ڪيس ماڻا ڪاڻ لاءِ ڏيندي هئي سا سنگتين سان ونڊي ورچي کائيندو هو. واه ٻڌيوان ٻالڪ لنهنجي ڳڻ ڳراهڪ ٻڌي!

منجهس اِهو ڳڻ هوندو هو جو ڪڏهين نه ٻلجي ڪنهن لي چغلي نه هڻندو هو. ڇوڪرن جون جيڪي ڪتابون ڪتابون ڏسندو هو ان لاءِ پنهنجي مڙئي مک سان الهن کي اهڙي نه سندر ريت سمجهائيندو هو جو اُنهن اوٽاين لاءِ ڪين ٻچتاءُ ليندو هو ۽ وري الهن ۾ پاڻکي ڦاسڻ نه ڏيندا هوا.

سندس سادگي، سچائي ۽ سلچڻائيءَ واريءَ رهڻ نه رڳو چڱن ڇوڪرن کي ڇڪيو ۾ ڪيترن ڏڻگن ڇوڪرن لي ۽ گهرو ۾ پاڻ ڪيو. اسڪول جي ڇوڪرن ۾

پنهنجي ڪلا روپي سورج مان ڪرڻا ڪڍڻ شروع ڪيائين. ڪم ماستر صاحب سمجهايو نه آهي ته سندس دل تي اُڪريو نه آهي! اهڙو ٻالڪ تي چت لائي ٻڌڻ ته هن کان ڪو سگهي! مجال آهي ڪن کي جو انهيءَ مهل ڪو ٻيو ڦرڻو اٿاري. ساري مهل ڌيان ڪي هڪ ٽڪ ڪري ويٺو سکيا سڻندو هو. وري ذهن ۽ سمجهه جو اهڙو تکو هوندو هو جو جيڪي اُهي ٻڌندو هو سو اوڏي مهل ئي ياد تي ويندو هوس ۽ ڪيس اسڪول کان پوءِ پڙهڻ جي گهڻو ڪري گهرج نه رهندي هئي. ڪهڙا نه ڏکيا حساب اٿوا منجهيل مضمون سمجهڻ ۾ ڪيس اٽڪ نه ٿيندي هئي.

پڙهي پڙهندا ڇا سي عاقل عقل جا ڌڻي،
جن جي مستڪ ۾ بکي گوهر گيان مڻي،
ڪهڙي حاجت تن کي جو پڙهن پاٺ ڪڻي،
وديا خود بڻي، داسي جن جي در جي.

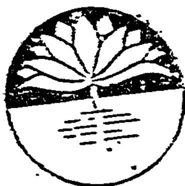
سندس هلت ۾ اهڙو ته پريم ۽ ميٺاج هو جو جئن چقمق جي ٽوروٽي اوڏو اچڻ سان لوهه پاڻ کان پاڻيهي ونس ڇڪجي ايندو آهي تئن هنجي هلت ڏسي ڪيترا ڇوڪرا پاڻ کان پاڻيهي ڏانهس ڇڪجي ايندا هوا ۽ ڪيس ڇڏڻ تي دل ئي نه ٿيندي هين. انين پيا چاهيندا هوا ته هيءَ اسانجو سنگتي تي رهي. پلا گلاءِ گل کي ٽڙيل ڏسي ڪير نه سندس سونهن ۽ سڳنڌيءَ تي ڇڪجي

مڪتب ۾ ماڻڪ

قدرت ڪري جنهن منش تي آد کان آشيرواد
ويدن جو تنهن وير کي انيؤ ڏئي آگاڏ
مؤج من ڪري ھستان سو ٻڌي اناھد ناد
ڪري نہ واد وواد معمولي منش جيان.

سري ٻوجراج جڏهن ٥ ورهين جو ٿيو تڏهن کيس اسڪول ۾ وهاريو ويو. سندس ٻڌي تيز هوندي کان ئي هئي لڳي، سو جيڪي بہ پاٺ پڙهڻ لاءِ ملندو هوس سو جهٽ پٽ ياد ٿي ويندو هو سگهي. ايشور جي اگاڌ گت جو ڪير پتو پائي! اڃا ٨ ورهين ۾ ٻيو پاٺالين لہ سندس پتا ديوان لوڪومل پرلوڪ پڌاريو. انهيءَ ڪري سڄو ڪٽنب سري ٻوجراج جي وڏي ڀاءُ سري وڌومل جي سنڀال هيٺ رهڻ لڳو. سري وڌومل کي سڪر ۾ ريلوي جي نوڪري هئي جنهن ڪري سارو ڪٽنب بہ وڃي سانس سڪر ۾ رهيو. سري ٻوجراج ڇوٿون درجو سنڌي پاس ڪيو تہ انگريزي وديا وٺڻ لاءِ سڪر جي هاءِ اسڪول ۾ پڙهڻ لڳو. ننڍپڻ کان تيز هوندي کان ولي مٺا پيئي پڪندي هئي. اسڪولي ڪمن ۾ ٿي

پرڀاڪار جي ڪر ۾ ستل ٿيندو هو. واه ماتا تنهنجي
پرڀاڪار جي جيولي! واه ماتا تنهنجي ٽولي!! واه ماتا
تنهنجي ٻولي!!! ٻلي ٿـون ڀارت ۾ آئين. ڀارت کي
توجهڙن جي سدائين ضرورت آهي. ڀارت کي توجهڙن
ديوين تي ناز آهي.

جهڙي لهڙي ماتا نہ هئي. هڪ پاسي سلن کٽن ۽ پڳتيءَ سان پرپور هئي تہ ٻئي پاسي ٻارن ۾ اعليٰ سنسڪار ڦوڪي آدرشي ٻائڻ ۾ جهڙس ئي ڪا هوندي هئي. پنهنجي ٻچي کي ڪچيءَ کان ئي اهڙا سنسڪار ڏئي وڌائين جئن هرهڪ شيءِ مان هو ڪجهہ چڱي سکي. ڪهڙا نہ چاڳرئي ڦوڪيندڙ وچن ڪيس ڏئي باهہ پڌايا اٿس! چائي چوندس تہ اي ٻچا! هن ڏئي کي رواجي ڏيو نہ سمجهہ. هن ۾ وڏو ڀيد پرڀل آهي.

جو ٿو ڏيو پائيو، سو سورج سهائو،
اڏن اونداهو ٻي ڳالهہ مڙيئي ڳجهہ جي.
(شاهہ صاحب)

اِها پرولي پوريءَ ريت کيس وٺي سمجهائي اٿس.

وري غريبن، گهرجائن ۽ جذن لاءِ سندس هردي ۾ ڪيڏي نہ ديا هئي! هر ڪنهن مهني جي ڳيارس کان هڪ ڏينهن اڳي ساري پاڙي جي هرهڪ گهر مان هڪ سير اٽي جو ۽ ڪجهہ چانور ولندي هئي ۽ پرپات جو اٽي کڏ ڪيل اٽي مان روٽيون پچائيندي هئي ۽ چانور دال رڌيندي هئي. ڪرلهڻ ٿي اهو سمورو سامان سري پوڄراج ۽ سندس ٻارن کان ڪٽائي وراهڻ لاءِ لڳرندي هئي. واٽ تي لُولن، لنگڙن، انڌن ۽ گهرجائن کي روٽي، دال ۽ چانور ڏيندي، ٽالهو ٽليليءَ ٽائين وچي دلگهہ ڪندي هئي. ڳيارس جو ڏينهن هن ماتا ۽ سندس پٽن جو اهڙي

٥- هي منا! آهي ڏيئو هيءَ جوت اندرينءَ جو نشان،
ياد هنجي ڏسڻ مان ٿي جوت ٿئي دل ۾ جڳيل
٦- ڪونڙيءَ هردي جي ۾ هروقت روشن ٿي رهي،
گيان جوتي جاڳندي نرمل، اکنڊ ۽ نت اَچل
٧- من مڙهيءَ ۾ ٿي ٻري جوتي اکنڊ جا گيان جي،
روپ تنهنجو آهه سو پرڪاش، شڌ آدي اٽل
٨- جوت سمجهي پاڻکي تون تيجسي ٿي رهه سدا،
سوجهري سندر اِنهيءَ کي رکُ سدا مکه ۾ نڙيل
٩- مون پڇيو ماتا کان .پوءِ ڇوٿا نمون ڏئي اڳيان؟
مونهن تي ڇوٿا گهمايون جوت هن مان هٿ پريل؟
١٠- پيار مان پاڪر پري مونکي ڇيائين بڌ منا!
نمڻ مان سمجهڻ کپي آپو صفا ارپڻ ڪيل
١١- هٿ پري لائڻ مان ٿي ٿئي يادگيري تيج جي،
گيان آنند تيج سان گهرجي رکڻ مکه کي نڙيل
١٢- هيءَ بڌي اُپديش ماتا جو ٿيم تن من نهال،
مون ڏئي برندڙ مان سکيو گيان اَنپوَ جو عمل
١٣- ماتا جا ميان اُپڪار ٿـو نهدل گهڻا،
جنهن ڏيکاريو گيان جو هردي اندر ديپڪ جڳيل.

هن مان ڏسڻ ۾ ايندو ته سري پوڄراج جي ماتا ڪا

٥- سؤ اُستادن کان پڙهه سرسا. ماتا جا آهن نينهن ناتا
٦- شيلونت ماتا آهي جنهنجي-
پوءِ اُنهيءَ سيئَي سکہ پاتا.

هن پڙ پر پڙهڻ ماتا جو لمر هو للو هو پرالهہ ۽ سالجهيءَ جو منڊر پر وجي مٿو نيکرڻ. پاڻ سان گڏ پنهنجي هن بالڪ کي بہ ولي ونهندي هئي. جڏهن هيءَ بالڪ انکل ڏهن ورهين جو هو لڏهين هن هڪ ڏينهن مڙهيءَ پر پرلدڙ جوت بابت پنهنجي ماتا کان جي پرشن ڪيا آهن ۽ وري سندس ماتا جي کيس اُلر ڏنا آهن تن بابت سوامي پوڏراج صاحب جن سري الدر جي آلاپ پر هڪ ڪڙتا پر من موهيندڙ ورنالت ڏنو آهي جا ڪوتا هيٺ ڏجي ٿي.

ياد مونکي آهہ هڪ بالکپڻي جي ڳالهہ ٿيل
جو وٺي مونکي هلي ماتا مڙهيءِ پر کنهن مهل
١- مون مڙهيءِ جي ڪوٺڙي هڪڙيءَ پر پيهي جا ڏٺو،
رات ڏينهن هڪ کنڊ پر اُت ٿو رهي ڏيئو پريل
٢- عجب پر اوڏي مهل ماتا مٿيءَ کان مون پڇيو،
جو اجايو آهہ ڏيئو ڏينهن جو پاري رکيل
٣- هيءَ بڏي بالڪ ننڍي جو سوال ماتا مشڪيو،
مشڪ پر ماتا جي هوا واهہ! سرگہ جا سپ سکہ پرپل
٤- چاهہ مان مونکي چميءِ اُن وچن اُنت جيڪي چيا،
سي اٿم دل تي سندر اُپديش اعليٰ اُکريل

۽ آنند دايڪ للاءِ ۾ پيٺي اشنان ڪرائيندي هئي. واه ماتا! تنهنجون اهڙيون سرويشٽ سکيائون. ڌن ڌن آهين تون ۽ ڌن تنهنجو پروار.

ڌن اُها جننيءِ جا اهڙا پاٺ پاڙهي،
جڳائي جوت جا انڌڪار ٽاري؛
ڪچيءَ ڪان ئي وجهي ويچار سندر،
مڪت پيڙيءَ مٿان مستان چاڙهي.

اِها ماتا نه آهي جا بالڪ جي ڪرم ريکا کي ٽاهي ٿي. اِها ماتا نه آهي جا بالڪ کي شيءِ گڻن سان شوڀيڪ بڻائي ٿي. اِها ماتا نه آهي جا بالڪ جي ويچار کي وشال بڻائي ٿي. اِها ماتا ئي آهي جا بالڪ کي پرم پد تي پهچائي ٿي. ماتا جهڙو جڳت ۾ اڄ تائين نه استاد ٿيو آهي نه گورو نه رهبر. ماتا جو پد مڙني کان مٿيرو آهي. مهاپرشن چيو آهي ته ماتا جي چرڻن هيٺان سڀئي رڌيون سڌيون ۽ سرڳ سمايا پيا آهن؟ پارٿ سوامي ٻوڌراج صاحب جن ماتا جي مهما ۾ جي شبد لکيا آهن تن مان ٿوري لاءِ هڪ هتي ڏجي ٿو.

گهر جو مان سچو آهي ماتا.

١- ماتا سچو گورو آهه پهريون- جڳ ۾ هڪ ئي جيون داتا
٢- ڪرم ريکا جي ناهڻ واري- ماتائي آهي ورداتا
٣- گيانوان ماتا آهي سچ پچ- سرو سکن جي پورن داتا
٤- ماتا جي لولي منڊيءَ مان- رشين ويد سمورا جاتا

[illegible] جي
[illegible] ورڻي
[illegible] سماڻي
[illegible] راجا هرشچندر جي
[illegible] سچائي،
[illegible] هنهندي
[illegible] پرشو رام جي
[illegible] ڪالون
[illegible] سگها ڏيندي هئي،
[illegible] ڪرڻا
[illegible] ڪالون [illegible] ڏيندي هئي
[illegible] ساواڻ سڪائي
[illegible] سگها ڏيندي
[illegible] ڏيل [illegible]
[illegible] ڪنڌهين
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

جاڳايو ۽ سندس چت جو لاڙو پرماتم پگتيءَ ۾ وڌايو
پلا چندن جي پرسان بيهڻ ڪري تن من سيتل ٿيو ٿئي
۽ مغز سگندت ٿيو ٿئي؟ سو جنهن جي گود ۾ اهڙو
ستوگڻي بالڪ پيو کيل کيليندو اٿئي چولہ اڳيو پرياءَ تيندو
۽ اندر ۾ چولہ جاڳرتا ايندي؟

هن هونهار بالڪ ماتا جو ڌيان هڪ وچتر ليلا ڏانهن
ڇڪايو. اها هيءَ هئي تہ اڳي جيڪي بالڪ کيس تيا هوا
سي پين پارن وانگر پيا رندا رڙندا هوا پر هيءَ بالڪ
ڪڏهن سر ۾ ڪ پيڙا ڪالسواءِ رنڊوئي ڪين هو. ڪلاڪن
جا ڪلاڪ مات ئي مات ۾ وٺو رهندو هو. پلا هن
وچاريءَ کي ڪهڙي سڌ تہ هيءَ مٺيا وارو بالڪ مات
ئي مات ۾ ڪئن مؤن جو ساڌن پيو ساڌي!

بي تنهن شانت ۽ سُن جو پيالو،
بڻايو بي رڌو پنهنجو اُجالو؛
پلا بولي پين کي چا بڌائن،
جني لئہ مات ئي بڻيو رسالو.

پلا جنهن بالڪ کي پرڀوءَ جي پياري ماتا گود ۾
وهاري سڪ سان اهڙيون سکيائون ڏني سو ڪهڙن نہ
اُچ سنسڪارن سان پرڀجي پوي ها!

جئن جئن سري پوجراج ويو وڏو ٿيندو ۽ سندس
سمجهہ ۾ ويئي وڌندي تئن تئن سندس ماتا بہ ويئي
کيس سندس پوگيتا موجب اليڪ لهوتن جون اُٺم سکيائون
ڏيندي. ڪڏهين ۾ هلاد پياري جي پورن پرڀو ۽ اڏول

ماتا جي مور

پاڳن وارو آهه ٻچو سو، جنهن کي گياني ماءُ ملي
ڌرم نيت مرياد ڀڳت جا، تنهنکي سڪمان سبق سلي
ميٺا ونتي مدالنسا جان امر ڪري اولاد کي جا
جڳت اندر مستان اُنهي ماتا جي چوڻ پوءِ ڄاڪ هلي.

سنڌ جا ڀاڳ ڪولڻ ۾ ساڻو ڪتا ڦيلاڻا ڪالر ايشور اهڙي رچنا رچي جو اڄا مهدو ڪن مس لهرو ۽ سري ڀوڄراج کي لڌ هي ليس اڄي ويٺي جنهن ڪري ديوان لوڪومل ساري ڪتب کي ساڻ ڪري حيدرآباد ڀيڻ جي گهر آيو. ماتا هن ڪنول کي ڪومايل ڏسي ڪجهه گهٻرائي پر ديوان صاحب کيس چيو ته "لوهين ڪنهن ۽ پرڪار جو الڪو نه ڪريو؛ هن سنسع جي ڏلل لعل، پرڀوءَ جي بياري کي نه آهي لهر نه لوڏو." اهڙيءَ ريمع ديوان صاحب کيس آٿت ڏيئي پاڻ ڪوئيٽا روانو ٿيو ۽ هيڏانهن سري ڀوڄراج نه وڌو چاڪ ٿيندو.

هڪ ڏ ماتا اڪيلي هئي ٻچيوان، وري جو کيس مليو هيءَ ٻالڪ مٺيارن، تنهن سنڌ س اُمنگن کي ٿين سر

ٻڙهي ٻڌائي :-

شڪر جو ڪره اوُچ ودّيا جي پراپتي ڪرائڻ وارو آهي جو ڪين مهاوِدوان بڻائيندو. ورهسپت جو دسم اُستان ۾ آهي اهو ڪين راجائن والکر راجائي ڪرائيندو. ڪيتو جو ورهسپت سان ڪٺو آهي سو ڪين يوڳ ۾ ليشٺا ڪرائيندو ۽ مهان يوگين والکر اوچ سماڌيءَ ۾ اِستت بڻائيندو. چندرما ستي گڻ جي ٻڌي ڏيندڙ آهي جو ڪين ٻرهم ودّيا جي ٻوڌ سان پرڪاشمان بڻائيندو. چنچر ڪين چڱيلائي ۽ ٻل ڏيئي ٻلوان ۽ تند رست بڻائيندو ۽ ڪيرلي ڏيئي چوڌاري سندس ناموس وڌائيندو. منگل چنچر سان گڏجي تو جنهن ڪري ڪيس ٣٨ ورهين ٽائين وهاڻ ڪرڻ نه ڏيندو. سندس نالو يوجراج رکيائين. يوجراج سنسڪرت اکر آهي جنهن جو ارٿ آهي يوج ار ٿالت سڪه ۽ راجيه ار ٿالت راجا سکن جو راجا. سچ پچ هو به راجا بڻجي سچي جيوت آللد ۽ موُج سان وليت ڪيائين. ديوان صاحب ۽ ماتا صاحب هيءَ سماچار سڻي تمام پرسن ٿيا ۽ مهاپرش جي وچن ۽ هڪ رات جي ڏالل اچيي کي سچو سمجهڻ لڳا.

. تون آهي أعاجيبي جنهن جي ڳرڀ مان اهڙو رمطيڪ رتن اُپن ٿيو. تون آهي اُهو پتا جنهن کي اهڙو پتر سنتان ٿيو.

تون اُهو ماتا پتا ۽ تون ڪٽنب پروار سو،
تون اهو محلو شهرجت هيءَ اچي اوتار ويو؛
تون اُهوئي ديش ۽ جاتي سڄي،
جت اچي مستان هيءَ منتار ويو.

ڏيهن لڙلدي ڪا ويرم؟ اڪ چپ پر ڇهون ڏينهن به اچي ويو. ديوان لوڪومل اُلي جي هڪ وديوان پيدمت کي چلي واچڻ لاءِ گهرايو. پيدمت هن بالڪ جا ڳره ڏسي اچرج ۾ پئجي ويو. ورور ڏيئي پيو ديوان صاحب کي چوي ته تون آهيو اوهان، جو اهڙو اُمر ڳرهن وارو بالڪ اوهان وٽ جنمو آهي. هيءَ هڪ پورن پرش ٿيندو ۽ هو ته رڳو لوهالهي ۱۰۱ ڪلن کي تاريندو پر سن الڪ منشن جو پڻ ڪلياڻ ڪندو. جئن پيدڪلو اُپشد ۾ چاڻايل آهي :-

برهميؤت ماترپڻ ايڪو نر- شتن ڪان تاريتي.
ارٿ :- هريءَ جو ڀڳت جت جنم ٿو تري -
ڪُلن هڪسو هڪ کي مڪت ٿو ڪري
تري پاڻ سنسار ساڳر منجهان -
اَنيڪوُن پتت پيا ٿو پاوَن ڪري -

پيدمت هيلينءَ رهت چلي ٿاهي ديوان صاحب کي

پرپور ٿين ٿيون. ڪهڙي هن پرٿويءَ جي نڪر جي
وڏائي ڪجي! ديوان لوڪومل پڪيءَ طرح حيدرآباد
واڌواڻي گهٽيءَ جو رهندڙ هو پر ريلوي ۾ نوڪريءَ
سانگي الهيءَ سمي ڪئنب سميت ڪوئيٽا ۾ رهندو هو
جڏهين کين هيءَ املول لال پراپت ٿيو.
بالڪ اچڻ سان ئي پنهنجا نرالا اهڃاڻ پرگهٽ ڪيا.
چهري ۾ هيس آشچريه چمڪ، مُنهن ۾ موهيندڙ مشڪراهٽ
۽ نراڙ ۾ ڀڙڪندڙ جوت جن کي ڏسي ڏاڍي سرهائي
ٿي ٿي ۽ روم روم ٺري ٿيو.

سڀيءَ سيني منجهان نڪتو سراسر هي سچو گوهر،
نه تارو يا نکتر هو مگر چوڏس جو هو چندر.

جئن پورڻماسيءَ جي چندرما نڪرڻ سان هرهنڌ
چانڊوڪي ۽ ٺنڍڙ تڏڪار ڇانئجي ويندي آهي تئن
هن شڌ ۽ نشپاپ بالڪ جي اچڻ سان سڀني ۾ سرهائي
ڦهلجي ويئي. سندس پيشانيءَ مان ئي پڌرو هو ته هيءَ
بالڪ ڪو مٽيا وارو ٿيندو.
ديوان لوڪومل ۽ ماتا ڪيول بائيءَ کي نه اڳيئي سڌ
هئي ته اسانجي گهر ۾ ڪو ساڌارڻ بالڪ نه، پر ڪو
خود پرڀو پڌاريو آهي سي سرهائيءَ ۾ ئي نه پيا ماپن.

پاڻ پرتپالڪ ساڪار بڻجي آيو،
دينن دکين جي دل جو دلدار بڻجي آيو.
رهبر جي ٿي ضرورت جيون کي جڏهين ازحد،
نرلوڪي ناٿ تڏهين اوتار ڌري آيو.

گرڊ ر گهوٽ سمجهي ٻي گلي سان لڳايو ته ڪن وري سڏامي وانگر ڪيس سگهي سمجهي ٻي ڪيس پنهنجي آڏيتا جو احوال ٻڌايو، ڪن ٻوڪن پنهنجي يوگ آسڻ ۽ ڌارنا ڌيان اليادڪ دوارن پريو ڪي ٻي پرچايو ته ڪن گيانين وري ٻاپ ٻرهم پرميشور کي پنهنجو سروپ سمجهي منجهس استتي جو آنند ٻي اڏايو، ار ٿالسٽ جنهن سمي هر ڪنهن سڌ ساڌو، سنت پڪت، رشي مني ۽ گياني ڌ ٻاني پنهنجي پنهنجي ڀاؤ پر پرڀي ٻي پرمالما سان ڌار ڌار لمولن پر ليهن لڳايو اهڙي سمي وڪرمي سنبت ۱۹۵۳ جي تاريخ ۳ مانگهه برابر ۲ فبروري ۱۸۹۷ع پر ڪوٽيتا شهر پر سندس ٻال درشن ڏيو.

جني ڪارڻ مون، ٿي تڙ پوڇارا پوڇيا
پنير مراد ون، سي ڪي سڄڻ آيا.
(شاه صاحب)

ڪوٽيتا جو لنگر جتي جنم لڌائين ڪهڙو نه سندر ۽ سيتل أستان آهي! اهو أستان جو لدهن وقت پارس پومي جو ڳاتت اوچو ڪرڻ وارو، آنند ۽ آرام ڏيڻ وارو، سگنڌي ۽ سيتلتا جي سرچڙ کي وهائڻ وارو، اليڪ قلن ۽ ڦولن کي پنهنجي گود پر اسرائڻ وارو جتي نه ڪنهن کي اس لوڙي ليمت لپائي، نه ڪنهن کي جهولو ۽ جهڪ ستائي، جتي سرشتي جي ساج کي پسي سرچڻهار ياد اچي ٿو، من مؤج پر اچي ٻي اختيار لهي ٿو، جتي دل جا سور ۽ ڪٽيون دور ٿين ٿيون، اکون آشچرج چمتڪار سان

ميءَ ٻنائڻ. اسانجي هن اوتاري ٻالڪ سان به ساڳي ڳالهه
لاڳو ٿي. هو اهڙي ڏينهن پرگهٽ ٿيو جڏهن سياري
جي سيءَ جو سمو سماپت ٿي چڪو هو؛ پسون پکي،
وڻ ٽڻ، ماڻهو ۽ سرشٽيءَ جا پيا اڳتمت جيو پاري ۽ ٿڌ
جي وياڪلتا کان ڇڙهي چڪا هوا ۽ هر هنڌ بهاري،
تازگي، ترڙتائي، رنگيني، جهرمر، شڪتي ۽ سوپيا
پڌارجڻ جا سانباها پئي ڪيا. هيءَ اُهيءَ ڏهاڙي تي
اوتار ورتي آيو جو ڏهاڙو اسانجي شاسترن ۾ وڏي مهتو
وارو ليکيو وڃي ٿو. هيءَ اُهو سهاوڻو ڏينهن هو جنهن تي
سياري روپي راجا پنهنجو راڄ پورو ڪري راڄ جون
واڳون پنهنجي پيرڻ بسنت ديويءَ کي ڏيڻ لاءِ تيار ٿيو
۽ جو ڏينهن ڀارت ورش ۾ بسنت پنچميءَ جي نالي سان
پرسڌ آهي. اُهيءَ ڏينهن تي پرڀات جي ساتوڪ سمي
جڏهين مند مند ٿڌي هير لڳي رهي هئي ۽ سارو سنسار
شانت ديويءَ جي راڄ جي موج ماڻي رهيو هو، پرماتما
جا ايڪ پريمي پنهنجي پريتم کي پرچائي رهيا هوا؛
ڪن گورو صاحبن جي امرت ڀريل آسادي وار ڇٽي ۽
پڙهي پيي پنهنجي من کي سيتل بنايو ته ڪن وري ڪرشن
ڪنئي جو ڪيرتن ڪري پئي پنهنجي هردي کي پريم
سان پلڪت بنايو؛ ڪن اُن سرو وياپيءَ کي پنهنجي هردي
جي ڪوٺڙيءَ ۾ بند ڪري سواس سواس سان پيي سندس
نام ڌيايو ته ڪن وري رام سمجهي هنومان والگر پئي
سندس چرڻن تي سيس نوايو؛ ڪن ميران مثل ڪيس پنهنجو

پريتم جو پرڪاش

وچن نہ وڱرڻ ڪڏهن وڃي سو- ڀاؤ پريرجي سنت ڇيوجو
جڳتپلي مستان ڦري پر- وچن نہ هرگز ڦري ڪڏهن سو۔

پلا هڪ مهاپرش جي مڪارولد مان لڪتل وچن ڪٿي ڪوڙو ٿئي. هڪ رات اوچتو ماتا ڪيول ڀائيء سپني ۾ ڏٺو تہ هڪ پرم شوڀيڪ ۽ پرڪاش ميء پرش آهي جو چئي رهيو آهي تہ:-

اي ديوي! وٺ وٺ هي پنهنجو لعل،
جو ڪندو ساري سنسار کي نهال.

اکر کلڻ تي ڏٺا ڀالهہ پنهنجي پتي ديو کي سٽاٻائين جنهن هنن جي هردن روپي مکڙين کي وڏيڪ کوليو. هاڻي هو الهيء لعل جي اچڻ جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳا. الهيء مهتي ڪان ماتا کي هن اوتاري ٻالڪ جي اچڻ جا اهڃاڻ ڏسڻ ۾ آيا.

سنسار ۾ ڏٺو ويو آهي تہ مهاپرش پنهنجي ستوگڻي پرڀاؤ جي ڪري سياوڪ اڌرواد ۽ ساتوڪ گهڙيء ۾ منش اوتار وٺي اچن ٿا. هو اچڻئي تا پنهنجي هردي کي رام جي رنگ سان رنگي ٿا پين کي اڏجو امرت پياري جولي

گلشن بنائي ڇڏيو. گئو، سنت، گهرجائو اڻوا پيدوء کي پهرين روٽي کارائي پوء کائڻ سندن لت نيم هو لدو هو. ائين ڪندي ڪجهه ڪال لنگهي چڪو. ليت هڪ ڏينهن هنن جو هيء نشڪام يگيه ديالو ديو جي دربار ۾ اگهاڻو. جو ته گيتا ۾ ڪرشن ڀڳوان چيو آهي:-

ننا ڪرم نشڪام نشقل ٿين،
ڪڏهين نا ڪڏهين نيث پرقل ٿين؛
ڪيو قؤل گيتا ۾ گوبند اِهو،
نه شپ ڪرم ڪنهن جا اجايا وڃن.

سو هڪ ڏينهن هڪ اُم رهڻي ۽ ڪلاوارو مهاپرش هنن جي اڱڻ ۾ آيو. هن پتي پتنيء هنجو چڱو سنمان ڪيو ۽ اهڙي نه پريم ۽ شرڌا سان سندس شيوا ڪئي جو هو ڏاڍو پرسن ٿيو. رسوئي پائڻ کانپوء جڏهين هو مهاتما جي اڳيان متو ٽيڪڻ ۽ آشيرواد وٺڻ آيا ته هن کين پريم ۾ پرجي چيو ته اي پرميو! مان اوهانجي شيوا ۽ پريم کي ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيو آهيان ۽ اوهانکي آشيرواد تو ڪريان ته اوهانکي هڪ پتر سنتان ٿيندو جو نه رڳو پاڻکي ۽ پنهنجي ڪل کي تاريندو پر سنسار جي ڪئين جيون جو به اپتارو ڪندو. ائين چئي رمتو سنت رمندو رهيو ۽ هيء پريمي جوڙو آشيرواد پائي ٽڙلدو ۽ کڙلدو رهيو. کين الهيء وقت به پت هوا جن مان وڏي جو نالو هو شري وڙهومل ۽ ننڍي جو شري رامچند.

شاستر جو ياس ڪندي هئي. واٽيءَ ۾ اهڙو نه ميناح
۽ ڀل هوس جو جيڪو ڪيس ڪڏهن هو سوچاڻيندو هو نه
هن ديويءَ جا وچن اجان ٻڌان. هن ٻهنجي ڳچيءَ ۾
شيوا جو اهڙو نه سندر هار ياٽي ڇڏيو هو جو هنڪي ٻئي
هار ياڻ جي گهرج ڪانه رهي هئي. جڏهين ٻاڙبوار بون
سندس ٻرايڪار ۾ شيوا کي ڏسي ڪيس سارا عيديون
هيون لڏهين هئن کي ٻرير ۾ ٽڙت سان چولدي هئي
نه ٻينرون! مون ۾ ڪهڙي سمرلي آهي جو مان ڪجهه
ڪري سگهان؟ پرمالما، جو سڀ ڪجهه ڪرڻ ڪراڻ
وارو آهي اهو پاڻ ٻيو ڪري.

جيڪي ٻه ڪرم ڪندي هئي سي اوڏي جو اوڏي
مهل سري ڪرشن ڀڳوان جي ارپڻ ڪري ڇڏيندي
هئي. سوامي نوڏراج صاحب جن پاڻ ٻهنجي منڙي مالا
واسطي سري ٿاري لوجيوٽ ٿالي شاستر ۾ هيٺن لکيو آهي:-

پيندار هئي گٽن جو منهنجي امڙ پياري،
درياه هئي ديا جو منهنجي امڙ پياري؛
جيوت سڄي سندس هئي اُپڪار جو آڪاڙو،
گلشن هئي سخا جو منهنجي امڙ پياري.

پتي آگيا پالن ۾ ڪمير ڀڳمع جي ڏورپتني مالا لوٽيءَ
سان سندس ٻيت ڪبي نه ٻه وڏاءُ ڪونه ليندو. پتيءَ
جي شيوا هن لاءِ ايشور شيوا هوندي هئي. الهيءَ ربعه
هن ٻنهي پرلم، ميلاپ ۾ وبچار سان گرهسع آشرم کي

ڪري ڀاڻ وت پوڄڻ ڪاڻڻ لاءِ مڃائيندو. وري ايشور جي ڪرپا مٿس اهڙي جو ڪيس ڌرم پٽني جيڪا ملي هئي سا بہ سندس وڃارن واري. ڇڙڪ ڪير ڪيند ملي ويئي. اهڙو ميلاپ بہ سنسار ۾ ڏاڍو ڏکيو آهي.

جڏهين ڪرم پورب جنم جا ڪلن،
پتي پتني بئي هم خيالي بڻن؛
رهي ڌرم مرياد سان جڳ اندر،
سچو لاڀ جيوت جو هردم وٺن.

سندس ڌرم پتنيءَ جو نالو هوشريمتي ڪيول بائي. جهڙو هو سندس نالو سٺو، تهڙو هو سندس سڀاءَ موهيندڙ ۽ مٺو. ڪيول ار ڳالت شٽ. سچ پڇ هوءَ هئي بہ اوڳڻ جي ميراڻ ڪان آجي. هردي جي هئي پوتر ۽ صاف ۽ شيشي وانگر اندر باهر شفاف. سندس هردي جي ڦلواڙيءَ ۾ پراپڪار ۽ پيار، ڪلمڪتا ۽ سهن شيلتا، نمرتا ۽ ڪوملتا، ديا ۽ شيوا جا گُل سدائين ٽڙيل ڏسڻ ۾ ايندا هوا. پاڙيسرين جي پرگهور، بيمارن ۽ گهرجائن جي ٽهل ٽڪور هن لاءِ وڻندڙ وندر هئي. هوءَ سري ڪرشن ڀڳوان جي ڀڳتياڻي هئي. پتيءَ وانگر پرڀات جو اٿي سمرڻي سورپندي هئي. جڏهين پريم ۾ اچي پرڀات جي ساتوڪي سمي ۾ پرارٿنا جا شبد چوندي هئي تڏهين سندس ليٽرن مان جل جي ڌارا اچي وهندي هئي. گهر جو ڪم ڪاج لاهي پوڄارين جو سري ڀاڳوت، سري گيتا اُتوا ڪنهن ٻئي

جيتوڻيڪ پاڻ ٿاريٽ وسترن ريلوي جي نوڪريءَ ۾ چڱي عهدي تي هو جنهن ۾ مان ۾ گهڻو هولدو هوس ته به منجهس ڪو ايمان يا وڏائي ڪٿي هجي سو ٿيو نه. ڪيس پگهار ۾ چڱو ملندو هو پر اُن مان پاڻ وٽ رکو اهترو رکندو هو جنهن مان پنهنجون گهرجون سهنجائيءَ سان پوريون ڪري سگهجن. بيٺ پئسو پر اپڪار جي ڪمن ۾ لڳائيندو هو. نوڪري ڪندي ڪڏهن به رشوت جي ويجهو نه ويو. سدائين ائين چوندو هو ته:-

سچائيءَ جي ڪمائيءَ سان ڪٽنب پالن اُلر پڳتي
سچائيءَ سان اچي سيني اندر ٿي خود بخود شڪتي.

سندس جيوت جا آدرش هوا ته آبي کي لياڳي ترايمان تي گهارجي. لنڊن ۽ وڏن سان برابر ۽ آدر سان ورتاءُ. پنهنجي ڪمائيءَ مان هيڪي ٻجائي سگهجي سو سٺيد پوشن، الالن ۽ گهرجائن جي ڪتب آڻجي. نوڪريءَ ڪاڻپوءِ جو سمو بچي سو بيمارن ۽ دکين جي شيوا ۾ سٽلو ڪجي. چت سان پل پل پرمالما جو نام سمرڻ ڪجي. ڏهاڙي پرڀات جو اُٿي ڪجهه سمو ايڪانت ۾ پرارٿنا ۽ نام اپياس ۾ وليت ڪندو هو. ست سنگ ۾ ٻير سان وڃي سندس لاءِ اهڙو هو جهڙو آنيس ۾ وڃڻ. ست شيري ۾ هڪڙوئي هو. شل نه ڪيس ڪٿان ڪا سڌ پوي ته ڪو مهالما شهر ۾ پڌاريو آهي. پڌڻ کي ڏاڍيءَ اُڪر سان اوڏانهن هليو ويندو ۽ مهالما کي گهڻي پريم سان پرارٿنا

مهاپرش جي ميا

مها پرش مهربان، من سان ٿيا جنهن منش تي
اُکہ چنبي ۾ آسيس سان، ڪن تنهنجو ڪليان
سروَ سڌيون سهجي اچي تنهنجو ڪن سنمان
بخشن سو سنتان، جو مڪت ڪري مستان ڪئين.

سچن پرش ديوان لوڪومل واڌواڻي سنڌ ديش اندر هڪ اُلر مورتي هو. هن پنهنجي جيوت پرمارت جي ڪمن ۾ اهڙي ته گهڻي ريت سڦل ڪئي جو ڪن تورن ڪي اُلهيءَ بابت سڌ هجي. هو پاڻ چوندو هو ته شيءِ ڪم اهڙو ته گهڻو گهوهه ۾ ڪجن جو ڪنهن ڪي ٻه ڪڙڪ نه پوي. جئن شاهه صاحب چيو آهي:-

" اِيين چرخو چور جئن پوڻ پڙڪو نه ٿئي
اَنٿي پهر عجيب ڪي اَدب سان ٿـي اور
ٻاهر ڏڪ م ڏور ڪَت ته ملين ڪانڌ کي."

ڪچهري ۾ هلي پرماتما کي پائڻ ڪلن ۾ ڪلن ڪم آهي، جيتوڻيڪ هو ڪٿي اهڙي هجي. مهاپرشن جا ٻه وچن آهن ته ڪروڙن مڌمن مان ڪو هڪڙو وڃي موهن سان ملي ٿو.

ڪولن ۾ ڪالڪ ڪرائڻ، نارائڻ جنهن چيت.

ٻر هيڪمت ۾ چاليندي ۽ گرهست ۾ گذار ڪندي اهڙي پرم پد کي پراپت ڪرڻ ۽ اهي استت رهڻ، جنهن سوامي جسن ڪري ڏيکاريو، سو اهي ڪان ٻه گهڻو ڏکيو آهي ۽ پاڇاڻا له سنسار روپي ترڪڻ واري ليلا جي هرهڪ جاڙهي چڪڻ سان اهڙي ته چٽي پيئي آهي، جو اُن لاءِ ڪهڙي ساوڌاني سان هلندي ٻه وڏن وڏن ۽ ڏيرن، ٻيرن ۽ ٻڌرن، هيڪماسن ۽ اپاسڪن، جتين ۽ تپين، سڌن ۽ ساڌن جو ٻهر ڪسڪيو وڃي ۽ اهڙي وڃو اوائي اوڙاهه ۾ اڙجن جهان مارڳ لي موٽڻ لي محال ٿيو پوي؛ ٻر سوامي جن سڀ مشڪل منزلون ماري، چڪڻ واريون چاڙهيون چڙهي ۽ پرلڪيا ۾ پاس ٿي وڃي چوٽ تي پهتا.

آشا آهي ته ٻرهي پالڪن کي سوامي جن جي سرپرست جيولي رهنري جو ڪم ڏيندي ۽ هو اُن کي سولهون سهجي پرهيجي سڌا ۽ سگهي سارو سنسار ساگر کان پار پوڻ لاءِ پرشارٿ ڪندا.

ٿهلرام ٻصرمل

تاريخ ٢٠ اپريل ١٩٥٦ ٻر ٻڙ پد لت

سوامي ٻوڙ راج صاحب ستسنگ سڀا

اُنتيءَ جون ڪرياڻون ڪياڻون اُن جو ڪير ڪٿن ڪري؟ پاڻ کي پرماتر پريم جي رنگ ۾ اهڙو تہ ڪٺي رنگياڻون، جو سندن هرهڪ ناڙي ليهن جي نالي ٺٺي پيئي ۽ سندن لراڙ ۾ اوراڻي لوو اکڻ لڳو ۽ هر سمي اُترمکتا جو اُمرت پيئندا رهيا. پر خاص ڌيان رکي پنهنجي مٿين مڙلي ڪريائن ڪي اهڙو تہ لڪل رکندا هـــوا، جهڙيءَ ريت پتني ورت ناري پنهنجي انگن کي لڪل رکندي آهي.

باهر رلا رليون اندر پٽ پٽولا،
انهيءَ پر ڪاپڙي خـــدا جا گولا. (شاه صاحب)

سوامي جن کي پنهنجي ستگور ديو سوامي پرمانـــد صاحب جن جي سنگ ۾ سروپ گيان جا سنسڪار بـــہ اُتر ڪ اُيياسن جي وڪ وڌيڪ ۽ وڌيڪ وڌائيندا ويا ليڻ اُلهـــيءَ اوستا کي پهتا جتي کين ساکيات اُليؤ ٿيو تہ پرماتما پنهنجو ئي سروپ آهي ۽ ٻي ڪا وستو نہ آهي. اهڙي اليو کي پهچائي آتما ۾ استت ٿي ويا ۽ سدائين اِنهيءَ موج ۾ مگهن رهڻ لڳا. پوءِ هي جتي ڪٿي پنهن جو ئي پسارو پيا پسندا هوا ۽ سديو سهج اوستا جـــي جهوُلي ۾ پيا جهوُلندا هٿا.

منڊ ڪان ئي سوامي جن من، وچن ۽ ڪرم سان برهمچريہ ورت پوُرن ريت پاليندا پئي آيا ۽ سندن صورت مـان، سدائين جوت پيئي جلوا ڏيندي هئي. پر پرماتما کـي،

ڀيٽري ۾ هلي پرماتما کي پائڻ کان پوء ڪين ڪر آهي،
جيڪو ڪو ڪتي لياڪي وجي. مهاپرشن جا ٻه وچن آهن ته
ڪروڙن ماڻهن مان ڪو هڪڙو وچي موهن سان ملي ٿو.
ڪوٽن ۾ نانڪ ڪوئي، ناراڻ جنهن چيت.

۽ جڳت ۾ جاليندي ۽ ڪرهست ۾ گذارينديه اهڙي
پرم پد کي پراپت ڪري ۽ اُنهيءَ استت رهڻ، جنهن سوامي
جسن ڪري ڏيکاريو، سو اُنهيءَ ڪان ٻه ڪهڙو ڏکيو آهي ۽
جاڪاڻ ته سنسار روپي ٻرڪڻ واري تلاء جي هرهڪ
چاڙهي چڪڻ سان اهڙي ته چني بيٺي آهي، جو اُن تان
ڪيتري ساوڌانيءَ سان هلندي به وڏن وڏن ويرن ۽ ڏيرن،
پيرن ۽ فقيرن، جگياسين ۽ ابياسين، جتين ۽ ڳيين، سڌن ۽
سادن جو پير کسڪيو وڃي ۽ اهڙي وڃيو اولهي اوڙاهه
۾ اُنهن جنان مارڳ ۾ مولڻ ۾ حال ٿيو پوي ۽ پر سوامي
جن سڀ مشڪل مرحلا ماري، چڪڻ واريون چاڙهيون
چڙهي ۽ پرکيا ۾ پاس ٿي وڃي جوت ۾ ٻهتا.

آشا آهي ته پريمي پاٺڪن کي سوامي جن جي سرشٽ
جيوني رهبري جو ڪم ڏيندي ۽ هو اُن کي سوليون
سمجهي پنهنجي سرڌا ۽ سڪتيءَ سارو سنسار ساگر کان پار
پوڻ لاء پرشارٿ ڪندا.

ٺهلرام بصرمل

ٽارِيخ ٢٨ اپريل ١٩٥٦ پريزيڊنٽ

سوامي پوڙراج صاحب ستسنگ سڀا

ڪري پيارينداهوا پر سندن مـــن مان موھ ممتا، دليـ
دولاب، ڪام ڪروڌ، ايڪا آھنڪار جو اونداھو اوڌائي گيان
روپي ديپڪ پرجلت ڪندا هوا. ڪيترن منشن جي جيوت
۾ اهڙو ته پلٽو آندائـون جو ڪيترا ڪرڻا ۽ ڪريل، اڙ ٻنگ ۽
اُجڙيل، بيهوُدا ۽ بگڙيل، آدرش ۽ انسانيت ڪان ڪريل، لشن ۽
وشي ڀوڳن ۾ اٽڪيل پنهنجا ڪئا ڪراوُت ڇڏي شيـ مارڳ
تي هلڻ لڳا. ڪيترن جي ڪٽيلن ڪليجن کي ملي اهڙو
ته اوُجل ڪياڻون جو انهنجي ور ۽ ٺار، ٻچ ٻچ ۽ ساڻ
مولجهه ۽ ماندگائي، ليپت ۽ لڪائيءَ جي ڪٽ صفا لهي
ويئي. پرمارٿڪ لاڀ سان گڏ سندن سرپرڪ سکن جو پڻ
وڏو ويچار رکندا هوا. سنه ١٩٣٧ع کان وٺي ويندي پڇاڙيءَ
سوڌو هدن کي سندن بيمارين لاءِ دوائـون پنهنجي خرچ
تي مفت ڏيندا رهيا. هدن جـــي سرير کي رشت پشت
بنائڻ ڪارڻ ڏهاڙي پراتڪال جو پنهنجو قيمتي وقت
ڏيئي کين يوگ آسڻ، پراڻايام ۽ ڪيترين ڪثرتون سيکاريندا
هوا. سندن اهائي سکيا هوندي هئي تـــه ارٿ ۾ رهي
پرمارٿ پايو، دڪان اتوا آفيس کي شو جو مندر بڻايو،
هرهڪ گراهڪ ۽ ملڻ واري کي ايشور جو روپ جاڻي اُن
سان پريم ۽ ڏيرج سان ڳالهايو، گهر کي ٺاڪردوارو ۽ گهر
جي وڏن کي ٺاڪر سمجهي سندن شيوا ۾ چت لايو،
ننڍي سان پريم ۽ ديا سان ۽ پاڻ جيڏن سان ميناج ۽ مروت
سان هلي انهنجي دلين ۾ ديرو ڄمايو. اهڙيءَ ريت سنسار
جو سڀ ڪاروبار ڪندي ۽ سڀ ســان رهندي، ملندي

هن سوڀڪ ڳل جي سڳند وٺڻ لاءِ لعل لبن سان ڪتان
ڪتان کهي ايندا هوا ۽ جهڙيءَ ريت لالڪ مرليءَ جو مڌر
آلاپ ٻڌي سڌ ٻڌ وڃائي پريم ۾ جهُولندو آهي، تهڙيءَ
ريت پريمي جن سندن وچن جي مڌر مرلي هڪ ٽڪ
ڌيان لڳائي ويهي ٻڌندا هوا ۽ آنند جي جهُولي ۾ پيا
جهُولندا هوا. هن ڳالهه جو ڳجهه ڪهڙو هو؟ اِهو ته هو
ٻاڻ کي ٻڌ پلائي پريم ميءَ اَوستا ۾ اچي ڪٿن ڪندا هوا.
ڪڏهن ڪڏهن ته اهڙي موج ۽ مستيءَ ۾ اچي ويندا هوا
۽ سندن ورتي اهڙي ته انترمک ٿي ويندي هئي، جو
ڪٿن ڪندي ڪندي سماڌي آڪار ٿي ويندا هوا، جنهن
ڪري ٻولڻ ٻند ٿي ويندو هون. ورتيءَ کي ٻاهر آڻڻ
جي ڪيتري ڪوشش ڪندي ٻه سُرتي ڳُٽو ڪري
سماڌيءَ ۾ استٿت رهڻ پسند ڪندي هئي. سندن اِليُو
اِيتري ته اوچائيءَ تي آيل هو جو ڪتا ۾ سندن مکاروِند
مان اهڙا ته سندر ۽ سرل، مڌر ۽ موهيندڙ جملا سهج سڀاءَ
نڪرندا هوا، جو ٻڌو ڪتا ڪندڙ جيڪر اُنهڪي ٿاهڻ ۽
ٻاڻ ۾ ڪاڻي وقت ولي. سندن سمجهائي ۾ سچ پچ
ساراه جوڳي هوندي هئي. آتم گيان ۽ ٻين اهڙن ڳوڙهن ۽
گهرن مسئلن کي اهڙي ته سولي ۽ سهڻي نموني سمجهائيندا
هوا، جو سادارڻ سمجهه وارو ماڻهو ٻه سولائيءَ سان سمجهي
سگهندو هو. انهن ڪٿي چٽجي ته ودبا جي ديوي سرسوتي
سندن مک ۾ سمايل هئي.

سوامي جن سٽسنگين کي ته رکو آتم پريم جا پيالا پيئو

مهاڳه

ڪرتار جي جوڙ جو ڪير ورڻن ڪري سگهندو؟ هتي ته هر شيءِ پنهنجي پاڻ ۾ اَمت، اَڳاڌ ۽ اَڪٿ آهي، تنهن ۾ به وري هڪ برهم ليشٽي ۽ برهم سروتري مهاپرش جي جيوليءِ جي ڪٿا لکڻ ڪيڏو نه ڪٺن آهي؟ سري گورو گرنٿ صاحب ۾ پڻ چيل آهي:—

ساڌ ڪي مهما بيدني ڪــوُن پــراني،
ناڏڪ ساڌ ڪي سوڀا پربـ مانهه سماني.

اسانجا گورو مهاراج سوامي ٻودراج صاحب جن به اهڙن مهاپرشن مان ٿيا آهن. هنن جي سچي جيوت گڻن ۽ گيان جي گوهرن سان جهنجهيل، آپي جي آيدا ڪان ٻه چتل ۽ پريم ۽ پرسنتا سان ڀرپور تيل وچنر ۽ ولکيڻ هئي. سندن اَڳاڌ آليو مهاساگر وانگر اواهو ۽ اَٿاه هو ۽ منجهس ڪنئين ملهائتا موليءِ ۽ ماڻڪ پريل هوا، جي سندن رهڻي ۽ ڪهڻيءِ مان چنيءِ ريت چمڪن پيا. ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ ٢٠ ورهين جي آوسٿا کان وٺي پڇاڙيءَ تائين سندن ڏهاڙي جــي پرمارٿڪ ڪريائن مان هڪ مکيه ڪريا هئي. سندن ڪٿيءِ جي کهڙي ڳالهه ڪجي؟ جهڙي هئي چيدي ۽ رسيلي تهڙي هئي اثرائتي ۽ روحانيت جي رنگ سان رنگيلي. اهڙي منجهس آڪرشتا سمايل هئي، جو جڻ پوئر گڻ تي خود به خود آڪرشن ٿي ايندا آهن، تئن پريمي جن بــ

ڪڍي آهن، جي جاءِ لي ئبج سنڌي ۽ هندي اکر وجهڻ سان پستڪ کي وڌيڪ شوڀيڪ ۽ رمڻيڪ بڻايو آهي. ساڻ ساڻ ڪيترين ڪارائتين صلاحن ڏيڻ ڏيڻ لاءِ به، جي سرهائيءَ سان ستڪار ڪري آهن جو لاڀ ورتو ويو آهي. مان سندس قابليت، محنت، چاهه ۽ ٻوڙن سهڪار کي ڏسي سندس آڳيان سيس جهڪايان ٿو ۽ سندس تهدل شڪرگذاري ڪريان ٿو.

مان ستسنگ سڀا جي پريزيڊنٽ ديوان ٽهلرام ٻصرمل صاحب، سيڪريٽري شري رگهومل جيوترام، شري ايسرداس ايڪومل، شري آڌارام ريواچند، شري گلاٻراءِ شامداس، شري لترمل رامچنداڻي ۽ شري جيٺانند پريمل جو به شڪرگذار آهيان، جن صاحبن مون کي جيون چرتر جي حقيقتن هٿ ڪرڻ ۾ وقت به وقت پنهنجي مدد ڪئي آهي. شري رگهومل سيڪريٽري لئهن ڪالسواءِ گهڻيئي مٺيون صلاحون ڏيندو رهيو آهي. شل ستگور ديوجن سدا سيئي لي پنهنجي مهر جو مينگهه وسائين، جئن هو پنهنجي شردا ۽ جگياسا ۾ وڌيڪ ترقي ڪري رهي ستگورن جي لڳايل ستسنگ روپ چمن جي پوکواري ڪندا اچن ۽ هن لوڪ ۽ پرلوڪ ۾ سدائين سکي رهن.

منگهارام شيوڪرام پوڄواڻي

شڪرگذاري

مون کي نہ ڪرامت لکڻ جو آزمود و آهي نڪي اهتري علمي لياقت اٿم. مان هو لدي نہ سوامي پوڊراج صاحب ستسنگ سڀا جي منيجنگ ڪاميٽيءَ شري گورو مهاراج جن جي جيون چرتر لکڻ جو ڪم منهنجي سپرد ڪيو. ڪاميٽيءَ جي آگيا اکين تي رکي پريمي ستسنگين وٽان احوال گڏ ڪرڻ لڳس. پوءِ گورو مهاراج جن جو ڏيان ڏري ويس سندن چرتر لکندو. اُهن جي اپار ڪرپا سان ڪجهہ سمي جي اندر سمپورو ورتانت لکي پورو ڪيو اٿم. مون کي وشواس آهي تہ هيءُ جيون چرتر گرڻ گراهڪ جگياسين لاءِ رهبر ٿيندو ۽ ايڪ سنل پرش جي چت کي اٿاري ڪڙو ڪندو.

مان ديوان چنيمل ٽيڪونمل وسناڻي اڳوڻو مختيارڪار ۽ وائيس پريزيڊنٽ سوامي پوڊراج صاحب ستسنگ سڀا أصل وينل هالا پراڻا (ضلع حيدرآباد سند) هاڻي جوڌپور جو نهايت ٿورائتو آهيان، جنهن صاحب اورچائيءَ سان محنت ڪري هن پستڪ جي هرهڪ اکر ۽ هرهڪ سٽ کي بلڪل باريڪ بينيءَ سان ڏٺو ۽ ڪن ضروري هنڌن تي ٺاهيو آهي. ڪي رهيل احوال جنجي ڪيس پنهنجي سر سڏ هٿي تن جي گڏ ڻ ۽ ڪيترا پارسي ۽ اُردو اکر

جن ستسنگي ڀائرن ۽ پرامي سڄڻن سرڏا ۽ سيوا جي اُڏ ٻن تي اُلوا اُپڪار ڪ رشتي-ڏاري هن پستڪ جي ڇپائي لاءِ سهائتا ڪئي آهي، تنهن لاءِ اسين سندن گهڻو ٿو رائتا آهيون. شل پرماتما کين سدائين سکي رکي ۽ اڳڙو پاءِ مڇهن وڌيڪ ۽ وڌيڪ ڀري.

پيارڙيءَ پر اسان جي پرمي پالڪن کي پرارٿنا آهي ته گرنٿ گراهڪ ورليءَ سان هن پستڪ کي پڙهي سوامي جن جي گڻن کي هردي ۾ وسائڻ سان پنهنجو جيون جولي مٿ نٿائين ۽ حياتيءَ جو سچو سک پراپت ڪن.

ٿهلرام ڀصرمل آسواڻي رگهومل جيوترام ڀروڻاڻي
پريزيڊنٽ سيڪريٽري

پڙن وشواس ڪي اسين داد ڏيڻ کان سواءِ رهي
سگهون ٿا جنهن پريم، شرڌا ۽ اورچائيءَ سان هن هم
پستڪ تمام وٽندڙ لهواي ۾ اڳئين تيار ڪيو آهي، تنهدا
اسين سيڻي ستسنگين جي پاران سندس دل سان شڪ
آدائي ڪريون ٿا.

گڏوگڏ شري چيتمل نينو مل وسنانيءَ جا ٿورا ڳائڻا
آهيون، جنهن ڀاءُ شري منگهارام جي جيون چرتر ڏانهن
ڏيڻ ڪالپوءِ اُن کي اولهي خوض ۽ خيال سان ڏسي ڪئي
ڪئي قيريون ڦاروڻ ڪرڻ ۽ ايڪ ڪارائيون صلاحون
ڏيڻ سان پستڪ کي وڌيڪ سندر ۽ رمڻيڪ بڻائڻ ۾
چڱي هٿي ڏني آهي. اُن ڪالپوءِ پستڪ کي صاف اکرن
۾ نقل ڪري ڇپائڻ ۽ جلد ٻڌائڻ جو ڪم هنجي حوالي
ڪيو ويو، جو سمورو ڪم پروف ڏسڻ، ٻالاڪ هٿ
ڪرڻ ۽ ٺهرائڻ ۽ ڇپائيءَ جي خرچ لاءِ سهائتا گڏ ڪرڻ
جي ڪم سميت هن گهڻي پريم ۽ دل لڳيءَ سان ڪيو آهي،
جنهنڪري هيءُ پستڪ هن روپ ۾ لوڪن جي اڳيان
آيو آهي. ائين چوڻ ۾ ڪو وڌاءُ نه ٿيندو ته جيڪڏهين هو
هن ڪم لاءِ ايترو چاهه ڏيکاري اڳڀرو ادم ۽ اورچائي نه
ڪري ها ته هيءُ پستڪ ايترو جلد شايع نه ٿي سگهي ها.

ستگورن در وينتي آهي ته هنن پيارن تي پنهنجي
ڪرپا ڪري کين پنهنجي چرڻن جو ڌيان بخشين ۽ پنهن
جي شيوا ۾ سدائين رتل رکن.

ڏنيواد

سنڌ جي ڪيترن ستسنگين جي گهڻي سمي کان اها اُڪنٺا هئي ته ڪو اهڙو پاڪوان ۽ شرڌالو پاڻ ستسنگين منجهان نڪري جو سوامي ٽيوترام صاحب جن جي اپديش لائق گفتن ۽ وچنن ليلائن وغيره گڏن کي ڪٺو ڪري ڇپوائي ساکي روپ ستسنگ جي روپ ۾ آڻي. هن باري ۾ ڀاڳيا ڪرڻ سان ٻڌو پيو ته سوامي جن جو سچو ۽ سرڌالو سيوڪ سري منگهارام شيوڪرام پوجواڻي (مستان) اصل وينل متياري (ضلع حيدرآباد سنڌ) هاڻي رتلام ۾ ڪم لاءِ لمار ڪارائتو ليندو، جو هن جو آنيتو دليل آهي ۽ سنڌس لکڻي سنڌر ۽ رسيلي آهي ۽ ڪولا جهڙو جاٿو آهي. انهي معلوم ڪري ستسنگ سڀا جي مئنيجنگ ڪاميٽيءَ هن شب ڪار جي پوري ڪرڻ لاءِ هنکي پڙهن ڪيهه ٻوڪيه سمجهي مٿس اها شيوا مٿر ڪئي، جنهن سرشاني سان سئيڪار ڪئي. اڄ سڀني ستسنگين جي اها چاهنا پوري ٿيل ڏسي گهڻي پرسنتا وچان ڪي وائاٻون ڏيندي پڌرو ٿو ڪجي ته اسان جي پياري ستسنگي ستح شري منگهارام گهڻي پاڻ ۾ پرڃي ٻيهنجي انيڪ متنعه ۽ چشاڪشيءَ سان سوامي جن جو جيون چرتر لکڻ سيٺي، سرل ۽ سرلي ٻولي ۾ تيار ڪري اسان جي اڳيان رکيو آهي. سنڌس اهڙي ٿور پڪي، اُن شيوا ۽

ॐ

سري ستگور ديواء نمه

* منگلاچرن *

اي سرو شڪتين جا ڀنڊار، اي سرو شرشٽيءَ جا آد، مڌيه، انت ۽ آڌار پرم پرهم پرماتما! اوهانکي منهنجي وار وار نمسڪار آهي.

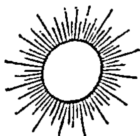
اي مها پورن ۾ پورڻ، اي سڀ ۾ وياپڪ ۽ سڀ کان سنتنتر پرڀو! منهنجي اوهانکي وار وار نمسڪار آهي.

اي آنند جي ورشا وسائڻ وارا، اي اک چنبي ۾ آواگون جي چڪر کي چڪچور ڪرڻ وارا ترلوڪي ناٿ! منهنجي اوهانکي وار وار نمسڪار آهي.

اي پريم جا ڀنڊار! اوهانجي سمرڻ ڪرڻ سان هردي ۾ اهو پريم پيدا ٿئي ٿو جنهنجي اڳيان خود امرت به ڦڪو پئجو لڳي.

اي پرڪاش جا اکٽ ڀنڊار! اوهانجي پرڪاش پورڻ ٿي اندر واري اکه کليو پوي، پرم روپي ڪڪر پڇيو وڃن، مايا روپي رات سماپت ٿيو وڃي ۽ هڪ مها مورکه به گياني بڻجيو پوي.

اوهانجو امرت مئه آڌار وٺي چندرما سرشٽيءَ کي سيتل ڪري رهيو آهي. اوهانجي اکه مان پورڻ تيج وٺي سورج سنسار کي سوجهرو دان ڪري رهيو آهي. اوهان مان ئي ساگر ۾ جل، وايو ۾ بل ۽ آڪاش ۾ اپڊو ڦهلاءُ اچي رهيو آهي.

وشيہ سوچي

وشيہ جو نالو

(٦)

انيڪن جا ستگور ڪـو سڏڙا اونايا
هزارين پتت ديـن پاوَن بنـايـا
لکن جـا ڪيء لعل لا يـا سڃايـا
ريا وِرسجي جيڪي در تنهنجي آيا
ڪروڙن جا ڪارج چڙيا تو سنواري
سري پوڙراڃا مان تنهنجي پناري.

(٧)

اچ به آهين حاضر سدائين سـلامت
سدا جاري تنهنجي رهي ٿي سخاوت
بريمين سان پنهنجي ڪرين نت حمايت
ڪٽين تن جا ڏڪ درد اونا ء آفت
لڳائين أنهنجي تون بيڙي ڪناري
سري پوڙراڃا مان تنهنجي پناري.

(٨)

اي ستگور سچا تون سدائين ديال
گجهو ناهي هستان جـو توکان حال
نہ ڏس ڏوه ذاتو ڪجان پنهنجو پال
ڏجان ڏيان پنهنجو اچي انت ڪال
ڪري مهر مـوهن چڙج ڪار تـاري
سري پوڙراڃا مان تنهنجي پناري.

(٣)

جــڳت جــي اُڌارڻ لئہ آئين هتي
جــپــڻ ۽ جــپــائڻ لئہ آئين هتي
گنــگا گيـــان واهـــڻ لئہ آئين هتي
سڪا سـبـز ناهـــڻ لئہ آئين هتي
ٿي سنڌڙي سچي توکي ساجن سنڀاري
سري ٻوڏراجا مان تنهنجي پناري.

(۴)

گرهستين ۾ پـــورڻ گرهستي بڻين
۽ يـوڳين ۾ سنڌ ر تون يوڳي بڻين
تياڳين ۾ اوچو تون تياڳـــي بڻين
سچو سانگہ هرڪنهن ۾ سانگي بڻين
اڄ بہ هرڪو شرڌا سان توڏي نهاري
سري ٻوڏراجا مان تنهنجي پناري.

(۵)

اَڏ يــنــن آڙ يـن توکـــي آڌار بڻايو
دکين دردمـنـدن تـو دلبر بڻايو
جگياسين سچو توکـي ستـگور بڻايو
هتي هُنَ جو راکـو ۽ رهـبـر بڻايو
سنواريا سڀئي تو لڳا جيکي لاڙي
سري ٻوڏراجا مان تنهنجي پناري.

• اوم •

مداح سوامي ٻوڌراج صاحب

(١)

اي اوچا تون اوچائي آئين ڪٽي
تئين شهر ڪوئيٽا ۾ پرگهٽ ڏٺي
سنڌين ۾ جنم تو ورتو ويو وٺي
وئين شان پارت جو اوچو بڻي
نر آڪار مان آئين ساڪار ڌاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پناري.

(٢)

نندي ڪان تو پنهنجا ڪيا کيل جاري
رکيئه چال چلگت سين ڪان نياري
ٻوان ڍرش نرمل ڏنئه تي ڌهاڙي
ڏسڻ سان ٿي هرڪنهن توتي هرڪه هاري
ڇڏيو ٻريم پنهنجو تو سڀ ۾ پساري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پناري.

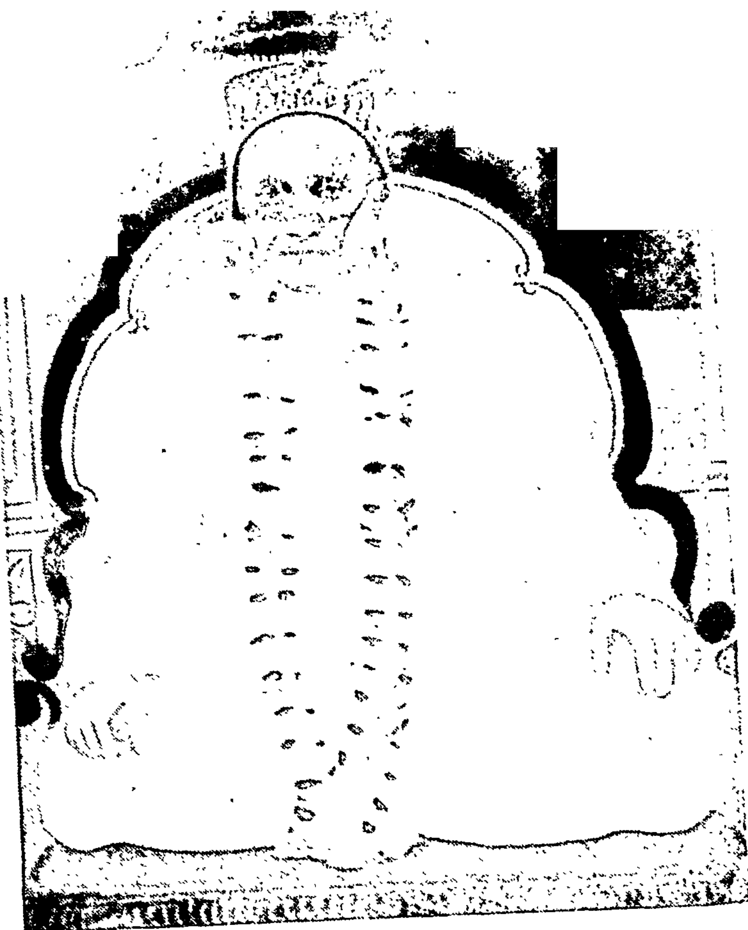
* اوم *

سوامي ٻوڌ راج

برهم جا برجنس ها آڪار سوامي ٻوڌ راج
پاڻ پنهنجو هئا آڌار سوامي ٻوڌ راج
١. سڀ ڪي سورج جيان ڏنائون سوجهرو سڪم ڏي سدا
پرتيت جي دوش ڪان ها ڌار سوامي ٻوڌ راج
٢. ها مهاساگر مثل گهرا ڪشادا پر مٺا
بي بها رتنن جو ها ڀنڊار سوامي ٻوڌ راج
٣. مات گنگا جي مثل پوتر، سچند ۽ صاف ها
پاپين جي پاپ جا سنگهار سوامي ٻوڌ راج
٤. سم نظر نروير، نرڀئه ۽ اسنگم آزاد ها
نت نجانند ۾ هئا سرشار سوامي ٻوڌ راج
٥. راه رلين جا ها رهبر ۽ اناٿن جا اجها
دين دکين جا هئا دلدار سوامي ٻوڌ راج
٦. نام هت سنسنگم جو تن عام لئه کولي ڇڏيو
روڳي تن من جا نوارڻ هار سوامي ٻوڌ راج
٧. جن ڌري من ۾ مٺي مسڪان مورت تن سندي
مڪت جا تن لئه سچا داتار سوامي ٻوڌ راج

سنت سري ١٠٨ سوامي اوڌوراج صاحب

سمت سري ١٠٨ سوامي پرمانند صاحب چداڪاشي

سوامي ..، رمانند

باغ دنيا ملجهه گل بي خار سوامي پرمانند
لت نشي حق جي ۾ هئا سرشار سوامي پرمانند
۱. هرمنش کي پنهنجو انگ سمجهي کيائون ٿي ترب
دردمندن جا هئا دلدار سوامي پرمانند
۲. هئا مثل درياء جي گهرا کشادا پاڪ دل
پاپين کي پڻ ڪندا هئا پيار سوامي پرمانند
۳. پاڻ هئا پنهنجي عزت ء پاڻ دولت پاڻ لاء
ڪانه رکندا ڪا هئا درڪار سوامي پرماناد
۴. سرنٺو، سرچت سداء غير جلن آزاد دل
هئا دنيا ۾، پر دنيا کان ڌار سوامي پرمانند
۵. خيال اعليٰ، چال اعليٰ، حوصلو اعليٰ دماغ
حال هرکنهن ۾ هئا گلزار سوامي پرمانند
۶. بي اجهي، بي اوٽ جڳ ۾ سچ مثل روشن رهيا
پاڻ پنهنجو پاڻ هئا آڌار سوامي پرمانند
۷. ۽ و ڏ قدرت جي هئا صورت سراسر شهنشاه
حق حقيقي خود هئا نروار سوامي پرمانند

* اوم *

سوامي هيمراج

منش چولي ۾ سچا اوتار سوامي هيمراج
رنگ ۾ بي رنگ جا ديدار سوامي هيمراج
١. هوا چداڪاشي چمن جا پيشوا ۽ باغبان
ست ڌرم جا ها سچا آڪار سوامي هيمراج
٢. گيان جي پرڪاش سان نت سج مثل روشن هوا
اوچ آنيو جا پريل پنڊار سوامي هيمراج
٣. نت نجانند جو هو نرمل تن جي نيڻن ۾ نشو
پنهنجي نج مستيءَ ۾ ها متوار سوامي هيمراج
٤. صاف دل، نرموه، نرڀئه نت رهيا نشڪام سي
سمدرشٽ جي سيج تي ها سوار سوامي هيمراج
٥. هو هماچل جي مثل تن جو همٿ ۽ حوصلو
گردشن ۾ پڻ هئا گلزار سوامي هيمراج
٦. چا نه واڻي هئي رسيلي چا نه هو تنهنجو اثر
سچ پڇو امرت سان ها تمتار سوامي هيمراج
٧. هئي ڪرورڙها چقمقن جي تنجي لڪٽيءَ ۾ ڪشش
سرستيءَ جا ها سچا سردار سوامي هيمراج
٨. ٿي مليا سڀ سان رليا نت ڪنول جئن مستان سي
هئا جڳت جل ۾ مگر ها ڌار سوامي هيمراج.

سنت سري ١٠٨ سوامي هيمراج صاحب چداڪاشي

ارپڻ توکريان

هي پوتر پستڪ

گهڻي پريم ۽ شردا سان

پنهنجي پرم پوجنيہ سري ستگورديو جي مهاراج

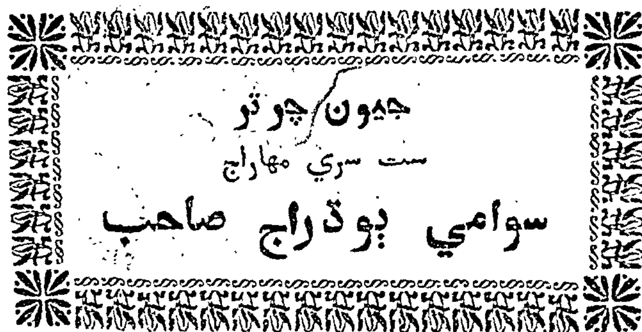
سوامي هيمراج صاحب، سوامي پرمانند صاحب

— ۽ —

سوامي ٻوڌراج صاحب جن جي

پوتر چرن ڪملن ۾

داس منگهارام شيوڪرام "مستان"

جيون چرتر
ست سري مهاراج
سوامي ٻوڌراج صاحب

ليکڪ

منگهارام شيوڪرام ٻوجواڻي

"مستان"

پرڪاشڪ

سوامي ٻوڌراج صاحب ست سنگم سڀا

ڪاري ڪوهي، اجمير

جاد ١٢٥٠]   پيئنا ٠-٢-١ روپيه   [دفع پهريون

١٩٥٦